

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА

ОТЧЕТ ЗА 2019 г.

**За изпълнение на Актуализираната Национална стратегия
за демографско развитие на населението
в Република България (2012-2030 г.)**

Съдържание

ЧАСТ I. ОСНОВНИ ТЕНДЕНЦИИ В ДЕМОГРАФСКОТО РАЗВИТИЕ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ И НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ	5
1.1. БРОЙ И СТРУКТУРИ НА НАСЕЛЕНИЕТО В БЪЛГАРИЯ	11
1.1.1. Абсолютен естествен прираст на населението	11
1.1.2. Относителен естествен прираст на населението	12
1.2. РАЖДАЕМОСТ	13
1.2.1. Аборти	15
1.2.2. Семейства и семейни отношения. Бракове и разводи	17
1.3. СМЪРТНОСТ	18
1.3.1. Обща смъртност	18
1.3.2. Преждевременна смъртност	20
1.3.3. Детска смъртност	20
1.3.4. Средна продължителност на предстоящия живот	21
1.4. ВЪТРЕШНА И ВЪНШНА МИГРАЦИЯ НА НАСЕЛЕНИЕТО	21
1.4.1. Преселвания между населените места в страната (вътрешна за страната миграция)	21
1.4.2. Миграция от страната в чужбина (миграция извън страната/емиграция)	22
1.4.3. Миграция от чужбина в страната (имиграция)	22
1.4.4. Механичен прираст на населението	23
ЧАСТ II. СТРУКТУРИ НА НАСЕЛЕНИЕТО. СОЦИАЛНИ НЕРАВЕНСТВА. СОЦИАЛНИ ДИСБАЛАНСИ И СОЦИАЛНА СИГУРНОСТ. РАЗВИТИЕ НА КАЧЕСТВОТО НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ. СОЦИОЛОГИЧЕСКИ АСПЕКТИ НА ДЕМОГРАФСКИТЕ ПРОЦЕСИ	24
2.1. Структура на населението по пол	24
2.2. Структура на населението по възраст	25
2.3. Образователна структура на населението	29
2.4. Здравен статус на населението	33
2.5. Етническа структура на населението	35
2.6. Религиозна структура на населението	36
2.7. Териториална структура и териториално разпределение на населението	36

Отчет за 2019 г. за изпълнение на Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.)

2.8. Качество и стандарт на живота	39
ЧАСТ III. УПРАВЛЕНИЕ НА ДЕМОГРАФСКИТЕ ПРОМЕНИ. ТРАНСФОРМИРАНЕ НА ДЕМОГРАФСКИТЕ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА В НОВИ ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ.	44
3.1. Мерки за компенсиране на демографските дисбаланси	44
3.1.1. Мерки с компенсиращ характер по отношение на раждаемостта	44
3.1.2. Мерки с компенсиращ характер на пазара на труда	45
3.1.3. Мерки с компенсиращ характер в системата на дългосрочните грижи	47
3.1.4. Мерки с компенсиращ характер в системата на образованието	48
3.1.5. Мерки с компенсиращ характер в системата на здравеопазването	49
3.1.6. Мерки с компенсиращ характер по отношение на неравномерното териториално разпределение на населението	50
ЧАСТ IV. ОТЧЕТ ЗА 2019 г. ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА АКТУАЛИЗИРАНАТА НАЦИОНАЛНА СТРАТЕГИЯ ЗА ДЕМОГРАФСКО РАЗВИТИЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО В Р БЪЛГАРИЯ (2012-2030 г.)	52
A. ПРИОРИТЕТ I – ЗАБАВЯНЕ НА НЕГАТИВНИТЕ ДЕМОГРАФСКИ ПРОЦЕСИ И НАМАЛЯВАНЕТО НА БРОЯ НА НАСЕЛЕНИЕТО	52
НАПРАВЛЕНИЕ 1 – Насърчаване на раждаемостта чрез създаване на среда, благоприятна за отглеждането и възпитанието на деца	52
НАПРАВЛЕНИЕ 2 – Подобряване на репродуктивното здраве на населението	73
НАПРАВЛЕНИЕ 3 – Подобряване на общата демографска информираност и сексуално-репродуктивна култура на населението	81
НАПРАВЛЕНИЕ 4 – Подобряване на общото здравословно състояние на населението и намаляване на общата, преждевременната, детската и майчината смъртност	81
НАПРАВЛЕНИЕ 5 – Разработване на адекватна миграционна (външна и вътрешна) и имиграционна политика	121
НАПРАВЛЕНИЕ 6 – Значително намаляване на броя на емигриращите млади хора в репродуктивна възраст	134
Б.ПРИОРИТЕТ II – ПРЕОДОЛЯВАНЕ НА НЕГАТИВНИТЕ ПОСЛЕДИЦИ ОТ ОСТАРЯВАНЕТО НА НАСЕЛЕНИЕТО И ПОДОБРЯВАНЕ НА КАЧЕСТВЕНИТЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ НА	150

Отчет за 2019 г. за изпълнение на Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.)

ЧОВЕШКИЯ КАПИТАЛ	
НАПРАВЛЕНИЕ 7 – Възприемане на комплексен междусекторен подход за активен и продуктивен живот на възрастните хора в добро здраве. адаптиране на социалните системи към демографските промени и остаряването на населението – пазар на труда, пенсионна система, социално подпомагане и грижи, здравеопазване, образование, култура и др.	150
НАПРАВЛЕНИЕ 8 – Развитие на солидарност между поколенията	176
НАПРАВЛЕНИЕ 9 – Повишаване на общото образователно, духовно и културно равнище, квалификация, способности и умения на населението от всички възрастови групи	177
В. ПРИОРИТЕТ III – ПОСТИГАНЕ НА СОЦИАЛНА КОХЕЗИЯ И СЪЗДАВАНЕ НА РАВНИ ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ПЪЛНОЦЕНЕН, СОЦИАЛЕН И ПРОДУКТИВЕН ЖИВОТ ЗА ВСИЧКИ СОЦИАЛНИ ГРУПИ	199
НАПРАВЛЕНИЕ 10 – Създаване на условия за равни възможности за пълноценен, социален и продуктивен живот за всички социални групи	199
Г. ПРИОРИТЕТ IV – ОГРАНИЧАВАНЕ НА ДИСПРОПОРЦИИТЕ В ТЕРИТОРИАЛНОТО РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО И ОБЕЗЛЮДЯВАНЕТО В НЯКОИ РЕГИОНИ И СЕЛАТА	225
НАПРАВЛЕНИЕ 11 – Ограничаване на диспропорциите в териториалното разпределение на населението и обезлюдяването в някои региони и селата	225
Д. ПРИОРИТЕТ V – АДАПТИРАНЕ И СИНХРОНИЗИРАНЕ НА НОРМАТИВНАТА БАЗА С ОБЩЕСТВЕНИТЕ ПОТРЕБНОСТИ ЗА БАЛАНСИРАНО ДЕМОГРАФСКО РАЗВИТИЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО И РАЗВИТИЕТО НА КАЧЕСТВОТО НА ЧОВЕШКИЯ КАПИТАЛ	236
НАПРАВЛЕНИЕ 12 – Въвеждане на задължителна оценка на въздействието върху демографското развитие на населението и качеството на човешкия капитал на всеки нов, изменян или допълван нормативен акт на държавата	236

ЧАСТ I. ОСНОВНИ ТЕНДЕНЦИИ В ДЕМОГРАФСКОТО РАЗВИТИЕ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ И НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Демографската ситуация в Европейския съюз - 2019/2020 г.¹

Към 1 януари 2020 г. населението на Европейския съюз (ЕС) е 447.7 млн. души

Повече смъртни случаи, отколкото раждания

На 1 януари 2020 г. населението на ЕС с 27 страни-членки е 447.7 млн., което е спад с 12.8% спрямо 513,5 млн. в 28-те страни-членки към 1 януари миналата година, сочат данните на Евростат.

Спадът се дължи предимно на оттеглянето на Великобритания на 1 февруари 2020 г., което е довело до свиване на населението на съюза с 13%. Общата промяна на населението на 27-те страни-членки е положителна с 0.9 млн. жители повече през 2019 г. благодарение на нетната миграция.

Естественият прираст на населението на Европейския съюз е с негативни стойности от 2012 г., което е резултат от повече смъртни случаи, отколкото раждания – 4.7 милиона умрели и 4.2 милиона родени през 2019 г.

Германия е най-голяма, а Малта е най-малка в ЕС

Сред страните-членки на съюза, Германия има най-голям дял от населението (83.2 млн. жители, съставляващи 18.6% от общото население на ЕС към 1 януари 2020 г.), следват Франция с 67,1 млн. или дял от 15%, Италия с 60.2 млн. и дял от 13.5%, Испания с 47.3 млн. и дял от 10,6% и Полша с 38 млн. и дял от 8,5%.

Четиринадесет страни-членки имат дял между 1% и 5% от населението на ЕС, включително България с 1.6%. Осем страни имат дял под 1%.

Тези данни са публикувани от Евростат, статистическата служба на Европейския съюз, непосредствено преди Световния ден на населението (11 юли 2020 г.).

Увеличава се населението в осемнадесет държави-членки на ЕС

През 2019 г. населението се е увеличило в осемнадесет държави-членки на ЕС и е намаляло в девет. Най-голямо относително увеличение се наблюдава в Малта (+41.7 на 1 000 жители), пред Люксембург (+19.7‰), Кипър (+13.7‰), Ирландия (+12.1‰) и Швеция (+9.5‰). За разлика от тях, най-голямо намаление има в България (-7.0‰), Латвия (-6.4‰), Румъния (-5.0‰), Хърватия (-4.4‰), и Италия (-1.9‰). Като цяло, през 2019 г. населението на ЕС се е увеличило с 0.9 милиона души (+2.0‰).

---

¹Eurostat, Newsrelease, Population estimates, 111/2020 - 10 July 2020.
<https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/11081093/3-10072020-AP-EN.pdf/d2f799bf-4412-05cc-a357-7b49b93615f1>

Таблица 1: Население – общо

Страни	Население към 1.1.2019г. (в хиляди)	Население към 1.1.2020г. (в хиляди)	Коефициент на общ прираст на населението 2020/2019 (на 1 000)	Дял от населението на ЕС, 2020 г.
ЕС ²	446 824.6	44 7706.2	+2.0	100%
Белгия	11 455.5	11 549.9	+8.2	2.6%
България	7 000.0	6 951.5	-7.0	1.6%
Чехия/ЧР	10 649.8	10 693.9	+4.1	2.4%
Дания	5 806.1	5 822.8	+2.9	1.3%
Германия	83 019.2	83 166.7	+1.8	18.6%
Естония	1 324.8	1 329.0	+3.1	0.3%
Ирландия	4 904.2	4 963.8	+12.1	1.1%
Гърция	10 724.6	10 709.7	-1.4	2.4%
Испания	46 937.1	47 330.0	+8.3	10.6%
Франция	67 012.9	67 098.8	+1.3	15.0%
Хърватия	4 076.2	4 058.2	-4.4	0.9%
Италия	60 359.5	60 244.6	-1.9	13.5%
Кипър	875.9	888.0	+13.7	0.2%
Латвия	1 920.0	1 907.7	-6.4	0.4%
Литва	2 794.2	2 794.1	-0.0	0.6%
Люксембург	613.9	626.1	+19.7	0.1%
Унгария	9 772.8	9 769.5	-0.3	2.2%
Малта	493.6	514.6	+41.7	0.1%
Холандия	17 282.2	17 407.6	+7.2	3.9%
Австрия	8 858.8	8 901.1	+4.8	2.0%
Полша	37 972.8	37 958.1	-0.4	8.5%
Португалия	10 276.6	10 295.9	+1.9	2.3%
Румъния	19 414.5	19 318.0	-5.0	4.3%
Словения	2 080.9	2 095.9	+7.2	0.5%
Словакия	5 450.4	5 457.9	+1.4	1.2%
Финландия	5 517.9	5 525.3	+1.3	1.2%
Швеция	10 230.2	10 327.6	+9.5	2.3%
Великобритания	66 647.1	67 025.5	+5.7	-
Исландия	357.0	364.1	+19.8	-
Лихтенщайн	38.4	38.7	+9.6	-
Норвегия	5 328.2	5 367.6	+7.4	-
Швейцария	8 544.5	8 606.0	+7.2	-
Черна гора	622.2	621.9	-0.5	-
Северна Македония	2 077.1	2 076.3	-0.4	-
Албания	2 862.4	2 846.0	-5.8	-
Сърбия	6 963.8	6 926.7	-5.3	-
Турция	82 003.9	83 155.0	+13.9	-

Източник: Евростат - данните са предварителни.

² Европейският съюз се представя от 27 страни-членки след 1 февруари 2020 г.

Източник: Евростат

Отчет за 2019 г. за изпълнение на Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.)

Най-висока е раждаемостта в Ирландия, а най-ниска - в Италия

През 2019 г. в ЕС са родени 4.2 млн. бебета, с 2.2.% по-малко спрямо предходната година. В държавите-членки най-високите нива на раждаемост през 2019 г. са регистрирани в Ирландия (12.1 на 1 000 жители), следвана от Франция (11.2‰), Швеция (11.1‰) и Кипър (10.9‰), докато най-ниските са регистрирани в държавите-членки: Италия (7.0‰), Испания (7.6‰), Гърция (7.8‰), Финландия (8.3‰) и Португалия (8.4‰).

На равнище ЕС коефициентът на раждаемост през 2019 г. е 9.3 на 1000 жители.

Междувременно в ЕС са регистрирани 4.7 милиона смъртни случаи през 2019 г., с 0.9% по-малко от предходната година. Най-ниска е смъртността в Ирландия (6.3 на 1 000 жители), Кипър (6.8‰), Люксембург (6.9‰), следвани от Малта (7.3‰) и Швеция (8.6‰). В другия край на скалата са България (15.5‰), следвана от Латвия (14.5‰), Литва (13.7‰), Румъния (13.4‰) и Унгария (13.3‰), които са с най-високи коефициенти на смъртност.

На равнище ЕС смъртността е 10.4 на 1 000 жители.

В резултат на това Ирландия (с естествен прираст на населението си +5.8‰) остава през 2019 г. държавата-членка, в която родените са най-много в сравнение с починалите, пред Кипър (+4.1‰), Люксембург (+3.1‰), Швеция (+2.5‰) и Франция (+2.1‰). От друга страна, сред петнадесетте държави-членки на ЕС, регистрирали отрицателен естествен прираст през 2019 г., с най-висок отрицателен естествен прираст са България (-6.7‰), следвана от Латвия (-4.7‰), Литва, Гърция и Хърватия (всяка -3.9‰), Унгария и Румъния (всяка -3.9‰) и Италия (-3.6‰).

На равнище ЕС единадесет страни-членки регистрират положителен естествен прираст през 2019 г., а шестнадесет – негативен.

Таблица 2: Раждания и умирения - естествен прираст на населението

Естествен прираст на населението по страни, 2019 г.	Естествен прираст на населението през 2019 г. - абсолютен брой (в хиляди)			Бруто коефициент (на 1 000 души от населението)		
	Раждания	Умирения	Естествен прираст	Раждания	Умирения	Естествен прираст
ЕС ³	4 151.9	4 650.1	-498.3	9.3	10.4	-1.1
Белгия	116.1	108.8	+7.3	10.1	9.5	+0.6
България	61.5	108.1	-46.5	8.8	15.5	-6.7
Чехия/ЧР	112.2	112.4	-0.1	10.5	10.5	0.0
Дания	61.2	54.0	+7.2	10.5	9.3	+1.2
Германия	778.1	939.5	-161.4	9.4	11.3	-1.9
Естония	14.4	15.4	-1.3	10.6	11.6	-1.0
Ирландия	59.8	31.1	+28.7	12.1	6.3	+5.8
Гърция	83.7	125.0	-41.3	8.1	11.7	-3.9
Испания	357.9	415.1	-57.1	7.6	8.8	-1.2
Франция	753.6	612.1	+141.5	11.2	9.1	+2.1
Хърватия	36.1	51.8	-15.7	8.9	12.7	-3.9

³ Европейският съюз се представя от 27 страни-членки след 1 февруари 2020 г.

Източник: Евростат

Отчет за 2019 г. за изпълнение на Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.)

Италия	420.2	634.4	- 214.3	7.0	10.5	-3.6
Кипър	9.6	6.0	+3.6	10.9	6.8	+4.1
Латвия	18.8	27.7	-8.9	9.8	14.5	-4.7
Литва	27.4	38.3	- 10.9	9.8	13.7	-3.9
Люксембург	6.2	4.3	+ 1.9	10.0	6.9	+3.1
Унгария	93.1	129.9	- 36.8	9.5	13.3	-3.8
Малта	4.4	3.7	+0.7	8.6	7.3	+1.3
Холандия	169.1	151.8	+ 17.2	9.7	8.8	+ 1.0
Австрия	85.0	83.4	+1.6	9.6	9.4	+0.2
Полша	375.0	409.7	- 34.8	9.9	10.8	-0.9
Португалия	86.6	111.8	-25.2	8.4	10.9	-2.5
Румъния	185.7	259.3	- 73.6	9.6	13.4	-3.8
Словения	19.3	20.6	- 1.3	9.3	9.9	-0.6
Словакия	57.1	53.2	+3.8	10.5	9.8	+0.7
Финландия	45.6	53.9	- 8.3	8.3	9.8	-1.5
Швеция	114.5	88.8	+ 25.8	11.1	8.6	+2.5
Великобритания	712.7	604.6	+ 108.1	10.7	9.0	+1.6
Исландия	4.5	2.3	+2.2	12.3	6.3	6.0
Лихтенщайн	0.4	0.3	+0.1	9.2	6.8	+2.4
Норвегия	54.5	40.7	+13.8	10.2	7.6	+ 2.6
Швейцария	86.2	67.8	+18.4	10.0	7.9	+2.1
Черна гора	7.2	6.6	+0.6	11.6	10.6	+1.0
Северна Македония	19.8	20.4	-0.6	9.6	9.8	-0.3
Албания	28.6	20.4	+6.6	10.0	7.7	+2.3
Сърбия	64.4	101.5	-37.1	9.3	14.6	-5.3
Турция	1 183.7	435.9	+ 747.7	14.3	5.3	+9.1

Източник: Евростат - данните са предварителни

Демографската ситуация в България - 2019 г.

През 2019 г. текущата демографска ситуация в България се характеризира с продължаващо намаляване и застаряване на населението, ниски нива на раждаемост (с коефициент 8.8‰ – при средна стойност за Европейския съюз от 9.5‰) и високи нива на обща смъртност. Задълбочава се дисбалансът в териториалното разпределение на населението.

Като положителни тенденции през 2019 г. могат да бъдат отбелязани намаляването на детската смъртност, намаляването на броя на умрелите лица (но придружено с увеличаване на коефициента на обща смъртност), увеличаването на очакваната средна продължителност на живота, увеличаването на тоталния коефициент на плодовитост и задържането му на ниво, близко до средното за страните-членки на Европейския съюз, увеличаването на броя на сключените бракове, подобряването на жизнения стандарт и качеството на живот на населението.

През 2019 г. в страната са регистрирани **61 882 родени деца**, като от тях **61 538 (99.4%) са живородени**. В сравнение с предходната година броят на живородените намалява с 659 деца, или с 1.06%.

Средната възраст на жените при раждане на първо дете се увеличава от 27.2 години през 2018 г. на 27.3 години през 2019 г.

През 2019 г. броят на децата, родени от майки под 18 години, е 2 948. Запазва се тенденцията на увеличаване на броя на децата, родени от жени на възраст 40 и

Отчет за 2019 г. за изпълнение на Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.)

повече навършени години – от 2 154 през 2018 г. на 2 284 през 2019 година. Регистрирани са 1 164 случая на многоплодни раждания, което е с 47 случая повече отколкото през 2018 година. При 1 153 от случаите са родени по две деца, а при 11 – по три.

През 2019 г. броят на извънбрачните раждания е **36 199**, или 58.5% от всички раждания. Това е известно намаление спрямо 2018 г. с 457 извънбрачни раждания. Относителният дял на извънбрачните раждания в селата (64.6%) е по-висок, отколкото в градовете (56.4%). За 79.8% от извънбрачните раждания има данни за бащата, което означава, че тези деца най-вероятно се отглеждат в семейна среда от родители, живеещи в съжителство без брак.

Тоталният коефициент на плодовитост за поредна година се задържа на нива около 1.5. През 2019 г. средният брой живородени деца от една жена е 1.58, което е увеличение с 0.02 спрямо 2018 г. За сравнение, през 2001 г. той е бил 1.24, а през 2016 година – 1.54.

Броят на жените във фертилна възраст (15 - 49 навършени години) в страната, или размерът на родилните контингенти и тяхната плодовитост, оказва съществено влияние върху равнището на раждаемостта и определя характера на възпроизводството на населението. Броят на жените във фертилна възраст към 31.12.2019 г. е 1 464 хил., като спрямо предходната година намалява с 27 хил., а спрямо 2011 г. – със 186 хиляди.

Очакванията за раждаемостта в следващите десетилетия са тя да продължава да намалява, основно поради намаляване на родилните контингенти.

Реалистичните възможности на държавата са свързани с предприемане на мерки за поддържане в краткосрочен, средносрочен и дългосрочен план на коефициент на плодовитост около 1.5.

Факторите, които оказват въздействие върху вземането на решение за раждане и отглеждане на дете са комплексни и се отнасят до създаване на по-спокойна, предвидима и сигурна семейна, обществена и социално-икономическа среда.

През 2019 г. са регистрирани 29 198 юридически брака – с **237 повече** спрямо предходната година, а коефициентът на брачност⁴ е 4.2‰.

Броят на разводите през 2019 г. е **10 859**, или с 263 повече от регистрираните през 2018 година. От всички прекратени бракове 79.6% се отнасят за населението в градовете.

Средната продължителност на брака до неговото прекратяване е 15.9 години.

В сравнение с 2018 година броят на умрелите лица намалява с 443, или с 0.4%. Общият брой на умрелите лица през 2019 г. е 108 083 души, а коефициентът на обща смъртност – 15.5‰. Нивото на обща смъртност обаче, продължава да е твърде високо.

Като най-положителна демографска тенденция може да се отбележи значителното намаляване на детската смъртност през последните години. През 2019 г. в страната са починали 342 деца на възраст до една година, а коефициентът на детска смъртност е 5.6‰. Това е най-ниската регистрирана в страната стойност. През 2001 г. коефициентът на детска смъртност е бил 14.4‰, през 2005 г. – 10.4‰, а през 2018 г. – 5.8‰.

---

⁴ Брой сключени бракове на 1 000 души от населението.

Средната продължителност на предстоящия живот общо за населението на страната, изчислена за периода 2017-2019 г., е **74.9 години** и спрямо предходния период (2016-2018 г.) се **увеличава с 0.1 година**. Средната продължителност на живота при мъжете е 71.5 години, докато при жените е със 7.0 години по-висока – 78.5 години. Средната продължителност на предстоящия живот е с 3 години по-висока за населението в градовете (75.8 години), отколкото за населението в селата (72.8 години).

Най-значимата демографска тенденция в развитието на населението е процесът на застаряване. В края на 2019 г. лицата на 65 и повече навършени години са 1 504 088, или 21.6% от населението на страната. В сравнение с 2018 г. делът на населението в тази възрастова група нараства с 0.3 процентни пункта.

Процесът на застаряване е по-силно изразен сред жените, отколкото сред мъжете. Относителният дял на жените на възраст над 65 години е 25.1%, а на мъжете – 17.9%. Тази разлика се дължи на по-високата смъртност сред мъжете и като следствие от нея – на по-ниската средна продължителност на живота при тях.

Застаряването на населението води до повишаване на неговата средна възраст, която от 40.4 години през 2001 г. и достига **43.9 години** в края на 2019 година.

Икономическите последици от застаряването на населението са свързани с ограничаване на потенциала за нарастване на работната сила, което ограничава и възможностите за растеж на икономиката.

Неравномерно е разпределението на населението в страната, което може да има отражения върху икономическия растеж и устойчивото развитие в дългосрочен план. Към 31.12.2019 г. в градовете живеят **5 125 407** души, или 73.7%, а в селата – **1 826 075** души, или **26.3%** от населението на страната.

Демографските дисбаланси се превръщат в проблем на макро-фискалната стабилност и устойчивостта на всички социални системи.

Изключително важно е да се отчитат реалистичните възможности за ограничаване на демографския натиск върху социалните системи и публичните финанси. Решаването на демографските проблеми в дългосрочен план изисква устойчиво мобилизиране на целия наличен ресурс и използване на всички налични инструменти на държавата.

В Министерството на труда и социалната политика е изграден Национален механизъм за координация и мониторинг на изпълнението на държавната демографска политика. Функционира Междуведомствена работна група по демографските въпроси, доходите и жизненото равнище към министъра на труда и социалната политика, в която участват представители от ключови държавни ведомства, НСИ, НОИ, БЧК, НСОРБ, социалните партньори и други организации. Изготвят се ежегодни планове и национални мониторингови доклади, в които се интегрира информация от националната статистика, административна информация и данни от социологически проучвания. През 2014 г. с ПМС №138 е създаден Национален съвет по демографска политика като консултативен орган към Министерския съвет, чиято дейност се администрира в МТСП.

Основната цел на политиката за демографско развитие е заложена в Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.) и е насочена към забавяне темповете на намаляване на броя на населението, с тенденция за стабилизирането му в дългосрочен план и осигуряване на високо качество на човешкия капитал, включващ хората с тяхното здравословно състояние, образование, квалификация, способности и умения. Специален акцент върху посрещането на

демографските предизвикателства, свързани със застаряване на населението е поставен и чрез приетата от Министерския съвет с РМС №142 на 15 март 2019 г. Национална стратегия за активен живот на възрастните хора в България (2019 – 2030 г.).

Подобряване профила на населението и на работната сила са възможни чрез: повишаване на общото образователно равнище и пригодност за заетост; обвързване на образованието с реалните нужди на бизнеса и икономиката на страната; намаляване броя на отпадащите деца от всички степени на образователната система; повишаване на заетостта на младите; подобряване на здравния статус и насочване на усилията към превенция на социално-значими заболявания; подпомагане на съвместяването на семеен с професионален живот чрез предоставяне на широк спектър от услуги за зависими членове в семейството, вкл. деца, хора с увреждания, възрастни хора; създаване на условия за по-бързото кариерно развитие на младите; развитие на дългосрочните грижи за възрастните и на солидарност между поколенията; предприемане на мерки за финансово стабилизиране на социалните системи; регионализиране на демографската политика, поради различните форми и профили на демографски дисбаланси в отделните региони на страната; изграждане и укрепване на национален административен механизъм за посрещане на демографските предизвикателства в следващите десетилетия и др.

1.1. БРОЙ И СТРУКТУРИ НА НАСЕЛЕНИЕТО

Основните фактори, които влияят върху измененията в броя и структурите на населението са демографските процеси – раждаемост, смъртност и миграция.

Броят и структурите на населението се определят от размерите и интензивността на неговото естествено и механично (миграционно) движение.

През 2019 г. населението в България продължава да намалява.

Към 31 декември 2019 г. населението на България е 6 951 482 души, което представлява **1.4%** от населението на Европейския съюз. В сравнение с 2018 г. населението на страната намалява с **48 557 души**, или с **0.7%**.

Подобно на предходните години, намалението на населението през 2019 г. в България се дължи главно на отрицателен естествен прираст, а не на външна миграция - в резултат на отрицателния естествен прираст населението намалява с 46 545 души, а в резултат на механичния прираст (нетното салдо от външната миграция) – с още 2 012 души.

1.1.1. Абсолютен естествен прираст на населението

Разликата между живородените и умрелите представлява естественият прираст на населението. След 1990 г. демографското развитие на страната се характеризира с отрицателен естествен прираст на населението.

Таблица 3: Живородени, умрели, естествен прираст в периода 2005 - 2019 г.

Година	Живородени	Умрели	Естествен прираст
2005	71 075	113 374	- 42 299
2006	73 978	113 438	- 39 460
2007	75 349	113 004	- 37 655
2008	77 712	110 523	- 32 811

Отчет за 2019 г. за изпълнение на Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.)

2009	80 956	108 068	- 27 112
2010	75 513	110 165	- 34 652
2011	70 846	108 258	- 37 412
2012	69 121	109 281	- 40 160
2013	66 578	104 345	- 37 767
2014	67 585	108 952	- 41 367
2015	65 950	110 117	- 44 167
2016	64 984	107 580	- 42 596
2017	63 955	109 791	- 45 836
2018	62 197	108 526	- 46 329
2019	61 538	108 083	- 46 545

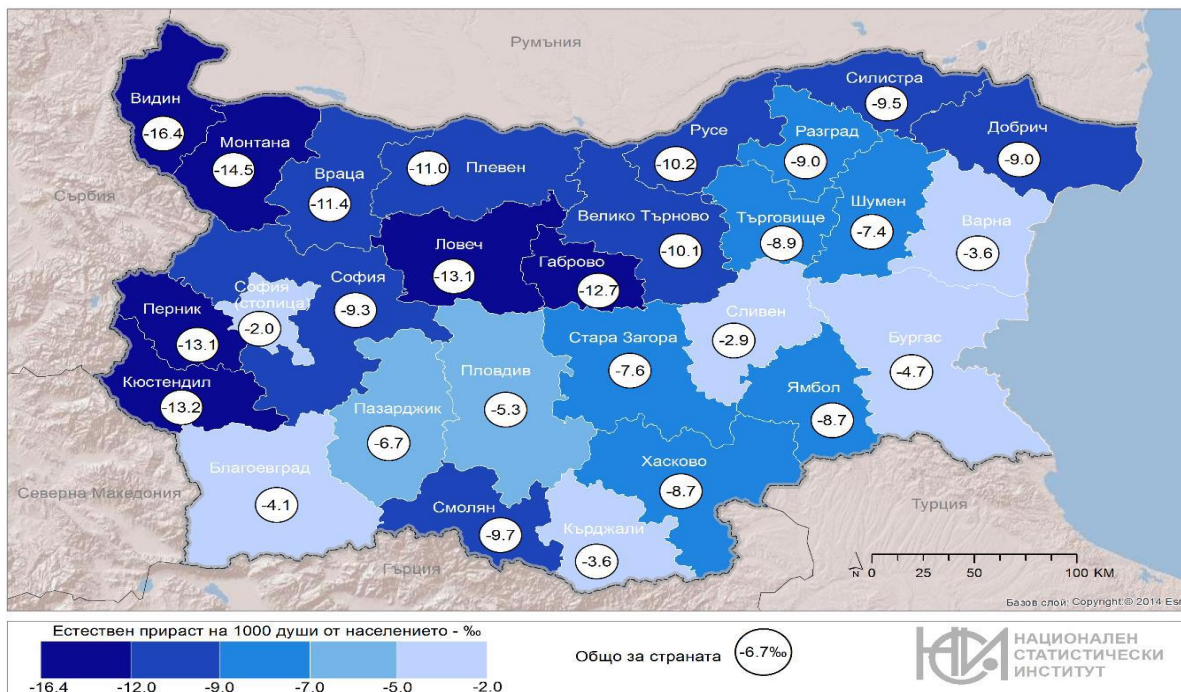
Източник: НСИ, таблица МТСП

Намалението на населението в страната в резултат на отрицателния естествен прираст се дължи главно на високите нива на общата смъртност и на продължителния акумулиращ ефект на ниската раждаемост. Ниската раждаемост не може да компенсира значително по-високите нива на смъртност.

1.1.2. Относителен естествен прираст на населението

Намалението на населението, измерено чрез коефициента на естествения прираст, е минус 6.7%⁵. Коефициентът на естествения прираст в градовете е минус 4.4%, а в селата – минус 13.1%.

Фигура 1. Естествен прираст на населението през 2019 г. по области (на 1 000 души)

⁵ Разлика между броя на живородените и броя на умрелите на 1 000 души от средногодишния брой на населението.

През 2019 г. всички области в страната имат отрицателен естествен прираст.

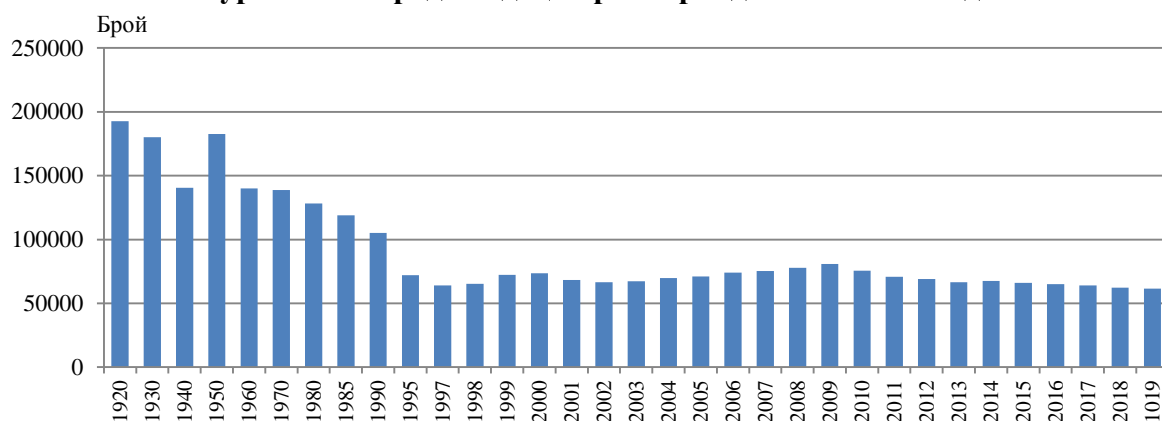
С най-малки по стойности коефициенти на отрицателен естествен прираст са областите София (столица) (-2.0‰) и Сливен (-2.9‰).

С най-голямо намаление на населението вследствие на високия отрицателен естествен прираст е област Видин – минус 16.4‰, следвана от областите Монтана – минус 14.5‰, и Кюстендил – минус 13.2‰. В десет области населението намалява с над 10 на 1 000 души през 2019 година.

1.2. РАЖДАЕМОСТ

През 2019 г. в страната са регистрирани **61 882** родени деца, като от тях **61 538 (99.4%) са живородени**. В сравнение с предходната година броят на живородените намалява с 659 деца, или с 1.06%.

Фигура 2. Живородени деца през периода 1920 - 2019 година

Източник: НСИ

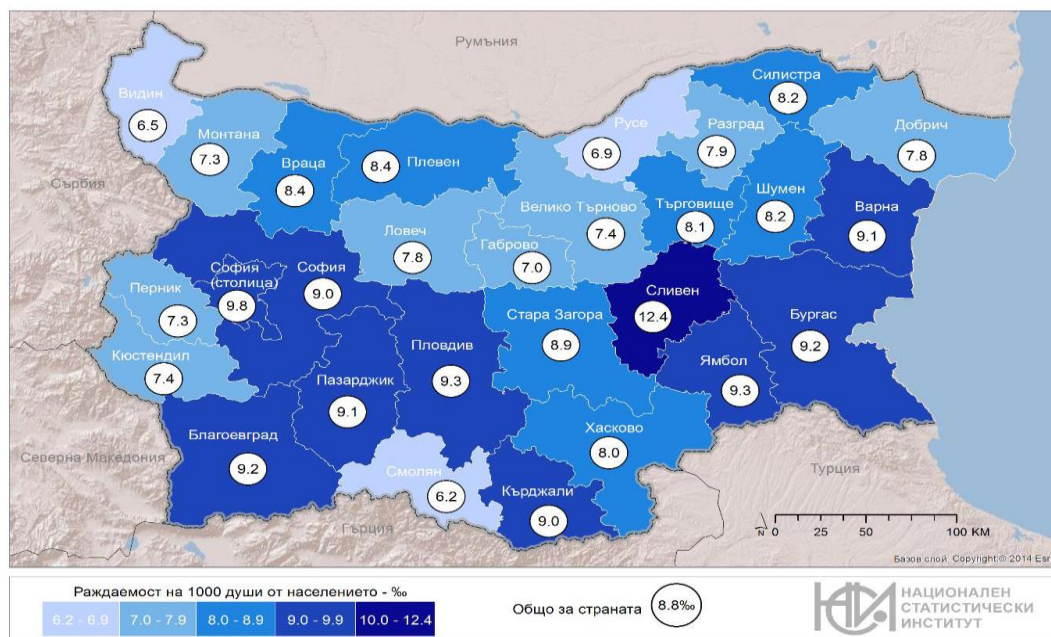
Коефициентът на обща раждаемост⁶ през 2019 г. е 8.8‰, а през предходната 2018 г. – 8.9‰. Броят на живородените момчета (31 515) е с 1 492 по-голям от този на живородените момичета (30 023), или на 1 000 живородени момчета се падат 953 момичета. В градовете и селата живородени са съответно 45 991 и 15 547 деца, а коефициентът на раждаемост е 8.9‰ в градовете и 8.5‰ в селата.

В регионален аспект най-висока е раждаемостта в областите Сливен – 12.4‰, и София (столица) – 9.8‰. В седемнадесет области раждаемостта е по-ниска от средната за страната, като най-ниски стойности се наблюдават в областите Смолян – 6.2‰, и Видин – 6.5‰.

⁶ Брой живородени деца на 1 000 души от средногодишния брой на населението през годината.

Отчет за 2019 г. за изпълнение на Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.)

Фигура 3. Коефициент на раждаемост по области през 2019 г.

Източник: НСИ

Броят на жените във фертилна възраст (15-49 навършени години) в страната, или размерът на родилните контингенти и тяхната плодовитост, оказва съществено влияние върху равнището на раждаемостта и определя характера на възпроизводството на населението.

Към 31.12.2019 г. броят на жените във фертилна възраст е 1 464 хил., като спрямо предходната година намалява с 27 хил., а спрямо 2011 г. – със 186 хиляди.

През 2019 г. броят на децата, родени от майки под 18 години, е 2 948. Запазва се тенденцията на увеличаване на броя на децата, родени от жени на възраст 40 и повече навършени години – от 2 154 през 2018 г. на 2 284 през 2019 година.

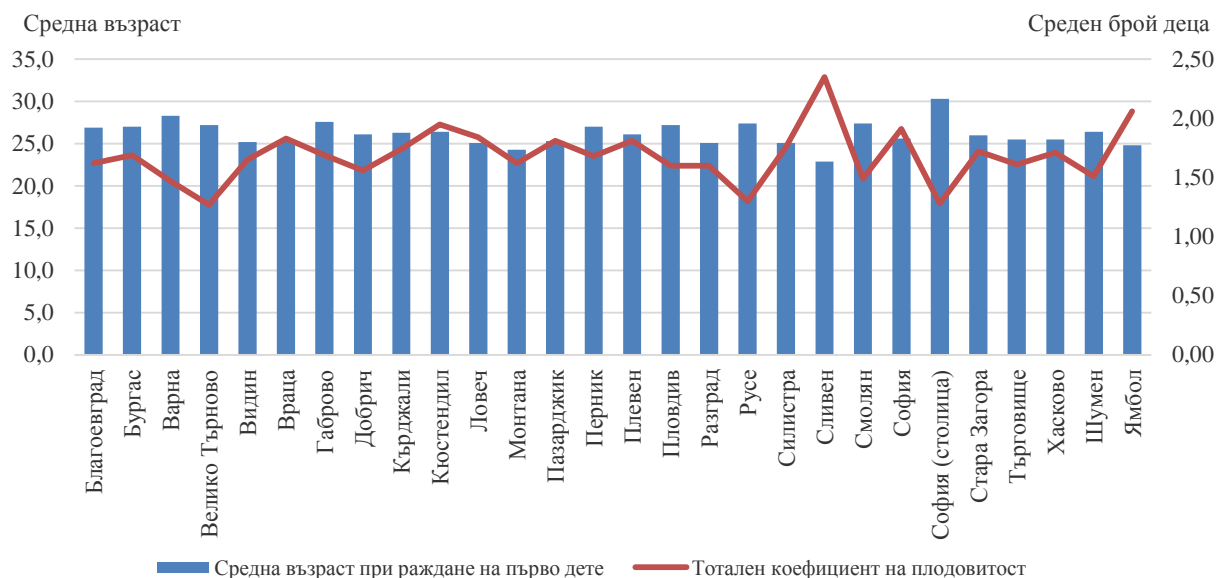
Половината (50.5%) от ражданията през 2019 г. са първи за майката, 36.6% – втори, а 12.6% – трети и от по-висока поредност.

Тоталният коефициент на плодовитост⁷ е един от основните показатели, характеризиращи плодовитостта на жените. **През 2019 г. средният брой живородени деца от една жена е 1.58** и спрямо 2018 г. се увеличава с 0.02.

Средната възраст на жените при раждане на първо дете се увеличава от 27.2 години през 2018 г. на **27.3 години през 2019 година**. В регионален аспект средната възраст при раждане на първо дете варира от 30.3 години за област София (столица) до 22.9 години за област Сливен.

⁷ Среден брой живородени деца, които би родила една жена през целия си фертилен период съобразно повъзrastовата плодовитост през отчетната година.

Фигура 4. Средна възраст на жената при раждане на първо дете и тотален коефициент на плодовитост по области през 2019 г.

Източник: НСИ

През 2019 г. са регистрирани 1 164 случая на многоплодни раждания, което е с 47 случая повече отколкото през 2018 година. При 1 153 от случаите са родени по две деца, а при 11 – по три.

През 2019 г. броят на извънбрачните раждания е 36 199, или 58.5% от всички раждания. Относителният дял на извънбрачните раждания в селата (64.6%) е по-висок отколкото в градовете (56.4%). За 79.8% от извънбрачните раждания има данни за бащата, което означава, че тези деца най-вероятно се отглеждат в семейна среда от родители, живеещи в съжителство без брак.

В регионален аспект най-висок е относителният дял на извънбрачните раждания в областите Враца (76.6%) и Ловеч (74.8%). Този дял е над 50.0% във всички области на страната с изключение на Разград (47.8%), Благоевград (47.1%) и Кърджали (32.5%).

1.2.1. Аборти

През 2019 г. общият брой на абортите е 21 864 при 61 882 раждания. В сравнение с 2018 г. (23 437) броят на абортите намалява с 1 573.

Таблица 4: Раждания и аборти

Година	Раждания	Аборти	Раждания	Аборти
	Брой		на 1000 жени от 15-49 г.	
2012	69 678	29 992	42.5	18.3
2013	67 061	29 505	41.6	18.3
2014	68 083	28 145	42.8	17.7
2015	66 370	27 782	42.3	17.7
2016	65 446	26 412	42.2	17.0
2017	64 359	24 287	42.1	15.9

Отчет за 2019 г. за изпълнение на Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.)

2018	62 576	23 437	41.6	15.6
2019	61 882	21 864	41.9	14.8

Източник: Национален център по общественото здраве и анализи (НЦОЗА)

Таблица 5: Раждания и аборти на 1000 жени във фертилна възраст (15-49 г.)

Години	Раждания на 1000 жени във фертилна възраст	Аборти на 1000 жени във фертилна възраст
1980	60.4	72.9
1990	49.2	67.2
1995	35.2	47.2
2000	37.0	30.6
2005	38.2	22.3
2013	41.6	18.3
2014	42.8	17.7
2015	42.3	17.7
2016	42.2	17.0
2017	42.1	15.9
2018	41.6	15.6
2019	41.9	14.8

Източник: МЗ, Национален център по общественото здраве и анализи (НЦОЗА)

От 2016 година абортите се отчитат, разпределени по вид като: спонтанни; терапевтични – от тях по желание и по медицински показания; други видове и аборт, неуточнен. От всички извършени аборти 1 720 са по медицински показания; 6 321 са спонтанни; 13 820 са по желание, а 3 са класифицирани като „други видове и аборт, неуточнен“.

Общият брой на спонтанните аборти и на абортите по медицински показания е 8 041. При адекватна медицинска профилактика и грижа, този брой би могъл да бъде значително редуциран и това доведе до повишаване на раждаемостта.

Таблица 6: Извършени аборти в лечебните заведения през 2019 г. по възрастови групи и видове аборти (брой)

възраст (в навършени години)	аборти	по вид				
		спонтанни	терапевтични	от тях:		други видове и аборт, неуточнен
				по желание	по медицински показания	
Общо	21 864	6 321	15 540	13 820	1 720	3
< 15	127	66	61	32	29	-
15–19	1 891	653	1 238	1 123	115	-
20–24	3 556	914	2 641	2 453	188	1
25–29	5 234	1 482	3 750	3 429	321	2
30–34	5 571	1 620	3 951	3 503	448	-
35–39	3 971	1 097	2 874	2 436	438	-
40–44	1 371	439	932	765	167	-

Отчет за 2019 г. за изпълнение на Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.)

45–49	132	45	87	74	13	-
> 50	11	5	6	5	1	-

Източник: Национален център по общественото здраве и анализи (НЦОЗА)

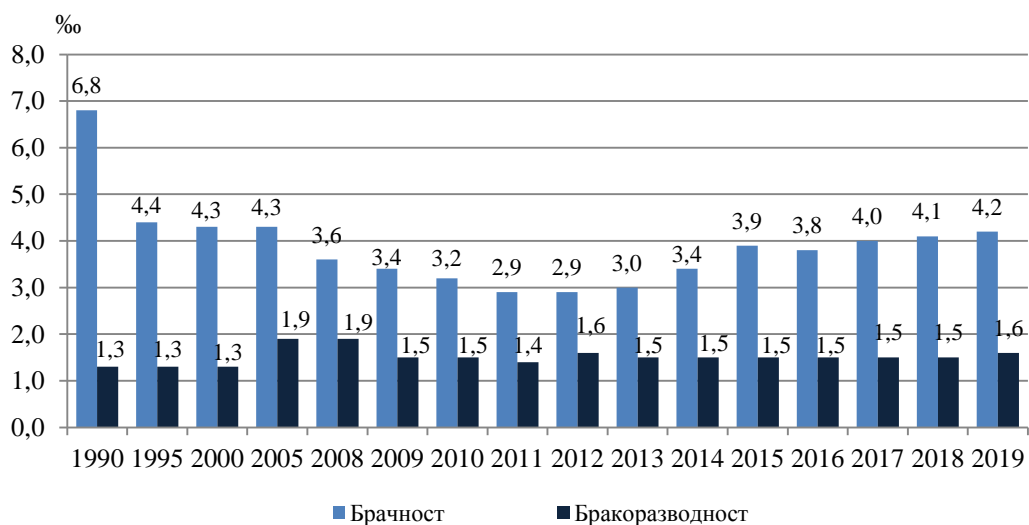
Приема се, че **абортът може да бъде рисков за бъдещите репродуктивни способности на жената**, поради което следва да бъде оценяван като един от **значимите фактори, оказващи въздействие върху демографския баланс** на населението.

Легалният аборт продължава да се приема и да се използва често като предпочитан и достъпен изход за освобождаване от нежелана бременност, макар да са известни опасностите и вредите за здравето и детеродната способност на жената от подобна интервенция.

1.2.2. Семейства и семейни отношения. Бракове и разводи

През 2019 г. са регистрирани 29 198 юридически брака – с 237 повече спрямо предходната година, а коефициентът на брачност⁸ е 4.2%. Близко три четвърти от всички регистрирани бракове (21 460) са сред населението в градовете.

Фигура 5. Коефициенти на брачност и бракоразводност (На 1 000 души)

Източник: НСИ

През 2019 г. средната възраст при сключване на първи брак за мъжете и жените е съответно 32.0 и 29.1 години. Спрямо предходната година средната възраст се увеличава съответно с 0.3 години за мъжете и с 0.4 за жените.

За 86.3% от жените и 85.8% от мъжете, сключили граждански брак през 2019 г., той е бил първи.

Областта с най-много бракове на 1 000 души от населението е Разград – 5.9%, а най-нисък е коефициентът на брачност в област Кюстендил и Враца – по 2.8%.

⁸ Брой сключени бракове на 1 000 души от населението.

Броят на разводите през 2019 г. е 10 859, или с 263 повече от регистрираните през 2018 година. От всички прекратени бракове 79.6% се отнасят за населението в градовете.

Най-голям е делът на браковете, прекратени по „взаимно съгласие“ (66.7%), следват причините „несходство в характерите“ (22.8%) и „фактическа раздяла“ (9.1%).

Разводът не е бил първи за 9.9% от жените и 10.9% от мъжете, разтрогнали своите бракове през 2019 година.

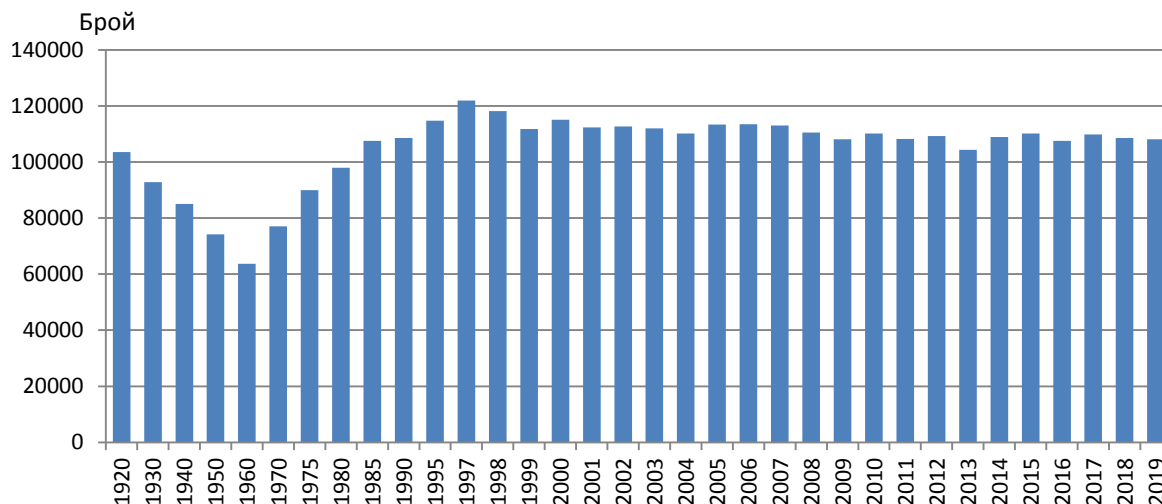
Средната продължителност на брака до неговото прекратяване е 15.9 години.

1.3. СМЪРТНОСТ

1.3.1. Обща смъртност

Броят на умрелите лица през 2019 г. е 108 083, а коефициентът на **обща смъртност⁹ – 15.5%**. Спрямо предходната година броят на умрелите намалява с 443, или с 0.4%. Нивото на общата смъртност продължава да е твърде високо.

Фигура 6. Умрели през периода 1920 - 2019 г.

Източник: НСИ

Смъртността сред мъжете (16.6%) е по-висока в сравнение със смъртността сред жените (14.5%). През 2019 г. на 1 000 жени умират 1 080 мъже. Продължават и силно изразените различия в смъртността сред градското и селското население. Коефициентът на смъртност е по-висок в селата (21.6%) отколкото в градовете (13.3%).

С най-висока смъртност в страната са областите Видин – 22.9%, Монтана – 21.8%, и Ловеч – 20.9%. В седем области смъртността е по-ниска от общата за страната, като най-ниска е в София (столица) – 11.8%.

Общо за ЕС-28 коефициентът на смъртност през 2019 г. е 10.4%.

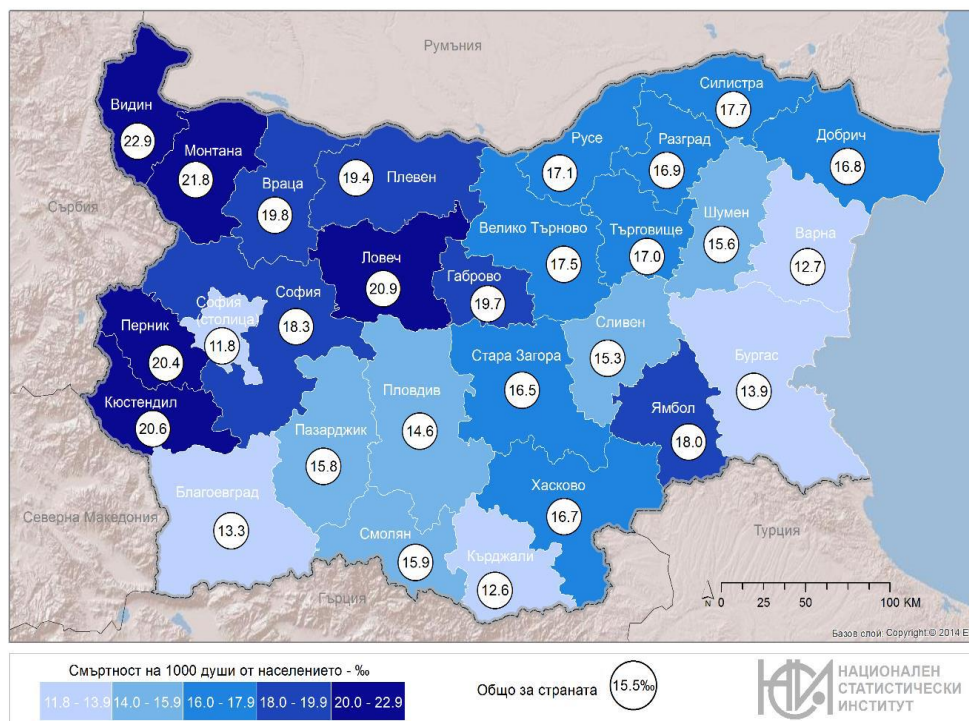
Равнището на общата смъртност на населението в България е най-високо сред държавите членки. С най-ниска смъртност са Ирландия – 6.3%, Кипър – 6.8%, и Люксембург – 6.9%. Освен в България значително по-висока от средната за ЕС-28 е

⁹ Брой умрели лица на 1 000 души от средногодишния брой на населението.

Отчет за 2019 г. за изпълнение на Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.)

стойността на този показател само в Латвия – 14.5%, Литва – 13.7%, Румъния – 13.4% и Унгария 13.3%.

Фигура 7. Коефициент на смъртност по области през 2019 г.

Източник: НСИ

Таблица 7: Умирания по причини за смъртта - 2019 г.

Причини за смъртта, МКБ – X ревизия	Брой	На 100 000 души от населението
Всичко	108 083	1 549.4
Клас I. Някои инфекциозни и паразитни болести (A00-B99)	444	6.4
Клас II. Новообразувания (C00-D48)	18 298	262.3
Клас III. Болести на кръвта, кръвотворните органи и отделни нарушения, включващи имунния механизъм (D50-D89)	146	2.1
Клас IV. Болести на ендокринната система, разстройства на храненето и на обмяната на веществата (E00-E90)	1 565	22.4
Клас V. Психични и поведенчески разстройства (F00-F99)	95	1.4
Клас VI. Болести на нервната система (G00-G99)	1 008	14.5
Клас VII. Болести на окото и придатъците му (H00-H59)	-	-
Клас VIII. Болести на ухото и мастоидния израстък (H60-H95)	-	-
Клас IX. Болести на органите на кръвообращението (I00-I99)	69 632	998.2
Клас X. Болести на дихателната система (J00-J99)	4 193	60.1
Клас XI. Болести на храносмилателната система (K00-K93)	4 113	59.0
Клас XII. Болести на кожата и подкожната тъкан (L00-L99)	46	0.7
Клас XIII. Болести на костно-мускулната система и на съединителната тъкан (M00-M99)	38	0.5
Клас XIV. Болести на пикочо-половата система (N00-N99)	1 826	26.2
Клас XV. Бременност, раждане и послеродов период (O00-O99)	-	-

Отчет за 2019 г. за изпълнение на Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.)

Клас XVI. Някои състояния, възникващи през перинаталния период (P00-P96)	155	2.2
Клас XVII. Вродени аномалии (пороци на развитието), деформации и хромозомни аберации (Q00-Q99)	110	1.6
Клас XVIII. Симптоми, признаци и отклонения от нормата, открити при клинични и лабораторни изследвания, неклаифицирани другаде (R00-R99)	3 843	55.1
Клас XX. Външни причини за заболяемост и смъртност (V01-Y98)	2 571	36.9

Източник: НСИ

1.3.2. Преждевременна смъртност

Показателят за преждевременна смъртност¹⁰ през 2019 г. (20.5%) намалява спрямо предходната 2018 година (21.0%). В стойностите на показателя за преждевременна смъртност има съществени разлики при мъжете и жените. Умрелите жени на възраст под 65 години са 13.1% от всички умрели жени, а стойността на този показател при мъжете е 27.4%.

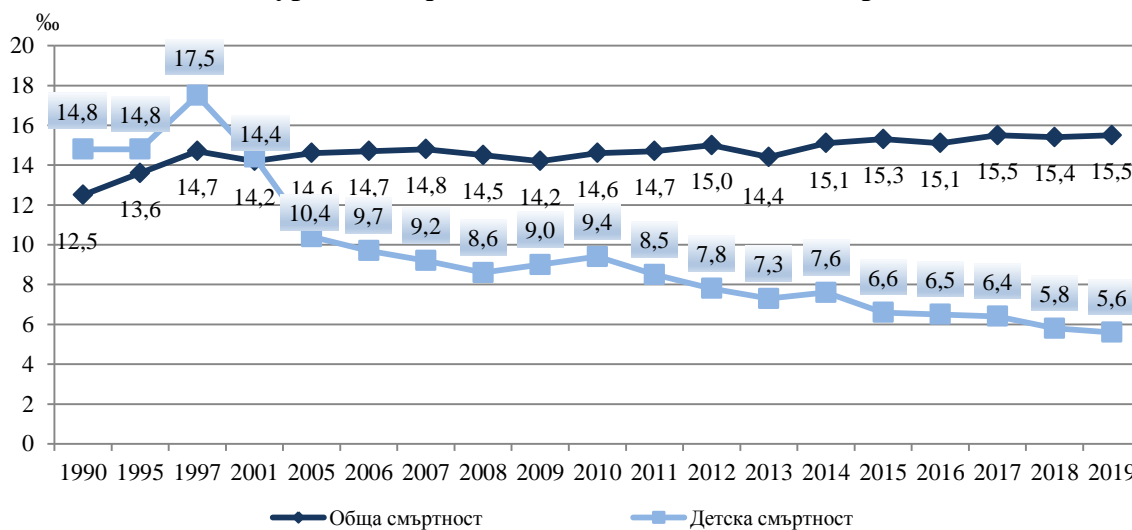
1.3.3. Детска смъртност

През 2019 г. в страната са починали 342 деца на възраст до една година, а коефициентът на детска смъртност¹¹ е 5.6‰. За сравнение, през 2001 г. коефициентът на детска смъртност е бил 14.4‰, а през 2018 г. – 5.8‰.

В регионален аспект през 2019 г. в общо дванадесет области коефициентът на детска смъртност е по-нисък от средния за страната, като най-нисък е в областите Габрово – 0.0‰, и Смолян – 1.5‰. Най-висока стойност на коефициента на детска смъртност е регистрирана в областите Сливен (14.4‰) и Стара Загора (10.4‰).

Достигнатото равнище на детска смъртност през последните няколко години е най-ниското в демографското развитие на страната, но продължава да е по-високо от това в европейските държави.

Фигура 8. Коефициент на обща и детска смъртност

Източник: НСИ

¹⁰ Относителен дял на умрелите лица под 65-годишна възраст от общия брой на умиралията.

¹¹ Брой умрели деца на възраст под 1 година на 1 000 живородени.

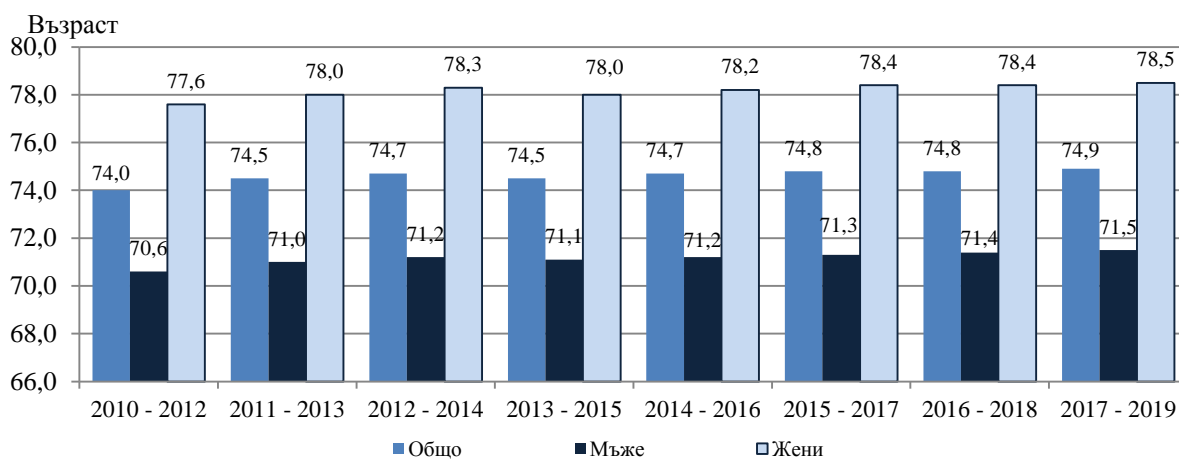
1.3.4. Средна продължителност на предстоящия живот

Различните равнища на смъртност сред мъжете и жените, както и сред населението в градовете и селата, определят и разликата в очакваната средна продължителност на предстоящия живот на различните групи население.

Средната продължителност на предстоящия живот¹² общо за населението на страната, изчислена за периода 2017 - 2019 г., е 74.9 години и спрямо предходния период (2016 - 2018 г.) се увеличава с 0.1 година.

Средната продължителност на живота при мъжете е 71.5 години, докато при жените е със 7.0 години по-висока – 78.5 години. Средната продължителност на предстоящия живот е с 3 години по-висока за населението в градовете (75.8 години) отколкото за населението в селата (72.8 години).

Фигура 9. Средна продължителност на предстоящия живот по пол и периоди

Източник: НСИ

1.4. ВЪТРЕШНА И ВЪНШНА МИГРАЦИЯ НА НАСЕЛЕНИЕТО

1.4.1. Преселвания между населените места в страната (вътрешна за страната миграция)

През 2019 г. в преселванията между населените места в страната са участвали 128 179 лица.

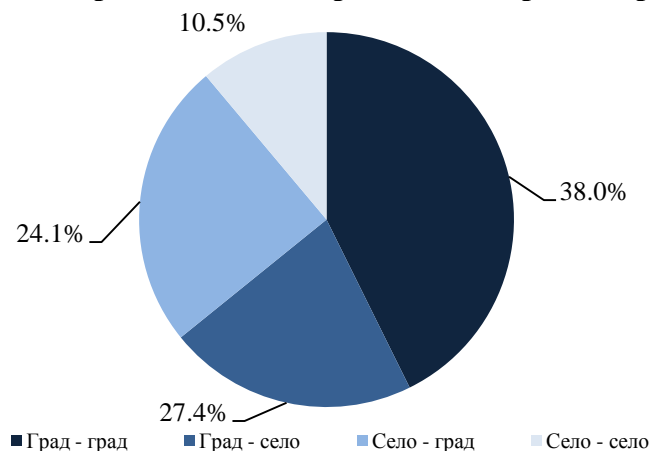
От всички, които са променили своето обичайно местоживеене вътре в страната, 45.6% са мъже и 54.4% – жени.

По отношение на възрастовата структура с най-голям относителен дял сред преселващите се са лицата във възрастовата група 20 - 39 години (30.9%), следвани от лицата на възраст под 20 години – 24.9%.

Най-голямо териториално движение има по направлението „град - град“ (38.0%), следва направлението „град - село“ (27.4%) и „село - град“ (24.1%). Значително по-малък по брой и относителен дял е миграционният поток по направлението „село - село“ – 10.5% от мигриралите лица.

¹² Предварителни данни.

Фигура 10. Направления на вътрешната миграция през 2018 г.

Източник: НСИ

Най-голям брой от преселващите се в страната са избрали за ново местоживеене област София (столица) – 19 969. Областите с най-големи относителни дялове в миграционния поток към област София (столица) са София – 11.1%, Благоевград – 7.2% и Пловдив – 5.5%.

Най-малко преселили се в столицата са от областите Силистра и Разград – по 0.8%.

1.4.2. Миграция от страната в чужбина (миграция извън страната/външна миграция/емиграция)

През 2019 г. 39 941 души са променили своя настоящ адрес от страната в чужбина, като 51.4% от тях са мъже. Всеки втори емигрант (49.1%) е на възраст 20-39 години. Най-младите емигранти (под 20 години) са 15.9%, а тези на 60 и повече навършени години – 9.5% от всички емигранти.

Най-предпочитани от емигрантите дестинации са Германия (20.3%), Обединеното кралство (17.7%) и Италия (13.5%).

1.4.3. Миграция от чужбина в страната (имиграция)

Лицата, които са сменили местоживеенето си от чужбина в България, или потокът на имигрантите, включва български граждани, завърнали се в страната, както и граждани на други държави, получили разрешение или статут за пребиваване в страната.

През 2019 г. 37 929 лица са променили своето обичайно местоживеене от чужбина в България. Относителният дял на мъжете е 50.3%, а на жените – 49.7%.

Сред дошлите да живеят в страната 30.0% са във възрастовата група 20-39 години, а 30.2% са на възраст 40-59 години. Най-младите имигранти (под 20 години) са 15.9%, а най-възрастните (на 60 и повече години) – 23.9%.

Най-висок е дялът на имигрантите от Турция (38.6%), Руската федерация (9.1%) и Германия (6.6%).

1.4.4. Механичен прираст на населението

Съществено влияние върху броя и структурите на населението в страната оказва и **механичният прираст** (нетното салдо от външната миграция), който също е отрицателен – **минус 2 012 души**. Той се формира като разлика между броя на заселилите се и изселилите се от страната.

През 2019 г. седем области имат положителен механичен прираст: Кърджали (37.9‰), Шумен (6.9‰), Пловдив (3.0‰), Търговище (2.7‰), София (столица) (2.4‰), Бургас (2.1‰) и Варна (0.7‰). С най-голямо намаление на населението в резултат на отрицателния механичен прираст са областите Сливен (-9.9‰), Смолян (-8.3‰) и Видин (-7.8‰).

ЧАСТ II. СТРУКТУРИ НА НАСЕЛЕНИЕТО

СОЦИАЛНИ НЕРАВЕНСТВА, СОЦИАЛНИ ДИСБАЛАНСИ И СОЦИАЛНА СИГУРНОСТ. РАЗВИТИЕ НА КАЧЕСТВОТО НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ. СОЦИОЛОГИЧЕСКИ АСПЕКТИ НА ДЕМОГРАФСКИТЕ ПРОЦЕСИ.

2.1. СТРУКТУРА НА НАСЕЛЕНИЕТО ПО ПОЛ

Мъжете са **3 369 646 (48.5%)**, а жените - **3 581 836 (51.5%)**, или на 1 000 мъже се падат 1 063 жени. Броят на мъжете преобладава във възрастите до 53 години. С нарастването на възрастта се увеличават броят и относителният дял на жените от общото население на страната.

Таблица 8: Население към 31.12.2019 г. по възраст и пол

Възрастови групи	Пол		
	Всичко	Мъже	Жени
Общо	6 951 482	3 369 646	3 581 836
0	61 361	31 423	29 938
1 - 4	259 146	133 316	125 830
5 - 9	339 533	174 560	164 973
10 - 14	342 218	175 851	166 367
15 - 19	312 977	161 171	151 806
20 - 24	301 636	155 212	146 424
25 - 29	390 614	200 705	189 909
30 - 34	476 452	244 745	231 707
35 - 39	479 936	248 896	231 040
40 - 44	532 837	274 231	258 606
45 - 49	522 513	267 728	254 785
50 - 54	479 580	241 947	237 633
55 - 59	473 775	233 065	240 710
60 - 64	474 816	222 922	251 894
65 - 69	463 819	205 259	258 560
70 - 74	418 088	172 572	245 516
75 - 79	283 876	109 274	174 602
80 - 84	192 555	68 355	124 200
85 - 89	109 148	36 923	72 225
90 - 94	31 396	9 973	21 423
95 - 99	4 927	1 426	3 501
100 +	279	92	187

Източник: НСИ

Неравномерно е разпределението на мъжете и жените по възраст.

Запазва се тенденцията с нарастване на възрастта да се увеличава броят и относителният дял на жените от общото население на страната. Това води до

феминизация на социалните проблеми и предизвикателства в по-високите възрастови групи на населението.

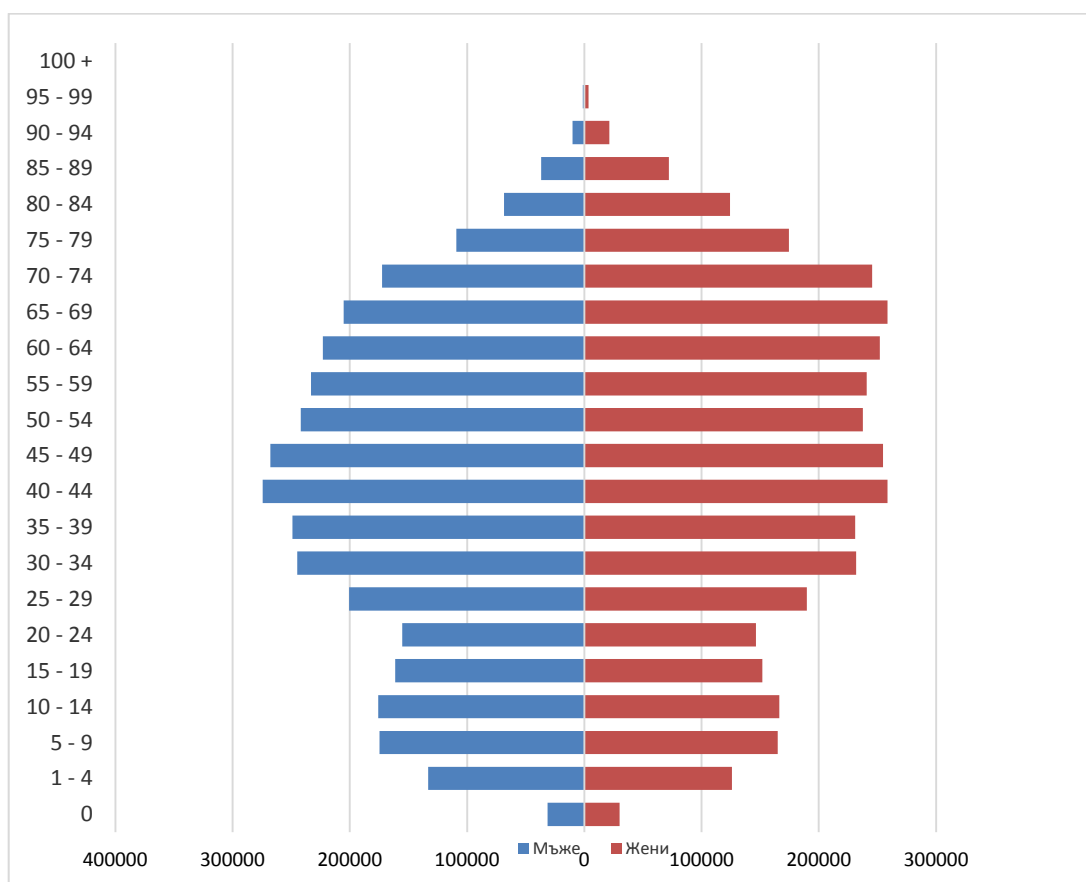
Неравномерно е разпределението на мъжете и жените и по местоживеене.

Половото съотношение, т.е. броят на жените на 1 000 мъже в страната е 1 063. Към 31.12.2019 г. в градовете живеят 5 125 407 души, или 73.7%, а в селата – 1 826 075 души, или 26.3% от населението на страната.

Това води до многоаспектни проблеми в социалните ролеви отношения – икономически, трудови, професионални, семейни и др.

2.2. СТРУКТУРА НА НАСЕЛЕНИЕТО ПО ВЪЗРАСТ

Фигура 11. Възрастова структура на населението към 31.12.2019 г.

Източник: НСИ

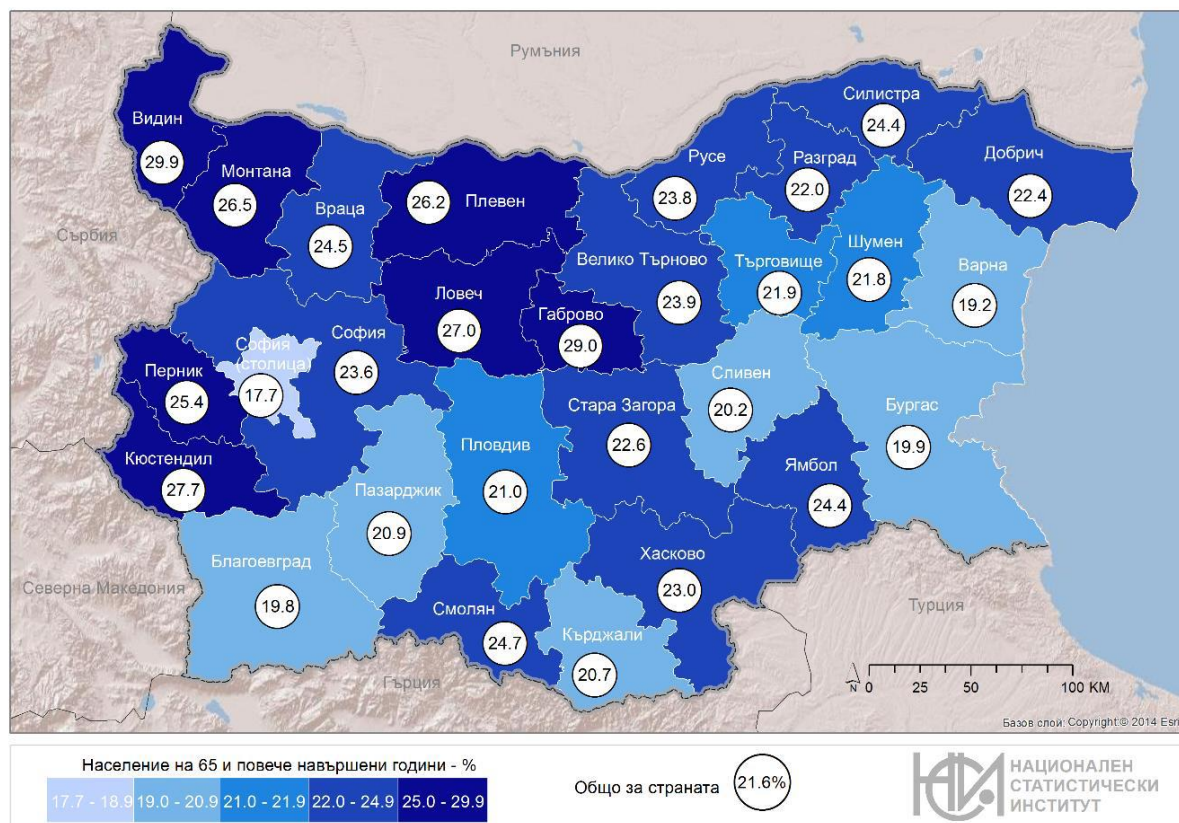
Продължава процесът на застаряване на населението. В края на 2019 г. лицата на 65 и повече навършени години са 1 504 088, или 21.6% от населението на страната. В сравнение с 2018 г. дялът на населението в тази възрастова група нараства с 0.3 процентни пункта.

Процесът на застаряване е по-силно изразен сред жените отколкото сред мъжете. Относителният дял на жените на възраст над 65 години е 25.1%, а на мъжете – 17.9%.

Тази разлика се дължи на по-високата смъртност сред мъжете и като следствие от нея - на по-ниската средна продължителност на живота при тях.

В регионален аспект дялът на лицата на 65 и повече навършени години е най-висок в областите Видин (29.9%), Габрово (29.1%) и Кюстендил (27.7%). Общо в двадесет области този дял е над средния за страната. Най-нисък е дялът на възрастното население в областите София (столица) – 17.7% и Варна – 19.2%.

Фигура 12. Относителен дял на населението на 65 и повече навършени години към 31.12.2019 г. по области

Източник: НСИ

Общо за ЕС-28 относителният дял на населението на 65 и повече навършени години е 20.0%. Най-висок е този дял в Италия (22.8%), следвана от Гърция (22.0%), Португалия и Финландия (по 21.8%). Общо в девет страни, включително и България, дялът на възрастното население е над 20.0%.

Към 31.12.2019 г. децата до 15 години в страната са **1 002 258**, или **14.4%** от общия брой на населението, като спрямо 2018 г. този дял остава непроменен.

Относителният дял на населението под 15 години е най-висок в областите Сливен – 18.5%, и Бургас – 15.6% от населението на областта. Общо в седемнадесет области този дял е под общия за страната, като най-нисък е в областите Смолян – 11.5% и Габрово – 11.7%.

Дялът на най-младото население в ЕС-28 в началото на 2019 г. е 15.5%, като най-нисък е в Италия (13.2%) и Германия (13.6%), а най-висок е в Ирландия (20.5%) и Франция (18.0%).

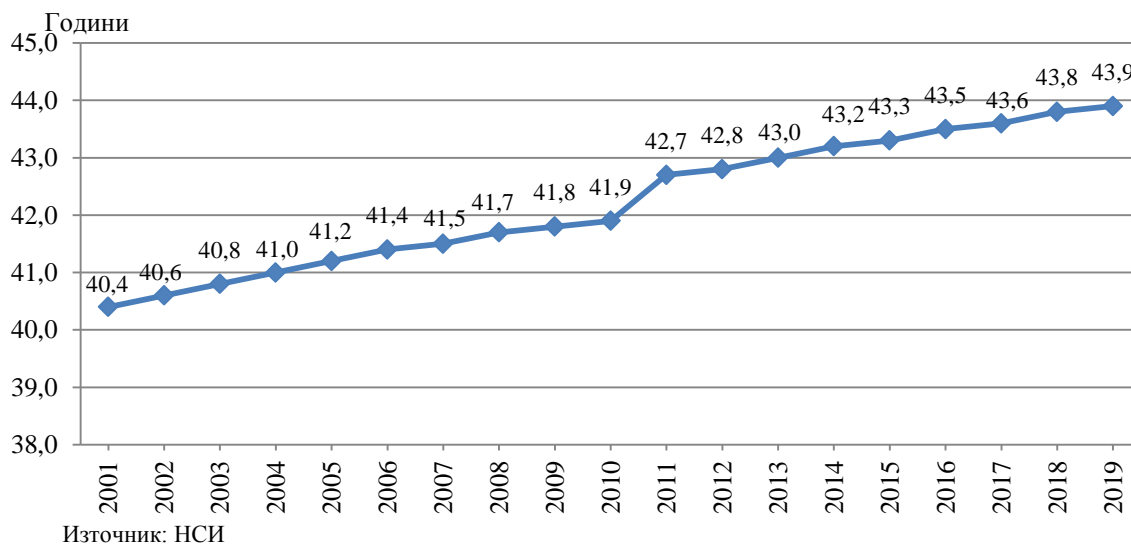
Към 31.12.2019 г. **общият коефициент на възрастова зависимост¹³ в България е 56.4%**, или на всяко лице в зависимите възрасти (под 15 и над 65 години) се падат по-малко от две лица в активна възраст. За сравнение, през 2018 г. този коефициент е бил 55.5%.

Това съотношение е по-благоприятно в градовете – 52.8%, отколкото в селата – 67.5%. Във всички области на страната този показател е над 50.0% с изключение на София (столица) – 48.1%, като най-неблагоприятно е съотношението в областите Видин – 72.4%, Габрово – 68.8% и Ловеч – 68.1%.

Застаряването на населението води до повишаване на неговата **средна възраст, която от 40.4 години през 2001 г. нараства до 43.9 години в края на 2019 година.**

Процесът на застаряване на населението се проявява както в селата, така и в градовете, като в градовете средната възраст на населението е 43.0 години, а в селата – 46.5 години.

Фигура 13. Средна възраст на населението

Тенденцията на застаряване на населението води до промени и в неговата основна възрастова структура – **под, във и над трудоспособна възраст**. Влияние върху съвкупностите на населението във и над трудоспособна възраст оказват както застаряването на населението, така и законодателните промени¹⁴ при определянето на възрастовите граници за пенсиониране.

За 2019 г. тези граници за населението в трудоспособна възраст са до навършването на 61 години и 4 месеца за жените и 64 години и 2 месеца за мъжете.

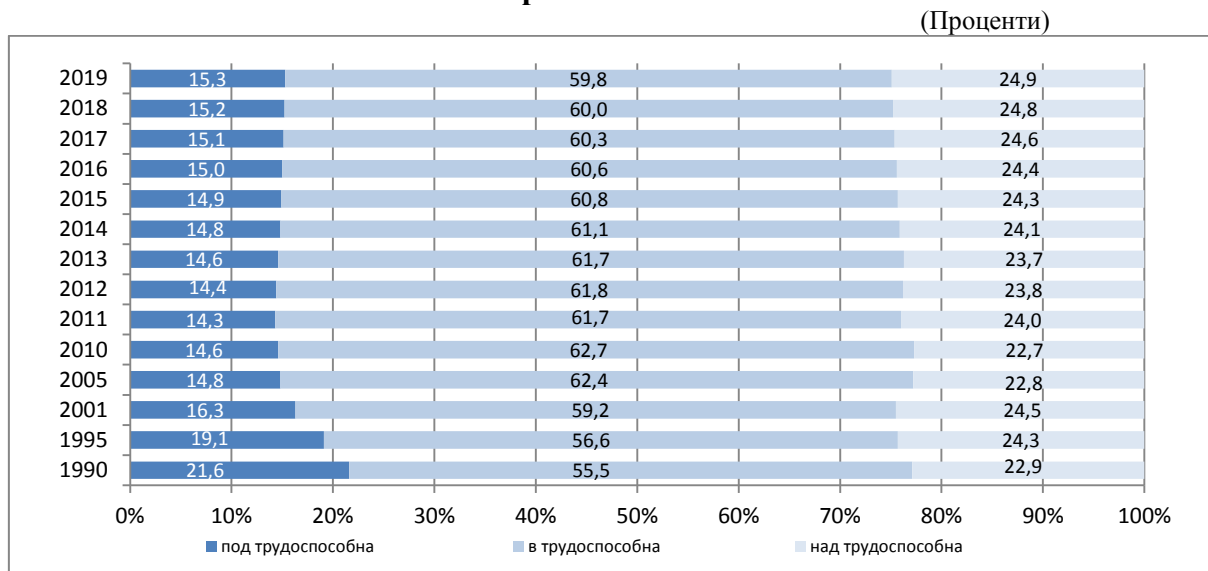
Населението в трудоспособна възраст към 31.12.2019 г. е 4 156 хил. души, или 59.8% от населението на страната, като мъжете са 2 180 хил., а жените – 1 976 хиляди. През 2019 г. броят на трудоспособното население намалява с почти 45 хил. души, или с 1.1%, спрямо предходната година.

¹³ Коефициентът на възрастова зависимост показва броя на лицата от населението в „зависимите“ възрасти (населението под 15 и на 65 и повече навършени години) на 100 лица от населението в „независимите“ възрасти (от 15 до 64 години). Изчислява се в проценти.

¹⁴ Възрастовите граници за разпределение на населението по категориите под, във и над трудоспособна възраст са определени съгласно Наредбата за пенсиите и осигурителния стаж, приета с Постановление №30 на МС (ДВ, бр. 21/17.03.2000 година).

Към края на 2019 г. над трудоспособна възраст са 1 729 хил. души, или 24.9%, а под трудоспособна възраст - 1 067 хил. души, или 15.3% от населението на страната.

Фигура 14: Население под, във и над трудоспособна възраст към 31.12¹⁵

Източник: НСИ

Възпроизводството на трудоспособното население се характеризира чрез **коефициента на демографско заместване**, който показва съотношението между броя на влизащите в трудоспособна възраст (15-19 години) и броя на излизащите от трудоспособна възраст (60-64 години). Към 31.12.2019 г. това съотношение е 66 и остава непроменено спрямо 2018 година. За сравнение, през 2001 г. 100 лица, излизащи от трудоспособна възраст, са били замествани от 124 млади хора.

Най-благоприятно е съотношението в областите Сливен – 88, Варна и София (столица) – по 74 лица. Най-нисък е този показател в областите Смолян – 42, Перник – 48, и Кърджали, където 100 лица, излизащи от трудоспособна възраст, се заместват от 49 лица, влизащи в трудоспособна възраст.

Таблица 9: Коефициенти на възрастова зависимост общо за страната и по статистически райони - 2019 г.

Статистически райони	Отношение на населението на възраст под 15 и над 65 и повече години към населението на възраст от 15 до 64 години - %	Отношение на населението на възраст 65 и повече години към населението на възраст от 15 до 64 години - %
Общо за страната	56.4	33.8
Северозападен	66.7	44.1
Северен централен	59.4	38.9
Североизточен	54.6	31.9
Югоизточен	59.2	33.9

¹⁵ Възрастовите граници за разпределение на населението по категориите под, във и над трудоспособна възраст се определят съгласно Наредбата за пенсиите и осигурителния стаж, приета с Постановление № 30 на МС (ДВ,бр.21 от 17.03.2000 г.).

Отчет за 2019 г. за изпълнение на Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.)

Югозападен	51.5	29.7
Южен централен	56.3	33.6

Източник: НСИ

2.3. ОБРАЗОВАТЕЛНА СТРУКТУРА НА НАСЕЛЕНИЕТО

Според окончателните данни на НСИ от преброяването на населението през 2011 година образователната структура на населението на 7 и повече навършени години, (6 891 177 души) е следната:

Таблица 10: Структура на населението на 7 и повече навършени години по степен на завършено образование (2011 г.)

Образование	Брой
Висше	1 348 650
Средно	2 990 424
Основно	1 591 348
Начално	536 686
Незавършено начално	328 803
Никога не посещавали училище	80 963
Дете (до 7 години вкл., което още не посещава училище)	14 303

Източник: НСИ, Преброяване на населението, 2011 г.

Степента на завършено образование е основен фактор и важно условие за повишаване на заетостта, получаването на по-високи доходи и ограничаване на бедността, както и за постигане на по-добро качество и стандарт на живота на населението. Това е фактор и условие и за балансирано демографско развитие на населението, и подобряване на качеството на човешките ресурси.

Колкото по-висока е степента на образование, толкова по-малко хората са застрашени от бедност и риск от бедност.¹⁶

Основните резултати от проведените от Националния статистически институт (НСИ) годишни изчерпателни изследвания, характеризиращи дейността на образователните институции, показват, че:

- През учебната 2019/2020 година в детски градини са записани 217.9 хил. деца, или с 0.4% по-малко в сравнение с предходната година.
- Завършилите средно образование през 2019 г. в общообразователни и професионални гимназии са съответно 25.8 хил. и 21.6 хил. ученици.
- Записаните в различните степени на висшето образование за академичната 2019/2020 година са 220.2 хиляди.

¹⁶ Лица в риск от бедност са тези, които живеят в домакинство с общ разполагаем нетен доход под линията на бедност. Линията на бедност представлява 60 на сто от медианния общ разполагаем нетен доход (след социалните трансфери) на еквивалентна единица. Поради различния състав и брой лица в домакинствата се прилагат еквивалентни скали. Използва се модифицираната ОЕСД скала, според която първият възрастен на 14 и повече навършени години получава тегло единица, вторият възрастен на 14 и повече навършени години - тегло 0.5, и всяко дете под 14 години - тегло 0.3. Теглата се присъждат на всеки член на домакинството и се сумират, за да се получи еквивалентен размер на домакинството. Общият разполагаем нетен доход за всяко домакинство се разделя на неговия еквивалентен размер и се формира общ разполагаем нетен доход на еквивалентна единица.

- Към 31.12.2019 г. за придобиване на образователна и научна степен „доктор“ у нас се обучават 6 440 лица, от които 558 чужди граждани.

Завършилите през периода 2018 – 2019 г. имат следното разпределение:

Таблица 11: Завършили по степени на образование през периода 2018 – 2019 г. (бр.)

Образование	2018 г.	2019 г.
Висше - магистър	23.4 хил.	22.5 хил.
Висше – бакалавър (вкл. професионален бакалавър)	29.7 хил.	27.7 хил.
Средно	49.5 хил.	47.4 хил.
Основно	71.9 хил.	58.9 хил.

Източник: НСИ

2.3.1. Образованието в Р България през учебната 2019/2020 г.¹⁷

2.3.1.1. Предучилищно образование

Към 1.12.2019 г. в страната функционират 1 840 самостоятелни детски градини с директор. В тях са записани 217.9 хил. деца, от които 112.6 хил. (51.7%) са момчета. В сравнение с предходната година броят на децата намалява с 0.4%.

Обхватът на децата в това образователно ниво, изчислен чрез груповия нетен коефициент на записване¹⁸ за учебната 2019/2020 година е 78.7% и се увеличава спрямо миналата учебна година с 0.3 процентни пункта.

Средният брой деца в една детска градина за страната е 118, като за градовете е значително по-голям – 153, а за селата е 61. Една група се формира средно от 23 деца, съответно 25 в градовете и 19 в селата.

Педагогическият персонал, зает в детските градини, е 20.1 хил. и в сравнение с предходната учебна година се увеличава с 251 души (1.3%). Детските учители са 18.8 хил., или 93.8% от педагогическия персонал.

През учебната 2019/2020 година в страната функционират 106 лицензирани частни детски градини, или с 5 повече от предходната година. Те са посещавани от 4 982 деца, или 2.3% от записаните в детските градини.

2.3.1.2. Общо образование

Към 1.10.2019 г. учебни занятия се водят в 1 963 общообразователни училища¹⁹, от които 133 начални, 1 162 основни, 70 обединени, 114 гимназии и 484 средни училища. В сравнение с предходната година общообразователните училища се увеличават с 8. Учениците, записани в общообразователни училища, са 572.5 хил., от които 82.5 хил. са в училища в селата. В една паралелка в дневните общообразователни училища се обучават средно по 21 ученика.

¹⁷ https://www.nsi.bg/sites/default/files/files/pressreleases/Education2019_G60QZG9.pdf

¹⁸ Груповият нетен коефициент на записване на децата в детските градини се изчислява в проценти като отношение на броя на децата в детските градини във възрастовата група 3 - 6 години към броя на населението в същата възрастова група.

¹⁹ Вкл. българските училища в чужбина, финансирани от държавата.

През учебната 2018/2019 година 15.8 хил. ученици са напуснали общообразователните училища. Най-голям е относителният дял на учениците, които са заминали в чужбина – 7.0 хил., или 44.4%, следван от дела на напусналите по семейни причини – 6.4 хил., или 40.7%, и на напусналите поради нежелание да учат – 1.6 хил., или 10.2%.

През 2019 г. основно образование в общообразователните училища са завършили 58.8 хил., а средно образование – 25.8 хил. ученици.

Относителният дял на децата в общообразователните училища, изучаващи чужди езици в началните класове (I-IV), е 83.6%, като от тях най-голям е дялът на изучаващите английски език – 92.4%.

Учителите (вкл. директорите и заместник-директорите с преподавателска заетост) в общообразователните училища през учебната 2019/2020 година са 53.1 хиляди. От тях 94.8% са със завършена образователно-квалификационна степен „бакалавър“ или „магистър“, 4.6% са завършили „професионален бакалавър“ или еквивалентна в миналото степен и 0.7% са със средно образование. В учителската професия преобладават жените, които съставляват 85.6% от общия брой на учителите.

Към 1.10.2019 г. в страната функционират 86 частни общообразователни училища, от които 7 начални, 30 основни, 21 гимназии и 28 средни училища. В тях са записани общо 10 907 ученици, или 1.9% от общия брой на учениците в общото образование.

2.3.1.3. Професионално образование и обучение

Професионалното образование и обучение през учебната 2019/2020 година се осъществява в 21 училища по изкуствата, 25 спортни училища, 358 професионални гимназии и 23 професионални колежа с прием след средно образование. Общият брой на учащите в тях е 135.1 хиляди.

В професионалното образование преобладават момчетата, които са 60.2% от общия брой на учениците в тази образователна степен.

През 2019 г. средно образование в училищата по изкуствата, спортните училища и професионалните гимназии с диплома са завършили 21.6 хил. души. Степен на професионална квалификация по съответните програми е придобита от:

- 273 ученици са получили първа степен професионална квалификация в професионалните паралелки.
- Втора и трета степен професионална квалификация през 2019 г. са придобили съответно 2.6 хил. и 13.2 хил. ученици.
- 544 ученици са придобили четвърта степен професионална квалификация в професионалните колежи с прием след завършено средно образование.

При завършилите програми за придобиване на трета степен професионална квалификация най-висок е относителният дял на учениците, изучавали специалности в областите²⁰ „Технически науки и технически професии“ – 24.3%, следван от този на учениците в „Стопански науки и администрация“ – 19.2%.

При завършилите програми за придобиване на четвърта степен професионална квалификация водещи са областите „Сигурност и безопасност“ – 63.2% и „Стопански науки и администрация“ – 17.5%.

---

²⁰ За професионалното образование и обучение областите на образование са представени според Списъка на професиите за професионално образование и обучение (утвърден със Заповед № РД 09-413/12.05.2003 г. на министъра на образованието и науката)

През учебната 2019/2020 година 1 040 ученици се обучават в 31 частни професионални гимназии и частни професионални колежи с прием след средно образование, което е 0.8% от всички ученици в професионалното образование.

През настоящата учебна година учителите (вкл. директорите и заместник-директорите с преподавателска заетост) в професионалното образование са общо 12.3 хил., като 95.0% от тях са с придобити образователно-квалификационни степени „бакалавър“ или „магистър“.

В програми за професионално обучение срещу заплащане за придобиване на степен на професионална квалификация в центрове за професионално обучение, професионални гимназии и професионални колежи през 2019 г. са били записани 13.4 хил. лица на възраст 16 и повече години. По степени на професионална квалификация разпределението им е: първа степен – 6.7 хил., втора степен – 3.5 хил., трета степен – 3.1 хил. и четвърта степен – 103 души.

2.3.1.4. Висше образование

През учебната 2019/2020 година общият брой на студентите в България, записани в четирите образователно-квалификационни степени „професионален бакалавър“, „бакалавър“, „магистър“ и „доктор“ е 226.6 хил., което е с 2.9 хил. (1.2%) по-малко в сравнение с предходната учебна година.

Колежи (образователно-квалификационна степен „професионален бакалавър“)

През учебната 2019/2020 година за придобиване на образователно-квалификационна степен (ОКС) „професионален бакалавър“ в коледите се обучават 8 233 студенти, като спрямо предходната година техният брой остава почти непроменен. От общия брой студенти в тази образователно-квалификационна степен 1 597 души (19.4%) са записани в частни колежи.

Университети и специализирани висши училища (образователно-квалификационни степени „бакалавър“ и „магистър“)

През учебната 2019/2020 година за придобиване на образователно-квалификационни степени „бакалавър“ и „магистър“ в университетите и специализираните висши училища се обучават 211.9 хил. души, като спрямо предходната година техният брой намалява с 2.9 хил. (1.3%). В частни учебни институции се обучават 26.7 хил. студенти, или 12.6% от записаните в ОКС „бакалавър“ и „магистър“.

През учебната 2019/2020 година студентите – български граждани, са 195.7 хил., или 92.3% от всички студенти в университети и специализирани висши училища, и в сравнение с предходната година техният брой намалява с 3.7 хил. (1.9%). Чуждестранните студенти са 16.3 хил., което е с 5.5% повече спрямо миналата учебна година и с 43.0% повече спрямо учебната 2015/2016 година.

2.4. ЗДРАВЕН СТАТУС НА НАСЕЛЕНИЕТО²¹

2.4.1. Здравен статус на населението и устойчиво развитие. Състояние и развитие на заболяемостта на населението в страната

2.4.1.1. Обща заболяемост по обръщаемост на населението към лечебните заведения

От 2001 до 2019 г. включително липсва пълен обхват на информацията от лечебните заведения за извънболнична помощ за общата заболяемост на населението, за нейната структура и за интензитета ѝ по възрастови групи, поради липсата на национална здравно-информационна система.

Изключение от горното представлява статистиката за заболяемостта по обръщаемостта на населението към лечебните заведения по повод на заболявания, подлежащи на задължително съобщаване: инфекциозни болести, туберкулоза, злокачествени новообразувания и др.

2.4.1.2. Заболяемост от някои болести, подлежащи на задължително съобщаване

По данни на НЦОЗА през 2019 г. нараства заболяемостта от *злокачествени новообразувания* спрямо предходната година. Показателят е 434.9‰ (на 100 000 души). Най-висока е заболяемостта – от рак на храносмилателните органи 100,1‰, от рак на млечната жлеза при жените (90.8‰) следвана от рак на мъжките полови органи (83.4‰).

Наблюдават се териториални различия в броя на новооткритите регистрирани заболявания от злокачествени новообразувания на 100 000 население. Най-висока е заболяемостта в областите Русе (616.1‰), Плевен (605.0‰), Хасково (597.2‰), а най-ниска – в София област (200.1‰), Кюстендил (252.6‰) и Перник (269.9‰).

2.4.1.3. Заболяемост по хоспитализации

Статистическите данни за *заболяемостта по хоспитализации* за периода 2005-2019 г. показват, че броят на хоспитализираните случаи в стационарите на лечебните заведения нараства от 1 614 313 (20 857.0‰) до 2 412 523 (34 584.4‰) общо, както и основно във възрастовите групи над 18 г. Тези показатели се увеличават в сравнение с предходната година. От 2016 г., съгласно измененията на Наредба №49 от 2010 г. за основните изисквания, на които трябва да отговарят устройството, дейността и вътрешният ред на лечебните заведения за болнична помощ и домовете за медико-социални грижи, освен хоспитализираните случаи на болничните легла, се отчитат и обслужените лица на местата за краткотраен престой.

Най-голям е броят на хоспитализираните случаи в стационарите на лечебните заведения на 100 000 население сред лицата над 65 годишна възраст (61 840.0), следва

---

²¹ Източник: Национален център за обществено здраве и анализи.

групата на лицата 18-64 г. (27 947.8) и най-нисък е при децата от 0 до 17 години – 2.6 пъти по-нисък от този над 65 години.

Сред *причините за хоспитализация по класове* водещи са фактори, влияещи върху здравното състояние на населението и контакта със здравните служби (17.3%), болестите на органите на кръвообращението (13.6%), болестите на дихателната система (9.5%), и болестите на храносмилателната система (9.2%), които обуславят общо 49.6% от хоспитализациите.

Структурата на хоспитализациите по класове се различава съществено по възрастови групи.

При лицата 0-17 години водещи са болестите на дихателната система (34.1%).

При лицата от 18 до 64 г. водещи са 3 класа : фактори, влияещи върху здравното състояние на населението и контакта със здравните служби (16.1%), болести на храносмилателната система (10.1%), бременност, раждане и послеродов период (9.9%) и болести на органите на кръвообращението (9.9%).

При лицата на възраст 65 и повече години на първо място в структурата са болестите на органите на кръвообращението (22.3%), следват фактори, влияещи върху здравното състояние на населението и контакта със здравните служби (18.8%), болести на храносмилателната система (9.3%) и новообразуванията (8.4%), които общо обуславят над половината от хоспитализираната заболяемост в тази възрастова група (58.8%).

2.4.1.4. Психично здраве

След промените в системата на здравеопазване през 2000 г. голяма част от институционализираните амбулаторни услуги преминаха в частния сектор, което имаше положителен ефект върху обслужването на пациентите като цяло, особено при тези с така наречените чести психични разстройства – леки депресии, тревожни разстройства, посттравматичен стрес, нарушения в съня и др. Въпреки тези промени, психичното здраве на българите не се подобрява. Причините за това са комплексният характер на факторите, които го обуславят, немалка част от които са извън системата на психиатрично обслужване – жизнената среда, нивото на стрес в ежедневието, условията на труд, взаимоотношенията в семейството, качеството на живот, социалното благополучие. България изостава много сериозно от европейските страни по отношение отделните средства за обществено здраве, и в частност за психично здраве. Броят на психиатрите нараства от 518 през 2016 г. на 699 през 2019 г., но въпреки това България остава с най-малък брой психиатри на 100 000 души население в Европейския съюз.

През 2019 г. броят на самоубийствата в България е 8.2 на 100 000.

2.4.1.5. Трайно намалена работоспособност. Вид и степен на увреждане

По данни от Информационната система за трайна неработоспособност на населението над 16 години на НЦОЗА, базирана на ежегодната обработка на експертните решения, издадени от ТЕЛК и НЕЛК, броят на *лицата с първично определена трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане над 16-годишна възраст* през последните години намалява, като през 2013 г. и 2014 г. показва известно увеличение и през следващите три години отново намалява, но през 2018 г. и 2019 г. има покачване и достига 55 494 души.

След 2008 г., в динамика макар и с колебания, се наблюдава увеличаване на броя на лицата с пожизнено решение за трайно намалена работоспособност до 2014 г., като от 2015 г. до 2017 г. намалява, а през 2018 г. и 2019 г. отново нараства и достига 35 023 лица (20.9% от всички освидетелствани и преосвидетелствани). Най-висок остава броят и делът на лицата със срок на трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане 3 години – 64 439, което обуславя 38.5% от лицата с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане. Увеличение се отчита при дела на лицата с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане със срок 1 година, а намаление при дела на тези с 2 години.

В същото време следва да се отчете, че броят на освидетелстваните и преосвидетелствани лица с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане е значителен – през 2019 г. е 167 291 души. Най-висок е относителният дял на тези лица от възрастовата група над 60 години (39.4%), следвани от възрастовата група 50-59 години (34.1%).

Относителният дял на освидетелстваните лица над 16 г. с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане 50-70% намалява в сравнение с предходната година и е – 33.3%. Следват лицата със 71-90% с относителен дял 25.9% (28.6% за 2018 г.), с над 90% трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане – 25.2% (22.3% за 2018 г.) и до 50% са 15.6% (14.9% за 2018 г.). Спрямо 2018 година е увеличен броят на лицата с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане до 50% (съответно с 729 души).

Най-честата причина за трайно намалена работоспособност на лицата над 16 години са болестите на органите на кръвообращението, които обхващат 32.4% от общия брой на случаите на новоинвалидизираните лица. Следват новообразуванията (24.9%), болестите на костно-мускулната система и съединителната тъкан (11.1%), болестите на ендокринната система, разстройствата на храненето и обмяната на веществата (5.9%) и др. Тази структура, с много малки колебания, се запазва през последните 10 години.

След 2008 г. се регистрира увеличаване на *броя на освидетелстваните деца до 16-годишна възраст, признати за лица с вид и степен на увреждане*, като през последните няколко години намалява и достига през 2019 г. 3 441 деца (при 3 915 за 2018 г.) или 3.2 на 1000 население до 16 години (3.7‰ за 2018 г.). Най-голям е броят и делът на децата със степен на увреждане 50-70% – 1 443 (41.9%). Всяко четвърто дете с увреждане е със степен 71-90% увреждане (22.7%), с най-тежката степен над 90% са 15.3%.

Структурата на причините за вида и степента на увреждане при децата е различна от тази при лицата над 16-годишна възраст. Най-честата причина са психичните и поведенческите разстройства (22.7%), болестите на дихателната система (19.4%), вродените аномалии (17.9%) и на нервната система (12.0%). Тази структура с някои изключения се запазва през годините.

2.5. ЕТНИЧЕСКА СТРУКТУРА НА НАСЕЛЕНИЕТО

Според окончателните данни на НСИ от преброяването на населението през 2011 г. и по признак етническа принадлежност, броят на лицата, самоопределили се като българи е 5 664 624, турци – 588 318, роми – 325 343, друг етнос са посочили 49 304 лица, а броят на тези, които не се самоопределят по етнически признак е 53 391.

2.6. РЕЛИГИОЗНА СТРУКТУРА НА НАСЕЛЕНИЕТО

Според окончателните данни на НСИ от преброяването на населението през 2011 г. и на принципа на самоопределянето по признак вероизповедание, населението има следния профил:

Таблица 12: Структура на населението по признак вероизповедание към 01.02.2011 г.

Вероизповедание	Брой
Източноправославно	4 374 135
Католическо	48 945
Протестантско	64 476
Мюсюлманско-сунитско	546 004
Мюсюлманско-шиитско	27 407
Мюсюлманско	3 728
Арменско апостолическо православно	1 715
Израилтянско/юдаизъм	706
Друго	9 023
Няма	272 264
Не се самоопределят	409 898

Източник: НСИ

2.7. ТЕРИТОРИАЛНА СТРУКТУРА И ТЕРИТОРИАЛНО РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО

Разпределението на населението в страната е неравномерно.

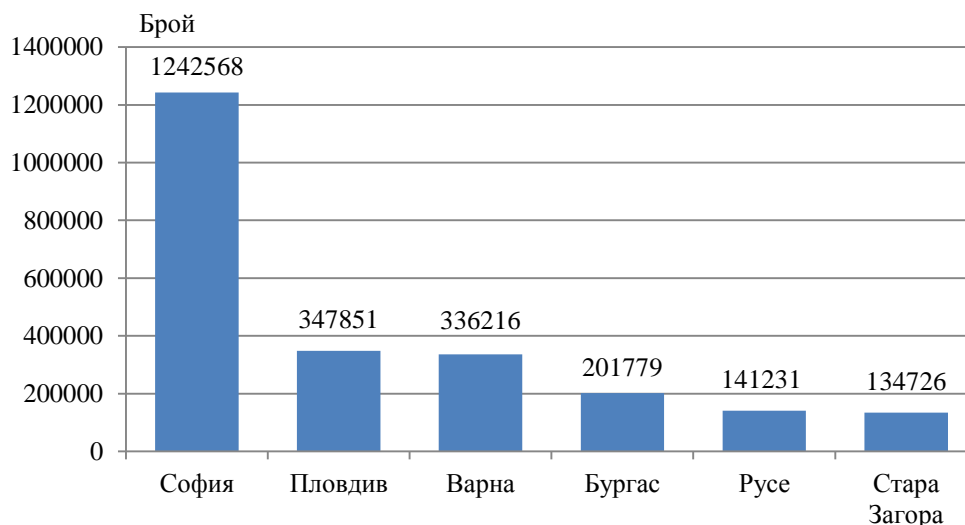
Към 31.12.2019 г. в градовете живеят 5 125 407 души, или 73.7%, а в селата – 1 826 075 души, или 26.3% от населението на страната.

Към края на 2019 г. населените места в България са 5 257, от които 257 са градове и 5 000 – села. Населените места без население са 171. Най-голям е техният брой в областите Габрово, Велико Търново и Кърджали – съответно 63, 58 и 11.

В 1 192, или в 22.7% от населените места, живеят от 1 до 49 души включително.

С население над 100 хил. души са шест града в страната, в които живеят 34.6% от населението на страната.

Фиг. 15. Градове с население над 100 000 жители към 31.12.2019 година

Към края на 2019 г. страната е разделена на 6 статистически района, 28 области и 265 общини.

Статистически райони

Половината от населението на страната (50.4%) живее в Югозападния и Южния централен район, а най-малък по брой на населението е Северозападният район – 728 хил. души, или 10.5% от населението на страната.

През 2019 г. и в шестте статистически района населението намалява спрямо 2018 г., като най-голямо е намалението в Северозападния – с 1.9%, а най-малко – в Южен централен – с 0.3%.

Таблица 13: Население по статистически райони към 31.12.2019 г.

Статистически район	Население към 31.12.2019 - брой	Население към 31.12.2019 - %	Прираст на населението - брой	Прираст на населението - %
Северозападен	728 157	10.5	-14 147	-1.9
Северен централен	773 450	11.1	-10 718	-1.4
Североизточен	924 870	13.3	-4 165	-0.4
Югоизточен	1 024 115	14.7	-7 964	-0.8
Югозападен	2 094 260	30.1	-7 945	-0.4
Южен централен	1 406 630	20.2	-3 618	-0.3

Източник:НСИ

Области

Най-малка по брой на населението е област Видин, в която живеят 82 835 души, или 1.2% от населението на страната, а най-голяма е област София (столица) – 1 328 790 души (19.1%). В 16 области населението е под 200 хил. души (в тях живеят 29.8% от населението на страната). С брой на населението от 200 хил. до 300 хил. души са шест области, които обхващат 20.0% от населението на страната. Шест са и областите с население над 300 хил. души, като в три от тях – София (столица), Пловдив и Варна, живее повече от една трета от населението на страната (35.5%).

Таблица 14: Население по области, местоживеене и пол към 31.12.2019 г.

Области	Общо			В градовете			В селата		
	всичко	мъже	жени	всичко	мъже	жени	всичко	мъже	жени
Общо за страната	6 951 482	3 369 646	3 581 836	5 125 407	2 461 774	2 663 633	1 826 075	907 872	918 203
Благоевград	302 694	147 231	155 463	182 137	87 034	95 103	120 557	60 197	60 360
Бургас	409 265	197 790	211 475	313 132	149 712	163 420	96 133	48 078	48 055
Варна	469 885	228 712	241 173	394 795	191 195	203 600	75 090	37 517	37 573
Велико Търново	232 568	112 401	120 167	164 538	78 970	85 568	68 030	33 431	34 599
Видин	82 835	40 369	42 466	53 774	26 016	27 758	29 061	14 353	14 708
Враца	159 470	78 234	81 236	93 905	45 270	48 635	65 565	32 964	32 601
Габрово	106 598	51 298	55 300	87 265	41 913	45 352	19 333	9 385	9 948
Добрич	171 809	83 378	88 431	118 492	56 744	61 748	53 317	26 634	26 683
Кърджали	158 204	78 102	80 102	63 856	30 519	33 337	94 348	47 583	46 765
Кюстендил	116 915	56 922	59 993	81 884	39 483	42 401	35 031	17 439	17 592
Ловеч	122 546	59 658	62 888	77 180	37 361	39 819	45 366	22 297	23 069
Монтана	127 001	62 121	64 880	81 689	39 445	42 244	45 312	22 676	22 636
Пазарджик	252 776	123 715	129 061	158 814	76 887	81 927	93 962	46 828	47 134
Перник	119 190	57 932	61 258	94 747	45 618	49 129	24 443	12 314	12 129
Плевен	236 305	114 729	121 576	158 186	76 084	82 102	78 119	38 645	39 474
Пловдив	666 801	320 136	346 665	505 158	240 547	264 611	161 643	79 589	82 054
Разград	110 789	54 012	56 777	52 159	24 863	27 296	58 630	29 149	29 481
Русе	215 477	105 026	110 451	168 519	81 932	86 587	46 958	23 094	23 864
Силистра	108 018	52 738	55 280	47 781	22 812	24 969	60 237	29 926	30 311
Сливен	184 119	89 422	94 697	121 033	58 030	63 003	63 086	31 392	31 694
Смолян	103 532	49 930	53 602	58 401	27 947	30 454	45 131	21 983	23 148
София (столица)	1 328 790	637 465	691 325	1 270 169	608 444	661 725	58 621	29 021	29 600
София	226 671	111 249	115 422	139 560	67 849	71 711	87 111	43 400	43 711
Стара Загора	313 396	151 611	161 785	226 997	108 952	118 045	86 399	42 659	43 740
Търговище	110 914	54 164	56 750	60 050	28 592	31 458	50 864	25 572	25 292
Хасково	225 317	109 971	115 346	162 659	78 735	83 924	62 658	31 236	31 422
Шумен	172 262	83 922	88 340	105 478	50 566	54 912	66 784	33 356	33 428
Ямбол	117 335	57 408	59 927	83 049	40 254	42 795	34 286	17 154	17 132

Източник:НСИ

Общини

Неравномерно е разпределението на населението и по общини. В 76 общини с население под 6 000 души живеят едва 4.2% от населението на страната. В същото време в деветте общини с население над 100 хил. души живеят 41.5% от населението на страната. Най-голяма по население е Столична община (1 328 790), следвана от общините Пловдив (347 851) и Варна (345 151). Най-малката община е Трекляно - 815 души.

Таблица 15: Размер на общините според броя на населението им към 31.12.2019 г.

Размер на общината	Общини		Население	
	брой	%	брой	%
Общо	265	100	6951482	100
до 5999	76	28.7	290805	4.2
6000 - 19999	119	44.9	1347570	19.4
20000 - 49999	46	17.4	1379910	19.9
50000 - 99999	15	5.7	1048078	15.1
100000 и повече	9	3.4	2885119	41.5

Източник:НСИ

2.8. КАЧЕСТВО И СТАНДАРТ НА ЖИВОТА

2.8.1. Брутен вътрешен продукт

БВП за 2019 г. нараства в реално изражение с 3.7% спрямо 2018 година.

За 2019 г. БВП достига номинален стойностен обем от 119 772 млн. лева. Преизчислен в щатски долари при средно годишен валутен курс от 1.746998 лв. за щатски долар, БВП възлиза на 68 559 млн. долара. На човек от населението се падат 17 170 лв. от обема на показателя, или 9 828 долара. Преизчислен в евро, БВП е съответно 61 239 млн. евро, като на човек от населението се падат 8 779 евро.

Брутната добавена стойност възлиза на 103 383 млн. лева. Реалният стойностен обем на показателя е с 3.3% по-висок в сравнение с този, достигнат през 2018 година.

Индустриалният сектор създава 25.0% от добавената стойност на икономиката, което е намаление с 0.8 процентни пункта в сравнение с 2018 година. Секторът на услугите създава 71.42%, а аграрният сектор – 3.8% от добавената стойност, при съответно 70.3 и 3.9% през 2018 година.

2.8.2. Домакинства - доходи, разходи, потребление²²

2.8.2.1. Доходи на домакинствата

През 2019 г. годишният общ доход средно на лице от домакинство е 6 592 лв. и нараства с 9.6% спрямо 2018 година. За последните десет години (2010-2019 г.) общият доход средно на лице от домакинство се увеличава 1.8 пъти.

Реалните доходи²³ на домакинствата нарастват с 6.3% през 2019 г. в сравнение с 2018 г., като най-висок е индексът на реалните доходи през 2019 г. спрямо 2011 г. – 158.8%.

²² По данни на НСИ, Доходи, разходи и потребление на домакинствата през 2019 г.: https://www.nsi.bg/sites/default/files/files/pressreleases/HBS2019_N6MSN8R.pdf

Отчет за 2019 г. за изпълнение на Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.)

Доходите от всички социални трансфери (пенсии, обезщетения за безработни, семейни добавки за деца и други социални помощи и обезщетения) формират 30.2% от общия доход на домакинствата през 2019 година.

От получените социални трансфери с най-висок относителен дял в общия доход на домакинствата са доходите от пенсии – 27.3%, който е без промяна спрямо 2018 г. и с 3.6 процентни пункта по-малко в сравнение с 2010 година.

През 2019 г. относителният дял на доходите на домакинствата от самостоятелна заетост в общия доход на домакинствата е 6.4% и намалява с 0.6 процентни пункта в сравнение с 2018 г., но нараства с 0.1 процентни пункта спрямо 2010 година.

През периода 2010 - 2019 г. са регистрирани следните по-важни изменения по отношение на източниците на общия доход средно на лице от домакинство:

- Доходът от работна заплата през 2019 г. е 3 731 лв. и се увеличава с 11.8% спрямо 2018 г., а нарастването му в сравнение с 2010 г. е 2 пъти;
- Доходите от пенсии за последната година са 1 801 лева. Те нарастват с 9.5% спрямо 2018 г. и с 59.7% в сравнение с 2010 година;
- Доходите от самостоятелна заетост през 2019 г. са 421 лв., или почти без промяна в сравнение с 2018 г., и нарастват с 84.6% спрямо 2010 година;
- Доходът от трудова дейност извън работната заплата за последната година е 56 лв. и намалява спрямо 2018 г. с 20.0%, а в сравнение с 2010 г. намалението е 28.2%;
- Доходите от другите социални трансфери (обезщетения за безработни, семейни добавки за деца и други социални помощи и обезщетения) през 2019 г. са 194 лева. Те нарастват с 24.4% спрямо 2018 г. и с 57.7% спрямо 2010 година.

В структурата на общия доход с най-висок относителен дял е работната заплата. През 2019 г. той е 56.6%, което е с 1.1 процентни пункта повече в сравнение с 2018 г. и с 5.7 процентни пункта спрямо 2010 година.

По предварителни данни средната работна заплата през 2019 г. отбелязва двуцифрен ръст от 11,1% на годишна база и достига 1 274 лв., съответно в обществения сектор средната работна заплата е 1 296 лв., на годишна база нараства с 12.0%, а в частния сектор е 1 267 лв., нараства с 10.8% спрямо 2018 г.

През четвъртото тримесечие на 2019 г. област с най-висока средна работна заплата е София (столица) – 1 782 лв., спрямо средната заплата за страната е с 35.7% по-висока, за една година, спрямо четвърто тримесечие на 2018 г., нараства с 12.6% .

Област с най-ниска средна работна заплата е Благоевград – 842 лв., средната заплата в Благоевград е около 64.1% от средната за страната, спрямо четвърто тримесечие на 2018 г. нараства с 9.2%. Други области с ниски средни заплати са Видин – 852 лв. (64.9% от средната за страната), Смолян – 913 лв.(69.5% от средната за страната), Кюстендил – 914 лв. (69.6% от средната за страната).

През четвърто тримесечие на 2019 г. в една област се отчита средна заплата по-висока от средната за страната, София (столица) със СРЗ от 1 782 лв.

В четири области през четвъртото тримесечие на 2019 г. средните заплати са между 60% и 70% от средната заплата за страната.

В тринайсет области отчетените заплати са между 70 и 80 процента от отчетената средна работна заплата за страната.

---

²³ Реалните доходи се изчисляват, като номиналните доходи се дефлират със средногодишните индекси на потребителските цени.

В шест области са отчетени средни заплати между 80 и 90 процента от средната заплата за страната.

В четири области средните заплати са между 90 и 100 процента от средната за страната.

В една област средната заплата е по висока от средната за страната – София (столица) със СРЗ от 1 782 лв.

Най-голям ръст на средната заплата през четвъртото тримесечие на 2019 г. в сравнение със същия период на 2018 г., се отчита в област Силистра – 21.5%, най-малък в област София –4.8%.

2.8.2.2. Разходи на домакинствата

През 2019 г. българските домакинства са изразходвали 6 214 лв. средно на лице, което е със 7.7% повече в сравнение с 2018 година. За периода 2010 - 2019 г. разходите на домакинствата се увеличават 1.9 пъти.

Относителният дял на потребителския разход от общите разходи на домакинствата намалява от 85.8% през 2010 г. на 81.5% през 2019 година.

През периода 2010 - 2019 г. по групи разходи се наблюдават следните промени по отношение на:

- Изразходваните средства за храна и безалкохолни напитки през 2019 г. са 1 833 лв. средно на лице от домакинство, или с 6.9% повече спрямо 2018 г. и с 50.4% в сравнение с 2010 година;
- Разходите, свързани с жилището (вода, електроенергия, горива, жилищно обзавеждане и поддържане на дома), за последната година са 1 067 лева. В сравнение с 2018 г. нарастват с 4.9%, а спрямо 2010 г. се увеличават с 83.6%;
- За здравеопазване през 2019 г. са изразходвани 386 лв. – с 23.3% повече от 2018 г. и над 2 пъти спрямо 2010 година;
- За транспорт и съобщения през 2019 г. са похарчени 730 лв., което е с 9.4% повече от 2018 г. и над 2 пъти спрямо 2010 година;
- През последната година разходите за данъци и социални осигуровки средно на лице от домакинство са в размер на 820 лв. и се увеличават с 11.1% в сравнение с 2018 година, а спрямо 2010 г. нарастват над 3 пъти.

През 2019 г. относителният дял на разходите за храна от общия разход е 29.5%, което е с 0.2 процентни пункта по-малко в сравнение с 2018 г. и със 7.7 процентни пункта спрямо 2010 година.

Относителният дял на разходите, свързани с жилището, намалява с 0.4 процентни пункта през 2019 г. спрямо 2018 г., а в сравнение с 2010 г. – с 0.5 процентни пункта.

Делът на разходите за данъци и социални осигуровки е 13.2% от общия разход през 2019 г., което е с 0.4 процентни пункта повече в сравнение с 2018 г., а увеличението спрямо 2010 г. е с 5.1 процентни пункта.

Относителният дял на разходите за здравеопазване нараства с 0.8 процентни пункта през 2019 г. спрямо 2018 г. и с 0.7 процентни пункта спрямо 2010 година.

През периода 2010-2019 г. делът на разходите за транспорт и съобщения в общия разход е в рамките на 11-12%.

2.8.2.3. Потребление на домакинствата

През 2019 г. настъпват промени в потреблението на домакинствата спрямо 2018 година – средно на лице намалява консумацията на хляб и тестени изделия с 2.9 килограма. Увеличава се консумацията на плодове с 2.4 кг, на зеленчуци с 2.0 кг, на месо с 1.4 кг и на безалкохолни напитки с 3.9 литра.

На годишна база се увеличава потреблението средно на лице от домакинство на алкохолни напитки (от 31.0 на 32.6 л) и на цигари (от 674 на 733 броя).

През 2019 г. покупателната способност на домакинствата се увеличава спрямо 2018 г. за всички основни хранителни продукти с изключение на белия хляб и картофите. Най-много е нараснала покупателната способност при гроздето, ябълките, яйцата и маслото.

2.8.2.4. Жилища, жилищни условия и снабденост със стоки за дълготрайна употреба

През 2019 г. в собствено жилище живеят 91.6% от домакинствата, а 5.4% ползват жилище, без да плащат наем. В жилища под наем живеят 3.0% от наблюдаваните домакинства – 1.9% на свободен и 1.1% на общински наем. Второ жилище притежават 9.7% от домакинствата.

В жилища, построени преди 1990 г., живеят 93.4% от домакинствата, като близо три четвърти (71.9%) са изградени в периода 1961 – 1990 година. Преди 1961 г. са построени 21.5% от жилищата, а изградените след 1990 г. са 6.6%.

Две трети (69.1%) от домакинствата в страната живеят в дву- и тристайни жилища (74.6% в градовете и 53.7% в селата). В по-големи жилища (с четири и повече стаи) живеят 19.1% от домакинствата в градовете и 42.0% – в селата.

Гаражи имат 20.1% от домакинствата в страната (16.3% в градовете и 30.8% в селата).

С електричество, вода, канализация, баня и тоалетна в жилищата разполагат 76.7% от домакинствата. Има съществени различия в благоустроеността на жилищата в градовете и селата. Централна канализация имат 33.1% от жилищата в селата, докато в градовете този процент е близо три пъти по-голям – 95.0%.

Тоалетна вътре в жилището имат 72.9% от домакинствата в селата и 96.9% в градовете.

С централно отопление (парно или газ) са 21.5% от жилищата в страната, съответно 29.0% в градовете и 0.6% в селата.

Автомобили имат 51.3% от наблюдаваните домакинства, като 5.8% притежават два и повече автомобила. Не могат да си позволят да закупят и поддържат автомобил по финансови причини 12.6% от домакинствата, а 35.7% са заявили, че нямат необходимост от лека кола.

От предметите за дълготрайна употреба най-разпространен е телевизорът – притежават го 99.3% от домакинствата, а 30.9% имат по два и повече телевизора.

На второ място е хладилната техника – 98.5% от домакинствата в страната (98.9% в градовете и 97.4% в селата) имат хладилник и/или фризер.

Автоматична перална машина притежават 93.0% от домакинствата, 4.7% не могат да си позволят този уред по финансови причини, а 2.3% смятат, че нямат необходимост.

Без телефон (стационарен или мобилен) са 2.0% от домакинствата. Само стационарен телефон имат 4.7%, а 76.6% – само мобилен (преобладават тези с два и повече мобилни телефона). Двата вида телефони (стационарен и мобилен) притежават 16.6% от наблюдаваните домакинства.

С компютри разполагат 53.8% от домакинствата (60.5% в градовете и 35.0% в селата). Все още е голям дялът на тези, които преценяват, че нямат необходимост от компютър – 39.8%.

Наличие на интернет връзка в жилището имат 59.5% от домакинствата в страната. В градовете домашен интернет има в 66.0% от жилищата, а в селата – в 41.1%. Посочили, че нямат необходимост от интернет връзка в дома си, са 35.7% от домакинствата.

Климатизи притежават 41.9% от домакинствата, а 24.2% не могат да си закупят такава техника поради липса на финансови средства. 34.0% от домакинствата в страната са заявили, че нямат необходимост от климатик.

ЧАСТ III. УПРАВЛЕНИЕ НА ДЕМОГРАФСКИТЕ ПРОМЕНИ. ТРАНСФОРМИРАНЕ НА ДЕМОГРАФСКИТЕ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА В НОВИ ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ.

3.1. МЕРКИ ЗА КОМПЕНСИРАНЕ НА ДЕМОГРАФСКИТЕ ДИСБАЛАНСИ

Демографските дисбаланси се превръщат в проблем на макро-фискалната стабилност и устойчивостта на всички социални системи – пазар на труда, пенсионна система, здравна система, системата за социално подпомагане и дългосрочни грижи, образователната система и др. В този смисъл демографските дисбаланси поставят на изпитание и внасят нови аспекти в цялостната система за национална сигурност на страната.

Изключително важно е да се отчитат реалистичните възможности за ограничаване на демографския натиск от намаляването и застаряването на населението и на работната сила върху социалните системи и публичните финанси.

Решаването на демографските проблеми в дългосрочен план изискват устойчиво мобилизиране на целия наличен ресурс и използване на всички налични инструменти на държавата.

3.1.1. МЕРКИ С КОМПЕНСИРАЩ ХАРАКТЕР ПО ОТНОШЕНИЕ НА РАЖДАЕМОСТТА

Очакванията за раждаемостта в следващите десетилетия са тя да продължава да намалява, основно поради намаляване и свиване на родилните контингенти.

Реалистичните възможности на държавата са свързани с предприемане на мерки за поддържане в краткосрочен, средносрочен и дългосрочен план на коефициент на плодовитост около 1.5.

Факторите, които оказват въздействие върху взимането на решение за раждане и отглеждане на дете са комплексни и се отнасят до **създаване на по-спокойна, предвидима и сигурна семейна и обществена среда.**

Ето защо усилията на държавата следва да бъдат насочени към създаване на подходящи условия за раждане, отглеждане, възпитание, материална обезпеченост и социална реализация на толкова деца, колкото родителската двойка би искала да има.

Освен максимално обхватните и дългосрочни мерки в подкрепа на раждаемостта, семействата и децата, заложен в Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.), следва да се предприемат или да се поддържат вече предприети краткосрочни мерки, както за създаване на условия за раждането на второто дете в семейството, така и за реализиране на желания от младите хора двудетен семеен модел посредством:

1. Финансова подкрепа за семействата с деца чрез увеличаване на средствата за социално подпомагане при раждане и отглеждане на деца и въвеждане на периодична оценка на въздействие.
2. Поддържане и разширяване на обхвата на мерките, свързани с гъвкаво съчетаване на семеен с професионален живот чрез гарантиране на по-добър достъп на децата до детски ясли, детски градини и предучилищни форми на

- обучение; подобряване на възможностите за трудова реализация на родителите с деца, осигуряване на възможност за работа при гъвкаво работно време и работа от вкъщи на родителите; развиване на подходяща инфраструктура и подобряване на качеството, и разнообразяване на услугите за отглеждане на децата.
3. Въвеждане в средния курс на образователната система на обученията за повишаване на информираността на младите хора, консултиране по сексуално-репродуктивно здраве и отговорно родителство и използване на резервите за намаляване на абортите по желание, а с това и ограничаване, и намаляване на рисковете за репродуктивното здраве на девойките и жените.
  4. Подобряване на качеството на здравните услуги и на достъпа до тях за децата и техните родители.

3.1.2. МЕРКИ С КОМПЕНСИРАЩ ХАРАКТЕР НА ПАЗАРА НА ТРУДА

Възможни подходи и мерки за посрещане на демографските предизвикателства, свързани със застаряване и намаляване на работната сила

Икономическите последици от застаряването на населението върху пазара на труда и неговото функциониране са многопосочни: очаква се да намалява количеството и качеството на труда; очаква се натиск за повишение на заплатите, което, в случай че не кореспондира с растежа на производителността на труда, може да доведе до влошаване на конкурентоспособността на икономиката в дългосрочен план; очакват се неблагоприятни промени в образователното равнище на работната сила, професионалните компетенции и адаптивност към промените и др.

Демографските промени, застаряването и неравномерното териториално разпределение на населението изискват реструктуриране на икономиката и промяна в политиките за заетост и управление на човешките ресурси.

Едно от най-големите предизвикателства в следващите десетилетия ще бъде осигуряване на възможност за приемане и посрещане на последствията от застаряване на работната сила и насърчаване на заетостта на възрастните хора.

Ако относително по-многочислената работна сила на по-висока възраст би имала **продуктивни работни места**, то това ще доведе до жизнен цикъл с положително салдо (намаляване на броя на зависимите). Такава ситуация благоприятства развитието, разширяват се възможностите за съхраняване и мултиплициране на инвестициите и в същото време би могло, да се осигурява намаляване на някои разходи за образование. Намаляването на броя на зависимите ще позволи да се намали или освободи финансов ресурс за оптимизиране както на личните, така и на държавните инвестиции за подобряване на качеството на човешките ресурси.

Осигуряването на продуктивни работни места, особено за работната сила в по-високите възрастови групи (която ще бъде по-многочислената в следващите десетилетия) може да се определи като демографски дивидент. Подобен демографски дивидент могат да имат мерки за активизиране и включване на пазара на труда на големи социални групи, които са изпаднали в състояние на икономическа зависимост, поради безработица, ниско образование и квалификация, различна степен на увреждане, полагане на труд за гледането на други зависими членове в семейството и др.

Използването на възможностите, които този демографски дивидент предоставя за икономически растеж и финансово стабилизиране на социалните системи, са свързани с:

Отчет за 2019 г. за изпълнение на Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.)

- Предприемане на мерки в подкрепа на икономика, която създава производителни работни места за все по-застаряващото население в активна трудоспособна възраст;
- Осигуряване на пълна и производителна заетост за потенциалната работна сила.

Проблем за използването този демографски дивидент се състои в дефицит на възможности за продуктивна заетост, вкл.: висока безработица; ниско равнище на квалификация на работната сила; висока заетост с нископроизводителен или непроизводителен труд; висок дял на неформалната заетост; ниски работни заплати, съобразно реалните потребности за нормално възпроизводство на работната сила.

Промененият и променящият се профил на работната сила на пазара на труда в резултат на демографските дисбаланси и застаряването на населението изисква спешен и неотложен преглед, и когато се налага - промяна и адаптиране на всички мерки и програми към новата ситуация, вкл.:

1. Използване на резерви за стабилизиране на пазара на труда и на работната сила чрез включване на невключени социални групи (увеличаване на количеството труд) – младежи; възрастни в добро здраве; жени в определени възрастови групи; хора с увреждания, позволяващи полагане в определена степен на определен вид труд; роми; обезкуражени и др.
2. Повишаване на производителността на труда. Такава мярка е в пряка зависимост от състоянието на икономиката и бизнеса; броя и качествата (образование, квалификация, умения, здравословно състояние и др.) на активното население в трудоспособна възраст; равномерно икономическо развитие на отделните региони на страната; наличие на психологически, икономически и финансови условия за повсеместно развитие на предприемачеството и иновациите; подобрения на производствения процес; обща икономическа и фискална стабилност и др.
3. Повишаване на ролята, значението и относителния дял на доходите от труд в структурата на общите доходи.
4. Радикално ограничаване на дела на неформалната заетост за всички социални групи на пазара на труда, както и относителния дял на неформалната икономика в живота на страната.
5. Инвестиране и привличане на чуждестранни инвестиции във високо доходни и иновативни високо технологични бизнеси и сектори на икономиката с висока възвращаемост на инвестициите.
6. Разширяване на дела на учещите през целия живот и превръщането на ученето през целия живот в елемент на националната народопсихология и култура.
7. Адаптиране на учебните програми във всички степени на образователната система към изискванията на добрата бизнес-практика и постигането на конкретни практически социални, икономически и финансови ползи и резултати.
8. Разработване на дългосрочна политика за намаляване на младежката емиграция и за разумно привличане на имигранти, което да отговори на възникнали дефицити в предлагането на труд от местни лица .

9. Недопускане на дискриминация на работното място. По-активно въвеждане на гъвкави форми на труд, заетост и заплащане на труда за всички възрастови групи, при пълна заетост²⁴.
10. Предприемане на дейности за приспособяване на работната среда към потребностите на по-възрастните работници. Повишаване на нивата на заетост на възрастните работници чрез подобряване на условията на труд, приспособяване на работните места и условията на труд съобразени с възможностите и ограниченията възникнали с нарастването на възрастта на заетите, инвестиране в ученето през целия живот и премахване на дискриминация по възрастов и друг признак, въвеждане на устойчиви мерки и програми за поддържане на активен живот на възрастните хора на пазара на труда и др.
11. Подобряване на здравната профилактика и на достъпа до здравни услуги по месторабота и местоживеене.
12. Развиване на механизма „Корпоративна социална отговорност”.

3.1.3. МЕРКИ С КОМПЕНСИРАЩ ХАРАКТЕР В СИСТЕМАТА НА ДЪЛГОСРОЧНИТЕ ГРИЖИ

За все по-застаряващото население ще бъдат необходими и все по-високи публични разходи за **дългосрочни грижи**, тъй като възрастните и най-възрастните ще съставляват най-бързо растящата социална група в обществото в бъдеще.

Понастоящем грижите за възрастни хора с нарушено и тежко здравословно състояние се предоставят в много голяма степен неофициално от роднини, което се отразява на качеството на заетостта. Промените в структурите на семействата, все по-активното участие на жените на пазара на труда и все по-голямата географска мобилност, следва да доведат до намаляване на неофициалните грижи и до тяхната професионализация. За държавите, в които официалните системи за полагане на грижи са по-слабо развити, очакваното увеличение на публичните разходи за дългосрочни грижи може да подцени бъдещия натиск върху публичните финанси, в резултат на вероятната потребност от повече официално предоставяне на грижи.

Очакванията са цените на дългосрочните грижи и услуги за възрастни хора рязко да нарастват, което може да се окаже непосилно за много потенциални бенефициенти и семейства, да ги ограничи в достъпа им до услуги или да ги обрече на риск от дълготрайно обедняване.

Необходимо е да бъдат предприемани иновативни подходи и да бъдат взимани иновативни управленски решения за намаляване на натиска на нарастващите потребности от дългосрочни грижи върху публичните финанси, например чрез:

1. Осигуряване на подходящо обучение за персонала за полагане на грижи.
2. Децентрализиране и диверсифициране на полагането на дългосрочни грижи.
3. Развитие на т.нар. „сребърна” икономика.

---

²⁴ Гъвкавата система на заплащане на труда изисква включване в структурата на работната заплата на повече променливи компоненти, например – премии, бонуси и др. Препоръчва се съотношението между максимална и минимална работна заплата да продължава да намалява и да е по-ниско от 1.5., на първо място за работни места, ценността на които нараства за сметка на повишаване на производителността и квалификацията на работниците (МОТ).

4. Разработване и усъвършенстване на стандарти за полагане на дългосрочни грижи.
5. Развитие на социални услуги в общността, насочени към предоставяне на дългосрочни грижи в семейна или в среда близка до семейната.
6. Развитие на доброволчеството при предоставяне на услуги за възрастни хора.
7. Насърчаване на инициативи за укрепване на солидарността между поколенията като един от основните фактори за засилване на социалното сближаване и развитието на култура на участието, в която се включват жени и мъже от всички възрасти.
8. Инвестиране в развитието на подходяща инфраструктура за предоставяне на услуги за възрастни, вкл. създаване на териториални комплексни центрове за възрастни хора, прилагане на клъстерен подход и развиване и на други дейности, освен здравни и социални услуги и др.

3.1.4. МЕРКИ С КОМПЕНСИРАЩ ХАРАКТЕР В СИСТЕМАТА НА ОБРАЗОВАНИЕТО

По отношение на разходите, свързани с **публичното образование**, въпреки очаквания все по-малък брой на деца през следващите десетилетия, за постигането на целите на Националната концепция за насърчаване на активния живот на възрастните хора (2012-2030 г.), както и за постигането на съществено подобрене на качеството на образованието за всички възрасти, **в бъдеще се очаква да бъдат необходими повече разходи за образование.**

Инвестициите в човешкия капитал и в работната сила, съставена от младежи и възрастни, ще бъдат жизненоважни за бъдещия растеж на производителността при намаляващо и застаряващо население и намаляваща работна сила. От гледна точка на демографските предизвикателства и на смекчаване на икономическите и фискални последици от застаряването на населението, ключови ще бъдат:

1. Разработване и реализиране на цялостна концепция, стратегия и на оперативни планове за учене през целия живот за всички възрасти.
2. Разработване и прилагане на строги механизми за ограничаване на отпадането на децата от всички степени на образователната система.
3. Оптимизиране на учебните програми и на учебния материал с оглед на намаляване на времето на пребиваване в образователната система на децата и младежите, без това да се отразява на техните знания и подготовка.
4. Разработване на учебни програми за придобиване и усвояване на нови знания и умения на населението на възраст 50+ години, съобразени с потребностите на бизнеса и на пазара на труда.
5. Създаване на подходящи условия за подобряване на достъпа до образование и обучение (като се вземат предвид различните причини за неучастие).
6. Въвеждане на адекватни форми и механизми за контрол върху качеството на образованието и обучението.
7. Увеличаване дела на публичните разходи за образование.

8. Развиване на нови области на изследователската дейност, свързани с изучаване на потребностите и начина на живот на възрастните хора, социално икономическите и културни аспекти на стареенето и др.

3.1.5. МЕРКИ С КОМПЕНСИРАЩ ХАРАКТЕР В СИСТЕМАТА НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО

Застаряването на населението оказва много сериозни обществени и икономически последици върху здравната система. По-високите разходи са предизвикани не от самото застаряване на населението, а от нездравословното остаряване. За да се намали негативното влияние на стареенето на населението върху здравната система, възрастните хора трябва да останат по-дълго време здрави и пълноценни за техните семейства и общности.

Все повече на преден план се поставя потенциалът на възрастните хора и се подчертават възможностите, които предлага едно застаряващо общество и по точно едно здравословно застаряващо общество. Здравословното остаряване на възрастните хората е основна предпоставка, за да се видят положителните аспекти, които носи демографската промяна, както за възрастните хора, така и за цялото общество. От значение е и пълноценното използване на опита на възрастните хора.

Бързото нарастване на възрастното население поставя поредица от въпроси, свързани с необходимостта на нарастване на публичните разходи за здравеопазване, поради очакванията за по-интензивно и по-продължително използване на медицинските услуги.

За да се намали негативното влияние на демографските промени върху здравната система и да се усети положителното им влияние върху други сфери, като икономическата и социокултурната сфера, е необходимо да се инвестира в качествени здравни услуги и здравни технологии за ранна диагностика и лечение на заболяванията, както и в превенцията, възпитаване на здравословен начин на живот и профилактика на болестите сред населението. Обновяването на технологиите и въвеждането на новоразработени и по-ефикасни методи за ранна диагностика и лечение, в краткосрочен план са основен фактор за нарастването на разходите в системата на здравеопазването, но в дългосрочен план използваният целесъобразно технически и технологичен ресурс може да доведе до икономии на разходи.

Сред препоръчителните мерки за посрещане на демографските предизвикателства в областта на здравеопазването са:

1. Създаване на условия за продължителна трудова и социална активност в добро здраве на гражданите.
2. Предприемане на мерки за удължаване на средната продължителност на живота в добро здраве.
3. Подобряване ефективността на здравната система.
4. Подобряване на качеството на здравното обслужване.
5. Подобряване на условията за безопасност и работа, съобразени с възможностите на възрастните хора.
6. Създаване на условия за равен достъп до висококачествени здравни услуги, вкл. превенция, лечение, рехабилитация и палиативни грижи.

7. Инвестиране в качествени здравни услуги и високи здравни технологии за ранна диагностика и лечение на заболяванията.
8. Възпитаване на здравословен начин на живот и профилактика на заболяванията сред населението.

3.1.6. МЕРКИ С КОМПЕНСИРАЩ ХАРАКТЕР ПО ОТНОШЕНИЕ НА НЕРАВНОМЕРНОТО ТЕРИТОРИАЛНО РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО

Ограничаването на диспропорциите в териториалното разпределение на населението и обезлюдяването в някои региони и селата изисква мобилизиране на сериозни институционални и организационни ресурси, насочени към оптимизирането на жилищната политика, градоустройствените планове, инфраструктурата и др. Осъществяването на този приоритет е неразривно свързано със засилването на ролята на регионалната политика и обвързване на планове за регионално развитие с нормализирането на вътрешно миграционните процеси. Конкретните мерки в това отношение включват:

1. Намаляване на регионалните диспропорции чрез децентрализация и създаване на регионален капацитет за динамично икономическо развитие.
2. Възраждане на селските райони – **състоянието на българското село изисква създаването на алтернативна заетост на основата на природните ресурси, туризма, местните услуги. Решенията трябва да се търсят и в подобряване на достъпа за работа в близките градове, което да задържи населението в селските райони и да ги превърне в привлекателно място за работа и живот.**
3. Мобилизиране на регионалните и местни институционални възможности и ресурси в изпълнение на политиката за регионално развитие.
4. Провеждане на диференцирана регионална политика в изостаналите райони.
5. Разработване на цялостна програма за икономическо и социално развитие на пограничните и полупланинските райони, в която водещо място да заемат привличането на инвестиции и развитието на трансгранично сътрудничество между населените места от двете страни на границите.
6. Оптимизиране на концентрацията на населението в големите градове и столицата.
7. Разработване на програма за решаване на проблема с “гетоизацията” чрез създаване на градоустройствени планове в кварталите с концентрация на бедност, рехабилитация на тези квартали, осигуряване на техническа инфраструктура и др.
8. Насърчаване на заетостта и инвестициите в селските райони с цел задържане на младите хора и преодоляване на тенденцията на застаряване на населението в тях.
9. Подобряване на транспортната, търговската, социалната и други обслужващи инфраструктури на селските и пограничните райони за задържане на населението в тях.
10. Опазване и поддържане на екологична и ергономична среда за живот.

Намаляването и застаряването на населението се очертава като дълготраен и необратим социален процес за България, затова и отговорът на това предизвикателство следва да се насочи не просто към механична промяна на основни демографски показатели, а към прилагане на цялостен подход и развитие на интегрирана политика, насочена към мобилизиране и пълноценно използване на възможностите на наличните човешки ресурси, и целенасочено инвестиране в повишаване на качеството на човешкия капитал.

Балансираното демографско развитие на населението в страната ни е национален и социален приоритет от огромно значение, изискващ максимална концентрация на усилията и провеждане на активна, целенасочена и последователна правителствена политика, както и обединение и координиране на действията на органите на властта, институциите и структурите на гражданското общество на централно, регионално и местно ниво.

Обществото следва да бъде подготвено да приеме намаляването и застаряването на населението като неизбежна даденост през следващите десетилетия, в които институциите ще трябва да концентрират усилията си и да се изправят достойно пред целия набор от промени, които съпътстват този процес.

В духа на съвременните европейски тенденции и разбиране, институциите в България следва да възприемат позитивен подход към това явление и по този начин да намират не само най-верният път към справяне с възникващите проблеми, но и да превръщат предизвикателствата в нови възможности за устойчиво развитие.

ЧАСТ IV - МОНИТОРИНГОВ ОТЧЕТ ЗА 2019 г. ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА АКТУАЛИЗИРАНАТА НАЦИОНАЛНА СТРАТЕГИЯ ЗА ДЕМОГРАФСКО РАЗВИТИЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ (2012 – 2030 г.)

А. Приоритет I - Забавяне на негативните демографски процеси и намаляването на броя на населението

Направление 1 – Насърчаване на раждаемостта чрез създаване на среда, благоприятна за отглеждането и възпитанието на деца

1.1. Финансови стимули за раждане и отглеждане на деца

МИНИСТЕРСТВО НА ФИНАНСИТЕ

1.1.1. Данъчно облекчение за деца съгласно чл.22в от Закона за данъците върху доходите на физическите лица (ЗДДФЛ)

Данъчната преференция за деца по чл. 22в от Закона за данъците върху доходите на физическите лица (ЗДДФЛ) е насочена към работещи родители, които имат ненавършили пълнолетие деца и има за цел да облекчи разходите им за тяхното отглеждане. Всеки родител може да приспада от сумата на годишните си облагаеми данъчни основи 200 лв. за едно дете, 400 лв. за две деца и 600 лв. за три и повече деца, като съответно отстъпката от дължимия годишен данък е 20 лв., 40 лв. или 60 лв., когато са налице посочените в закона обстоятелства.

През 2019 г. броят на лицата, използвали данъчното облекчение възлиза на 212 123 души, а размерът на данъчните разходи е 6 085 106 лева. С въведената от 01.01.2020 г. промяна относно подаване на информация от работодателите със справката по чл.73, ал.6 от ЗДДФЛ за доходите от трудови правоотношения за 2019 г., обхватът на информацията за оценка на данъчния разход е разширен. Информацията се отнася както за лицата, които са подали годишна данъчна декларация по реда на чл. 50 от ЗДДФЛ, така и за лицата, които са ползвали данъчното облекчение чрез работодател.

МИНИСТЕРСТВО НА ФИНАНСИТЕ

1.1.2. Данъчно облекчение за деца с увреждания съгласно чл.22г от ЗДДФЛ

Данъчната преференция за деца с увреждания по чл. 22г от ЗДДФЛ е насочена към работещи родители, които имат ненавършили пълнолетие деца с увреждания и има за цел да ги подпомогне чрез поемане на част от разходите за отглеждане на децата. Всеки родител на дете с 50 и над 50 на сто вид и степен на увреждане може да приспада от годишната си облагаема данъчна основа 2 000 лв., като съответно отстъпката от дължимия годишен данък е 200 лева. Данъчното облекчение може да се ползва едновременно с данъчното облекчение за деца по чл.22в от ЗДДФЛ.

През 2019 г. броят на лицата, ползвали данъчното облекчение за деца с увреждания е 8 482 души, а размерът на данъчните разходи е 1 739 659 лева. С

въведената от 01.01.2020 г. промяна относно подаване на информация от работодателите със справката по чл.73, ал.6 от ЗДФЛ за доходите от трудови правоотношения за 2019 г., обхватът на информацията е разширен. За оценка на данъчния разход вече са налице и са използвани данни както за лицата, които са подали годишна данъчна декларация по реда на чл. 50 от ЗДФЛ, така и за лицата, които са ползвали данъчното облекчение чрез работодател.

АГЕНЦИЯ ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ

1.1.3. Изпълнение на програма „Подпомагане на семейства с деца”

Агенцията за социално подпомагане има ангажименти по изпълнение на една от програмите за реализиране на политиката за социално включване, съществена част от която е предоставянето на финансова и материална подкрепа за семейства с деца и семействата, които полагат грижи за деца в риск.

Важна роля за комплексната подкрепа на децата и семействата има предоставянето на финансова подкрепа по реда на Закона за семейни помощи за деца (ЗСПД) и Правилника за неговото прилагане (ППЗСПД). Основната цел на предоставянето на семейни помощи е отглеждането на децата в семейна среда.

С реализиране на Програмата „Подпомагане на семейства с деца” се оказва подкрепа за отглеждането на децата в семейна среда и насърчаване редовното посещение на училище от децата в училищна възраст и на подготвителните групи за задължителна предучилищна подготовка в детските градини или в училищата на децата след навършване на 5-годишна възраст чрез интегриране на семейните помощи с останалите мерки за подкрепа на семейството. Това допринася за предотвратяване нарушаването на правото на детето на достъп до образование и до здравни грижи.

Семейните помощи за деца са еднократни и месечни, предоставят се в пари и/или в натура и имат за цел да подпомогнат отглеждането на децата в семейна среда.

В обхвата на еднократните семейни помощи попадат: еднократна помощ при бременност; еднократна помощ при раждане на дете; еднократна помощ при осиновяване на дете; еднократна помощ за отглеждане на близнаци; еднократна помощ за отглеждане на дете от майка (осиновителка) студентка, учаща в редовна форма на обучение; еднократна помощ за ученици, записани в първи клас; еднократна помощ за безплатно пътуване веднъж в годината с железопътния и автобусния транспорт в страната за многодетни майки.

Към месечните семейни помощи се отнасят: месечна помощ за отглеждане на дете до навършване на една година, месечните помощи за отглеждане на дете до завършване на средно образование, но не повече от 20-годишна възраст; месечна помощ за отглеждане на дете с трайно увреждане до 18-годишна възраст и до завършване на средното образование, но не по-късно от 20-годишна възраст и месечна помощ за дете без право на наследствена пенсия от починал родител.

Еднократните помощи при бременност, еднократната помощ за ученици, записани в първи клас, месечните помощи за отглеждане на дете до навършване на една година, както и месечните помощи за отглеждане на дете до завършване на средно образование, но не повече от 20-годишна възраст се предоставят след доходен тест. Без доходен тест се предоставят месечните помощи за отглеждане на дете с трайно увреждане до 18-годишна възраст и до завършване на средното образование, но не по-

късно от 20-годишна възраст и месечните помощи за дете без право на наследствена пенсия от починал родител, както и еднократните помощи при: раждане на дете, при осиновяване на дете, за отглеждане на близнаци, за отглеждане на дете от майка (осиновителка) студентка, учаща в редовна форма на обучение и за безплатно пътуване веднъж в годината с железопътния и автобусния транспорт в страната за многодетни майки.

Законът регламентира правна възможност месечните помощи за отглеждане на дете до завършване на средно образование, месечните помощи за отглеждане на дете до навършване на една година и еднократните помощи за ученици, записани в първи клас, да се предоставят и в натура, като за първите две помощи, при всички случаи на непълнолетни родители, това е задължително. По отношение на семействата, които отглеждат деца с трайни увреждания, семействата на роднини, близки или приемни семейства – за децата, настанени по реда на Закона за закрила на детето и децата, които се отглеждат от един жив родител, семейните помощи се предоставят в облекчен режим, независимо от доходите на семейството.

Размерите на семейните помощи и средномесечният доход на член от семейството за предходните 12 месеца въз основа, на който се определя правото на семейни помощи са регламентирани със Закона за държавния бюджет на Република България за 2019 г. (ЗДБРБ-2019). Средномесечният доход на член от семейството по чл.4 от Закона за семейни помощи за деца за 2019 г. е в размер на 450 лв.

С §9 от Преходните и заключителни разпоредби на ЗДБРБ в Закона за семейни помощи за деца се въвежда различен доходен критерий за преценка правото на подпомагане с месечни помощи за отглеждане на дете до завършване на средно образование, но не повече от 20-годишна възраст. Семействата със средномесечен доход на член от семейството до 400 лева през 2019 г. получават месечните помощи в пълен размер, а тези с доход между 400.01 лв. и 500 лв., включително, размерът на помощта е 80 на сто от пълния размер на помощта.

Отчетените показатели за изпълнение на Програма „Подпомагане на семейства с деца” през 2019 г. са както следва:

➤ **Еднократна помощ при бременност** – размерът на помощта за 2019 г. не е променян и е в размер на 150 лева. За 2019 г. с еднократна помощ при бременност са подпомогнати 9 980 бременни жени, за което са изплатени 1 495 513 лева.

➤ **Еднократни помощи при раждане на дете** - размерите на помощите през 2019 г. са: за първо дете е 250 лв.; за второ дете – 600 лв.; за трето дете – 300 лв., за четвърто и всяко следващо – 200 лева. За 2019 г. са изплатени 24 816 974 лв. за 63 069 деца.

➤ **Еднократна помощ за осиновяване на дете** - размерът за 2019 г. е 250 лева. Към 31.12.2019 г. са изплатени еднократни помощи за 469 осиновени деца, а изплатената сума за периода е 108 350 лева.

➤ **Еднократна парична помощ за отглеждане на близнаци** - размер на помощта – 1 200 лв. за всяко дете-близнак. За 2019 г. са изплатени парични помощи за 2 144 деца в общ размер на 2 525 150 лева.

➤ **Еднократна парична помощ за отглеждане на дете от майка-студентка, учаща в редовна форма на обучение** - размерът на помощта за 2019 г. е 2 880 лв., като сумата се изплаща на 2 транша по 1 440 лева. Към 31.12.2019 г. по реда на чл.8в от ЗСПД са изплатени 767 814 лв., от които 299 бр. случаи за първо плащане и 228 бр. случаи – второ плащане.

➤ **Еднократна помощ за ученици, записани в първи клас** - размер на помощта за учебната 2019/2020 г. – 250 лева. Съгласно промените, считано от 01.08.2019 г. изплащането на еднократната помощ за ученици, записани в първи клас се извършва на два пъти, като петдесет на сто от размера на помощта се изплаща или предоставя след влизане в сила на заповедта за отпускането ѝ, а останалите петдесет на сто от размера на помощта се изплаща или предоставя в началото на втория учебен срок, ако детето продължава да учи. Към 31.12.2019 г. са изплатени общо 5 052 973 лв. за 31 856 деца, от които 8 983 деца до 31.07.2019 г. са получили помощта в пълен размер, а за периода от 01.08.2019 г. до края на годината за 22 872 брой деца помощта е реализирана петдесет на сто от размера.

➤ **Еднократна помощ за безплатно пътуване веднъж в годината с железопътния и автобусния транспорт в страната на многодетни майки** – към 31.12.2019 г. е осигурено правото на 8 331 многодетни майки по реда на чл.8г от ЗСПД, като за тях са изплатени 439 102 лева.

➤ **Месечни помощи за отглеждане на дете до една година** – размер на помощта – 100 лева. От началото на 2019 г. до 31.12.2019 г. с месечни помощи за отглеждане на дете до навършване на 1 година *средномесечно* са подпомогнати 12 606 майки, като от тях 1 487 *средномесечно* получават помощта си под формата на ваучери. Изплатената сума е 13 351 126 лева.

➤ **Месечни помощи за отглеждане на дете до завършване на средно образование, но не повече от 20-годишна възраст** – размерите на помощите са определени в Закона за държавния бюджет, като за 2019 г.: за семейство с едно дете е 40 лв.; за семейство с две деца – 90 лв.; за семейство с три деца – 135 лв.; за семейство с четири деца – 145 лв., като за всяко следващо дете в семейството помощта се увеличава с 20 лв. За 2019 г. с месечни помощи за деца *средномесечно* са подпомогнати 367 663 семейства с 572 790 *средномесечен* брой деца, в т.ч. *средномесечно* 2 124 семейства с 2 332 деца са получили помощта си под формата на ваучери. Изплатената сума за периода е 294 401 897 лева. Месечните помощи по чл. 7 от ЗСПД, изплатени в размер на 80% от пълния размер на помощта за 2019 г. са предоставени на 39 572 *средномесечен* брой семейства за 53 756 *средномесечен* брой деца.

➤ **Месечни помощи за отглеждане на дете с трайно увреждане по реда на чл.8д от ЗСПД.** Със ЗДБРБ за 2019 г. са определени следните размери на помощта:

- за родители (осиновители): за дете с определени 90 и над 90 на сто вид и степен на увреждане или степен на трайно намалена работоспособност – 930 лв.; за дете с определени от 70 до 90 на сто вид и степен на увреждане или степен на трайно намалена работоспособност – 450 лв.; за дете с определени от 50 до 70 на сто вид и степен на увреждане или степен на трайно намалена работоспособност – 350 лв.;

- за семейства на роднини или близки и приемните семейства, при които са настанени деца с трайни увреждания по реда на чл. 26 от Закона за закрила на детето: за дете с определени 90 и над 90 на сто вид и степен на увреждане или степен на трайно намалена работоспособност – 490 лв.; за дете с определени от 70 до 90 на сто вид и степен на увреждане или степен на трайно намалена работоспособност – 420 лв.; за дете с определени от 50 до 70 на сто вид и степен на увреждане или степен на трайно намалена работоспособност – 350 лева.

Месечната помощ, отпускана по реда на чл.8д от ЗСПД от началото на 2019 г. към 31.12.2019 г., е за *средномесечно* 26 113 деца. Изплатената сума е 169 023 894 лева.

➤ **Месечна помощ за дете без право на наследствена пенсия от починал родител по реда на чл.8е от ЗСПД.** (нова помощ, в сила от 01.01.2019 г.)

Месечната помощ, отпускана по реда на чл.8е от ЗСПД от началото на 2019 г. към 31.12.2019 г., е за *средномесечно* 1 077 брой случаи. Изплатената сума е 1 890 589 лева.

➤ **Средства, изплатени за помощи в натура по ЗСПД.**

За периода от 01.01.2019 г. до 31.12.2019 г. са изплатени средства в размер 2 924 879 лв. на семейства с деца, получили помощи по ЗСПД под формата на ваучери.

АГЕНЦИЯ ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ

1.1.4. Предоставяне на финансови средства по реда на Закона за закрила на детето

Финансовата подкрепа е част от работата по превенция на изоставянето, реинтеграция, настаняване на деца в семейства на роднини или близки, настаняване в приемни семейства и същата се реализира чрез Програма „Закрила на детето чрез преход от институционални грижи към алтернативни грижи в семейна среда“.

С бюджета за 2019 г. са утвърдени 10 105 000 лева за дейностите по Закона за закрила на детето. Към 31.12.2019 г. са отчетени средства в размер на 7 215 382 лв. на 131 *средномесечен* брой професионални приемни родители, предоставящи на професионални приемни родители, предоставящи приемна грижа с доставчик на услугата ДСП. Тук не са включени изплатените средства за помощи и добавки за деца (*средномесечен* брой случаи), и/или за заплати и осигурителни вноски на *средномесечен* брой професионални приемни родители, за които доставчик на социалната услуга „приемна грижа“ са общините партньори на АСП по проект „Приеми ме 2015“ (в изпълнение от 01.12.2015 г.).

За превенция на изоставянето са отпуснати помощи за 27 *средномесечен* брой случая; за реинтеграция на деца са отпуснати помощи за 2 *средномесечен* брой случая; за деца, настанени в семейство на родини или близки са отпуснати помощи за 2 934 *средномесечен* брой случая; за деца в приемни семейства са отпуснати помощи за 164 *средномесечен* брой случая. За възнаграждения и осигурителни вноски *средномесечно* на 131 професионални приемни родители до 31.12.2019 г. са отчетени средства в размер на 1 421 799 лв.

През 2015 г. приемни семейства с доставчик дирекции „Социално подпомагане“ (ДСП) преминаха към общините-партньори по проект „И аз имам семейство“.

През програмен период 2014-2020 на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ продължава да се развива услугата „приемна грижа“ чрез проект „Приеми ме 2015“. В периода 01.01.- 31.12.2019 г. 157 общини, с общо 2 044 утвърдени приемни семейства, от които 1 534 приемни семейства предоставят услугата „приемна грижа“ за 1 822 деца.

НАЦИОНАЛЕН ОСИГУРИТЕЛЕН ИНСТИТУТ

1.1.5. Обезщетения за майчинство по Кодекса за социално осигуряване (КСО)

Парични обезщетения за майчинство

От бюджета на Държавното обществено осигуряване се изплащат следните обезщетения, свързани с осигуряването за риска майчинство – **парични обезщетения при бременност и раждане, парични обезщетения за отглеждане на дете до 2-**

годишна възраст и парични обезщетения при осиновяване на дете до 5-годишна възраст.

От бюджета на държавното обществено осигуряване през 2019 г. за **парични обезщетения за бременност и раждане** са изплатени 446 899.1 хил. лв., които са с 6,7% повече от планираните. Разходите за този вид обезщетения са нараснали спрямо 2018 г., когато са 416 205 хил. лв., със 7.4%. В тази сума са включени разходите за следните видове обезщетения: при бременност и раждане на майките; при отглеждане на дете, настанено по реда на чл. 26, ал. 1 от Закона за закрила на детето (ЗЗДет.); при отглеждане на детето от бащата или друго осигурено лице, след навършване на 6-месечна възраст на детето; по време на 15-дневния отпуск на бащите при раждане на дете и при неизползване на отпуска за бременност и раждане.

Броят на паричните обезщетения за бременност и раждане за 2019 г. е 738 459 (15 208.7 хил. дни със среднодневен размер 29.14 лв.), като е отчетено намаление на броя им с 0.9% спрямо 2018 г. (744 873 обезщетения). Средният размер на обезщетението за бременност и раждане за 2019 г. (600.13 лв.) се е увеличил с 9.7% (с 52.96 лв.) спрямо предходната година.

Общият брой на лицата, на които е изплатено поне едно парично обезщетение за бременност и раждане, през 2019 г. е 108 320. От тях жените са 86 003, с дял 79.4%, а мъжете – 22 317, с дял от 20.6%.

- Най-голям е броят на лицата с обезщетение за бременност и раждане по чл. 50, ал.1 и 5 и чл.51 от КСО – това са обезщетенията, които се изплащат на майките при раждане на дете, на лицата при които е настанено дете по реда на чл.26, ал.1 от Закона за закрила на детето и в случаите при смърт или тежко заболяване на майката. През 2019 г. са изплатени обезщетения на 85 118 лица, от които 85 081 жени и 37 мъже. Среднодневният размер на обезщетението е 29.09 лв.
- На 21 936 бащи са изплатени обезщетения за срок до 15 дни при раждане на дете. Средният размер на обезщетението е 361.88 лв. със среднодневен размер 31.27 лв.
- Лицата, които са се върнали на работа и са получили 50 на сто от полагащото им се обезщетение при бременност и раждане са 921 със среден размер на полученото обезщетение от 454.38 лв. и среднодневен размер 18.89 лв. Този вид обезщетение се изплаща на 919 жени и двама мъже.
- На 345 лица, от които на 342 мъже, са изплатени обезщетения за бременност и раждане след навършване на 6-месечна възраст на детето. Среднодневният размер на това обезщетение е 55.89 лв., а средният размер на обезщетението 1 069.86 лв.

За парични **обезщетения за отглеждане на дете до 2-годишна възраст** през 2019 г. от средствата на ДОО са изплатени 173 391.8 хил. лв., които са с 4.5% повече от планираните и с 2,0% по-малко от 2018 г., когато са изплатени 176 871.7 хил. лв. Месечният размер на паричното обезщетение за отглеждане на дете до 2-годишна възраст, който се определя ежегодно в Закона за бюджета на ДОО, през 2019 г. е 380 лв. Броят на паричните обезщетения за отглеждане на дете до 2-годишна възраст през 2019 г. е 533 170 (10 107.5 хил. дни със среднодневен размер 17.17 лв.) и е с 6 086 броя по-малко спрямо 2018 г. Броят на лицата с изплатено поне едно обезщетение през 2019 г. е 92 569, от които жените са 91 750, а мъжете 819. Лицата с изплатено обезщетение по време на допълнителния платен отпуск за отглеждане на дете до навършване на 2-годишна възраст са 76 108, а тези с обезщетение при неизползване на

Отчет за 2019 г. за изпълнение на Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.)

отпуска за отглеждане на дете до 2-годишна възраст са 16 461.

През 2019 г. са изплатени 4 260 броя парични обезщетения за **осиновяване на дете до 5-годишна възраст**, а разходите за тях възлизат на 3 342.6 хил. лв. (85.7 хил. дни със среднодневен размер 39.66 лв.). Средният размер на обезщетението при осиновяване на дете до 5-годишна възраст е 797.78 лв. Общо лицата с такова обезщетение са 704, от които 624 са с обезщетения за времето на отпуск при осиновяване на дете до 5-годишна възраст, а 80 с обезщетение при неизползване на отпуск за осиновяване на дете до 5-годишна възраст.

1.2. Съвместяване на родителството с трудово-професионалната реализация

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА, АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

1.2.1. Насърчаване на работодателите да разкриват работни места за наемане на безработни лица - самотни родители (осиновители) и/или майки (осиновителки) с деца до 5-годишна възраст (чл.53а от ЗНЗ)

През 2019 г. е налице 103.7% изпълнение на мярката спрямо актуализирания годишен план на Агенцията по заетостта.

Мярката предвижда стимули за работодатели, които осигуряват заетост на безработни лица – самотни родители (осиновители) и/или майки (осиновителки) с деца до 5-годишна възраст на пълно или непълно работно време. Уредена е и възможност за включване на родителите в обучение за придобиване на професионална квалификация.

През 2019 г. по условията на мярката са финансирани част от разходите на работодателите за трудови възнаграждения и допълнителни плащания по трудовото и осигурително законодателство на наетите лица за период до 6 месеца. Задължение на работодателите е да запазят заетостта за период, равен на периода на субсидиране. През отчетната година субсидираното трудово възнаграждение на лицата с висше образование, наети на длъжности, за които се изисква завършена степен на висше образование, като минимално образователно и квалификационно ниво съгласно НКПД, 2011 г., е в размер на 500 лв., а за останалите – в размер на 450 лв., съответно 3.01 лв./2.65 лв. почасово трудово възнаграждение.

През 2019 г. в нова заетост по условията на мярката са включени 167 лица, общо е осигурена заетост на 208 лица. Изразходваните средства от държавния бюджет са в размер на 494 708 лв.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА, АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

1.2.2. Насърчаване на безработни лица, за наемане на работа извън границите на населеното място, като се изплащат суми за ежедневни транспортни разходи за пътувания до местоработата и обратно, за не повече от 12 месеца, и за транспортни разходи за представяне пред работодател за наемане на работа (чл.42, ал.2 от ЗНЗ)

През 2019 г. е налице 100% изпълнение на мярката спрямо актуализирания годишен план на Агенцията по заетостта.

Отчет за 2019 г. за изпълнение на Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.)

По условията на насърчителната мярка, регламентирана в разпоредбата на чл.42, ал.2 от ЗНЗ се подпомагат безработни лица за наемане на работа извън границите на населеното място по местоживеене. През 2019 г. субсидиите за лицата включват месечно суми за ежедневни транспортни разходи при постъпване на работа в друго населено място – за пътувания до местоработата и обратно – до 50 на сто от действително направените транспортни разходи, но за не повече от 12 месеца; ежемесечно до 112 лв. от трудовото възнаграждение за субсидирана заетост за транспортни разходи за представяне пред работодател, с оглед наемането му на работа.

През 2019 г. 64 безработни лица са включени в мярката, общо са подпомогнати 91 лица. Изразходваните средства от държавния бюджет са в размер на 12 721 лв.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА, АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

1.2.3. Насърчаване на безработни лица, включително младежи от специализирани институции или ползващи социални услуги в общността от резидентен тип, завършили образованието си, за наемане на работа в населено място, отстоящо на повече от 50 км от населеното място по настоящ адрес чрез предоставяне на средства за детски ясли, детски градини, наем на жилище, такси за ползване на интернет (чл.42, ал.3 от ЗНЗ)

През 2019 г. е налице 142.9 % изпълнение на мярката спрямо актуализирания годишен план на Агенцията по заетостта.

Мярката по чл.42, ал.3 от ЗНЗ насърчава териториалната мобилност на безработни лица. Подкрепя се осигуряването на заетост на безработни лица в населено място, отстоящо на повече от 50 км от населеното място по настоящ адрес. През 2019 г. субсидиите за безработното лице включват месечно суми, в размер до 200 лв., за направените от лицето разходи за такси за детски ясли, детски градини, наем на жилище, такси за ползване на интернет, при условие, че започва работа по трудово правоотношение на пълно или непълно работно време в населено място, отстоящо на повече от 50 км от населеното място по настоящ адрес. Периодът на субсидиране е обвързан с периода на трудовото правоотношение, но не повече от 12 месеца.

През 2019 г. 70 безработни лица са подпомогнати да се включат в заетост по условията на мярката, общо е подкрепена заетостта на 110 лица. Изразходваните средства от държавния бюджет са в размер на 80 342 лв.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА, АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

1.2.4. ОП РЧР 2014-2020 г. Схема/Проект „Родители в заетост”

Целта на проекта е насочена към осигуряване на по-доброто съвместяване на професионалния с личния живот на родителите с деца от 0- до 12-годишна възраст и предоставяне на заетост на безработни лица, чрез осигуряване на възможности за полагане на грижи за отглеждане на деца. С планираните средства се осигурява подкрепа за 5 340 родители за отглеждане на техните деца и най-малко 6 000 безработни и неактивни лица да бъдат наети като детегледачи по проекта.

През 2019 г. получените заявления от родители са 3 048, като 292 – са

Отчет за 2019 г. за изпълнение на Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.)

многодетни. Определените за допустими за участие в проекта родители за същия период са 1 348. В плана за 2019 г. е посочено, че ще се осигури заетост на 1 500 лица, като разминаването е със 152 лица, но следва да се вземе предвид броя на подадените през годината заявления и периода на одобрението им. В тази връзка подадените през месец декември на 2019 г. са 269 заявления, като същите се одобряват през месец януари 2020 г., с което на практика ще се постигне прогнозираната стойност да се осигури заетост на 1 500 лица за 2019 г.

Получени са 3 141 заявления от безработни лица, желаещи да бъдат детегледачи на деца от 0 до 12-годишна възраст.

МИНИСТЕРСТВО НА ОТБРАНАТА

1.2.5. Предоставяне на възможност за включване на децата на военнослужещите и цивилните служители от системата на Министерството на отбраната в целодневни детски градини на територията на страната

И през 2019 г. Министерство на отбраната осигури работата на три държавни детски градини (ДДГ) в гр. София и по една детска градина в гр. Пловдив, гр. Стара Загора и гр. Казанлък. ДДГ „Средец“ е с капацитет 48 места в две възрастови групи. ДДГ „Младост“ е с капацитет 68 места, в три възрастови групи, от които 20 в яслена възраст. ДДГ „Слава“ е с капацитет 48 места в две възрастови групи. ДДГ „Детелина“ е с капацитет 72 места, разпределени в три възрастови групи. ДДГ „Кокиче“ е с капацитет 24 места в една група с деца на възраст от 3 до 7 години. ДДГ „Светлина“ е с капацитет 48 места, разпределени в две възрастови групи. ДДГ „Калина“ е с капацитет 92 места от които 20 в яслена група, разпределени в четири възрастови групи.

ИНСТИТУТ ЗА ИЗСЛЕДВАНЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО И ЧОВЕКА ПРИ БАН

1.2.6. Проект „Икономика и семейство: заетост и грижи за децата и семейството. Джендър практики и политики“

Проектът „Икономика и семейство: заетост и грижи за децата и семейството. Джендър практики и политики“ цели да се открият възможностите за съвместяване на развитието на съвременната икономика с развитието на правото в областта на равнопоставеността на половете и в този контекст на раждането и отглеждането на децата. През отчетния период е завършено изследването на развитието на политиките по равнопоставеност на половете и на тези за семейството и децата в България и други държави. Направени са редица предложения за необходимите промени с цел по-добро съчетаване на развитието на населението, заетостта и професионалната реализация на жените и мъжете и политиките за съвместяване на демографското и икономическото развитие в условията на развиващите се демократични процеси и на населението.

Подготвена е за печат в академичното издателство на БАН монография с аналогично заглавие, която съдържа основните резултати от проведеното изследване.

Проектът е финансиран от бюджетната субсидия на ИИНЧ-БАН.

1.3. Образование, здравеопазване и социално развитие на децата.

1.3.1. Подобряване на координацията и междуинституционалното взаимодействие

Отчет за 2019 г. за изпълнение на Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.)

АГЕНЦИЯ ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ

1.3.1.1. Подобряване на достъпа до социалните услуги за деца

Системата за социални услуги в нашата страна се разширява значително през последните години благодарение на реформите, насочени към подобряване на планирането, деинституционализацията и предоставянето на повече услуги, базирани в общността и в семейна среда. Целенасочените действия за изграждане на мрежа от социални услуги в общността е съществен елемент от цялостния процес на подкрепа и защита правата и интересите на лицата и децата. **Общият брой на социалните услуги за деца и семейства**, предоставяни в общността на територията на страната, делегирана от държавата дейност *към 31.12.2019 г. е 630 броя, с капацитет – 14 459 места:*

- 87 Дневни центрове за деца и/или младежи с увреждания; деца и младежи с тежки множествени увреждания, с капацитет 2 463 места и заетост – 2 529;
- 4 Дневни центрове за деца с увреждания; деца с тежки множествени увреждания, с капацитет 112 места и заетост – 118;
- 6 Дневни центрове за деца и младежи с увреждания със седмична грижа, с капацитет 133 места и заетост – 145;
- 1 Дневен център за деца и пълнолетни лица с увреждания, с капацитет 50 места и заетост 53;
- 53 Центрове за социална рехабилитация и интеграция за деца, с капацитет 1 827 места и заетост 2 030;
- 1 Център за социална рехабилитация и интеграция за деца и младежи, с капацитет 25 места и заетост 25;
- 13 Звена „Майка и бебе“, с капацитет 81 места и заетост 34;
- 141 Центъра за обществена подкрепа, с капацитет 5 699 места и заетост 6 967;
- 21 Центъра за работа с деца на улицата, с капацитет 409 места и заетост 428.

През 2019 г. **откритите нови социални услуги за деца са 18, включително 5 социални услуги от резидентен тип, с общ капацитет 353 места:**

- 6 Центъра за обществена подкрепа, с капацитет 145 места;
- 4 Дневни центрове за деца и/или младежи с увреждания, с капацитет 90 места;
- 2 Центъра за социална рехабилитация и интеграция за деца, с капацитет 40 места;
- 1 Центъра за работа с деца на улицата, с капацитет 20 места;
- 1 Кризисен център, с капацитет 10 места;
- 1 Преходно жилище, с капацитет 8 места;
- 3 Центъра за настаняване от семеен тип за деца без увреждания, с капацитет 40 места.

Увеличен е капацитетът на 18 социални услуги за деца (ЦОП, ЦСРИ, ДЦДУ и ЦРДУ) общо с 216 места.

Анализът на данните през 2019 г. показва намаляване броя на децата, настанени в съществуващите 21 броя специализирани институции на територията на страната. Общият брой на децата и младежите, които се отглеждат в институционална грижа е 510 като 426 от тях са настанени в ДМСГД²⁵ (Дом за медико-социални грижи) и 84 в ДДЛРГ (Дом за деца лишени от родителска грижа).

През 2019 г. са закрити **5 Домове за деца лишени от родителска грижа** в общините Исперих, Гоце Делчев, Варна, Пловдив (2 ДДЛРГ). Децата и младежите са изведени от институциите след проведена индивидуална оценка на потребностите и насочване в подходяща грижа. **Съществуващите ДДЛРГ от I до XII клас към разглеждания период са 8 броя като децата и младежите в тях са 84.** През 2019 година бяха изведени децата от ДМСГД – Видин, който е закрит от 01.01.2020 г. ДМСГД – Ямбол е закрит от 01.02.2019 г.

В контекста на изпълнение на Актуализирания план, от 1 септември 2018 г. АСП изпълнява *проект BG05M9OP001-2.012 „Продължаваща подкрепа за деинституционализация на децата и младежите”*, чрез директно предоставяне на безвъзмездна финансова помощ по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2014 – 2020 г. (ОП РЧР). Дейностите, заложи в процедурата, имат комплексен характер по отношение продължаващия процес на деинституционализация. Изпълнението на заложените дейности ще допринесе за осигуряване качествена алтернативна грижа на децата и младежите, настанени в Домовете за деца лишени от родителска грижа (ДДЛРГ) и Домовете за медико-социални грижи за деца (ДМСГД). Планираната индивидуална оценка на потребностите на всяко едно дете, настанено в ДДЛРГ и ДМСГД, както и актуализиране оценката на потребностите на децата с увреждания, настанени в Центрове за настаняване от семеен тип (ЦНСТ) и техните родители, ще позволи да бъде подкрепен процеса по премахване на институционалния модел на грижа, насочена към децата и младежите, както и подготовката за създаването и предоставянето на новите услуги в семейна среда и в общността. През 2019 г. бяха обучени мултидисциплинарните екипи, които да извършат оценка на потребностите на децата от целевите групи по проекта по специално разработен инструментариум, с оглед идентифициране на индивидуалните и специфични особености на всеки конкретен случай.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА, ДЪРЖАВНА АГЕНЦИЯ ЗА ЗАКРИЛА НА ДЕТЕТО

1.3.1.2. Ефективност на работата на мултидисциплинарните екипи на регионално ниво при провеждане на работните срещи

По силата на подписаното през 2010 г. „Споразумение за сътрудничество и координиране на работата на териториалните структури на органите за закрила на детето при случаи на деца, жертви на насилие или в риск от насилие и при кризисна интервенция“, Държавната агенция за закрила на детето събира и обработва постъпилата информация по Координационния механизъм за предходната година.

Според постъпилите данни, информацията от трите задължително представени структури – РДСП, ОД на МВР и Областни администрации се разминава и за целите на

---

²⁵ По данни на МЗ.

Отчет за 2019 г. за изпълнение на Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.)

мониторингът се приема, че най-релевантна е постъпващата информация от РДСП, предвид тясната им обвързаност с проследяване на случаите и водещата им роля.

Данните, подадени за 2019 г. показват общо 1 584 проведени екипни срещи, от които 1 283 по първоначално постъпване на сигнала, 226 за проследяване работата по случай.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА, ДЪРЖАВНА АГЕНЦИЯ ЗА ЗАКРИЛА НА ДЕТЕТО

1.3.1.3. Мониторинг на прилагането на КМ за взаимодействие при работа при случаи на деца, жертви на насилие

Държавната агенция за закрила на детето е изготвила анализ за изпълнението на Координационния механизъм спрямо получените данни от задължително представените структури. Анализът е публикуван на страницата на ДАЗД. Изготвеният документ е предоставен на Министерство на труда и социалната политика, Министерство на вътрешните работи, Агенция социално подпомагане и всички областни администрации, както и на регионалните структури на АСП и МВР.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА, ДЪРЖАВНА АГЕНЦИЯ ЗА ЗАКРИЛА НА ДЕТЕТО

1.3.1.4. Мониторинг на прилагането на КМ за рефериране и обгрижване на непридружени деца и деца, жертви на трафик

През 2019 г. Държавната агенция за закрила на детето е сезирана за 17 деца, станали жертва на трафик с цел трудова и сексуална експлоатация.

Държавите по дестинация през миналата година са предимно Италия, Сърбия, Великобритания, Франция, Германия, Полша, Чехия, Нидерландия. В работата по случаите беше установено, че 16 момичета и 1 момче са жертвите на трафик, или над 94 % от децата са от женски пол.

Средната възраст на децата, въввлечени в случаите на трафик през 2019 г., е 14.5 години, като най-високата възраст е 17, а най-ниската – 9 години. Най-често, сигналите, по които експертите в ДАЗД са работили, са регистрирани на територията на Германия, Великобритания и Австрия. Най-често срещана през 2019 г. е сексуалната експлоатация – 11 случая, следвана от джебчийство – 3 случая, 2 случая на просия и един случай на трудова експлоатация.

През 2019 г. ДАЗД координира репатрирането на 8 деца от страните-членки на Европейския Съюз – четири деца от Германия, и по едно дете от Унгария, Полша, Гърция и Нидерландия.

За да се предотврати трафикът на деца с цел трудова и сексуална експлоатация, бяха изготвени 26 мотивирани становища до министъра на вътрешните работи за налагане на мярка по чл.76 а от Закона за българските лични документи за срок от 2 години за 28 деца. Прилагането на тази мярка води от една страна до предотвратяване на следващо извеждане и въвличане на децата в последващ трафик и експлоатация, както и създава възможност за осъществяване на наблюдение от страна на социалните работници върху тях, с оглед гарантиране на техните права – здравни, образователни и други.

Не са изразходвани средства извън рамките на държавния бюджет за 2019 г. на ДАЗД. Обхватът на въздействие на мярката е на национално, регионално и местно ниво.

НАЦИОНАЛНА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНА КАСА

1.3.1.5. Профилактични прегледи за деца

Профилактичните прегледи на децата от **01.01.2019 г. до 31.12.2019 г.** се извършват по програма „Детско здравеопазване“ от общопрактикуващите лекари (ОПЛ) по Приложение №12 към НРД за медицинските дейности 2018 г. (НРД за МД 2018 г.) „Дейности на ОПЛ по имунопрофилактика, програма „Детско здравеопазване“, профилактични прегледи на ЗОЛ над 18 години, формиране на групи от лица с рискови фактори за развитие на заболяване при ЗОЛ над 18 години, профилактични дейности при ЗОЛ над 18 години с рискови фактори за развитие на заболяване и програма „Майчино здравеопазване“ или от лекар със специалност „Педиатрия“ съгласно Приложение №14 към НРД за МД 2018 г. „Дейности на лекаря специалист по „Педиатрия“ по програма „Детско здравеопазване“ на лекаря специалист по „Акушерство и гинекология“ по програма „Майчино здравеопазване“ и на лекаря специалист по профилактика на ЗОЛ над 18 години с рискови фактори за развитие на заболяване“.

НЗОК заплаща разширен пакет от профилактични прегледи за деца, в съответствие с Наредба №8 от 3 ноември 2016 г. за профилактичните прегледи и диспансеризацията, изд. от мин. на здравеопазването (обн., ДВ, бр. 92 от 22.11.2016 г., в сила от 01.01.2017 г., обн. ДВ, бр.93 от 23 ноември 2016г., изм. и доп. ДВ, бр.27 от 27 март 2018г., изм. ДВ, бр.29 от 30 март 2018г., изм. ДВ, бр.2 от 4 януари 2019г., в сила от 01.01.2019 г.) и Националния рамков договор за медицинските дейности за 2018 г. и Приложенията към него.

От 01.01.2019 г. влиза в сила Допълнително споразумение към договор №РД-НС-01-1-2 от 27 декември 2018 г. за изменение и допълнение на Националния рамков договор за медицинските дейности между Националната здравноосигурителна каса (НЗОК) и Българския лекарски съюз (БЛС) за 2018 г., като профилактичните прегледи за деца се извършват съгласно изискванията, заложиени в приложенията към него: Приложение №12 към НРД за МД 2018 г. „Дейности на ОПЛ по имунопрофилактика, програма „Детско здравеопазване“, профилактични прегледи на ЗОЛ над 18 години, формиране на групи от лица с рискови фактори за развитие на заболяване при ЗОЛ над 18 години, профилактични дейности при ЗОЛ над 18 години с рискови фактори за развитие на заболяване и програма „Майчино здравеопазване“ и Приложение №14 към НРД за МД 2018 г. „Дейности на лекаря специалист по „Педиатрия“ по програма „Детско здравеопазване“ на лекаря специалист по „Акушерство и гинекология“ по програма „Майчино здравеопазване“ и на лекаря специалист по профилактика на ЗОЛ над 18 години с рискови фактори за развитие на заболяване“.

НЗОК заплаща за следните медико-диагностични изследвания (МДИ): едно изследване на хемоглобин, брой еритроцити, брой левкоцити, MCV, MCH, MCHC, хематокрит – 2 пъти годишно при навършване на 6 месечна и 1 годишна възраст; едно изследване на хемоглобин, брой еритроцити, брой левкоцити, MCV, MCH, MCHC, хематокрит-CUE – 1 път на 3-годишна възраст.

НЗОК заплаща за следните профилактични прегледи и изследвания за деца по възрастови групи, както следва:

- **До навършване на едномесечна възраст на детето** – анамнеза и подробен статус, съвети за грижи за новороденото и насърчаване на кърменето, до два прегледа до навършване на едномесечна възраст с препоръчителен интервал от 7 до 14 дни. До 28-ия ден от раждането детето се посещава в дома от лекар - първият преглед се извършва до 24 часа след изписване от лечебното заведение при осъществен избор на родителите/законните настойници на лекар на детето. При липса на избран лекар до 24-я час след изписването, първият преглед се извършва до 24 часа след избора.

- **От 1 месец до 1 година** – анамнеза и подробен статус, измерване на ръст, тегло, оценка на психическо развитие - един път месечно в рамките на календарния месец, измерване на обиколка на глава и гърди – през първите шест месеца след раждането – при всеки преглед; един път на деветмесечна и на едногодишна възраст – по време на ежемесечния преглед. Обща оценка на зрението – ориентировъчно, обща оценка на слух – два пъти годишно – на шестмесечна и едногодишна възраст. Клинично изследване за дисплазия на тазобедрените стави с определяне на риска от дисплазия – два пъти – при навършване на 1-месечна и 4-месечна възраст. Ехографско изследване на отделителна система – еднократно на шестмесечна възраст. Преглед за ранно откриване на вродена/наследствена очна патология – еднократно между 6-месечна и едногодишна възраст. Медико-диагностични изследвания се правят два пъти годишно при навършване на шестмесечна и една годишна възраст за: хемоглобин, брой еритроцити, брой левкоцити, хематокрит, MCV, MCH, MCHC - седимент в урината, изследване на албумин в урината.

- **От 1 до 2 години** – анамнеза и подробен статус, измерване на ръст, тегло, обиколка на гърди, оценка на психично развитие – четири пъти годишно – през период не по-малък от 2 месеца.

- **От 2 до 7 години** – анамнеза и подробен статус, измерване на ръст, тегло, обиколка на гърди – два пъти годишно – през период не по-малък от 4 месеца, оценка на психично и физическо развитие – един път годишно, оценка на зрителна острота – ориентировъчно – един път на 5-годишна възраст. Медико-диагностични изследвания се правят за хемоглобин, брой еритроцити, брой левкоцити, MCV, MCH, MCHC, хематокрит – СУЕ. Изследване за чревни паразити – Ентеробиус вермикуларис, Аскарис лумбрикоидес, Ламблия интестиналис и Хименолептис нана – един път годишно.

От 7 до 18 години - анамнеза и подробен статус, измерване на ръст, тегло, гръдна обиколка, измерване на артериално налягане, оценка на физическо развитие, изследване за зрителна острота (ориентировъчно) и цветоусещане, отклонения в развитието на опорно-двигателната система, изследване на урина за протеин (с тест-лента).

За **профилактични прегледи по програма „Детско здравеопазване“** на изпълнителите на първична извънболнична медицинска помощ (ПИМП) през 2019 г. от бюджета на НЗОК са заплатени **18 949 101 лв.**, на изпълнителите на специализирана извънболнична медицинска помощ (СИМП) – **618 163 лв.**, а на изпълнителите на медико-диагностични дейности (МДД) – **1 154 608 лв.**

За **поставяне на имунизации на деца** от 0-18г. (в т.ч. Манту), извършвани от изпълнители на ПИМП, заплатената сума за 2019 г. е **5 448 480 лв.**

Отчет за 2019 г. за изпълнение на Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.)

Достъпът до първична извънболнична медицинска помощ (ПИМП) е гарантиран чрез задължението на изпълнителите на ПИМП за осигуряване на постоянен денонощен достъп на здравноосигурените лица до медицинска помощ. За тази цел през 2019 г. са заплатени **7 816 886 лв.** **данните за денонощния достъп се отнасят за всички здравноосигурени лица (ЗОЛ), не само за децата.*

ИНСТИТУТ ЗА ИЗСЛЕДВАНЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО И ЧОВЕКА ПРИ БАН

1.3.1.6. Проект „Нека има светлина – шанс за развитието на всяко дете“ (2018-2019)

Проект „Нека има светлина – шанс за развитието на всяко дете“ (2018-2019) е съвместен проект на Института за изследване на населението и човека при БАН и Фондация „За нашите деца“, финансиран от Фондация „Тръст за социална алтернатива“. Проектът цели да систематизира наличните данни и информация относно услугите за ранно детско развитие в град Пловдив, както и да установи степента, в която тези услуги отговарят на потребностите на децата с проблеми в развитието, или тези, които са в риск от развиване на такива проблеми и на техните семейства.

Целевата група на изследването са деца на възраст 0-3 г. с идентифицирани проблеми в развитието, както и в риск от забавяне в развитието. Изследването включва документален анализ на наличната информация за децата 0-3 г. с увреждания и проблеми в развитието и за предоставяните за тях услуги в община Пловдив, интервюта и фокус групи със здравни специалисти, специалисти в социалната сфера и детските ясли и градини, както и с други експерти. Проведено е и онлайн проучване с родители на деца 0-3 г. с увреждания и проблеми в развитието.

На базата на получените резултати са изготвени препоръки за оптимизиране на системата от секторни, интегрирани и специализирани услуги за подкрепа на ранното детско развитие в Пловдив. Основните находки и изводи от изследването са публикувани в доклада „Поглед към невидимите деца на Пловдив“. С., ИИНЧ, ФЗНД, ТСА. 2019

Финансиране по проекта за ИИНЧ-БАН: 7 000 лв.

ИНСТИТУТ ЗА ИЗСЛЕДВАНЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО И ЧОВЕКА ПРИ БАН

1.3.1.7. Проект „Програма за превенция и интервенция на агресията и насилието в училище“ (Д01-166/31.08.2018)

Проектът “Програма за превенция и интервенция на агресията и насилието в училище” има за цел да изгради цялостна програма за превенция и интервенция на агресивността и проявите на насилие в училище.

Програмата се състои от две основни части:

1. Диагностична – в която са поместени основни методи за диагностика на агресията в училище както на личностно, така и на групово равнище (на ниво ученически клас).

2. Модули, базирани на социално-психологичен тренинг, които са специфично насочени към трите възрастови етапа на обучение в училище – начален, среден и горен курс. Освен това тя се основава на проведено в предходен проект, отново финансиран

от МОН, системно изследване на агресивността в училище, вкл. нейните фактори, мотиви и прояви.

Проектът е финансиран от Министерство на образованието и науката (24 000 лева).

ИНСТИТУТ ЗА ИЗСЛЕДВАНЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО И ЧОВЕКА ПРИ БАН

1.3.1.8. Проект „Апробиране на програма за превенция и интервенция на агресията и насилието в училище“ (Д01-113/11.06.2019 г.)

Проектът “Апробиране на програма за превенция и интервенция на агресията и насилието в училище“ има за цел да апробира създадената в предходния проект Програма за превенция и интервенция на агресията и насилието в училище. През отчетния период заложените в програмата диагностични методи, както и модулите за социалнопсихологичен тренинг, по отделните възрастови групи, са успешно апробирани в четири училища на територията на страната – 2 в гр. София, 1 в гр. Ловеч и 1 в гр. Бургас. Общият брой на участвалите в апробацията ученически класове е 13, а броят ученици надвишава 260. Предоставен е доклад на възложителя.

Проектът е финансиран от Министерство на образованието и науката (5 000 лв.).

1.3.2. Дейности по Националната програма за подобряване на майчиното и детско здраве (НППМДЗ)

МИНИСТЕРСТВО НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО

1.3.2.1. Осигуряване провеждането на масов неонатален слухов скрининг за новородени

(виж т.1.3.2.3)

МИНИСТЕРСТВО НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО

1.3.2.2. Осигуряване дейността на комисиите за изготвяне на индивидуални медико-социални планове за деца с диабет, вродени сърдечни малформации, вродени лицеви малформации, вродени хематологични заболявания, муковисцидоза, детска церебрална парализа и недоносени деца, разкрити в университетски болници

(виж т.1.3.2.3)

МИНИСТЕРСТВО НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО

1.3.2.3. Осигуряване дейността на 31 Здравно-консултативни центъра за майчино и детско здраве

Националната програма за подобряване на майчиното и детско здраве 2014-2020 година за поредна година осигури комплексни мерки за подобряване грижите и медицинското обслужване от периода преди раждането, след раждането и за децата от

0-18 години. Тези мерки надграждат дейностите, които се осигуряват по реда на здравното осигуряване.

С цел ранно откриване и навременна интервенция при увреждане на слуха при новородени е проведен масов неонатален слухов скрининг, като са изследвани 51 796 новородени.

Посредством дейността на 31 Здравно-консултативни центрове (ЗКЦ) е подобрен достъпа до здравни услуги и са осигурени допълнителни медицински консултации на бременни и деца, както и домашни посещения на недоносени деца до 1 година и на деца с увреждания и хронични заболявания, за които специалист от лечебното заведение е преценил необходимостта от провеждане на консултация в домашни условия. През 2019 г. са извършени 8 940 медицински консултации и домашни посещения.

Чрез ЗКЦ са осигурени и допълнителни консултации при наличие на заболявания, възникнали по време на бременността, в т.ч. допълнителен преглед от специалист по акушерство и гинекология освен прегледът, по реда Наредба №26/2007 г. за предоставяне на акушерска помощ на здравно неосигурени жени и за извършване на изследвания извън обхвата на задължителното здравно осигуряване на деца и бременни жени.

С цел осигуряване на високоспециализирани консултации за деца с определени заболявания, към центровете в 5 университетски болници (СБАЛАГ „Майчин дом“, СБАЛ по детски болести „проф. Ив. Митев“, УМБАЛ „Св. Георги“ – Пловдив, УМБАЛ „Св. Марина“ – Варна и УМБАЛ „проф. д-р Г. Странски“ – Плевен), разкритите 13 комисии продължават да извършват комплексно медицинско наблюдение на деца със следните заболявания: диабет, вродени сърдечни малформации, вродени лицеви малформации, вродени хематологични заболявания, недоносени деца. За 2019 г. комисииите са изготвени 1 736 медико-социални планове за децата.

В рамките на програмата е осигурено извършване на биохимичен скрининг (изследвания и консултации) за бременни за оценка на риска от раждане на дете с болест на Даун, други анеуплоиди, спина бифида, аненцефалия и тежък дефект на коремната стена. През 2019 г. са изследвани 20 496 бременни.

По реда на Наредба 26 от 2007 г. за предоставяне на акушерска помощ на здравнонеосигурени жени и за извършване на изследвания извън обхвата на задължителното здравно осигуряване на деца и бременни жени, Министерство на здравеопазването е осигурило средства в размер на 1 951 375 лв. за реактиви и консумативи за лабораторни изследвания.

Извършените плащания за разходи, касаещи дейности по НППМДЗ са в размер на 4 032 790 лв.

МИНИСТЕРСТВО НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО

1.3.2.4. Изменение на Наредба №3/2018 г. за определяне на пакета от здравни дейности, гарантиран от бюджета на Националната здравноосигурителна каса

С извършените промени в Наредба №3/2018 г. за определяне на пакета от здравни дейности, гарантиран от бюджета на Националната здравноосигурителна каса е гарантирана възможността за оказване на навременна, качествена и достъпна медицинска помощ на пациентите с различни здравословни проблеми в извънболничната и болничната медицинска помощ. Създадена е нова амбулаторна

процедура, която осигурява специфични генетични изследвания за лица с определени онкологични заболявания. Посредством нова клинична процедура е осигурено провеждане на последващо лечение до елиминиране на рисковете за здравето при деца с вродени сърдечни малформации, претърпели сърдечна оперативна интервенция до навършване на 1-годишна възраст. Осигурена е възможност да се прилагат в болничната медицинска помощ лекарствени продукти при животозастрашаващи кръвоизливи и при спешни оперативни и инвазивни интервенции при пациенти с вродени коагулопатии.

МИНИСТЕРСТВО НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО

1.3.2.5. Изменение на Наредба №8 от 2016 г. за профилактичните прегледи и диспансеризацията

С изменение на Наредба №8 от 2016 г. за профилактичните прегледи и диспансеризацията са прецизирани и оптимизирани дейностите по профилактика и диспансеризация, в т.ч. извършвани от общопрактикуващия лекар.

МИНИСТЕРСТВО НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО

1.3.2.6. Ограничаване възникването и разпространението на заразни болести чрез ваксинопрофилактика

През 2019 г. доставка на ваксини за задължителни и целеви имунизации за изпълнение на Националния имунизационен календар се извършваше по сключения през 2018 г. двугодишен договор, като са изплатени около 35 000 000.00 лв. за доставени количества. Осигурените ваксини са своевременно разпределени на Регионалните здравни инспекции за обхващане на подлежащите деца и възрастни с имунизации срещу социалнозначими ваксинопредотвратими заболявания. Постигнатият имунизационен обхват с основни имунизации при деца до 2 годишна възраст е както следва: 95.5 % - имунизация срещу туберкулоза на новородени; 92.8% – имунизация с трети прием ваксина срещу дифтерия, тетанус, коклюш, полиомиелит, хемофилус инфлуенце тип Б; 95.1% – първична имунизация срещу морбили, паротит и рубеола; 93.3% – имунизация с трети прием ваксина срещу хепатит тип Б и 89.6% – имунизация с трети прием пневмококова ваксина. При лицата над 18 годишна възраст имунизационното покритие срещу тетанус и дифтерия в различните възрастови групи е между 58-67%.

През 2019 г. на територията на страната е регистрирано епидемично разпространение на морбили с общо 1 231 заболели лица на територията на 15 от 28-те административни района. Болшинството от заболелите са от уязвими групи, като най-засегнати са децата на възраст между 0-5 години.

Ежеседмично се изготвя справка за епидемичната обстановка в страната, която се публикува на интернет-страницата на Министерство на здравеопазването.

Препоръчителни имунизации, заплащани с публични средства по национални програми.

През 2019 г. продължава изпълнението на приетите през 2017 г. с решения на Министерския съвет Национална програма за първична профилактика на рака на маточната шийка в Република България 2017-2020 г. и Национална програма за контрол

и лечение на ротавирусни гастроентерити в Република България 2017-2021 г. През 2019 г. са приложени 6 981 дози ваксина срещу човешки папилома вируси (HPV), като с два приема профилактична имунизация с HPV ваксина са обхванати съответно 2 273 момичета на 12 годишна възраст и 436 момичета на 13 годишна възраст. С ротавирусни ваксини са обхванати 20 402 новородени по двудозова схема и 1 850 – по тридозова схема. Общо са приложени 50 320 дози ваксини срещу ротавируси.

През периода 2018-2019 г. в страната не е регистриран недостиг от даден вид ваксина, като резултат от регулярно извършвани доставки и разпределение на необходими количества за обхващане на подлежащи лица.

Отчетено е повишение в броя на обхванатите лица през 2019 г. спрямо предходната година като постигнатият имунизационен обхват в страната с основните имунизации е както следва:

Задължителни имунизации	2018	2019
Срещу ТУБЕРКУЛОЗА		
имунизирани новородени	95.5	95.5
% на обхванатите		
Срещу ДИФТЕРИЯ, ТЕТАНУС И КОКЛЮШ		
получили трети прием	91.5	92.8
% на обхванатите		
Срещу ПОЛИОМИЕЛИТ		
получили трети прием	91.5	92.8
% на обхванатите		
Срещу ХЕМОФИЛУС ИНФЛУЕНЦЕ ТИП Б		
получили трети прием		
% на обхванатите		
Срещу ХЕПАТИТ Б		
имунизирани новородени, получили трети прием	85.1	93.3
% на обхванатите		
Срещу МОРБИЛИ, ПАРОТИТ И РУБЕОЛА		
имунизирани на 13 месеца	92.9	95.1
% на обхванатите		
Срещу ПНЕВМОКОКОВИ ИНФЕКЦИИ с конюгирана ваксина		
получили трети прием	89.6	89.6
% на обхванатите		

1.4. Утвърждаване на семейството като базов компонент на обществото и насърчаване на родителите за отглеждане на децата в семейна среда.

**МИНИСТЕРСТВО НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ,
МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА –
ДЪРЖАВНА АГЕНЦИЯ ЗА ЗАКРИЛА НА ДЕТЕТО,
АГЕНЦИЯ ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ**

1.4.1. Закрила на децата от насилие, включително и насилие в интернет

МИНИСТЕРСТВО НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ

Във връзка със закрилата на децата от насилие е изготвен План за действие за периода 2019-2020 г. към Националната програма за превенция на насилието и злоупотреба с деца (2017-2020 г.), по който се реализират формулираните мерки, съгласно набелязаните срокове.

През 2019 г. от експерти по киберсигурност са организирани 126 инициативи на територията на страната, като са разисквани теми, свързани с механизмите за извършване на киберпрестъпления, тяхното разпознаване и предотвратяване. Осъществени са 91 международни работни срещи, форуми, обучения, семинари и конференции, посветени на киберпрестъпността, включително по противодействието на онлайн сексуалната експлоатация на деца.

С цел закрила на децата от насилие, включително и насилие в интернет, се осъществява сътрудничество с Националния център за безопасен интернет, Фондация „Асоциация Анимус“, предоставяща услугата *Национална Гореща телефонна линия за пострадали от насилие*, неправителствени организации и международни компании.

Освен превантивната дейност, насочена предимно към непълнолетните лица, се осъществяват мерки по пресичане и предотвратяване на компютърни престъпления или престъпления, извършени в/чрез компютърни мрежи и системи, като се прилагат както проактивни действия и методи, така и добри практики и успешни форми за сътрудничество на национално, европейско и международно ниво. Разработеният с участието на МВР сайт <https://spasidete.bg/> дава възможност за високотехнологичен криптиран пренос на информация между министерството, Интерпол и доставчици на интернет услуги (ДИУ) в страната, като същевременно позволява блокиране на всички веб сайтове от списъка на Интерпол „Worst of“ и гарантира непрекъснатата филтрация на незаконното съдържание в мрежата. Към момента системата има изградена връзка с най-големите ДИУ в страната – Виваком, Теленор, А1 България, Булсатком, Близу, Евролинк и Нет 1 и филтрира над 80% от интернет трафика на територията на Р България. Системата позволява ограничаване както на умишленото, така и на случайното достъпване (особено от деца) на сайтове с порнографско съдържание.

**МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА –
ДЪРЖАВНА АГЕНЦИЯ ЗА ЗАКРИЛА НА ДЕТЕТО**

Целите са свързани с възможността да се мониторира издаването на лицензи за социални услуги за деца и да се анализират резултатите от работата на лицензираните доставчици.

През 2019 г. са издадени **112** бр. лицензи за предоставяне на **112** социални услуги за деца, като от тях **12** са за иновативни услуги. Социалните услуги, за които е издаден лиценз, са както следва:

- Център за социална рехабилитация и интеграция – 34;
- Център за обществена подкрепа – 23;
- Център за работа с деца на улицата – 3;
- Мобилен център за работа с деца – 10;
- Дневен център за деца с увреждания – 1;
- Дневен център за деца и/или младежи с увреждания – 8;
- Център за информиране, консултиране, обучение и подкрепа на деца – 3;
- Приемна грижа – 5;
- Кризисен център – 5;
- Център за настаняване от семеен тип за деца без увреждания – 4;
- Център за настаняване от семеен тип за деца/младежи с увреждания – 3;
- Звено „Майка и бебе“ – 1;
- Преходна къща „Резилианс“ – 1;
- Защитена стая „Да прегърнем дете“ – 1;
- Център за социална и образователна подкрепа и развитие на деца и семейства в риск – 1;
- Анималотерапия с коне и терапевтична езда за деца и младежи със специални нужди – 1;
- Обществени трапезарии – 2;
- Личен асистент – 1;
- Социален асистент – 1;
- Здравно-социален център за общностно развитие – 1;
- Детски център за застъпничество и подкрепа „Зона за крила“ – 2;
- Център за работа с деца на улицата – 2;
- Мобилен център за канистерапия за деца с увреждания – 1.

АГЕНЦИЯ ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ

Към **31.12.2019** г. на територията на страната функционират **19** Кризисни центъра за деца (КЦ) с общ капацитет **196** места.

В отделите „Закрила на детето” (в териториалните дирекции „Социално подпомагане”) през 2019 г. са отворени случаи за деца – жертви на насилие, на база постъпили нови сигнали, като данните за периода (*от 01.01.2019 г. до 31.12.2019 г.*) са: общ брой постъпили **сигнали за насилие над деца – 1 171**, от които за **446** са **открити случаи**.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА, АГЕНЦИЯ ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ, АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

1.4.2. Национална програма „Асистенти на хора с увреждания” (АХУ) - дейност „Помощник-възпитател”

АГЕНЦИЯ ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ

Агенцията за социално подпомагане в партньорство с Агенцията по заетостта, реализира Национална програма „Асистенти на хора с увреждания“ (НП АХУ), в изпълнение на Националния план за действие по заетостта (НПДЗ), който се приема ежегодно с решение на Министерския съвет. Националната програма осигурява заетост на безработни лица за облекчаване на положението на семействата, в които има човек с трайни увреждания, нуждаещ се от постоянни грижи. Целта е постигане на социална адаптивност в рамките на съществуващата инвалидност.

Национална програма „Асистенти на хора с увреждания“ се реализира от дирекциите „Социално подпомагане“ чрез изпълнението на дейност „Личен асистент“ и дейност „Помощник-възпитател“.

✓ **Дейност „Помощник-възпитател“**, чрез която се подпомага физическото, социалното, емоционалното и интелектуално развитие на деца с определени 90 и над 90 на сто ВСУ или степен на ТНР.

За включване в дейност „Помощник-възпитател“ са кандидатствали безработни лица, подпомагани с месечни помощи по реда на чл. 9 от ППЗСП или отговарящи на условията за получаване на този вид помощ и подпомагащи възпитанието на деца с определени 90 и над 90 на сто вид и степен на увреждане или степен на трайно намалена работоспособност, както и безработни, полагащи грижи за изведени от специализирани институции или резидентен тип услуги деца с увреждания.

През **2019 г.** броят на лицата, включени в НП АХУ е **1 967** броя, от които **1 641** бр. за „Личен асистент“, в т. ч. **182** лица са наети като лични асистенти на деца, и **132** за „Помощник-възпитател“.

ИНСТИТУТ ЗА ИЗСЛЕДВАНЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО И ЧОВЕКА ПРИ БАН

1.4.3. Провеждане на изследване: „Отложените раждания в България – същност, последици и перспективи“

Проектът „Отложените раждания в България – същност, последици и перспективи“ има за цел да изследва в периоден и кохортен аспект доколко наблюдаваната ниска раждаемост се дължи на процеса на отлагане на ражданията. През отчетния период е завършена обработката на базата данни, необходима за реконструкцията на кохортната история на поколенията жени 1930-1970 г. Получените резултати от анализа на ниската раждаемост в България и отложените раждания са публикувани в сп. „Население“, кн. 1 за 2019 г.

Проектът е финансиран от бюджетната субсидия на ИИНЧ-БАН.

Направление 2 – Подобряване на репродуктивното здраве на населението

2.1. Подобряване на грижите за репродуктивното здраве на жените и мъжете. Поддържане на добро здравно състояние на бременните жени и майките.

МИНИСТЕРСТВО НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО

2.1.1. Осигуряване дейността на 31 здравно-консултативни центъра за майчино и детско здраве

НАЦИОНАЛНА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНА КАСА

Отчет за 2019 г. за изпълнение на Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.)

2.1.2. Осигуряване на медицински грижи за бременни и родилки. Наблюдение по програмата „Майчино здравеопазване“ в извънболничната медицинска помощ (ИМП)

Наблюдение по програмата „Майчино здравеопазване“ в извънболничната медицинска помощ (ИМП) – от 01.01.2019 г. до 31.12.2019 г., се извършва от общопрактикуващ лекар или от лекар специалист по „Акушерство и гинекология“, по желание на бременната, съгласно Приложение №12 към НРД за МД 2018 г. „Дейности на ОПЛ по имунопрофилактика, програма „Детско здравеопазване“, профилактични прегледи на ЗОЛ над 18 години, формиране на групи от лица с рискови фактори за развитие на заболяване при ЗОЛ над 18 години, профилактични дейности при ЗОЛ над 18 години с рискови фактори за развитие на заболяване и програма „Майчино здравеопазване“ или от лекар със специалност „Акушерство и гинекология“ по Приложение №14 към НРД за МД 2018 г. „Дейности на лекаря специалист по „Педиатрия“ по програмата „Детско здравеопазване“ на лекаря специалист по „Акушерство и гинекология“ по програмата „Майчино здравеопазване“ и на лекаря специалист по профилактика на ЗОЛ над 18 години с рискови фактори за развитие на заболяване“.

Бременните жени имат право сами да определят кой лекар ще наблюдава бременността им, ще извършва прегледите и ще назначава изследванията, необходими през този период.

ОПЛ наблюдава бременните жени по програмата „Майчино здравеопазване“ само при нормална бременност, а при рискова бременност наблюдението се провежда от лекар специалист по акушерство и гинекология.

При рискова бременност (ако жената е над 35- или под 20-годишна възраст; или има кръвно-групова несъвместимост с биологичния баща (по АБО или Резус); или е бременна с риск от развитие на диабет: предишно раждане на едър плод, предишно мъртво раждане, семейна обремененост с диабет, предходящо нарушение на въглехидратния толеранс, раждане на дете с аномалии, наличие на глюкозурия-възраст над 25 години, повишена кръвна захар над 6.5 ммол/л; или с друг риск, произтичащ от външни фактори (обезитас, недोхранване, фамилна обремененост, обременена акушерска анамнеза, проблеми от социално естество и др.), други външни фактори (йонизиращи лъчи, вибрации, медикаменти, контакт с причинители на инфекциозни заболявания, тежка работа и др.), наблюдението се извършва само от лекар със специалност по акушерство и гинекология. Жената има право да смени акушер-гинеколога, ако не е доволна от оказаната помощ, като за целта личният лекар издава направление.

В наблюдението на бременността има задължителни лабораторни изследвания, които трябва да се извършат в различните срокове на бременността:

- пълна кръвна картина (хемоглобин, еритроцити, левкоцити, хематокрит, MCV, MCH, CUE); изследване на кръвна захар; урина - един път при първо посещение, и по един път в петия и осмия лунарен месец; определяне на кръвна група и Rh-фактор – един път – в I-ви триместър (или при първо посещение); изследване за сифилис и хепатит В (HvS Ag), а при съгласие на бременната - и за HIV, както и два ехографски прегледа – един път-в I триместър и един път от 16-20 гестационна седмица, а при рискова бременност – на жени над 35-годишна възраст, се назначават две допълнителни ехографии. Извършва се и серумен скрининг за: -алфа-фетопротеин, –

свободен бета ЧХГ за оценка на риска от синдром на Даун и дефекти на невралната тръба; изследване на онкопрофилактична цитонамазка (назначавана се от специалист по АГ); изследвания на влагалищен секрет; периодични проследявания на сърдечната дейност на плода.

Изследване за определяне на кръвна група и Rh фактор не се назначава, ако вече е определено по друг повод. В този случай кръвната група и Rh фактора се вписват в Картата за профилактика на бременността.

От 01.01.2019 г., когато влиза в сила Допълнително споразумение към договор №РД-НС-01-1-2 от 27 декември 2018 г. за изменение и допълнение на Националния рамков договор за медицинските дейности между Националната здравноосигурителна каса (НЗОК) и Българския лекарски съюз (БЛС) за 2018 г., наблюдението по програма „Майчино здравеопазване“ в извънболничната медицинска помощ се извършва съгласно изискванията, заложи в приложенията към него: Приложение №12 към НРД за МД 2018 г. „Дейности на ОПЛ по имунопрофилактика, програма „Детско здравеопазване“, профилактични прегледи на ЗОЛ над 18 години, формиране на групи от лица с рискови фактори за развитие на заболяване при ЗОЛ над 18 години, профилактични дейности при ЗОЛ над 18 години с рискови фактори за развитие на заболяване и програма „Майчино здравеопазване“ и Приложение №14 към НРД за МД 2018 г. „Дейности на лекаря специалист по „Педиатрия“ по програма „Детско здравеопазване“ на лекаря специалист по „Акушерство и гинекология“ по програма „Майчино здравеопазване“ и на лекаря специалист по профилактика на ЗОЛ над 18 години с рискови фактори за развитие на заболяване“.

За **профилактични прегледи по програма „Майчино здравеопазване“** на изпълнителите на ПИМП през 2019 г. от бюджета на НЗОК са заплатени **26 469 лв.**, а на изпълнителите на СИМП – **4 844 238 лв.**, а на изпълнителите на МДД – **2 626 420 лв.**

За оказване на **грижи за бременната от изпълнители на болнична медицинска помощ (БМП)** през 2019 г. от бюджета на НЗОК са заплатени **18 306 630 лв.**, а за болнична медицинска помощ при **раждане**, независимо от срока на бременността и предлежанието на плода – **37 649 400 лв.**

НЗОК чрез трансфери от Министерството на здравеопазването (МЗ) извършва заплащане на разходи за медицинска помощ на здравнонеосигурени жени за срока на бременността: един профилактичен преглед и изследвания, независимо от начина на родоразрешение, съгласно чл.82, ал.1, т.2 от Закона за здравето (ЗЗ), и в съответствие с чл.19 от Наредба №26 от 14.06.2007 г. за предоставяне на акушерска помощ на здравно неосигурени жени и за извършване на изследвания извън обхвата на задължителното здравно осигуряване на деца и бременни жени. Платената сума по това направление през 2019 г. е в размер на **5 346 094 лв.**, която е разпределена както следва:

- За профилактични специализирани АГ прегледи – **57 982 лв.**;
- За профилактични изследвания – **30 882 лв.**;
- За болнична помощ по клинична пътека „Раждане“ – **5 257 230 лв.**

НАЦИОНАЛНА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНА КАСА

2.1.3. Осигуряване на безплатна следродилна здравна помощ по въпросите на кърменето и здравето на новородените

През 2019 г. се осъществява съгласно НРД за МД 2018 г. – от общопрактикуващ лекар или от лекар специалист по „Акушерство и гинекология“, по желание на бременната, съгласно Приложение №12 към НРД за МД 2018 г. „Дейности на ОПЛ по имунопрофилактика, програма „Детско здравеопазване“, профилактични прегледи на ЗОЛ над 18 години, формиране на групи от лица с рискови фактори за развитие на заболяване при ЗОЛ над 18 години, профилактични дейности при ЗОЛ над 18 години с рискови фактори за развитие на заболяване и програма „Майчино здравеопазване“ или от лекар със специалност „Акушерство и гинекология“ по Приложение №14 към НРД за МД 2018 г. „Дейности на лекаря специалист по „Педиатрия“ по програма „Детско здравеопазване“ на лекаря специалист по „Акушерство и гинекология“ по програма „Майчино здравеопазване“ и на лекаря специалист по профилактика на ЗОЛ над 18 години с рискови фактори за развитие на заболяване“.

По програма „Майчино здравеопазване“ се извършва рутинно послеродово наблюдение до 42-я ден след раждането, което включва преглед и изследвания – общ преглед, в т.ч. оценка на психичен статус, измерване на артериално налягане, и др.; промоция на кърменето; изследване на: хемоглобин, хематокрит, диференциално броене на левкоцити, СУЕ, албумин и седимент в урината.

В болничната медицинска помощ НЗОК осигурява лечението на новородени във всички степени на недоносеност с или без прилагане на сурфактант и/или прилагане на механична вентилация – по клинични пътеки (КП), по които през 2019 г. от бюджета на НЗОК са заплатени **49 254 284 лв.**

Заплаща се и отделна КП №6 „Грижи за здраво новородено дете“, по която през 2019 г. от бюджета на НЗОК са заплатени **7 648 291 лв. за отчетени 31 702 случая.**

По клинична процедура №2 „Интензивно лечение на новородени деца с асистирано дишане“ през 2019 г. от бюджета на НЗОК са заплатени **114 200 лв. за 270 деца.**

През 2019 г. е въведена нова клинична процедура (КПр) №5 „Дейности по осигуряване на лечение за новородени деца с вродени сърдечни малформации, претърпели сърдечна оперативна интервенция до навършване на 1-годишна възраст“, по която през 2019 г. от бюджета на НЗОК са заплатени **259 000 лв., за 14 деца.**

НАЦИОНАЛНА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНА КАСА

2.1.4. Профилактика на онкологичните заболявания на репродуктивната система при жените и мъжете и профилактика на ротавирусните гастроентерити (РГЕ)

Националната здравноосигурителна каса заплаща имунологични лекарствени продукти по национални програми по чл.82, ал.2, т.3 от ЗЗ и дейностите по поставянето им – до размер, финансиран чрез трансфер от МЗ за съответните национални програми, както следва:

– профилактични ваксини срещу рак на маточната шийка (РМШ), осигуряващи изпълнението на Националната програма за първична профилактика на рака на маточната шийка 2017 – 2020 г., приета с Решение №1 от 5 януари 2017 г. на Министерския съвет на Република България;

– профилактични ваксини срещу ротавирусните гастроентерити, осигуряващи изпълнението на Националната програма за контрол и лечение на ротавирусните гастроентерити в Република България 2017 – 2021 г., приета с Решение №8 от 6 януари 2017 г. на Министерския съвет на Република България.

Платените средства от бюджета на Министерството на здравеопазването през 2019 г. за лекарствените продукти – ваксини и дейности по прилагането им по чл.82, ал.2 т.3 от ЗЗ за тези две национални програми са в размер на **1 167 376 лв.**

НАЦИОНАЛНА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНА КАСА

2.1.5. НЗОК заплаща за осъществяване на пренатална диагностика

В програма „Майчино здравеопазване“ се включват изследвания, с които се установяват заболявания на майката, които впоследствие биха предизвикали аномалии на плода.

НЗОК заплаща медико-диагностичното изследване „серумен скрининг“ за алфа-фетопротеин и свободен бета-хорионгонадотропин за оценка на риск от синдром на Даун и дефекти на невралната тръба. Изследването се прави при рисковата бременност на жени над 35-годишна възраст. Заплатените суми са **28 350 лв. (изследвания с код 10.14 и 10.15).**

2.2. Значително намаляване на броя на абортите и извънбрачните раждания на деца, неприпознати от бащата.

2.2.1. Осъществяване на превантивни и последващи мерки за намаляване на броя на абортите и извънбрачните раждания на деца.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА, АГЕНЦИЯ ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ, ДЪРЖАВНА АГЕНЦИЯ ЗА ЗАКРИЛА НА ДЕТЕТО

2.2.1.1. Предприемане на ефективни мерки за намаляване на ранните бракове

АГЕНЦИЯ ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ

Предотвратяването на изоставянето на деца и настаняването им в специализирани институции е една от най-важните дейности за изпълнение на държавната политика в областта на обществената грижа за деца, насочена към намаляване броя на децата в специализираните институции и гарантиране правото им да растат в семейна среда.

Работа по предотвратяване на изоставянето на дете и настаняването му в институция се предприема от социалните работници в ОЗД/ДСП винаги, когато съществува такъв риск, при съобразяване на най-добрия интерес на детето. При постъпил сигнал (или при самосезиране) за наличие на риск от изоставяне на детето, социалните работници извършват социално проучване и оценка на всички фактори, имащи отношение за интереса на детето. При констатиран риск за детето, се предприемат подходящи мерки за закрила, в зависимост от установеното в хода на извършеното проучване. Предприемат се мерки за закрила в семейна среда - осигуряване на психологическа, педагогическа и правна помощ на родителите по проблеми, свързани с отглеждането и възпитанието на децата; консултиране и информиране; социална работа за справяне с конфликти и кризи в отношенията; насочване към социални услуги в общността и други. На семействата се оказва финансова, социално-психологическа и педагогическа подкрепа.

Отчет за 2019 г. за изпълнение на Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.)

Центровете за обществена подкрепа (ЦОП) са социална услуга в общността, предоставящи дейности, свързани с различни аспекти на социалната работа, включително мерки насочени към превенция на ранните бракове. Към момента на територията на страната функционират **143** Центъра като държавно делегирана дейност с общ капацитет **5 790** места.

ДЪРЖАВНА АГЕНЦИЯ ЗА ЗАКРИЛА НА ДЕТЕТО

През 2019 г. ДАЗД извърши тематична планова проверка, чиято основна цел бе да се събере информация за случаи на малолетни и непълнолетни бременни и родилки от 01.01.2019 г. до момента на съответната проверка и да се проследи познаването и реалното спазване на задължението за съдействие на органите за закрила от страна на АГ специалистите, съгласно чл.7, ал.1 и ал.2 от Закона за закрила на детето (ЗЗДет.) по отношение на наблюдавани малолетни и непълнолетни бременни момичета и родили деца, с оглед разработване на политики по превенция на проблема, както и да се изследва взаимодействието със социалните служби по места и с услугите, както и предприеманите действия за предотвратяване на такива случаи. Проверката е извършена на основание чл. 10, ал. 1 от Закона за закрила на детето; чл.7, ал.1 и ал.2 от Закона за закрила на детето; чл.24, т.1 и т.2, буква „е“ от Конвенцията на ООН за правата на детето.

В хода на извършената проверка е установен броят на регистрираните в периода от 01.01.2019 г. до момента на съответната проверка малолетни и непълнолетни бременни момичета и родили деца и при колко от тези случаи е подаден сигнал за дете в риск в ДСП, МВР или ДАЗД и получена обратна информация по подадените сигнали на ДСП, МВР или ДАЗД. Проверено е спазването на задължението от страна на директорите на ДСП съвместно с директорите на РЗИ да предоставят писмено информация на всички лечебни заведения за телефон и адрес за уведомяване, съгласно чл.7, ал.2 от ЗЗДет., във връзка с чл.7, ал.1 от Закона за закрила на детето. Изследвано е дали АГ специалистите разпознават бременните малолетни/непълнолетни момичета и родители като деца в риск, както и дали познават ли лекарите функциите и правомощията на органите за закрила на детето ДСП и ДАЗД. Проучени са и добри практики във връзка със здравната профилактика, консултирането на родителите за семейното планиране, с цел предотвратяване на други случаи на ранни раждания.

Проверени са 56 бр. лекарски практики. Установено е, че голям процент от медицинските специалисти определят малолетните и непълнолетните бременни момичета като деца в риск, но част от проверените лекари не са запознати със задължението си за съдействие и не са получавали указания за прилагането му. Констатирани са единични лекарски практики, където специалистите не познават, но и не желаят да им бъдат разяснени правомощията на органите за закрила на детето.

За отстраняване на установени при проверките пропуски и нарушения, на лекарите са дадени 24 задължителни предписания с 45 конкретни мерки за изпълнение, както и 32 препоръки. В хода на извършените проверки в индивидуални практики на АГ специалисти в установените случаи на неизпълнение на задължението за съдействие по чл.7, ал.1 и 2 от ЗЗДет. са съставени Актове за установяване на административно нарушение (АУАН) съгласно чл.45, ал.11 от Закона за закрила на детето.

Обхватът на въздействие е на национално, регионално и местно ниво.

2.3. Превенция и лечение на инфекции на репродуктивните органи и ограничаване на риска от разпространение на ХИВ/СПИН в страната.

МИНИСТЕРСТВО НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО

2.3.1. Изпълнение на Национална програма за превенция и контрол на ХИВ и сексуално предавани инфекции 2017 - 2020 г.

Национална програма за превенция и контрол на ХИВ и сексуално предавани инфекции 2017-2020 с Решение на Министерски съвет №163/23.03.2017 г.:

1. *Задържане на разпространението на ХИВ сред общото население – под 1 %.*

През 2019 г. по реда на Наредба 47 са получили консултиране и изследване за ХИВ общо 340 840 лица

2. *Задържане на разпространението на ХИВ сред младите хора на възраст 15-24 г. – под 1 %.*

Осигурява се адекватна и качествена диагностика на ХИВ и сексуално предавани инфекции всяка година. Диагностиката е безплатна за всеки, независимо от здравноосигурителния статус.

3. *Брой функциониращи Кабинети за анонимно и безплатно консултиране и изследване за СПИН.*

На територията на страната функционират 13 кабинета за анонимно, безплатно доброволно консултиране и изследване за ХИВ (КАБКИС) в градовете Благоевград, Бургас, Варна, Велико Търново, Видин, Враца, Добрич, Плевен, Пловдив, Русе, София (2 кабинета), Стара Загора, Хасково.

4. *Брой лица, получили консултиране и изследване и узнали своя резултат в КАБКИС.*

9 754 лица са получили консултиране и изследване за ХИВ и узнали резултата си в КАБКИС.

5. *Брой ХИВ-позитивни лица, регистрирани за проследяване и обхванати с медицинско обслужване в секторите за лечение на пациенти с ХИВ/СПИН.*

На територията на страната функционират 5 клиники/отделения за лечение на пациенти с ХИВ - инфекция, разкрити към следните лечебни заведения: СБАЛИПБ „Проф. д-р Иван Киров“ гр. София, УМБАЛ „Свети Георги“ гр. Пловдив, УМБАЛ „Проф. д-р Георги Странски“ гр. Плевен, УМБАЛ „Света Марина“, гр. Варна, УМБАЛ „Проф. д-р Ст. Киркович“ гр. Стара Загора.

6. *Брой пациенти с ХИВ/СПИН, които получават АРВ терапия.*

Към 30.12.2019 г. общо 1693 серопозитивни лица са регистрирани за проследяване и лечение.

Лечението е осигурено със средства от бюджета на Министерство на здравеопазването, като лечението е безплатно независимо от здравноосигурителния статус на пациентите.

Осигурява се и безплатна постекспозиционна профилактика (ПЕП) за медицински персонал, претърпял рискова експозиция при изпълнение на служебните си задължения.

7. *Брой лица от уязвимите групи, достигнати с нископрагови здравни и социални услуги.*

Нископрагови здравни и социални услуги за СПИН са предоставени на 9 707 лица (инжекционно употребяващи наркотици; мъже, които правят секс с мъже;

Отчет за 2019 г. за изпълнение на Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.)

проституиращи; лица, лишени от свобода; бежанци/мигранти, ромска общност и др.) и са узнали своя резултат.

Провеждат се ежегодно по четири Национални кампании, реализирани във всеки един от 28-те областни административни центрове на България – за Свети Валентин, 14 февруари; Третата неделя на м.май – Ден за съпричастност със засегнатите от ХИВ/СПИН (в общо 28 области в страната с организатор РЗИ, КАБКИС, НПО, общини, учебни заведения, младежки домове, социални институции за юноши); Първи декември – Национална АНТИСПИН кампания (в общо 28 области в страната с организатор РЗИ, КАБКИС, НПО, Общини, учебни заведения), и лятна АНТИСПИН кампания за доброволно и анонимно консултиране и изследване за ХИВ в цялата страна.

Общ брой лица, обхванати по време на кампаниите с изследвания за ХИВ – 4390, хепатит В – 886, хепатит С – 967, сифилис – 1003 лица.

В изпълнението на дейностите по Националната програма за превенция и контрол на ХИВ в Р България 2017-2020 г. са изразходени средства в рамките на утвърдения за 2019 г. на Министерство на здравеопазването бюджет, а именно 947 326 лв.

Мерките са изпълнени според заложеното в Плана за дейности за 2019 г.

БЪЛГАРСКИ ЧЕРВЕН КРЪСТ

2.3.2. Прилагане на обучителни модули и реализиране на кампании по проблеми, свързани с репродуктивното здраве, превенцията на HIV/СПИН и превенция на сексуално-рискното поведение

Проведени бяха различни обучителни модули и обучения по темите Превенция на репродуктивните заболявания и сексуално-рискно поведение. Чрез широкото им популяризиране в социалните мрежи и официалните електронни страници на БЧК и БМЧК, беше повишена информираността на младите хора и обществото по тези проблеми, както и бе отчетена необходимостта от подобряване на достъпа до достоверна здравна информация.

През 2019 г. доброволците на Български младежки Червен кръст са провели над 160 презентации и ателиета, свързани с репродуктивното здраве и превенция на сексуално-рискното поведение, чрез които са достигнали до над 4 400 ученици в цялата страна.

По тези теми през 2019 г. са проведени над 30 обучения на доброволци в цялата страна. Към настоящия момент БМЧК има повече от 300 обучени активни доброволци по традиционни за организацията теми, като превенция на HIV/СПИН, репродуктивно здраве и здравословен начин на живот.

БЪЛГАРСКИ ЧЕРВЕН КРЪСТ

2.3.3. Провеждане на информационни кампании за борба със стигмата върху хора, живеещи с HIV/СПИН

Проведени бяха различни мероприятия, кампании и инициативи по темите Превенция на HIV/СПИН и сексуално-рискно поведение, чрез които бяха достигнати над 50 000 хиляди души. Чрез реализирането на тези кампании и

Отчет за 2019 г. за изпълнение на Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.)

популяризирането им в социалните мрежи ефективно и по интерактивен начин се разпространява информация за безопасно сексуално поведение и подобряване на репродуктивното здраве на младите хора в България.

Едни от най-масовите информационни кампании, които обединяват мнозинството от клубовете на БМЧК в цялата страна, са АНТИСПИН кампаниите по повод 14-ти февруари (Ден на влюбените), Международния ден за съпричастност със засегнатите от HIV/СПИН (всяка трета неделя на м. май) и 1 декември (Световен ден за борба с HIV/СПИН). Основната цел на тези информационни кампании е по оригинален и атрактивен начин да насърчават отговорното и безопасно сексуално поведение, да промотират анонимното и безплатно консултиране и изследване за HIV, и да се борят с нетолерантното отношение и дискриминацията към хората, живеещи с HIV/СПИН.

През 2019 г. чрез проведени над 130 информационни кампании, свързани с репродуктивното здраве и превенция на сексуално-рисковото поведение, включително и чрез добиващите все по-голяма популярност паралелни онлайн кампании в социалните мрежи, са достигнати над 50 000 души в цялата страна.

В партньорство с различни НПО, които също провеждат дейности по тези проблеми, бе изготвен клип с участието на български популярни изпълнители, които споделиха своите виждания и разбирания за стигмата върху хората, живеещи с вируса. Клипът доби огромна популярност и достигна до много голям брой хора чрез социалните мрежи.

Направление 3 – Подобряване на общата демографска информираност и сексуално-репродуктивна култура на населението.

През 2019 г. мерки по направлението не се изпълняват.

Направление 4 – Подобряване на общото здравословно състояние на населението и намаляване на общата, преждевременната, детската и майчината смъртност.

4.1. Подобряване на стандарта и качеството на живот.

МИНИСТЕРСТВО НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ

4.1.1. Кампания „Спортът е по-добрият начин децата да пораснат“

С цел насърчаване на физическата активност сред подрастващите хора се осъществяват дейности за повишаване знанията им по въпросите на здравето и спорта. В тази връзка МВР организира различни мероприятия.

През април 2019 г. в Благоевград и през май в Смолян е проведена кампанията „Спортът е по-добрият начин децата да пораснат“ с цел организиране на свободното време на младежите. В мероприятията са участвали над 300 деца, техните родители, учителите и други. Разпространени са над 250 превантивни информационни материала и Наръчник на родителя „Как да предпазим детето си от престъпление“, изготвени от специалисти на МВР. През ноември във Видин е проведена аналогична кампания, в която са включени 260 деца и са разпространени 250 превантивни материала.

МИНИСТЕРСТВО НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ

4.1.2. Противодействие на престъпността, опазване на обществения ред и превенция

С цел подобряване организацията на работа и повишаване ефективността от превенцията и опазването на обществения ред, МВР работи по утвърдени правила и план за противодействие на конвенционалната престъпност в населените места, в които няма постоянно полицейско присъствие. Създаден е постоянен екип от ръководни служители, който обезпечава координацията, контрола и взаимодействието между полицейските структури.

Осъществява се ежемесечен мониторинг на състоянието на оперативната обстановка в страната, установяват се региони с концентрация на престъпления и въз основа на техния анализ се планират и провеждат специализирани полицейски операции (СПО) за подобряване на средата за сигурност.

През 2019 г. за противодействие на организираната престъпност са проведени 231 СПО, в т.ч. 78 съвместно с други служби в МВР и 59 с чужди партньорски служби. Пресечена е дейността на 113 организирани престъпни групи. Образувани са 294 досъдебни производства (ДП) и 61 дела. По ДП са повдигнати обвинения на 576 лица. По следствени дела са повдигнати обвинения на 95 лица.

МИНИСТЕРСТВО НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО

4.1.3. Изпълнение на програма „Намаляване търсенето на наркотици“ – мярката е изпълнена над заложеното в Плана за дейности за 2019 г.

Основните цели на програмата „Намаляване на търсенето на наркотични вещества“ са:

- Повишаване на информираността на обществото по проблемите на наркотиците и наркоманиите - поддържане на интернет-базирани страници на Общинските съвети по наркотични вещества и Превантивно-информационните центрове към тях – 27 бр.; участие в тематични телевизионни и радиопредавания – 153 медийни изяви. На медиите се предоставя информация относно проблемите, свързани със зависимостите, както и информация за осъществените програми в областта на превенцията.

- Обучения и тренинги на лица, работещи в областта на превенцията на употребата на наркотични вещества – обучение на педагогически съветници, класни ръководители от училищата на територията на съответната община и област; обучение на педагози от детски градини за ранна превенция на употребата с психоактивни вещества и агресивно поведение; обучение на медицински специалисти от училищни здравни кабинети; обучение на служители от Център за обществена подкрепа; обучение на специалисти от МКБППМН; нови и надграждащи обучения за специалистите, работещи в ПИЦ, общо – 1 220 специалиста.

- Реализирани превантивни програми на местно ниво:

Програми по универсална превенция – на територията на страната се реализират 26 общински програми, насочени към ученици и младежи във възрастова група 1-11 клас;

Програми по селективна превенция – реализират се на територията на страната.

Отчет за 2019 г. за изпълнение на Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.)

Програми по индикативна превенция – на територията на страната се реализират 4 програми.

- ограничаване въвличането на нови хора в злоупотребата с наркотични вещества – осъществява се чрез срещи-разговори и обучения на деца и младежи в и извън училищна среда, с цел информиране за последствията при употреба на наркотични вещества; предоставяне на възможност на децата и младежите за включване в различни дейности, ангажиращи вниманието и свободното време – достигнати над 30 000 младежи.

- намаляване на злоупотребата с наркотични вещества и лекарствени продукти, съдържащи наркотични вещества, използвани за медицински цели – консултиране на младежи, експериментирани и/или употребяващи наркотични вещества и техните семейства, с цел да се предотврати развитие на зависимост и по-нататъшна злоупотреба с всякакъв вид наркотични вещества, намиране на ресурс за подкрепа и справяне с предизвикателствата, свързани с употребата – над 250 консултации.

Развитие на системата за лечение и психосоциална рехабилитация на лица, зависими от наркотични вещества на национално и общинско ниво:

- функциониращи 14 програми за психосоциална рехабилитация с 280 места.

- функциониране на 9 държавни и общински програми за лечение на лица, употребяващи опиоиди с 1 275 места, финансирани от Министерството на здравеопазването.

- за 1 936 пациенти в частни програми, Министерството на здравеопазването предоставя лекарствения продукт Метадон.

- финансиране на 11 безплатни лечебни места за срок от 6 месеца в програмите за психосоциална рехабилитация на лица, които са били зависими или са злоупотребявали с наркотични вещества, с доход под прага на бедност;

- финансиране на 10 безплатни лечебни места в нерезиденциална програма за психосоциална рехабилитация за лечение на специфични и уязвими групи лица със зависимости;

Провеждане на XII-та Национална конференция по превенция на употребата на наркотици;

По подзадача а): Проведени са проучвания, свързани с употребата и проблемната употреба на наркотици на национално ниво:

- Национално представително проучване сред учениците 9-12 клас в градовете Бургас, Варна, Велико Търново, Ловеч, Хасково, Ямбол, София град и София област;

- Национално проучване сред младото население (20-34 години);

- Национално проучване сред студентите;

- Проучване сред деца/младежи настанени в институции;

По подзадача б): Провеждане на проучвания, свързани с употребата и проблемната употреба на наркотици на регионално и местно ниво:

- Извършени са представителни градски проучвания сред учениците в три града в България (Смолян, Перник, Кърджали);

Постигнати резултати за населението и преките бенефициенти:

- а) подобряване на достъпа до резиденциални и нерезиденциални програми за психосоциална рехабилитация;

- запазване на броя безплатни места за лечение с агонист и агонисти – антагонисти на опиатно зависими лица.

- б) обхвата на бенефициентите – недостатъчен;

По Националната програма за изпълнение на Плана за действие по Националната стратегия за борба с наркотиците са изразходвани 152 000 лв.

МИНИСТЕРСТВО НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО

4.1.4. Изпълнение на Национална програма за превенция и контрол на туберкулозата 2017 – 2020 г.

Национална програма за превенция и контрол на туберкулозата 2017-2020 г., приета с Решение на Министерски съвет № 162/23.03.2017 г.:

1. Намаление на заболяемостта от туберкулоза през 2019 г. на 21.5 на 100 000 население.

Намаление на заболяемостта от туберкулоза през 2019 г. на 18.5 на 100 000 население (предварителни данни).

През 2019 г. са проведени 4 кампании „Седмица на отворените врати” - анкетираны за риска от туберкулоза са 8 474, консултирани и прегледани 6 100 лица; открити са 103 лица с туберкулоза и 235 лица с латентна туберкулозна инфекция.

2. Задържане на относителния дял на успешно лекуваните новооткрити случаи с белодробна туберкулоза с микроскопско и/или културелно изследване над 85 % за 2018 г.

Относителния дял на успешно лекуваните новооткрити случаи с белодробна туберкулоза с микроскопско и/или културелно изследване, успешно завършили лечението е 84,2% за 2018 г. (по предварителни данни)

3. Брой обхванати контактни лица с химиопрофилактика.

Броят на обхванати контактни лица с химиопрофилактика през 2019 г. е 6 460 контактни на болните от туберкулоза лица, като над 2 426 от тях са обхванатите с химиопрофилактика.

4. Брой на случаите на туберкулоза от групите във висок риск.

Общо **7 763 клиента** са достигнати с услуги, включително образователни дейности и индивидуално консултиране.

По Националната програма за превенция и контрол на туберкулозата в Р България разходите са в рамките на утвърдения за 2018 г. бюджет на Министерство на здравеопазването.

Мерките са изпълнени според заложеното в Плана за дейности за 2019 г.

НАЦИОНАЛНА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНА КАСА

4.1.5. Един път годишно на здравноосигурените лица се провежда профилактичен преглед от общопрактикуващ лекар

Профилактичните прегледи на здравноосигурени лица над 18-годишна възраст през 2019 г. се извършват съгласно НРД 2018 г., Наредба № 8 от 3 ноември 2016 г. за профилактичните прегледи и диспансеризацията, Наредба за изменение и допълнение на Наредба №8 от 2016 г. за профилактичните прегледи и диспансеризацията, в сила от 01.04.2018 г.(обн., ДВ, бр. 27 от 27 март 2018 г.), Наредба №3 от 20 март 2018 г. за определяне на пакета от здравни дейности, гарантиран от бюджета на НЗОК (обн., ДВ, бр. 29 от 30 март 2018 г., отменена съгласно Решение №6135 от 23.04.2019 г. на ВАС) и Наредба №9 от 10 декември 2019 г. за определяне на

Отчет за 2019 г. за изпълнение на Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.)

пакета от здравни дейности, гарантиран от бюджета на НЗОК (обн., ДВ, бр. 98 от 13 декември 2019 г., в сила от 13.12.2019 г.).

С цел профилактиката на социално-значими и приоритетни за страната заболявания при лица над 18 години, ОПЛ формира следните групи от лица с рискови фактори за развитие на заболяване: лица с рискови фактори за развитие на сърдечно-съдови заболявания, лица с рискови фактори за развитие на захарен диабет тип 2, лица с рискови фактори за развитие на злокачествени новообразувания на шийката на матката, лица с рискови фактори за развитие на злокачествени новообразувания на млечната жлеза, лица с рискови фактори за развитие на злокачествени новообразувания на ректосигмоидалната област, лица с рискови фактори за развитие на злокачествено новообразувание на простатата, лица с рисков фактор затлъстяване, лица с рисков фактор тютюнопушене.

За формиране на групите от лица с рискови фактори за развитие на заболяване, ОПЛ попълва „Карта за оценка на рисковите фактори за развитие на заболяване“, включена в медицинския софтуер на лекаря, осъществил прегледа, изготвена по образец съгласно приложение №4 към Наредба №8 от 03.11.2016 г.

Лекарите със специалност „Вътрешни болести“, „Гастроентерология“, „Урология“, „Ендокринология и болести на обмяната“, „Кардиология“, „Хирургия“ и „Акушерство и гинекология“ извършват профилактика на ЗОЛ над 18-годишна възраст с рискови фактори за развитие на заболяване.

При формиране в определена рискова група, на здравноосигурените лица се провеждат необходимите изследвания и/или консултации със специалист по профила на заболяването за уточняване на диагнозата и определяне на лечение.

През 2019 г. профилактичните прегледи на здравноосигурени лица над 18-годишна възраст се извършват съобразно изискванията на Приложение №12 към НРД за МД 2018 г., на Наредба №8 от 3 ноември 2016 г. за профилактичните прегледи и диспансеризацията, на Наредба за изменение и допълнение на Наредба №8 от 2016 за профилактичните прегледи и диспансеризацията (в сила от 01.04.2018 г.), на Наредба №3 от 20 март 2018 г. за определяне на пакета от здравни дейности, гарантиран от бюджета на НЗОК (обн., ДВ, бр. 29 от 30 март 2018 г., отменена съгласно Решение №6135 от 23.04.2019 г. на ВАС) и на Наредба №9 от 10 декември 2019 г. за определяне на пакета от здравни дейности, гарантиран от бюджета на НЗОК (обн., ДВ, бр. 98 от 13 декември 2019 г., в сила от 13.12.2019 г.).

При много висок риск, определен по SCORE системата, от развитие на сърдечно-съдово заболяване, по преценка на ОПЛ се провежда консултация със специалист по кардиология; при резултат от цитонамазка $\geq$ PAP III B – задължителна консултация със специалист по акушерство и гинекология; задължителна консултация със специалист по хирургия или акушерство и гинекология – при данни от мамографското изследване за риск от злокачествено новообразувание на млечната жлеза; при много висок риск от развитие на захарен диабет тип 2 (над 20 т. по FINDRISK) се извършва допълнително изследване на гликиран хемоглобин, при стойности на гликирания хемоглобин по-високи или равни на 5.5 mmol/l до 6.5 mmol/l вкл. - задължителна консултация със специалист по ендокринология и болести на обмяната; при стойност на PSA > 10.0 ng/ml при мъже над 40 г. – задължителна консултация с уролог.

За **профилактични прегледи на лица над 18-годишна възраст** на изпълнителите на ПИМП през 2019 г. от бюджета на НЗОК са заплатени **35 495 076 лв.** за **2 395 801 бр.** отчетени годишни профилактични прегледи на лица над 18 г.

Отчет за 2019 г. за изпълнение на Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.)

За поставяне на имунизации на лица над 18-годишна възраст, извършвани от изпълнители на ПИМП, заплатената сума за 2019 г. е **1 075 895 лв.** за **215 179 бр.** отчетени имунизации.

За профилактични прегледи на ЗОЛ над 18-годишна възраст с **рискови фактори за развитие на заболяване**, извършвани от изпълнители на СИМП, през 2019 г. от бюджета на НЗОК са заплатени **2 328 лв.**, а за МДД - **31 443 лв.** за **2 806 лица**.

НАЦИОНАЛНА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНА КАСА

4.1.6. Осигуряване на физикални и рехабилитационни мероприятия на лица след претърпяно заболяване или хирургическа интервенция, както и палиативни грижи и грижа за лица във вегетативно състояние

НЗОК е заплатила за физиотерапия в извънболничната и в болничната помощ – палиативни грижи за онкологично болни, в състояние на будна кома и др. За физиотерапия, извършена от лекари в специализираната извънболнична медицинска помощ заплатените през 2019 г. средства са в размер **19 884 378 лв.**, за физиотерапия и рехабилитация в болничната медицинска помощ - **64 122 688 лв.**, а за палиативни грижи и болни в състояние на кома - **1 825 227 лв.**

Физикална и рехабилитационна медицина

В извънболничната медицинска помощ необходимостта от рехабилитационни мероприятия за здравноосигурените лица се установява от лекар специалист и/или от общопрактикуващия (личния) лекар, като лечението се извършва по предписан от лекаря специалист по „Физикална и рехабилитационна медицина“ физиотерапевтичен курс на лечение. Това е от съществено значение и за хората след претърпяно заболяване или хирургическа интервенция, с цел постигане на максимален терапевтичен ефект и превенция на по-нататъшни увреждания.

За физиотерапевтичен курс на лечение на определено заболяване се приема комплексно лечение, включващо първоначален преглед на лекаря специалист по физикална и рехабилитационна медицина, с оценка на обективното състояние на пациента с назначени видове и общ брой процедури до 20 в курс от група 1 и/или 2 или 3 по преценка на лекаря специалист, промените на лечението, както и заключителен преглед с оценка на резултатите от проведеното лечение и отразени вид и брой на проведените процедури.

За физиотерапия в извънболничната медицинска помощ през 2019 г. са заплатени средства за извършването на **711 886 физиотерапевтични прегледа (първични и заключителни)** за **278 693 лица**.

Заплатените средства за физиотерапия и рехабилитация в болничната медицинска помощ са за **156 439 пациенти**.

НАЦИОНАЛНА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНА КАСА

4.1.7. Осигуряване на достоен и качествен живот на пациентите със заболявания

За медицински изделия (МИ), предназначени за заболявания, включени в списъка на Наредбата, съгласно чл. 45, ал. 3 от Закона за здравното осигуряване (ЗЗО) - тест-ленти, стоми, превръзки за Булозна епидермолиза (т.нар. „пеперудени деца“),

консумативи за инсулинови помпи при лица с тип 1 захарен диабет, са заплатени **22 367 333 лв.**

Броят на медицинските изделия, прилагани в извънболничната медицинска помощ за 2019 г. е **647 бр. продукта**. Броят на пациентите, възползвали се от изделията, е около **75 977 здравноосигурени лица**.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА

Министерството на труда и социалната политика провежда последователна политика за повишаване на жизненото равнище и доходите на населението.

За повишението на доходите от труд спомага ускореното нарастване на размера на минималната работна заплата. Предпоставки за ръст на минималната работна заплата са благоприятната социално-икономическа среда, положителните тенденции на пазара на труда и устойчивите темпове на нарастване на БВП. Доходите на българските граждани през последните години нарастват устойчиво. През 2019 г. средната работна заплата нарасна с 11.1% и достигна 1 274 лв., като в обществения сектор средната заплата нарасна с 12.0% на годишна база и достигна 1 296 лв., в частния сектор заплатите нараснаха с 10.8% и достигнаха 1 267 лв.

Повишаването на минималната работна заплата е фактор за намаляване на бедността сред работещите. От 01.01.2019 г. минималната работна заплата за страната е 560 лв. и спрямо 2018 г. нараства с 9.8 %. Определянето на размера на минималната работна заплата следва, както икономическите реалности, така и възможностите на бюджета. Така определената минимална заплата способства за повишаване на покупателната способност на най-ниско доходната част от заетите и повишаването на жизненото равнище.

4.1.8. Провеждане на информационни кампании относно мерки за подобряване на стандарта и качеството на живот на населението

За подобряване информираността на населението относно предприетите мерки за подобряване на стандарта и качеството на живот са проведени следните информационни събития:

Проведени са срещи с представители на местната власт, социалните партньори, неправителствени организации и други във гр. Видин, гр. Монтана и с. Руженци на 3 и 4 юни 2019 г., гр. Плевен на 12 юни 2019 г. и в гр. Стара Загора и гр. Смолян на 19 и 20-ти юни 2019 г., в рамките на информационната кампания „Промяната е в нашите ръце“.

Заместник-министър д-р Султанка Петрова и експерти от Министерство на труда и социалната политика взеха участие в кръгли маси в областните администрации в гр. Кърджали, гр. Тополовград и гр. Елхово. Бяха обсъдени най-подходящите форми за взаимодействие и партньорство в социалната сфера, проблемите на място, както и визията и конкретните идеи за повишаване жизненото равнище на населението, мерки за насърчаване на социалното предприемачество и за преодоляване на демографските предизвикателства в региона.

През юни бе проведена кръгла маса в ЦРЧРРИ кв. Кремиковци относно набелязване на приоритетни действия за осигуряване на нови и по-ефективни права за гражданите съгласно принципите на Европейския стълб на социалните права.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА

Отчет за 2019 г. за изпълнение на Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.)

4.1.9. Мерки за повишаване на доходите на населението

- Повишаване размера на МРЗ:

От 01.01.2019 г. минималната работна заплата за страната е 560 лв. и спрямо 2018 г. нараства с 9,8 %. Определянето на размера на минималната работна заплата следва както икономическите реалности, така и възможностите на бюджета. Така определената минимална заплата способства за повишаване на покупателната способност на най-ниско доходната част от заетите и повишаването на жизненото равнище. Повишаването на минималната работна заплата е фактор за намаляване на бедността сред работещите. В резултат от ускореното нарастване на минималната работна заплата през последните години се наблюдава намаление на риска от бедност сред работещите от 11.6% през 2016 г. до 9.0% през 2019 г.

За наетите в бюджетния сектор в рамките на утвърдените средства на бюджетните структури – увеличение с 10% на средствата за заплати и осигурителни вноски от 2019 г., с което ще се осигури възможност за увеличаване на индивидуалните основни месечни заплати на заетите, въз основа на заеманата длъжност и оценките за постигнатите резултати.

През 2019 г. заплатите в публичния сектор нараснаха с до 10%. По предварителни данни в икономическа дейност „Държавно управление“ средната работната заплата през 2019 г. нарасна с 13.0% от 1 262 лв. през 2018 г. до 1 426 лв. през 2019 г.

- Увеличение на възнагражденията средно с 20% за 2019 г. на педагогическия персонал с цел достигане през 2021 г. на удвояване спрямо 2017 г. на средствата за възнаграждения на педагогическите специалисти.

В резултат от увеличението средно с 20% на възнагражденията на педагогическия персонал, по предварителни данни през 2019 г. средната работна заплата в икономическа дейност „Образование“ нараства с 16.9% от 1 111 лв. през 2018 г. до 1 299 лв. през 2019 г.

- Повишаване размера на минималната пенсия за осигурителен стаж и възраст:

От 1.07.2020 г. с 5.7% беше увеличена минималната пенсия за осигурителен стаж и възраст от 207.60 на 219.43 лв.

- Повишаване размера на социалната пенсия за старост:

Увеличение със същия процент от 01.07.2019 г. има и при пенсиите, приравнени на минималния размер за съответния вид пенсия, социалната пенсия за старост се увеличи от 125.58 на 132.74 лв.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА

4.1.10. Актуализиране на линията на бедност за страната

С Постановление №241 от 24.09.2019 г. Министерският съвет отмени Методиката за определяне и актуализиране на линията на бедност за страната (ПМС №345 от 2006 г.) и прие нова Методика за определяне на линията на бедност за страната, (обн., ДВ, бр.76 от 2019 г.).

Съгласно Методиката за определяне на линията на бедност за страната, размерът на линията на бедност се изчислява, като се индексира линията на бедност от

Отчет за 2019 г. за изпълнение на Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.)

изследването „Статистика на доходите и условията на живот (EU-SILC)“ за предишната година с индекс на цените на малката по състав кошница от декември на предишната година към декември на предходната година.

В изпълнение на новоприетата Методика за определяне на линията на бедност с ПМС №275 от 01.11.2019 г., (обн., ДВ, бр.87 от 2019 г.) е определен размер на линията на бедност за 2020 г. от 363 лв. Определената линия на бедност за 2020 г. нараства с 4.3% спрямо 2019 г.

С влизането в сила на Закона за хората с увреждания се изменя действащия до 31.12.2018 г. начин за определяне размера на финансовото подпомагане на хората с трайни увреждания. Размерът на финансовата подкрепа зависи от вида и степента на увреждане и се определя и актуализира спрямо линията на бедност в България. Съгласно §1, т.17 от Допълнителната разпоредба от Закона за хората с увреждания, линията на бедност се определя с Постановление на Министерския съвет за съответната година.

Линията на бедност се използва при определяне на конкретни мерки за социална защита и е база за определяне на размера на финансовата подкрепа за хората с увреждания.

Финансовата подкрепа за хората с увреждания се състои от два компонента:

Първият компонент е месечна финансова подкрепа, на която имат право хората с трайни увреждания над 18-годишна възраст, както следва:

- от 50 до 70.99% степен на увреждане в размер на 7 на сто от линията на бедност;
- от 71 до 90% степен на увреждане в размер на 15 на сто от линията на бедност;
- над 90% степен на увреждане в размер на 25 на сто от линията на бедност;
- над 90% степен на увреждане с чужда помощ, които получават пенсия за инвалидност поради общо заболяване или поради трудова злополука или професионална болест, в размер на 30 на сто от линията на бедност;
- над 90% степен на увреждане с чужда помощ, които получават социална пенсия за инвалидност, в размер на 57 на сто от линията на бедност.

Вторият компонент на финансовата подкрепа за хората с увреждания са целевите помощи, посочени в чл.72, точки от 2 до 4 от Закона за хората с увреждания. Размерите на целевите помощи за покупка на лично моторно превозно средство, за приспособяване на жилище и за балнеолечение и/или рехабилитационни услуги също се определят спрямо линията на бедност. При предоставяне на целева помощ за покупка на лично моторно превозно средство и за приспособяване на жилище се взема предвид средномесечният доход на член от семейството на хората с трайни увреждания, който трябва да е равен или по-нисък от линията на бедност.

4.2. Ускоряване на повишаването на средната продължителност на живота и на продължителността на живота в добро здраве.

НАЦИОНАЛЕН ОСИГУРИТЕЛЕН ИНСТИТУТ

4.2.1. Парични помощи за профилактика и рехабилитация на осигурени лица по Кодекса за социално осигуряване (КСО)

Осигурените за общо заболяване и майчинство и/или за трудова злополука и професионална болест лица имат право на парични помощи за профилактика и

рехабилитация от средствата на ДОО. Право на тази помощ имат и лицата, които получават лична пенсия за инвалидност, ако не са навършили възрастта по чл. 68, ал. 1 от КСО и срокът на инвалидността в експертното решение на ТЕЛК/НЕЛК не е изтекъл.

За осъществяване на дейността по профилактика и рехабилитация на осигурените лица през 2019 г. НОИ е сключил договори с 20 юридически лица за 51 изпълнители на дейността. Размерът на паричната помощ за едно лице включва средства за не повече от 4 основни диагностични и терапевтични процедури дневно, нощувки и частична парична помощ за хранене. От провелите профилактика и рехабилитация лица, с най-голям дял са тези със заболявания на опорно-двигателния апарат – 74,8% и на периферната нервна система – 21,1%.

През 2019 г. в заведенията за профилактика и рехабилитация са преминали 44 791 лица. Средният разход за едно лице през 2019 г. е в размер на 443,75 лв. Изразходваните средства за профилактика и рехабилитация от бюджета на ДОО за 2019 г. са 17 957,8 хил. лв.

НАЦИОНАЛНА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНА КАСА

4.2.2. Диспансерно наблюдение в извънболничната и в болничната помощ

През 2019 г. диспансерното наблюдение в извънболничната помощ се осъществява по Приложение №8 към НРД за МД 2018 г. „Пакет дейности и изследвания на ЗОЛ по МКБ, диспансеризирани от ОПЛ“ и по Приложение №13 към НРД за МД 2018 г. „Пакет дейности и изследвания на ЗОЛ по МКБ, диспансеризирани от лекар специалист“.

За прегледи по диспансерно наблюдение на здравноосигурени лица с едно или с повече заболявания, извършвани от изпълнители на ПИМП, през 2019 г. от бюджета на НЗОК са заплатени **58 307 923 лв.**, а от изпълнители на СИМП – **9 953 847 лв.** Сумите за МДД изследвания по повод диспансерно наблюдение са **14 138 979 лв.**

От 01.01.2019 г. до 31.12.2019 г. комплексното диспансерно (амбулаторно) наблюдение на пациенти с кожно-венерически заболявания и с психически заболявания се осъществяват в съответствие с Наредба №8 от 2016 г. за профилактичните прегледи и диспансеризацията, на Наредба №3 от 20 март 2018 г. за определяне на пакета от здравни дейности, гарантиран от бюджета на НЗОК (обн., ДВ, бр.29 от 30 март 2018 г., отменена съгласно Решение №6135 от 23.04.2019 г. на ВАС) и на Наредба №9 от 10 декември 2019 за определяне на пакета от здравни дейности, гарантиран от бюджета на НЗОК (обн., ДВ, бр.98 от 13 декември 2019 г., в сила от 13.12.2019 г.).

За комплексно диспансерно (амбулаторно наблюдение) на лица с психични и кожно-венерически заболявания през 2019 г. от бюджета на НЗОК са заплатени **259 308 лв.**, а чрез трансфери от МЗ – допълнително още **10 584 лв.**

За диспансерно наблюдение на пациенти със: злокачествени заболявания, муковисцидоза или възпалителни полиатропатии и спондилопатии, осъществявано от изпълнители на БМП, през 2019 г. от бюджета на НЗОК са заплатени **16 567 950 лв.** за **86 084 пациенти.**

НАЦИОНАЛНА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНА КАСА

4.2.3. Поставяне на медицински изделия в условията на болнична помощ

За медицински изделия (импланти), които се имплантират в пациента по време на болничния престой, НЗОК е заплатила през 2019 г. сума в размер **105 657 016 лв.**

4.3. Намаляване на общата смъртност

4.3.1. Подобряване на лечебно-диагностичното и разширяване на профилактично-превантивното здравно медицинско обслужване на населението. Акцентирание върху дейностите по промоцията и профилактиката.

МИНИСТЕРСТВО НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО

4.3.1.1. Национална стратегия на Република България за интегриране на ромите 2014 – 2020 г.

В изпълнение на заложените в Стратегията цели за осигуряване на равенство в достъпа до здравни услуги на лицата в неравностойно положение, принадлежащи към етнически малцинства по оперативна цел „Осигуряване на равенство в достъпа до качествени здравни услуги и превантивни програми“ през 2019 г., с 21 броя мобилни кабинети са извършени 14945 прегледи и 3984 изследвания в 16 области на страната (Бургас, Варна, Враца, Добрич, Кюстендил, Монтана, Пазарджик, Плевен, Разград, Силистра, Сливен, Софийска област, Стара Загора, Търговище, Шумен и Ямбол), както следва: с мобилните кабинети за обща практика са прегледани 890 деца, от тях 543 деца с непълен имунизационен статус са ваксинирани по задължителния имунизационен календар; проведени са 5 780 лабораторни изследвания; 1122 флуорографски прегледи; 2 261 гинекологични прегледи; 2186 педиатрични прегледи; 1008 мамографски прегледи и 1698 ехографски прегледи.

Провеждането на прегледите в определените райони е предшествано или съпътствано от разяснителни кампании за значението на профилактичните прегледи сред ромското население, както следва: проведени са 3 150 беседи и лекции с обхванати над 31 500 лица; презентации – 1 700 с обхванати 19 500 лица; прожекции на филми и клипове – 1 900 с обхванати 4 700 лица; проведени консултации – 6 700, прессъобщения – 60; раздадени здравно-образователни материали – 3 500.

През 2019 г. съгласно утвърдена план-сметка от министъра на здравеопазването са разпределени средства в размер на 6 050 лв. за поемане на финансов разход за осигуряване на общезитие за 35 нови здравни медиатори. За новите здравни медиатори от Сдружение „Национална мрежа на здравните медиатори“ е организирано 14-дневно въвеждащо обучение, проведено в Медицински университет, гр. София. През 2019 г. общият брой на здравните медиатори е 245, разпределени в 131 целеви общини.

По Националната стратегия на Република България за интегриране на ромите общо са изразходени средства в размер на 233 006 лв.

Извършена допълнителна дейност, през отчетния период:

През 2019 г. приключи изпълнението на Програма „Здраве и образование за всички“. Тя е финансирана в рамките на Българо-швейцарската програма за сътрудничество, в която има специален фокус върху здравето на жените от ромски произход и останалите уязвими групи. Проектите по Програма „ЗОВ“ са изпълнявани в периода 2013-2019 г., в шест големи общински центрове – Бургас, Монтана, Пловдив,

Русе, Сливен и Шумен. Реализирани се в партньорство с училища, детски градини, здравни центрове, НПО и др. и обхващат интегративни мерки.

МИНИСТЕРСТВО НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ

4.3.1.2. Ограничаване на пътнотранспортния травматизъм

През 2019 г. на национално ниво от МВР са реализирани 4 традиционни кампании – „Абитуриенти“, „Ваканция! Да запазим живота на децата на пътя!“, „Децата тръгват на училище! Да ги запазим на пътя!“ и кампания за студентския празник 8 декември. В рамките на кампанията „Децата тръгват на училище! Да ги запазим на пътя!“ са проведени Седмица за превенция на детската пътна безопасност и Ден на превенцията на 29 септември.

В кампаниите са обхванати ученици от всички училища в страната, както и студенти, празнуващи в курортни комплекси, ресторанти и други обществени обекти.

За изпълнението на дейностите са използвани ресурси само от бюджета на МВР.

НАЦИОНАЛНА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНА КАСА

4.3.1.3. Профилактични прегледи и изследвания на здравноосигурени лица над 18-годишна възраст

През периода от 01.01.2019 г. до 31.12.2019 г. профилактичните прегледи на ЗОЛ над 18-годишна възраст се извършват съгласно изискванията на Приложение №12 към НРД за МД 2018 г., Наредба №8 от 3 ноември 2016 г. за профилактичните прегледи и диспансеризацията, Наредба за изменение и допълнение на Наредба №8 от 2016 г. за профилактичните прегледи и диспансеризацията, на Наредба №3 от 20 март 2018 г. за определяне на пакета от здравни дейности, гарантиран от бюджета на НЗОК (обн., ДВ, бр. 29 от 30 март 2018 г., отменена съгласно Решение №6135 от 23.04.2019 г. на ВАС) и на Наредба №9 от 10 декември 2019 за определяне на пакета от здравни дейности, гарантиран от бюджета на НЗОК (обн., ДВ, бр.98 от 13 декември 2019 г., в сила от 13.12.2019 г.).

При лица над 18 г. възраст ежегодно за календарна година се извършва профилактично: анамнеза и подробен статус, изчисляване на индекс на телесна маса, оценка на психичен статус, изследване на острота на зрение (ориентировъчно, без определяне на диоптри), измерване на артериално налягане, електрокардиограма; изследване на урина с тест-ленти в кабинет за: протеин, глюкоза, кетонни тела, уробилиноген/билирубин, рН; определяне на кръвна захар на гладно в лаборатория при наличие на риск по FINDRISK ≥ 12 т. При лица от 30 до 45 г. възраст веднъж на 5 години, профилактично се извършва медико-диагностично изследване (МДИ) за пълна кръвна картина (ПКК). Ежегодно при жени ≥ 30 се извършва мануално изследване на млечни жлези. При жени от 30 до 40 години се извършва изследване на онкопрофилактична цитонамазка ежегодно, а след две негативни цитонамазки – веднъж на 3 години. Веднъж на 5 години се извършва: МДИ при мъже ≥ 40 години и жени ≥ 50 години за триглицериди, общ холестерол и HDL-холестерол и оценка на СС риск по SCORE системата за лица без сърдечно-съдови заболявания, захарен диабет, ХБН, LDL-холестерол (за лица със сърдечно-съдови заболявания, захарен диабет, ХБН,

при които не се извършва оценка на СС риск по SCORE системата и не е изследван в рамките на диспансерното наблюдение); МДИ за ПКК мъже ≥ 46 години и жени ≥ 65 години. Веднъж на 2 години PSA при мъже ≥ 50 години. Веднъж на 2 години мамография на млечни жлези при жени от 50 до 69 години, включително. При лица над 65 г. ежегодно им се извършва МДИ за ПКК, веднъж на 5 години им се изследват триглицериди и общ холестерол, HDL за лица без сърдечно-съдови заболявания, захарен диабет, ХБН, LDL-холестерол (за лица със сърдечно-съдови заболявания, захарен диабет, ХБН).

Съгласно заложените изисквания на Наредба №8 за **профилактични прегледи на лица над 18-годишна възраст**, на изпълнителите на ПИМП през 2019 г. от бюджета на НЗОК са заплатени **35 495 076 лв.** за **2 395 801 бр.** отчетени годишни профилактични прегледи на лица над 18 г., а за изпълнение на изискваните при профилактиката изследвания на изпълнителите на МДД са заплатени **10 130 861 лв.**

За **поставяне на имунизации на лица над 18-годишна възраст**, извършвани от изпълнители на ПИМП, заплатената сума за 2019 г. е **1 075 895 лв.** за **215 179 бр.** отчетени имунизации.

За профилактични прегледи на ЗОЛ над 18-годишна възраст с **рискови фактори за развитие на заболяване**, извършвани от изпълнители на СИМП, през 2019 г. от бюджета на НЗОК са заплатени **2 328 лв.**, а за МДД - **31 443 лв.** за **2 806 лица.**

През 2019 г. НЗОК чрез трансфери от МЗ е заплатила лекарствени продукти - ваксини и дейности по прилагането им от изпълнители на ПИМП в изпълнение на „**Националната програма за подобряване на ваксинопрофилактиката на сезонния грип 2019 – 2022 г.**“, приета с Решение №6/10.01.2019 г. на МС на Република България, за определени по програмата **целови групи – лица на и над 65-годишна възраст**. През годината са заплатени **2 162 144 лв.** за **88 281 бр.** приложени ваксини.

НАЦИОНАЛНА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНА КАСА

4.3.1.4. Заплащане на лекарства

НЗОК заплаща за лекарствени продукти, медицински изделия (МИ) и диетични храни за специални медицински цели за домашно лечение на територията на страната и за лекарствени продукти за лечение на злокачествени заболявания в условията на болнична медицинска помощ.

Цялата заплатена сума за 2019 г. е в размер на 1 339 522 613 лв., в т.ч. 822 707 262 лв. са за лекарствени продукти, медицински изделия и диетични храни за специални медицински цели, за домашно лечение на територията на страната (тук са включени и 25 074 811 лв. за МИ и диетични храни).

Финансовите средства, които НЗОК е заплатила за лекарствена терапия при злокачествени заболявания през 2019 г. са 516 815 351 лв.

4.3.2. Подобряване на лекарствената политика и достъпа до лекарства, медицински изделия, медицински услуги.

МИНИСТЕРСТВО НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО

4.3.2.1. Осигуряване на лекарствени продукти и медицински изделия, които отговарят на стандартите за качество, безопасност и ефикасност

Отчет за 2019 г. за изпълнение на Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.)

Темата за здравето, осигуряването на здравословен живот и насърчаване на благосъстоянието на всички има решаващо значение за намаляване на бедността, като същевременно допринася за устойчивото развитие. Устойчивите и еднакво достъпни подобрения на здравето са продукт от успешната политика на цялата държава, както и на координираните действия на всички в обществото.

През 2019 г. основен акцент в областта на лекарствената политика е поставен върху осигуряване на населението на качествени, безопасни, ефикасни, достъпни, доказани в терапевтичната практика и стойностно-ефективни лекарствени продукти. Водещите дискусии и въпроси в областта на лекарствената политика са фокусирани върху осигуряване на финансова устойчивост на системата, безопасността на пациентите и техния равнопоставен достъп.

Основен принос към реализацията на политиката в областта на лекарствените продукти и медицинските изделия имат Министерство на здравеопазването, Националната здравноосигурителна каса (НЗОК), Изпълнителната агенция по лекарствата (ИАЛ) и Националният съвет по цени и реимбурсиране на лекарствени продукти (НСЦРЛП).

Основните компонентни на провежданата лекарствената политика обхващат разработване и внедряване на законодателство, насочено към осигуряване разпространението само на качествени, ефикасни и безопасни лекарствени продукти; осигуряване на финансирането на фармакотерапията; организацията на системата за доставка на лекарствени продукти до населението. За осигуряване на достъпа до ефективно лекарствено лечение и рационално използване на публичния ресурс са създадени условия за подобряване на механизмите за ценообразуване и реимбурсиране на лекарствените продукти и медицинските изделия, заплащани с публични ресурси чрез усъвършенстване на оценката на здравните технологии за иновативни лекарствени продукти, основаващи се на научни доказателства.

Предприети са активни действия в следните направления:

Наблюдение и усъвършенстване на нормативната уредба в областта на лекарствените продукти и медицинските изделия.

Осигуряване на непрекъснат контрол и мониторинг на качеството, безопасността и ефикасността на разрешените за употреба лекарствени продукти в страната, както и текущо актуализиране на нормите и стандартите за производство, разрешаване на употреба, разпространение, предписване и отпускане на лекарствени продукти и медицински изделия.

Наблюдение и усъвършенстване на провежданата реимбурсна и ценова политика в областта на лекарствените продукти, осъществявана от Националния съвет по цени и реимбурсиране на лекарствените продукти (НСЦРЛП).

Създаване на предпоставки за максимално използване на потенциала на електронното здравеопазване.

Предприети са редица мерки, свързани с оптимизиране механизмите на оценка на здравните технологии и проследяване на ефекта от терапията с лекарствени продукти, които са с ново международно непатентно наименование, включени в ПЛС и за които няма данни за ефективност или са стойностно неефективни.

Създадени условия и ред за провеждане на програми за състрадателна употреба с лекарствени продукти.

Регламентирани са мерки за наблюдение на лекарствени продукти и за ограничаване на износа им при необходимост. В тази връзка е разработена

специализирана електронна система за проследяване и анализ на лекарствените продукти, включени в Позитивния лекарствен списък, която през 2019 г. е в тестови режим, след което ще се премине към реално пускане в експлоатация. Основната цел на системата е извършването на анализ на данните. Чрез въвеждането на системата се очаква да се контролира процеса по износ на лекарствени продукти, за които е установен недостиг на територията на Република България.

Всичко това е гаранция за задоволяване в пълен обем нуждите на населението от качествени, достъпни и стойностно-ефективни лекарствени продукти и осигуряване на най-рационалното лечение на българските пациенти, което е в основата на концепцията за рационална лекарствена употреба на СЗО, както и за подобрен достъп до лекарствени продукти.

През отчетния период в областта на нормативната уредба е изготвен Закон за изменение и допълнение на ЗЛПХМ, одобрен с Решение на МС №7 от 09.01.2020 г., внесен за разглеждане от Народното събрание.

Една от предложените законови промени е свързана с необходимостта от осигуряване на оптимален достъп на населението до аптеки чрез създаване на Национална аптечна карта и на законови възможности за денонощен достъп до аптеки. С изготвянето на Национална аптечна карта ще се даде възможност да се установи достъпът на населението до аптеки, като се вземе предвид тяхното териториално разпределение, разпределението им според демографската структура на населението и според дейностите, които те извършват. Ще се извърши оценка и на потребностите от магистър-фармацевти, които работят в аптеките. Когато въз основа на Национална аптечна карта се установи недостиг от аптеки и дейности, които те извършват, ще се прилагат мерки за стимулиране на осигуряването на лекарствени продукти, като в такива населена места ще могат да осъществяват дейност на втори или следващ адрес аптеки, получили разрешение за търговия на дребно с лекарствени продукти.

Провежданата лекарствената политика през 2019 г. също цели създаването на баланс между необходимостта от реимбурсиране на иновативни лекарствени продукти и нуждите на пациентите, съобразявайки се с анализа на съществуващите терапевтични алтернативи в рамките на установения бюджет за лекарствени продукти. Процедурните и управленски механизми на системата за ценообразуване и реимбурсиране се стремят да гарантират, че добавянето на нови лекарства в Позитивния лекарствен списък се основава както на оценка на научните доказателства за терапевтична ефективност, така и на ефикасността на разходите, въздействието върху бюджета и конкретно разглеждане на необходимите условия за целесъобразно предписване. В тази връзка НСЦРЛП е утвърдил фармакотерапевтични ръководства (ФТР) и препоръки за алгоритми за лечение с лекарствени продукти по конкретни направления.

В областта на осигуряване на достъпа до ефективно лекарствено лечение и рационално използване на публичния ресурс са създадени условия за подобряване на механизмите за ценообразуване и реимбурсиране на лекарствените продукти, заплащани с публични ресурси чрез прилагане на оценка на здравните технологии за иновативни лекарствени продукти, основаващи се на научни доказателства.

Иновативните терапии в здравеопазването са инвестиция в здравето и благосъстоянието на нацията. Новите терапии все повече атакуват не само симптомите, но и причините за заболявания, водещи до тежки увреждания. Съвременните лекарства спасяват и удължават живота на пациентите, спират или забавят развитието на заболяването, намаляват страничните ефекти, подобряват качеството на живот,

предотвратяват ненужните хоспитализации и други скъпи медицински интервенции. Осигуреният достъп до иновации и обмена на технологии ще доведе до увеличаване на продължителността на живота, съществен показател за измерване на ползата/ефекта за обществото от прилаганата политика.

4.4. Намаляване на майчината и детската смъртност.

4.4.1. Откриване на женски и детски консултации, нормативно и финансово обезпечаване на разширяването на функциите и обхвата и въвеждането на задължително безплатно наблюдение на бременни жени, кърмачки и новородени.

МИНИСТЕРСТВО НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО

4.4.1.1. Осигуряване дейността на Здравно-консултативните центрове за майчино и детско здраве, разкрити в изпълнение на дейностите по Националната програма за подобряване на майчиното и детско здраве

МИНИСТЕРСТВО НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО

4.4.1.2. Осигуряване на изследвания и консултации в рамките на биохимичен скрининг на бременни за оценка на риска от раждане на дете болест на Даун, други анеуплоидии, спина бифида, аненцефалия и тежък дефект на коремната стена

4.4.2. Въвеждане на мерки за осигуряване на достъп до качествени медицински услуги на живеещите в селата бременни жени, млади майки и деца.

НАЦИОНАЛНА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНА КАСА

4.4.2.1. Съгласно Наредба №8 от 2016 г. за профилактичните прегледи и диспансеризацията, издадена от министъра на здравеопазването, децата подлежат на профилактични прегледи и изследвания, определени по вид и честота в приложение №1

През периода от 01.01.2019 г. до 31.12.2019 г. профилактични прегледи на лица от 0 до 18-годишна възраст, изследвания и имунизации се извършват по програма „Детско здравеопазване“ от:

1. Общопрактикуващите лекари, при спазване изискванията на Приложение №12 към НРД за МД 2018 г. „Дейности на ОПЛ по имунопрофилактика, програма „Детско здравеопазване“, профилактични прегледи на ЗОЛ над 18 години, формиране на групи от лица с рискови фактори за развитие на заболяване при ЗОЛ над 18 години, профилактични дейности при ЗОЛ над 18 години с рискови фактори за развитие на заболяване и програма „Майчино здравеопазване“.

2. От лекарите специалисти по „Детски болести“ по Приложение №14 към НРД за МД 2018 г. „Дейности на лекаря специалист по „Педиатрия“ по програма „Детско здравеопазване“, на лекаря специалист по „Акушерство и гинекология“ по програма „Майчино здравеопазване“ и на лекаря специалист по профилактика на ЗОЛ над 18 г. с рискови фактори за развитие на заболяване“.

За профилактични прегледи по програми „Детско здравеопазване“ и „Майчино здравеопазване“ на изпълнителите на ПИМП през 2019 г. от бюджета на НЗОК са заплатени **18 975 570 лв.**, на изпълнителите на СИМП – **5 462 401 лв.**, а на изпълнителите на медико-диагностични изследвания – **3 781 028 лв.**

За поставяне на имунизации на деца от 0-18 г. (в т.ч. Манту), извършвани от изпълнители на ПИМП, заплатената сума за 2019 г. е **5 448 480 лв.**

Достъпът до първична извънболнична медицинска помощ (ПИМП) е гарантиран чрез задължението на изпълнителите на ПИМП за осигуряване на постоянен денонощен достъп на здравноосигурените лица до медицинска помощ. За тази цел през 2019 г. са заплатени **7 816 886 лв.**

*данните за денонощния достъп се отнасят за всички здравноосигурени лица (ЗОЛ), не само за децата

НАЦИОНАЛНА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНА КАСА

4.4.2. Регламентирана е и възможност дейностите по програми „Детско- и „Майчино здравеопазване“ да се изпълняват не само от специалист, но и от изпълнител на ПИМП, с оглед достъпа до медицински услуги във всички райони на страната, на живеещите в селата бременни жени, млади майки и деца

4.5. Намаляване на общата заболяемост и превенция на социално значими болести, вкл. болести на сърцето и кръвоносната система, онкологични заболявания, водещи до трайна инвалидизация и др.

МИНИСТЕРСТВО НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО

4.5.1. Изпълнение на Национална програма за превенция на хроничните незаразни болести 2014-2020 г. - мярката е изпълнена над заложеното в Плана за дейности за 2019 г.

През 2019 г. в изпълнение на дейностите, заложи в Програмата са извършени общо 3900 профилактични прегледа и 3878 изследвания сред лица на възраст 18-86 години, както следва:

- За рак на млечната жлеза – 1300 прегледа и 1281 мамографии;
- За рак на маточната шийка – 1300 прегледа и 1297 цитонамазки;
- За рак на дебелото и правото черво – 1300 прегледа и изследвания за окултни кръвоизливи 959 жени и 341 мъже).

В дейностите по Програмата е заложино провеждане на ежегодни конкурси с цел разработване и реализация на здравно-образователни проекти в областта за ограничаване на тютюнопушенето, злоупотребата с алкохол, здравословното хранене и физическата активност. В рамките на Програмата се провежда и финансира Национален ученически конкурс „Посланици на здравето“.

През отчетния период се обяви поредното издание на конкурса за учебната 2019/2020 г. Партньори в рамките на конкурса са Министерството на образованието и науката, Министерството на младежта и спорта, Министерството на културата, Министерството на околната среда и водите, Офис на Световната здравна организация (СЗО) за България, Български младежки Червен кръст, които вземат участие с представител в експертна група за оценяване на проектопредложенията и също така

Отчет за 2019 г. за изпълнение на Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.)

осигуряват предметни награди за финалистите в конкурса. Конкурсът е за три възрастови групи: 1-4 клас, 5-7 клас и 8-12 клас. В първа фаза на конкурса за учебната 2019/2020 г. са допуснати 60 проекта, като в категорията от 1-ви до 4-ти клас са допуснати 13 проекта; от 5-ти до 7-ми клас – 21 проекта и от 8-ми до 12-ти клас – 26 проекта.

През 2019 година в страната са реализирани значителен брой дейности по промоция на здраве и профилактика на болестите сред деца и ученици. Дейностите са насочени към ограничаване на рисковите фактори, свързани с начина на живот (тютюнопушене, нездравословно хранене, ниска физическа активност, употреба на алкохол и други); биологичните фактори на риска за хроничните незаразни болести – повишено артериално налягане и затлъстяване; пътнотранспортен травматизъм и други.

Използвани са различни образователни методи и форми на обучение: беседи, лекции, дискусии, тренинги, ТВ и радиопредавания, аудио и видеоклипове, видеопокази, изложби, викторини, тематични дни, празници на здравето, спортни състезания, конкурси, кампании и други.

Ограничаване на тютюнопушенето

По инициатива на СЗО традиционно са отбелязани два световни здравни дни: 31 май – Световен ден без тютюн на тема „Тютюнопушене и здраве на белите дробове“ и 21 ноември – Международен ден без тютюнопушене на тема „Спри сега, за по-добро здраве утре“. Събитията се провеждат по целия свят, като подчертават рисковете за здравето, свързани с употребата на тютюн и се призовава за ефективна политика за намаляване на нивото на неговото потребление. У нас са организирани и проведени **информационни кампании**, целящи повишаване на информираността и нивото на знания на хора от различни възрастови и целеви групи. Те включват: *здравни беседи и лекции с дискусии* за вредата от тютюнопушенето: „Защо да не пушим?“, „Ти решаваеш!“, „Аз дишам свободно без тютюнев дим“, „Тютюнопушенето и ти“ и много др.; *интерактивни занимания* с демонстрация на „пушещата кукла Сю“, за онагледяване на вредното влияние на тютюнопушенето върху белия дроб; *видеопокази* на филми: «Невидимият»; «Дим»; «Денят на Яна», «Пушенето забранено», «Наргиле» и др.; *конкурси* за: идейни проекти за реализиране на дейности по НППХНБ, онлайн конкурс SMART ART за визуално-текстово послание, насочено срещу пушенето; за рисунка „Тютюн и здраве на белите дробове“ с *изложби*; *спортни състезания* „Избери спорта, не цигарите!“, турнир „Мисия Спорт“, игри на открито; *дебати* „За и против употребата на наргиле“; *драматизация* на активисти от Детски парламент за най-малките „Как мечо си намери лула“, *концерт* „Магията на музиката и танците срещу порока на цигарите“. Проведени са *обучителни модули*: „Изборът е личен – ефектът върху всички“, „Митове и факти за тютюнопушенето“, «Тютюнопушенето – механизъм на действие и здравни последици», „Наргилета – факти, заблуди и рискове“; *Забавно училище* за най-малките „Защо животните не пушат?“, с включени образователни игри, кръстословици и нареждане на пъзели с послания. Създаване на *нови извънкласни форми на здравно обучение*: „Маратон на четенето“, клуб „Млад здравен инспектор“, „Здравно образование“, „Детски парламент“.

Проведени са **скринингови кампании** за измерване на въглеродния монооксид в издишан въздух и количеството на карбоксиемоглобин в кръвта на пасивни и активни пушачи с апарат (Smoker lyzer) и определяне на степента на никотинова зависимост, посредством изнасяне на Консултативния кабинет за отказване от тютюнопушене (ККОТ) за млади хора в средни училища и професионални гимназии. Проведени са *тематични дни* с акции за разпространение на здравно-образователни материали

(ЗОМ) в училища, производствени фирми, администрации, на открито с помощта на младежки НПО под наслов: „Целувка срещу цигара“, „Цигара срещу балон“, „Пази се и живей!“, „Тютюнът – грешният избор“. Популяризиран чрез медиите е националният ученически конкурс „Посланици на здравето“.

Общо за периода, по фактор *«Тютюнопушене»*, са организирани и проведени 65 кампании с 55 масови прояви и 57 мероприятия за отбелязване на световни, международни и тематични дни и празници. Излъчени са: 38 ТВ предавания, 52 радиопредавания, 23 аудио и видеоклипа, 272 видеопоказа, 46 други медийни изяви; публикувани са 143 материала в местни и централни ежедневници, 224 в интернет; организирани са 3 пресконференции; изнесени са 702 лекции и беседи (със 17476 участници); проведени са 3 курса (с 83 участници), 33 семинара (с 866 участници), 53 тренинги (с 1127 участници), 178 дискусии (с 3483 участници), 994 индивидуални обучения и консултации. Проведено е 1 проучване с 230 участници. Разработени и отпечатани са 8 здравнообразователни материала, с тираж 3179. Разпространени са 20 792 бр. материала (методични помагала, дигитални, плакати, стикери, календари и др.) (виж таблицата по-долу).

Ограничаване на злоупотребата с алкохол

Организирани и проведени са *информационно-образователни кампании*: „Алкохолът е враг на здравето и ума“, „Шофирай отговорно и безопасно!“, Месец на трезвеността с мото „Алкохолът е грешният избор“ – насочени предимно към млади хора, с цел повишаване нивото на знанията им по отношение на вредите, причинени от употребата и злоупотребата с алкохол и предлагане на различни алтернативи за здравословен живот. Кампаниите включват *срещи с алкохолзависими пациенти, демонстрация на алко-очила, състезания и викторини, семинари*: „Употреба и злоупотреба с алкохол – последствия“, „Повишаване на здравната култура“ и др.; излъчени са *филмите* „42 градуса“, „Път без изход“ и „Несъобразена скорост“.

Здравнообразователна дейност по факторите на риска за ХНБ сред население до 19 г. през 2019 г.

№	ДЕЙНОСТИ	ТЮТЮНОПУШЕНЕ	АЛКОХОЛ	НИСКА ФИЗИЧЕСКА АКТИВНОСТ
		Брой	Брой	Брой
1.	Кампании	65	26	62
2.	Световни/темат.дни	57	18	43
	Медийни изяви:	46	15	17
3.	ТВ предавания	38	13	34
4.	Радиопредавания	52	11	35
5.	Видеоклипове	15	2	2
6.	Аудиоклипове	8	2	3
7.	Публикации в пресата	143	45	68
8.	Интернет публикации	224	148	178

Отчет за 2019 г. за изпълнение на Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.)

9.	Пресконференции	3		0		4	
10.	ЗОМ - брой заглавия/тираж	8	3 179	5	1 970	6	938
11.	ЗОМ - брой разпространени материали	20 792		10 631		8853	
	Обучителни дейности, реализирани от РЗИ:	Брой	брой обхванати лица	Брой	брой обхванати лица	Брой	брой обхванати лица
12.	Курсове	3	83	3	99	0	0
13.	Семинари	33	866	21	541	8	433
14.	Лекции/беседи	702	17 476	546	13 301	574	14 449
15.	Дискусии	178	3 483	129	2 897	90	1 891
16.	Тренинги	53	1 127	45	1 308	8	198
17.	Видеопозази	272	6 372	213	5 028	198	5 448
18.	Индивидуални обучения/консултации	944	944	175	175	17	17
	Други дейности:	151	1 527	10	851	7	300
19	Масови прояви	55	5 911	30	4 743	49	7 595
20	Проучвания	1	230	0	0	4	852

Проведени са *масови мероприятия* – Базар на открито, с изработване на картички по повод 14 февруари, с мото „Не на алкохола! Да на любовта!“ и разпространение на ЗОМ. Реализирани са съвместни инициативи на РЗИ и МВР по повод „Месец на безопасността на движението по пътищата“ и отбелязване на *Деня на жертвите от ПТП*; изнесени са *лекции и беседи* за вредата от употребата на алкохол: „Алкохолът и тийнейджърите“, „Превенция на употребата на алкохол от деца“, „Алкохол и имидж“, „Социална нагласа и митове за употреба на алкохол“ и др.; съвместни дейности с младежки клуб „Живей здравословно“, Регионално управление на образованието, Български червен кръст. Всички дейности са проведени с партньорството на областни и общински администрации, Съюз на българските автомобилисти, Детска педагогическа стая, органи на МВР и други.

Общо за периода, по фактор „Алкохол“, са организирани и проведени 26 кампании, тематичните дни са отбелязани с 18 събития и 30 масови прояви. Излъчени са: 13 ТВ предавания, 11 радиопредавания, 217 аудио и видеоклипа, видеопозази; публикувани са 45 материала в местни и централни ежедневници, 148 в интернет; изнесени са 546 лекции и беседи (с 13 301 участници); проведени са 3 курса (с 99 участници) и 21 семинара (с 541 участници); 45 тренинга (с 1 308 участници); 129 дискусии (с 2 897 участници); 175 индивидуални обучения и консултации. Разработени и отпечатани са 5 здравнообразователни материала, с тираж 1 970 бр. Разпространени са 10 631 бр. материали (методични помагала, дипляни, плакати, стикери, календари и др.) (виж таблицата по-горе).

Повишаване на физическата активност

Отбелязани са: 10 май – Световен ден на движението, 27 септември – Европейски ден на спорта в училище и инициативата на кампания NowWeMOVE – „Ден без асансьори“, 25 април, с основна тема „Бъди активен. Be Active!“. Повишаване на информираността, насърчаване и редовно участие в спорт, подобряване на възможността за достъп до спорт и физическа активност, са основни цели на инициативите. Организиран са *спортни празници*, обединяващи различни възрасти, под наслов „Здрав дух в здраво тяло“, „Скачай, тичай, здравето обичай“, „Весели игри под дъгата“, „Бързи, смели, сърчни“ и др.; *инициативи със спортни и туристически клубове*: спортни състезания от различен характер, игри със състезателен и развлекателен характер – народна топка, скачане с чували, теглене на въже; туристически походи, „завръщане“ на *сутрешната гимнастика* „От ранни зори движението започни“, *демонстрации на сцени на открито* на бойни изкуства, аеробика, скално катерене и др.; *тематичен ден* „Ям стълби за закуска“; *традиционни спортни кампании* „Движи се и победи“ – спортно-туристически празник за подобряване и укрепване на здравето на населението.

Общо за периода, по фактор «Ниска физическа активност», са организирани и проведени 62 кампании, отбелязани са с 49 масови прояви и 43 мероприятия световни и европейски дни, и празници. Излъчени са: 34 ТВ предавания, 35 радиопредавания, 203 аудио и видеоклипа, видеопокази; публикувани са 68 материала в местни и централни ежедневници, 178 в интернет; организирани са 4 пресконференции; изнесени са 574 лекции и беседи (с 14 449 участници); проведени са 8 тренинга (със 198 участници), 90 дискусии (с 1 891 участници); 17 индивидуални обучения и консултации. Проведени са 4 проучвания с 852 участници. Разработени и отпечатани са 6 здравнообразователни материала, с тираж 938 бр. Разпространени са 8 853 бр. материала (методични помагала, дигитални, плакати, стикери, календари и др.) (виж таблицата по-горе).

Продължава дейността на конкурса „Посланици на здравето“, който се реализира в рамките на програмата. Инициативата е организирана за единадесета поредна година от Министерството на здравеопазването, с партньорството на Министерството на образованието и науката, Министерството на младежта и спорта, Министерството на културата, Министерство на околната среда и водите, както и със съдействието на Представителството на Европейската комисия в България.

В тазгодишното издание на конкурса са участвали рекорден брой ученици - над 1989 от I до XII клас от цялата страна, заедно с техните учители и родители. Проведени са 2 332 дебати и дискусии, 2 788 спортни прояви и 1706 туристически похода. Почистени са над 3 226 замърсени района в цялата страна и са разработени 85 интернет сайта и електронни книги за здравословен начин на живот. От всички 62 ученически проекта са отличени 46 в следните области: ограничаване на рисковите за здравето фактори; разработване на интернет книги и образователни материали; проведени дейности сред природата; физическа активност; организирани концертни и театрални представления.

Участниците в отличените 46 проекта са наградени с грамоти, призова статуетка и предметни награди, връчени от: министъра на здравеопазването; съветника на министъра на образованието; заместник-министъра на околната среда и водите; заместник-министъра на младежта и спорта; заместник-министъра на културата.

Активна остава дейността на разкритите в училищата и извън тях *центрове и клубове*: клуб „Млад здравен експерт“, клуб „Млад кулинар“, Клуб на непушача; клуб „Здраве за всички“; клуб „Здраве“; Дневен център за работа с деца на улицата,

студентски асоциации и др. Продължава успешно работата на клуб „Посланици на здравето“, в който обучените ученици се явяват посредници между своите връстници, медицинските специалисти и педагозите в реализация на дейностите по програмата за здравословен начин на живот. Разработени в рамките на НППХНБ са дейностите по редица регионални програми и проекти за млади хора: „Детски лагер по изкуствата и спорта“, „Турнир за суперсила“, „Иновативно училище“, „Живей здравословно!“, „Войната СТОМАХ-МОЗЪК“, „Профилактика на затлъстяването при децата от 3 до 7 години“.

Извършената дейност по четирите фактора на риска за млади хора до 19 години през годината е изключително голяма. Организиран и проведен са 202 кампании, отбелязани със 165 събития на световни, международни и тематични дни, празници. Излъчени са: 141 ТВ предавания, 169 радиопредавания, 1322 аудио и видеоклипа, видеопокази, 125 други медийни изяви; публикувани са 387 материала в местни и централни ежедневници, 770 – в интернет; организирани са 7 пресконференции със журналисти; изнесени са 2761 лекции и беседи (с 67176 участници); 538 дискусии (с 11476 участници); проведени са 12 обучителни курса (с 271 участници), 98 семинара (с 2932 участници); 125 тренинга (с 3152 участници); 1275 индивидуални обучения и консултации. Проведени са 19 проучвания (с 2 882 участници). Разработени и отпечатани са 43 здравнообразователни материала, с тираж 41 222 бр. Разпространени са 98 292 бр. материала (методични помагала, дигитални, плакати, стикери, календари и др.) (виж таблицата по-горе).

По Националната програма за превенция на хроничните незаразни болести общо са изразходвани средства в размер на 189 627 лв.

МИНИСТЕРСТВО НА ОТБРАНАТА

4.5.2. Провеждане на годишни профилактични прегледи, изследвания и диспансеризация на военнослужещите и цивилните служители от Министерство на отбраната във Военномедицинска академия

Министерство на отбраната (МО), чрез Военномедицинска академия (ВМА) придава особено значение на осигуряване на здравна грижа на военнослужещите на Република България и за своите служители. От бюджета на МО се планират и разходват средства за всички дейности на ВМА в т.ч. и годишните профилактични прегледи, изследвания и диспансеризация с приблизителни стойности около 79 млн. лева.

БЪЛГАРСКИ ЧЕРВЕН КРЪСТ

4.5.3. Провеждане на обучения на различни групи от населението по първа долекарска помощ на кандидат-водачи на МПС, служители на фирми и ведомства, учители, детегледачи, родители на деца до 8 год. възраст, пътни полицаи

През 2019 г. БЧК обучи по първа помощ 66 501 бъдещи водачи на МПС срещу 67 896 за 2018 г. Основният контингент на тези курсове са млади хора, навършили 18 г. и с финансови възможности. Повишаване обхвата на обучените по първа помощ

Отчет за 2019 г. за изпълнение на Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.)

бъдещи шофьори е в пряка връзка и с демографската и с икономическата криза у нас. БЧК не може да влияе, нито да контролира тези процеси. За съжаление през 2019 г. в България не се постигна намаление на жертвите от ПТП: 628 загинали - със 17 повече спрямо 2018 г. (611), 8 482 ранени – с 82 повече спрямо предходната година (8400).

Броят на убитите и ранените от пътни инциденти зависи от много фактори, като: нормативната и институционална база, поведенческите модели на участниците в движението, подготовката на водачите на МПС, пътната инфраструктура, техническата изправност на автомобилния парк и състоянието на спешната медицинска помощ. Въздействието върху тези определящи фактори не би могло да бъде ефективно, ако се подхожда фрагментарно.

Въпреки липсата на задължителен характер на обученията по първа помощ, през 2019 г. БЧК успя да организира и обучи: 4105 служители на фирми и ведомства, 395 учители, родители, детегледачи на деца до 8 г. възраст и над 400 служители на МВР от цялата страна.

4.6. Инвестиране във високи технологии в сферата на здравеопазването за гарантиране на по-висока ефективност и ефикасност на здравните грижи.

НАЦИОНАЛНА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНА КАСА

4.6.1. В извънболничната медицинска помощ

Заплатените средства през 2019 г. за високоспециализирани дейности на изпълнители на СИМП са на стойност **17 196 668 лв.**, а за високоспециализирани медико-диагностични изследвания на изпълнители на МДД – **29 991 609 лв.**

За най-скъпоструващото изследване в извънболничната медицинска помощ - ядрено-магнитният резонанс (ЯМР), са заплатени **7 380 149 лв.**

НАЦИОНАЛНА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНА КАСА

4.6.2. В болничната медицинска помощ

За високоспециализирана диагностика PET/CT и роботизирана лапароскопска хирургия в условията на болничната медицинска помощ от бюджета на НЗОК през 2019 г. са заплатени **32 249 600 лв.**

4.7. Подобряване на контрола по отношение на трудовото законодателство, условията на труд и в областта на заетостта.

4.7.1. Прилагане на по-ефективен контрол на спазването на трудовото законодателство и в областта на заетостта, както и за по-пълното прилагане на изискванията за здравословни и безопасни условия на труд.

МИНИСТЕРСТВО НА ОТБРАНАТА

4.7.1.1. Прилагане на изискванията за здравословни и безопасни условия на труд в Министерство на отбраната, структурите на пряко подчинение на министъра на отбраната и Българската армия

Отчет за 2019 г. за изпълнение на Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.)

МИНИСТЕРСТВО НА ОТБРАНАТА

4.7.1.2. Извършване на проверки за спазване на здравословни и безопасни условия на труд

В Министерство на отбраната е създаден и действа Съвет по условия на труд (СУТ). Съветът обсъжда и анализира състоянието и дейността по осигуряване на безопасни и здравословни условия на труд в Министерство на отбраната, структурите на пряко подчинение на министъра на отбраната и Българската армия, като предлага решения на министъра на отбраната, свързани с тяхното подобряване. В състава на СУТ са включени представители на Министерството на отбраната, видовете въоръжени сили, представители на Федерацията на независимите синдикати от отбраната - "Българска армия" към КНСБ и Национален синдикат „Отбрана“ към КТ "Подкрепа".

Членовете на СУТ участват в проверките по безопасност и здраве, организирани от дирекция „Социална политика“ на МО. Извършените проверки през 2019 г. са били в 33 военни формирования.

ИНСТИТУТ ПО ФИЛОСОФИЯ И СОЦИОЛОГИЯ ПРИ БАН

4.7.1.3. Научно-изследователски проект „Икономиката в сянка“ като девиантна практика

Публикувани са статии в списания и сборници у нас и в чужбина; изнесени са доклади на национални и международни конференции; организирана е пресконференция и информация за медиите.

Постигнатите резултати по проекта са следните:

1. Описани са типичните сенчести икономически практики в условията на българската икономика.

2. Изведени са основните причини, поради които населението в активната икономическа възраст се включва в сенчести икономически практики.

3. Конструирани са основните хабитуси и социални полета на неформалността в българското общество. В рамките на тези полета са обяснени типичните модели на неформално (сенчесто) икономическо поведение на индивидите и са обосновани и конструирани типичните поведенчески модели, в рамките на които индивидите в българското общество използват или не сенчести икономически практики.

4. Тествани са основни хипотези за конструирането на осем категории поведение в трансформиращото се общество: 1) конформисти; 2) иноватори; 3) ритуалисти; 4) оттеглящи се; 5) бунтари; 6) максимизатори; 7) неутрализатори и 8) алтернатори.

4.8. Подобряване на чистота на околната среда (вода, въздух, почви).

4.8.1. Подобряване на чистота на природната среда.

МИНИСТЕРСТВО НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ

4.8.1.1. Повишаване готовността на населението за реакция при наводнения

С мерки за защита от наводнения през 2019 г. са обхванати 55 783 жители от различни населени места в страната.

ИЗПЪЛНИТЕЛНА АГЕНЦИЯ „ГЛАВНА ИНСПЕКЦИЯ ПО ТРУДА“

4.8.1.2. Извършване на проверки за спазване на трудовото законодателство, здравословни и безопасни условия на труд и в областта на заетостта

През 2019 г. от контролните органи на Агенцията са извършени общо 40 216 бр. проверки. Проверените предприятия са 31 412 бр., от които 4 010 бр. за първи път.

С цел повишаване ефективността на контролната дейност през 2019 г. са извършени 9849 проверки за изпълнение на дадени задължителни предписания (последващ контрол). За разследване на обстоятелствата за възникнали трудови злоупотреки и инциденти са извършени 595 бр. проверки. Проверките по спазване на трудовото законодателство в предприятия, извършващи строително-монтажни работи, са над 5 000 бр.; в предприятия от икономическа дейност (ИД) „Растениевъдство и животновъдство“ надвишават 4 500 бр., а в предприятия от ИД „Хотелиерство и ресторантьорство“ са повече от 6 000 бр.

В проверените предприятия са заети 1 466 412 лица. Установено е, че в тези предприятия са наети 32 263 лица с намалена трудоспособност, 27 742 трудоустроени лица, 60 073 пенсионери и 9666 чужденци.

В резултат на извършените проверки през 2019 г. са констатирани общо 171 826 броя нарушения по спазване изискванията и нормите на трудовото законодателство, Закона за трудовата миграция и трудовата мобилност (ЗТМТМ) и Закона за насърчаване на заетостта (ЗНЗ). Разпределението на нарушенията по основни групи е, както следва:

- ✓ нарушения на нормативните изисквания за здравословни и безопасни условия на труд – 85 190 броя;
- ✓ нарушения, свързани с изпълнението на трудовите правоотношения – 86 066 бр.;
- ✓ нарушения на разпоредбите по насърчаване на заетостта, трудовата миграция и трудовата мобилност – 522 броя.

Констатираните нарушения на изискванията за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд (ЗБУТ) се разпределят, както следва:

- нарушения на нормите, свързани с организацията и управлението на дейността за осигуряване на здраве и безопасност при работа – 52 111 бр.;
- нарушения на нормите по безопасност на работното оборудване и технологичните процеси – 22 303 бр.;
- нарушения на нормите по хигиена на труда – 10 776 бр.

По отношение на трудовите правоотношения установените нарушения се разпределят, както следва:

- Нарушения по заплащането на труда – 21 569 бр. – забавяне изплащането на трудовите възнаграждения на работниците и служителите; неначисляване и неизплащане на допълнителни трудови възнаграждения; неизплащане с увеличение на положен нощен и извънреден труд; неизплащане с увеличение на положен труд за работа на официални празници; липса на вътрешни актове по организация на работната заплата и непълноти в тяхното съдържание и др.

- Нарушения на разпоредбите, уреждащи спазването на работното време, почивките и отпуските – 10 498 бр. Нарушенията на разпоредбите на КТ, уреждащи работното време, почивките и отпуските, са свързани с неспазване от страна на работодателите на изискванията за установяване на разпределението на работното време в правилника за вътрешния трудов ред; в обектите не се държат на разположение на контролните органи екземпляр от правилника за вътрешния трудов ред и документи, свързани с разпределението на работното време, в т.ч.: поименни графици за работа за периода, за който е установено сумираното изчисляване на работното време; заповеди за въведено сумирано изчисляване на работното време; заповеди за полагане на извънреден труд. В икономическите дейности: „Търговия на дребно” и „Ресторантьорство” често не се спазват междудневната и седмичната почивка.

- Нарушения, свързани с възникването на трудовите правоотношения - 13 395 бр. Запазва се тенденцията, установена през последните години, най-голям брой нарушения от този вид да са свързани с непълноти в съдържанието на трудовите договори. През 2019 г. са констатирани 2 911 бр. нарушения, свързани с работа на лица без сключени писмени трудови договори. Констатирани са 112 случая на приемане на работа на непълнолетни лица без разрешение от Инспекцията по труда.

- Нарушения на разпоредбите по предоставяне на документи по трудови правоотношения – 7 739 бр.

Общият брой констатирани нарушения на нормите, регламентиращи закрила на труда на лицата с намалена работоспособност за 2019 г. е 837 бр., в т.ч. 9 бр. нарушения на Закона за хората с увреждания.

През 2019 г. общият брой констатирани нарушения на Закона за трудовата миграция и трудовата мобилност (ЗТМТМ) е 323, а отнасящите се пряко до работата на чужденци са 308 бр., като 3 бр. от тях са по командироването на чужденци в България.

Установените нарушения на Закона за насърчаване на заетостта (ЗНЗ) за 2019 г. са 199 бр.

За отстраняване на констатираните нарушения контролните органи на ИА ГИТ са приложили 164 538 бр. принудителни административни мерки (ПАМ). Най-често е предприемана принудителна административна мярка – даване на задължителни за изпълнение предписания – 163 463 бр. Останалите приложени ПАМ се разпределят, както следва:

- ✓ спрени машини, съоръжения, работни места и участъци – 293 бр.;
- ✓ отстранени от работа работници и служители поради липса на изискващата се квалификация или незапознати с правилата за здравословни и безопасни условия на труд – 87 бр.;
- ✓ въвеждане на специален режим за безопасна работа при възникване на сериозна и непосредствена опасност за живота и здравето на работещите и при невъзможност за спиране на работата на опасните съоръжения и машини – 36 бр.;
- ✓ спиране изпълнението на незаконни решения или нареждания на работодатели – 20 бр. и др.

През 2019 г. са съставени 9642 бр. актове за установени административни нарушения (АУАН). Най-много АУАН са съставени в предприятията от ИД: „Ресторантьорство“ – 1 552 бр.; „Строителство на сгради“ – 1 544 бр.; „Търговия на

дребно“ – 831 бр.; „Специализирани строителни дейности“ – 576 бр.; „Растениевъдство“ – 547 бр.; „Хотелиерство“ – 516 бр.

Съставените актове за нарушения на правните норми се разпределят както следва:

- за нарушения на норми, регламентиращи осигуряването на здравословни и безопасни условия на труд (ЗБУТ) – 1 888 бр., като 75 бр. от тях са за неизпълнени предписания;
- за нарушения на норми, регламентиращи трудовите правоотношения – 7 473 бр., като 1 516 бр. от тях са за неизпълнени предписания;
- за нарушения на норми на ЗНЗ – 65 бр., като 2 от тях са за неизпълнени предписания;
- за нарушения на ЗТМТМ – 216 бр.

През 2019 г. са издадени 9 038 бр. наказателни постановления. Сумата на санкциите от влезлите в сила наказателни постановления и одобрени споразумения по чл.415г от КТ е в размер на 12 935 860 лв.

Интензивната контролна дейност, осъществена от ИА ГИТ през 2019 г., е довела до подобряването на условията на труд в предприятията. Резултатите от контролната дейност показват, че относителният дял на проверените предприятия, изпълнили основните изисквания на Закона за здравословни и безопасни условия на труд, непрекъснато нараства. Постигнато е запазване на нивото на работещи при неспазени хигиенни норми не по високо от 12%.

Мярката е реализирана на национално ниво в рамките на утвърдения бюджет и бюджетна програма в областта на трудовите отношения и осигуряването на подходящи условия на труд. В резултат от реализирането на мярката е постигнато повишаване на ефективността на контрола за спазване на трудовото законодателство, здравословни и безопасни условия на труд и в областта на заетостта.

4.8.2. Обезопасяване на опасни за здравето източници на замърсяване – сметища, производства, отпадъчни води и др.

МИНИСТЕРСТВО НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ, ОБЩИНИ, ВИК ОПЕРАТОРИ; ВИК АСОЦИАЦИИ

4.8.2.1. Опазване и подобряване състоянието на водните ресурси

По приоритетна ос „Води“ на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020 г.“ (ОПОС 2014-2020) през 2019 г. са обявени общо 16 процедури за 2 582 189 537 лв. (договаряне в размер на 110%), сключени/издадени са 39 договори/заповеди за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ (БФП) в размер на 1 829 939 217 лв. (договаряне 78.2%). Сключени са 13 договора за предоставяне на финансиране за 831 737 264 лв.

Въведени са в експлоатация 6 новоизградени/реконструирани пречиствателни станции в общините Раднево, Банско, Тервел, Враца, Видин и Шумен. Освен тях, в експлоатация до момента са въведени още две (Асеновград и Добрич), които ще бъдат отчетени през 2020 г. Допълнителен брой жители с достъп до подобро водоснабдяване – 95 720 жители. Товарът на замърсяване, който се събира и третира в

пълно съответствие с приложимото законодателство, е за 196 271 еквивалент жители (екв. ж.).

През отчетния период е приключило изпълнението на 6 мащабни проекта: освен цитираните за общините Банско, Раднево, Шумен и Тервел по процедура “Втора фаза на проекти за изграждане на ВиК инфраструктура, чието изпълнение е стартирало по ОПОС 2007-2013“, също и проектът на Изпълнителната агенция по околна среда (ИАОС) относно разработването и въвеждане на методи за анализ на води, седименти и биота и проектът за разработване на Планове за управление на речните басейни (ПУРБ) за периода 2016-2021 г. В процес на изпълнение са други 33 проекта.

Със средства от ПУДООС е приключило изграждането на малки водоснабдителни обекти по 16 договора на обща стойност 16.845 млн. лв. в 14 общини: Горна Малина, Девин, Септември, Раковски, Оряхово, Велинград, Тервел, Разлог, Борово, Съединение, Якимово, Иваново, Петрич, Бойчиновци. Изградена е 84 км водопроводна мрежа, като броят на обхванатото от мярката население е 226 120 жители.

Със средства от ПУДООС е приключило изпълнението на проекти за колектори и канализации по 13 договора на обща стойност 24.795 млн. лв. в 11 общини: Лъки, Бургас, Столична община, Бяла Слатина, Лозница, Аксаково, Кнежа, Дупница, Балчик, Долни Чифлик, Златарица. В резултат от изпълнението на договорите е изградена 55 км канализационна мрежа, като броят на обхванатото от мярката население е 1 753 460 жители.

МИНИСТЕРСТВО НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ, ОБЩИНИ

4.8.2.2. Намалване на количеството депонирани битови отпадъци чрез изграждане на инфраструктура за оползотворяване на отпадъци

В рамките на приоритетната ос 2 „Отпадъци“ по ОПОС 2014-2020 са договорени 38 проекта с обща стойност на БФП 516 510 491 лв., които се равняват на 91.8 % от бюджета на оста. Всички 38 проекта са в процес на изпълнение към края на декември 2019 г.

Количеството на депонираните през годината битови отпадъци е 2 323 000 тона. Допълнителният капацитет за рециклиране на отпадъци е в размер на 17 316 тона/година. За постигане на допълнителен капацитет за оползотворяване на битови отпадъци (за получаване на енергия) е сключен договор за БФП между МОСВ и Столична община в партньорство с „Топлофикация София“ ЕАД за изпълнение на проект „Проектиране и изграждане на инсталация за комбинирано производство на енергия в София с оползотворяване на RDF – трета фаза на интегрирана система от съоръжения за третиране на битовите отпадъци на Столична община“.

МИНИСТЕРСТВО НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ, ОБЩИНИ

4.8.2.3. Изграждане на регионални съоръжения за екологосъобразно третиране и обезвреждане на отпадъците

Със средства от ПУДООС и държавния бюджет се изпълняват проекти за изграждане и доизграждане на регионални депа за твърди битови отпадъци. През годината е приключило изпълнението на 8 договора с общините Бяла, Благоевград, Оряхово и Петрич на обща стойност 29.267 млн. лв., като обхванатото от мярката население е 163 340 жители. Открито за експлоатация е едно новоизградено депо за неопасни отпадъци – Благоевград, обслужващо общините Благоевград, Симитли, Рила, Кочериново и Бобошево. Сключен е и един нов договор за изграждане на инфраструктура за третиране на отпадъци с община Бяла.

МИНИСТЕРСТВО НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ, ОБЩИНИ, ПУДООС

4.8.2.4. Закриване и рекултивация на съществуващи депа/ съоръжения за битови отпадъци, които не отговарят на изискванията на действащите нормативни актове

Дейностите по рекултивация на депа за твърди битови отпадъци се изпълняват със средства от ПУДООС по общо 43 договора.

През отчетния период е извършена изцяло техническата рекултивация на 5 депа в общините Крушари, Лесичово, Разлог, Малко Търново, Кюстендил и биологичната рекултивация на 14 депа в общините Кубрат, Костинброд, Сухиндол, Силистра-две депа, Разград, Каолиново, Бяла Слатина, Приморско, Свиленград, Тополовград, Драгоман, Чипровци, Ветово, като изплатените през годината средства са 5.492 млн. лева.

МИНИСТЕРСТВО НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ, ПУДООС

4.8.2.5. Проучване и разработване на пилотни модели за екологосъобразно събиране и временно съхранение на опасни отпадъци от домакинствата

Проектът се изпълнява по Българо-швейцарската програма за сътрудничество и е с общ бюджет 14 999 554 лв., от които 12 749 620 лв. безвъзмездна финансова помощ и 2 249 934 лв. национално съфинансиране. Проектът включва изграждането на центрове за събиране и временно съхраняване на опасни отпадъци от бита на територията на 5 пилотни общини (Шумен, Левски, Разград, Созопол и Съединение), а други 17 общини от прилежащата територия (Велики Преслав, Смядово, Каспичан, Хитрино, Лозница, Самуил, Исперих, Завет, Цар Калоян, Пордим, Никопол, Белене, Марица, Калояново, Хисаря, Приморско, Царево) да бъдат обслужвани със специално оборудвани мобилни събирателни пунктове. Чрез изпълнението на мярката се обхващат приблизително 360 000 жители в пилотните общини. До края на 2019 г. са изградени и пуснати в експлоатация всички 5 пилотни центрове, а мобилни събирателни пунктове са доставени в 15 от посочените общини. Количеството събрани и временно съхранени опасни отпадъци от домакинствата е 5 874 772 тона.

МИНИСТЕРСТВО НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ, ПУДООС

4.8.2.6. Изпълнение на мерки за екологосъобразно обезвреждане на излезли от употреба пестициди и други препарати за растителна защита с изтекъл срок на годност

Проектът се изпълнява по Българо-швейцарската програма за сътрудничество и е с общ бюджет 39 858 198 лв., от които 33 879 468 лв. безвъзмездна финансова помощ и 5 978 730 лв. национално съфинансиране. Включва дейности за преопаковане, временно съхранение, износ с цел обезвреждане и саниране на складове и терени, където се съхраняват излезли от употреба пестициди или други препарати с изтекъл срок на годност, с цел премахване на опасността за здравето на населението и околната среда в засегнатите региони. Ще бъдат обезвредени, изчистени и санирани 215 (от всички 288) склада с различна степен на риск за общественото здраве, съдържащи 4 387 тона пестициди и препарати за растителна защита с изтекъл срок на годност, изоставени повече от 30 години. Реализацията ще премахне здравния риск за над 2 260 000 жители, населяващи 135 общини, в които са разположени складове за излезли от употреба пестициди.

До края на 2019 г. са обезопасени 67 склада, като количеството обезвредени препарати е 3 751.193 тона. Премахната е опасността за населението в общо 54 общини.

МИНИСТЕРСТВО НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ, МИНИСТЕРСТВО НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ (ГДПБЗН), ОБЩИНИ

4.8.2.7. Превенция и управление на риска от наводнения и свлачища

МИНИСТЕРСТВО НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ

В рамките на приоритетна ос 4 „Превенция и управление на риска от наводнения и свлачища“ по ОПОС 2014-2020 г. са обявени 6 процедури на стойност 164 835 799 лв. Сключените договори/издадените заповеди са 15 с обща стойност на БФП 107 639 745 лева, приключило е изпълнението на един проект, 14 проекта са в процес на изпълнение.

През годината продължи изпълнението на проектите, за които са сключени договори по процедури „Превенция и противодействие на свлачищните процеси за ограничаване на риска от тях (вкл. по републиканска пътна мрежа)“ и „Превенция и противодействие на свлачищните процеси по републиканска пътна мрежа - Фаза 1“.

За осигуряване на допълняемост и взаимодействие по превенцията и управлението на риска е обявена процедура „Интегриране, надграждане и оптимизация на процесите по превенция, готовност и реагиране на рискове от природен характер“ с целева стойност над 7 000 000 жители, защитени от риск, и бенефициент ГД ПБЗН в МВР. Очакваният резултат е осигуряване на национална информационна система (платформа), интегрираща съществуващите локални системи, съвместима с Националната система за управление на водите в реално време (НСУВРВ), съответно с пилотния проект за р. Искър и с възможност впоследствие за интеграция с Европейска система за оповестяване на населението. Изпълнението на проекта ще има принос към постигането на показателя „Брой жители, които се ползват от мерки за защита от наводнения“ към 2023 г.

а) Повишаване защитата и готовността за адекватна реакция на населението при наводнения

МИНИСТЕРСТВО НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ

Изградени са два центъра за повишаване на готовността за реакция при наводнения.

МИНИСТЕРСТВО НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ

Брой на жителите, които се ползват от мерки за защита от наводнения – 55 783 души, като стойността е отчетена по проект „Центрове за повишаване готовността на населението за реакция при наводнения“.

Райони със значителен потенциален риск от наводнения, в които населението няма готовност за адекватна реакция при наводнения – 116 броя.

б) Повишаване защитата на населението от свлачищни процеси

МИНИСТЕРСТВО НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ

В рамките на индикатор „Население в риск от свлачища“ са отчетени 510 211 души.

Успешно се провеждат мероприятия, чрез които да бъде намален броят на жителите в риск от свлачища чрез финансиране на строителни работи за укрепване на свлачища. През 2019 г. по показател „Население в риск от свлачища“ е отчетено реализираното намаление с изпълнението на проектите „Превенция и противодействие на свлачищните процеси по републиканска пътна мрежа - Фаза 1“ от АПИ – рискът е предотвратен за 7 063 жители, и „Укрепване на свлачище LOV19.44327.02 - откос на път за Регионално депо за твърди битови отпадъци в гр. Луковит“ – рискът е предотвратен за 2 726 жители. Постигнатата стойност по показател 4.4. “Укрепена свлачищна площ“ е 3.47 ха. Договорени са 8 проекта с обща целева стойност 85.40 ха. Изпълнението на тези проекти ще гарантира постигането на общата целева стойност на показателя.

**МИНИСТЕРСТВО НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ,
ОБЩИНИ**

4.8.2.8. Намаляване замърсяването на атмосферния въздух чрез понижаване количествата на ФПЧ10

В рамките на приоритетна ос 5 „Подобряване качеството на атмосферния въздух“ на ОПОС 2014-2020 г. през отчетния периода са обявени общо 5 процедури на стойност 615 522 102 лв., сключени/ издадени са общо 36 договори/заповеди за БФП в размер на 608 753 830 лв., 25 проекта са в процес на изпълнение, а 11 са приключили. Постигането на всички етапни цели е в резултат от предприетите мерки за ускоряване изпълнението, включително чрез изменение на програмата и промяна в подхода на финансиране.

В изпълнение на сключените договори по процедура „Мерки за подобряване качеството на атмосферния въздух“ пет от седемте бенефициенти търгуват поръчки за

първия етап от проектите. Дейностите са насочени към намаляване на количеството на ФПЧ10 и увеличаване на населението, обхванато от мерките за намаляване на количествата на ФПЧ10 и азотни оксиди на територията на общини с нарушено качество на въздуха чрез финансиране на мерки за подмяна на отоплителни устройства на твърдо гориво. Първите резултати се очаква да бъдат представени още през 3 – 4-то тримесечие на 2020 г. (при срок за изпълнение май 2021 г.). Управляващият орган (УО) на програмата има готовност за извършване на преглед на резултатите, с което ще се даде възможност на бенефициентите да стартират дейностите по реалната подмяна на уредите с директен положителен принос за подобряване качеството на атмосферния въздух чрез намаляване нивата на ФПЧ10.

През отчетния период УО предприе редица мерки за изпълнение на целевите стойности на показателите по оста, в резултат на проведени предварителни консултации, за да се адресира транспортът като основен замърсител на въздуха и да се осигури допълняемост към мерките за подмяна на отоплителните уреди на твърдо гориво, като през м. юли 2019 г. е обявена процедура „Мерки за адресиране на транспорта като източник на замърсяване на атмосферния въздух“. Транспортът е идентифициран като вторият основен замърсител. Подмяната на остарелия дизелов автобусен парк е с пряк принос за подобряване качеството на въздуха, а на стария силно амортизиран състав с електрически транспорт – с косвен принос: да направи обществения транспорт по-привлекателен и така да отклони гражданите от ползване на лични МПС. По процедурата са подадени 12 проектни предложения за договори на стойност приблизително 500 млн. лв., с които ще бъдат доставени нови екологосъобразни превозни средства за обществен превоз (292 броя електрически автобуси, 60 броя тролеи и 25 броя трамваи). Чрез тази процедура се насочва ресурс към разрешаването на тежкия проблем, свързан с качеството на атмосферния въздух, компрометиран с високи нива на ФПЧ10.

През 2019 г. успешно приключи изпълнението на 11 проекта по процедура „Разработване/Актуализация на общинските програми за качеството на атмосферния въздух“. Разработени или актуализирани са общински програми по чл.27 на Закона за чистотата на атмосферния въздух. Бенефициентите са общини с наднормени нива на замърсители (фини прахови частици, азотни оксиди). Чрез изпълнението на проектите са планирани мерки за подобряване на качеството на атмосферния въздух, които да доведат до постигане на определените норми. През периода беше обявена и процедура с идентична цел, насочена към общините, чиито проектни предложения не са постъпили в първоначално определения срок.

МИНИСТЕРСТВО НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ /ИАОС/ РИОСВ

4.8.2.9. Извършване на текуща оценка на качеството на атмосферния въздух (КАВ) и контрол на емисиите на вредни вещества от неподвижни източници на емисии

Националната система за наблюдение и контрол осигурява оценка на качеството на атмосферния въздух (КАВ), която се извършва чрез 34 автоматични измервателни станции, 9 пункта с ръчно пробонабиране и последващ анализ, 5 ДООС системи (на принципа на диференциална оптична атомноабсорбционна спектрофотометрия). Осигурена е постоянна техническа и комуникационна поддръжка на системата, което

дава възможност за непрекъснат мониторинг и информация за качеството на атмосферния въздух в реално време.

Планират се и се осъществяват, от Регионалните инспекции по околната среда и водите (РИОСВ) и от Изпълнителната агенция по околна среда (ИАОС), контролни проверки на неподвижни източници на емисии. През 2019 г. от 16-те РИОСВ са извършени 1 728 проверки по Закона за чистотата на атмосферния въздух на предприятия/ обекти на територията на цялата страна, като продължава прилагането на засилен ежемесечен контрол от РИОСВ на големите горивни инсталации, оказващи въздействие върху качеството на въздуха по отношение нивата на серен диоксид. От ИАОС, съгласно утвърден от министъра на околната среда и водите график, през годината са извършени контролни проверки на неподвижни източници на емисии от 97 обекта с 233 пробовземни точки.

Осигурена е представителна информация за качеството на атмосферния въздух и е предоставен достъп на обществеността до информация за превишаване на праговите стойности по отношение на основните замърсители. Всекидневно на интернет-страницата на ИАОС се публикуват бюлетини за качеството на атмосферния въздух. Информацията се обобщава и публикува и в тримесечни бюлетини.

Извършването на текуща оценка на качеството на атмосферния въздух допринася за предприемане на мерки за намаляване на здравния риск за населението от замърсяване на атмосферния въздух.

МИНИСТЕРСТВО НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ /ИАОС/ РИОСВ

4.8.2.10. Извършване на текуща оценка на състоянието на почвите в рамките на мониторинговата мрежа за почвен мониторинг – I ниво (широкомашабен мониторинг) и II ниво (вкисляване и засоляване)

Оптимизирани са националните мрежи за наблюдение и контрол на състоянието на почвите, утвърдени от изпълнителния директор на ИАОС. В годишната Програма за 2019 г. за почвен мониторинг са определени за пробонабиране 115 пункта по I ниво и 58 пункта по II ниво, като 12 пункта са за засоляване. От тях са пробонабрани съответно 690 проби по I ниво и 464 проби по II ниво, като 288 са пробите за засоляване.

Извършването на текуща оценка на състоянието на почвите допринася за предприемане на мерки за намаляване на здравния риск от процесите на вкисляване и засоляване на почвите.

4.9.3. Развитие на Националната система за мониторинг на околната среда (НСМОС)

ИАОС

4.9.3.1. Осигуряване на достоверна и достатъчна по обхват информация за състоянието на околната среда

През отчетния период са разработени и внедрени 16 информационни системи за подсистемите на НСМОС. Информационните системи с публичен достъп са 8 на брой.

4.9.4. Намаляване емисиите на парникови газове чрез финансираните от Националния доверителен екофонд (НДЕФ) програми

НДЕФ, ОБЩИНИ

4.9.4.1. Изпълнение на проекти за енергийна ефективност

В рамките на Инвестиционната програма за климата (ИПК) са реализирани 16 публични проекта за енергийна ефективност с обща стойност на субсидията от НДЕФ в размер на 7.177 млн. лв. и съфинансиране от общините в размер на 5.234 млн. лв. Извършено е саниране на 3 административни сгради, 6 училища, 3 детски градини, една болница, две здравни служби и едно улично осветление. Пряко или косвено от проектите са облагодетелствани 1 260 000 жители и са създадени 472 временни работни места. В резултат на реализираните проекти са спестени 107 667 тона CO₂ за 30-годишен период. Спестена топлинна енергия – 3 795 000 kWh, спестена електроенергия – 2 365 000 kWh (на годишна база).

НДЕФ, ОБЩИНИ, ДЪРЖАВНИ ИНСТИТУЦИИ

4.9.4.2. Схема за насърчаване използването на електромобили

По ИПК през 2019 г. продължава реализирането на Схемата за насърчаване използването на електромобили и хибридни автомобили от публичните институции. Закупени са 6 превозни средства (3 plug-in хибрида, 2 електрически категория L7e и едно кат. M1). Количествената информация за намалението на емисиите на парникови газове в резултат от изпълнението на мярката е: спестени годишни CO₂ емисии – 20 846 кг; годишни емисии на Nox – 112 кг; годишни емисии прахови частици – 3.77 кг; спестени годишни емисии CO – 246 кг. Спестени горива на годишна база: бензин – 7.14 хил. л, дизел – 5.65 хил. л.

НДЕФ, ОБЩИНИ

4.9.4.3. Оползотворяване на топлинната енергия на минералните води и като резултат – директно или индиректно намаляване на емисиите на парникови газове, чрез безвъзмездно предоставяне на средства за финансиране на част от ремонтните дейности/ разширяване/ изграждане на инфраструктура – общинска собственост, водещи до подобряване и повишаване на ефективното използване на ресурсите от минерални води

В изпълнение на Програмата на МОСВ за подпомагане на общините за ефективно управление на находищата на минерални води на тяхна територия, НДЕФ финансира проекти, водещи до оползотворяване на топлинната енергия на минералните води и като резултат - директно или индиректно намаляване на емисиите на парникови газове. Бюджетът на Програмата е 3.5 млн. лева. Схемата е пилотна и има характер на

финансов инструмент, чрез който се осигуряват средства за безвъзмездно съфинансиране (до 50% от стойността на проектите) и за покриване на разходите на местните власти за лихви при използването на кредити за реализиране на горепосочените проекти.

През 2019 г. са завършени 6 проекта на обща стойност 4 198 хил. лв. Субсидия от НДЕФ – 2 195 хил. лв. С реализацията на проектите са реконструирани 4 помпени станции, 4 събирателни резервоара, ремонтирани са 6 каптаж/ревизионна шахта, изградена е една санитарно-охранителна зона, пояс А. Изградени са 14.5 км водопроводи. Пряко или косвено от проектите са облагодетелствани 350 000 жители и са създадени 73 временни работни места.

4.9.5. Ползване на природни ресурси от защитени територии – национални паркове

МИНИСТЕРСТВО НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ, ДИРЕКЦИИ НА НАЦИОНАЛНИТЕ ПАРКОВЕ (ДНП)

4.9.5.1. Осъществяване на поддържащи и възстановителни дейности в горите на националните паркове със съпътстващо ползване на дървесина от местното население

Осигурена е възможност за местното население от прилежащите територии на националните паркове („Рила“, „Пирин“ и „Централен Балкан“) частично да задоволява нуждите си от дървесина срещу заплащане на такса. Издадени са разрешителни за ползване на дървесина в рамките на поддържащите и възстановителните дейности в горите, разположени в националните паркове, на 813 домакинства.

МИНИСТЕРСТВО НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ, ДИРЕКЦИИ НА НАЦИОНАЛНИТЕ ПАРКОВЕ (ДНП)

4.9.5.2. Ползване на недървесни горски продукти – гъби и диворастящи плодове, в националните паркове

Осигурена е възможност за местното население от прилежащите територии на трите национални парка да ползва природни ресурси срещу заплащане на такса. Издадени са 146 разрешителни за събиране с търговски цели на гъби и диворастящи плодове в територията на националните паркове.

4.10. Подобряване на качеството и чистотата на храните.

МИНИСТЕРСТВО НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО, ХРАНИТЕ И ГОРИТЕ

4.10.1. Разработване, координиране и прилагане на държавни политики в областта на безопасността и качеството на храните

През 2019 г. продължи оптимизирането на нормативната база в областта на безопасността и качеството на храните:

Отчет за 2019 г. за изпълнение на Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.)

- Изготвен е проект на Закон за управление на агрохранителната верига, обн. в ДВ, бр.51/05.06.2020 г.;
- Изготвен е проект на нов Закон за храните, обн. в ДВ, бр.52/09.06.2020 г.;
- Изготвен е проект на Наредба за изменение и допълнение на Наредба №4 от 2014 г. за специфичните изисквания към производството на суровини и храни от животински произход в кланични пунктове, тяхното транспортиране и пускане на пазара, обн. в ДВ, бр.37/21.04.2020 г.;
- Разработена е Наредба №4 за условията и реда за употребата на незадължителния термин за качество „планински продукт“ и за осъществяване на официалния контрол върху неговата употреба, обн. в ДВ, бр.45/28.05.2019 г.;
- Разработена е Наредба №5 за подготовка и представяне на искания до Европейската комисия относно земеделските продукти и храни със защитени географски означения и традиционно специфичен характер, за контрол за съответствие с продуктовата спецификация и за водене на регистри на производителите и контролиращите лица, обн. в ДВ, бр.67/13.08.2019 г.;
- Извършено е вписване на Защитеното наименование за произход „Странджански манов мед“/„Манов мед от Странджа“ в европейския Регистър на защитените наименования за произход и защитените географски указания съгласно Регламент за изпълнение (ЕС) 2019/537 на Комисията от 28 март 2019 г. за вписване на наименование в регистъра на защитените наименования за произход и защитените географски указания;
- Проведена е национална процедура по обработка на заявленията за спецификации на защитените наименования за произход „Българско кисело мляко“ и „Българско бяло саламурено сирене“ и придружителната документация, с оглед изпращането на двете досиета в Европейската комисия за разглеждане и вписване на двете наименования в европейския Регистър на защитените наименования за произход и защитените географски указания. Извършени са проверки на място при членовете на сдружение „Български традиционно млечни продукти“;
- Проведена е национална процедура по обработка на заявление за вписване на „Лютеница Първомай“/„Първомайска лютеница“ в европейския Регистър на защитените наименования за произход и защитените географски указания, като са осъществени и проверки на място при членовете на сдружение „Лютеница Първомай“.

МИНИСТЕРСТВО НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО, ХРАНИТЕ И ГОРИТЕ

4.10.2. Поддържане на система за официален контрол при производството и търговия с храни и материали и предмети, предназначени за контакт с храни

Българската агенция по безопасност на храните (БАБХ) провежда ефективен контрол с цел проверка за спазване на изискванията на действащото законодателство за осигуряване на безопасност на храните по цялата хранителна верига при производството и търговията с храни и материали и предмети, предназначени за контакт с храни, в следните основни направления:

1. Поддържане на система за контрол, основана на определени принципи – степен на риска, гъвкавост, пропорционалност и др.:

- Общ брой извършени проверки – 173 078;
- Издадени предписания – 9 933 бр. През 2019 г. средно всяка 17-та проверка приключва с издаване на предписание, като честотата на налагане на административни мерки се запазва на нивото от предходната година;
- Съставени Актове за установяване на административно нарушение (АУАН) – 2 029 бр. През 2019 г. средно всяка 85-та проверка приключва със съставяне на акт (през 2018 г. – всяка 94-та). Анализът на данните сочи еднаква кратност на налагане на административни мерки при извършения официален контрол за последните две години.
- Общ брой затворени обекти/обекти с временно преустановена дейност – 68;
- Възбранени и бракувани храни – 215 825 кг., 644 л. и 424 бр. храни от животински и неживотински произход и 4 932 641 бр. яйца;
- Вследствие на епизоотичната обстановка от Африканска чума по свинете са възбранени и унищожени 243 701 кг. месо, субпродукти, месни разфасовки и заготовки, и месни продукти и 58 724 кг. странични животински продукти, добити от домашни и диви свине;
- Общ брой проверени сигнали и жалби – 424;
- Общ брой отговори на запитвания и изразени становища – 828.

2. Предпазване на потребителите от измами, заблуди и незаконни практики с храни чрез участие в организираната от Европол и Интерпол международна операция OPSON, насочена срещу разпространението на фалшифицирани и неотговарящи на стандартите хранителни продукти и напитки

През 2019 г. БАБХ отново участва в организираната от Европол и Интерпол международна операция OPSON, насочена срещу разпространението на фалшифицирани и неотговарящи на стандартите хранителни продукти и напитки. От обекти за производство на храни, обекти за търговия на едро с храни, логистични центрове и обекти от търговска мрежа са иззети, унищожени или насочени за преетикетиране над 15 тона месо и месни продукти, несъответстващи по микробиологични показатели, и 5.2 тона кафе. Несъответствията, констатирани по време на операцията, касаят съхранение и търговия на храни с изтекъл срок на годност, подмяна на срок на годност, предлагане на месо без здравна маркировка, търговия на храни от животински произход в домашни условия, без да са преминали официален контрол, търговия на зеленчуци с лошо качество, невъзможност за извършване на проследимост на предлаганите суровини и храни.

Във връзка с констатираните несъответствия на бизнесоператорите са връчени актове за установяване на административно нарушение.

3. Контрол върху храни, съдържащи генетично модифицирани организми (ГМО) или произведени от ГМО

През 2019 г. е извършено лабораторно изпитване на 78 бр. проби от различни храни за наличие на ГМО. Изследвани са следните групи продукти:

- Суровини – соеви, и/или царевични, които се използват в производствата на храни, (соев протеин, соев гранулат, соев концентрат, соев лецитин, соя зърно, царевично зърно, соево брашно, царевично брашно);

- Храни готови за консумация: колбаси, соеви храни, витабел, вафли, царевични чипсове/снаксове, пуканки, царевичен хляб, вафли, шоколад и шоколадови изделия, царевични чипсове/снаксове, пуканки;
- Храни за кърмачета и малки деца на соева основа (адаптирано мляко на соева основа, предназначено за кърмачета);
- Ориз и оризови продукти (проби, взети при внос от граничния контрол съгласно Решение 2013/287/ЕС за изпълнение на Комисията от 13 юни 2013 година за изменение на Решение за изпълнение 2011/884/ЕС относно спешни мерки във връзка с неразрешен генетично модифициран ориз в оризови продукти с произход от Китай).

При извършените лабораторни изследвания не са установени несъответстващи проби храни.

4. Контрол върху храни за съдържание на замърсители, материали и предмети, предназначени за контакт с храни

Националната програма за 2019 г. за контрол на храни и материали и предмети за контакт с храни за добавки, химични и микробиологични замърсители и контрол на храни, обработени с йонизиращи лъчения обхваща плановото вземане на проби от храни от растителен и животински произход. Общият брой взети проби е 474, като при 2 от тях (за наличие на акриламид) е установено несъответствие. За установените несъответстващи резултати са предприети съответните корективни действия.

През 2019 г. за целите на официалния контрол за анализ по микробиологични показатели и трихинела са взети общо 1 118 819 проби, които са анализирани за 1 134 493 показатели. По 387 от изследваните показатели са констатирани несъответстващи резултати. За констатираните несъответствия са предприети корективни мерки.

5. Контрол върху храни за остатъци от пестициди

През 2019 г. по Национална програма за контрол на остатъци от пестициди в и върху храни са взети 339 проби, от които 245 – от храни от неживотински произход, 24 – от храни от животински произход, 10 храни за кърмачета, 60 листни проби и 167 проби за остатъчни вещества от пестициди по реда на Регламент (ЕО) 2018/555. При три от пробите за остатъчни вещества от пестициди са установени несъответстващи резултати (при лимони, внос от Турция и при спанак и зеле от български произход). Изтеглени от пазара и унищожени са 206 кг лимони, а при спанака и зелето не са установени налични количества в търговската мрежа.

6. Контрол върху храни по Програма за мониторинг и докладване на антимикробна резистентност на зоонозни и коменсални бактерии в Република България (АМР)

За целите на мониторинга по Програмата за контрол на антимикробна резистентност за 2019 г. са взети представителни изолати от 155 проби от заклани свине и от 300 проби от предварително опаковано, охладено месо от свине и едри преживни животни от търговска мрежа.

МИНИСТЕРСТВО НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО, ХРАНИТЕ И ГОРИТЕ

4.10.3. Поддържане на официални регистри на обектите за производство и търговия с храни и материали и предмети, предназначени за контакт с храни и на обектите за обществено хранене

Българската агенция по безопасност на храните упражнява контрол на електронните национални регистри, като изготвя и поддържа списъци на обектите за производство и търговия с храни и материали и предмети, предназначени за контакт с храни и на обектите за обществено хранене, на транспортните средства, както и други категории обекти, както следва:

- Национални регистри на обектите за производство и търговия с храни (обекти за производство, съхранение и търговия с храни от животински произход, обекти за производство, съхранение и търговия с храни от неживотински произход, обекти за търговия на едро с храни, обекти за търговия на дребно с храни), съгласно изискванията на Закона за храните – с включени 156 258 обекта през 2019 г.;
- Национални регистри на транспортните средства за превоз на суровини и храни от животински произход и на странични животински продукти и продукти от тях – през 2019 г. обхващат общо 24 897 транспортни средства;
- Национални списъци на: риболовните съдове, извършващи улов на риба, обекти за първично производство на гъби, пунктове за изкупуване на диворастящи гъби и/или горски плодове, обекти, съгласно изискванията на Наредба 26/2010 г. за директни доставки на малки количества суровини и храни от животински произход, регистър на издадените разрешения за оператори на хранителни банки – с включени през 2019 г. общо 7 415 обекта.

В началото на м. януари 2019 г. е сключен Договор за възлагане на обществена поръчка за техническа поддръжка на Националния електронен регистър на обектите за производство и търговия на едро и дребно с храни от животински и неживотински произход. Това ще допринесе за подобряване на процесите, свързани с актуализирането и поддържането на данните в уеб-базираната система.

МИНИСТЕРСТВО НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО, ХРАНИТЕ И ГОРИТЕ

4.10.4. Поддържане на високи стандарти за качеството на храни и напитки

Прилагането на Националната програма за контрол на качествените характеристики на храни гарантира поддържането на високи стандарти за качеството на храни и напитки. Тя предвижда мониторинг на качествените характеристики на храните, за които има заложен изисквания в нормативни актове или стандарти и на физикохимични показатели по технологична документация (ТД). В Програмата за 2019 година са заложен за изпитване 1 117 проби от суровини и храни от растителен и животински произход, в това число:

- Храни, произведени по национални, утвърдени и браншови стандарти – 323;
- Готварска сол – 112, от тях 19 несъответстващи;
- Пчелен мед – 56, от тях 7 несъответстващи;
- Храни за енергийна стойност – 112, от тях 6 несъответстващи;
- Млечни продукти за вложени немлечни мазнини и физикохимични показатели по ТД на производителя – 242, от тях 13 несъответстващи;
- Замразени цели птичи трупове и охладени и замразени разфасовки от птиче месо за абсорбирана вода – 151, без установени несъответствия;
- Маслинови масла – 3, без установени несъответствия.

За констатираните несъответствия са предприети коригиращи действия от страна на БАБХ.

През 2019 г. по предложение на браншовите организации и с участието на представители на браншовите организации, на висши учебни заведения, на научните среди и БАБХ, са одобрени обекти, които да произвеждат храни по стандарти както следва:

- Утвърден стандарт „Стара планина“ (за месни заготовки и месни продукти) – 77 обекта;
- Утвърден стандарт „България“ (за брашно бяло, добруджа и типово и хляб бял, добруджа и типов) – 90 обекта;
- Браншови стандарт „Лютеница“ – 12 обекта;
- Браншови стандарт за „Рафинирано слънчогледово масло“ – 6 обекта;
- Обекти, произвеждащи млечни продукти по Български държавен стандарт (БДС) – 59.

Извършено е изпитване на 323 проби храни, произведени по национални стандарти, стандарти, разработени от браншови организации, от които 279 проби са съответстващи, а 44 – несъответстващи. За констатираните несъответствия по всички стандарти са предприети съответните коригиращи действия.

МИНИСТЕРСТВО НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО, ХРАНИТЕ И ГОРИТЕ

4.10.5. Функциониране на компетентна контактна точка по системата за бързо съобщаване за храни и фуражи RASFF

Системата *RASFF* осигурява бърз обмен на информация за рисковете, произтичащи от храни, и предприетите мерки за овладяване на тези рискове.

През 2019 г. са предприети действия по 65 входящи нотификации, в т. ч.: по 41 - за предупреждение, по 5 – за информация и проследяване, по 16 – за информация и насочване на вниманието, по 1 – за информация и по 2 – за несъответствие. Предоставена е информация и по едно запитване. Изготвени са 6 изходящи нотификации, в които България съобщава за констатирани несъответствия. От тях по една са съответно за предупреждение и за информация и проследяване и по 5 – за насочване на вниманието.

Чрез официалната интернет-страница на БАБХ потребителите са информирани своевременно за наличието на храни на пазара, които са обект на нотификация и се разпространяват на българския пазар.

Средствата за изпълнение на гореописаните дейности по Приоритет I, включени в Плана за изпълнение на Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.) за 2019 г. се осигуряват от държавния бюджет.

Обхватът на въздействие на изпълнените мерки от Плана за 2019 г. е насочен към всички целеви групи и води до постигане на високо ниво на защита на здравето на потребителите.

Направление 5. Разработване на адекватна миграционна (външна и вътрешна) и имиграционна политика

5.1. Усъвършенстване на отчитането на вътрешната и външната миграция.

ИНСТИТУТ ЗА ИКОНОМИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ ПРИ БАН

5.1.1. Разработване на научно-приложен проект: „Устойчивост на завръщането и фактори за последваща миграция на българското население”

Проектът не е завършен през 2019 г. и е в процес на изпълнение. В проекта се изследват факторите, предопределящи повторни миграционни намерения сред хората с миграционен опит.

БЕЖАНСКО-МИГРАНТСКА СЛУЖБА НА БЧК

5.1.2. Поддържане на база данни / регистър за предоставени социални консултации и подпомогнати граждани на трети страни, включително бежанци (бенефициенти на международна закрила/ статут на бежанец или хуманитарен статут съгласно ЗУБ)

С оглед анализ на нуждите на граждани на трети страни, идентифициране броя на уязвимите сред тях лица и планиране на дейности по подпомагането на тези лица, БЧК поддържа регистър на бенефициентите.

Бежанско-мигрантската служба на БЧК /БМС/ продължи и през 2019 г. да поддържа регистър на граждани на трети страни /в електронен и хартиен формат/, на които е оказано съдействие. Предоставените консултации, социални услуги и хуманитарна и/или финансова помощ са отразени в базата данни на БМС. Достъп до регистъра има и представителството на ВКБООН в България.

Броят на предоставените услуги /социални консултации/ на национално ниво е 11 048 социални консултации на бенефициенти от целевата група от екипите на БЧК, основно в град София и областите Хасково, Варна, Пловдив и Сливен.

3 686 лица, търсещи или получили международна закрила и уязвими мигранти бяха подпомогнати с лекарства, хуманитарна помощ в натура /хигиенни пакети, дрехи, ученически пособия, вещи от първа необходимост и др./, както и от еднократни финансови помощи, заплащане на здравни осигуровки, намиране на работа, кризисно настаняване и превод пред институции и структури на местната власт.

БЕЖАНСКО-МИГРАНТСКА СЛУЖБА НА БЧК

5.1.3. Поддържане на Информационен център за бежанци в София

Информационният център за бежанци на БЧК, който отвори врати в началото на 2014 г. с цел подпомагане интеграцията на лицата, получили международна закрила в България, продължи да функционира и през 2019 г. Екипът от социални работници предоставяше социални консултации, превод от арабски, фарси и английски, придружаване до институции, структури на общинската администрация, медицински заведения и други на бенефициентите.

Отчет за 2019 г. за изпълнение на Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.)

По проект „Подобряване условията за прием и интеграция на търсеци закрила лица и бенефициенти на международна закрила”, финансиран от ВКБООН, продължи функционирането на Интеграционно-информационния център за бежанци в София. Работата на този център подпомага социалното включване на лицата, търсеци закрила и интеграцията на тези, получили международна закрила в България. През 2019 г. са предоставени консултации по социални въпроси като достъп до образование, медицинска помощ, пазар на труда, намиране на жилище, издирване и събиране на членове на семейство, роля на институциите в България, системата за социално подпомагане, здравно осигуряване и др. въпроси, касаещи ежедневието на 617 граждани на трети страни, живеещи основно на външни адреси в София. С финансиране по проекти се проведе общо 11 курса по български език за бежанци с общ брой от 100 участника. Курсовете покриват съответната програма за нива А1, А2 и Б1 на Европейската езикова рамка.

Брой консултации по социални въпроси: 2045.

Брой проведени курсове по български език: 11 курса по 120 учебни часа.

Брой срещи на бежанци с българи: 11 инициативи, в които са взели участие общо 429 лица, от които 116 бежанци.

Брой проведени информационни сесии по теми, вълнуващи бежанците: 13, посветени на техните права и задължения в Република България, как да търсят работа, записване при личен лекар, превенция на домашното насилие, кандидатстване за българско гражданство.

Брой бежанци, преминали курс по български език: 100 лица.

5.2. Развитие на имиграционна политика за привличане на българи, живеещи в чужбина

МИНИСТЕРСТВОТО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

5.2.1. Изменение и допълнение на ПМС №103/1993 г. с цел разширяване на обхвата на страните и броя на студентите от компактни български общности зад граница

В началото на годината е актуализирано ПМС №103/1993 г. (изм. и доп. ДВ. бр.9 от 31.01.2020 г.) за осъществяване на образователна дейност сред българите в чужбина и разширяване обхвата на информационната кампания за възможностите за обучение в български висши училища.

Обхватът на страните и броят на студентите от компактни български общности зад граница е разширен.

Мярката има въздействие на национално и на международно ниво.

ДЪРЖАВНА АГЕНЦИЯ ЗА БЪЛГАРИТЕ В ЧУЖБИНА

5.2.2. Удостоверяване на български произход

През 2019 г. са обработени над 28 000 комплекта с документи, като са издадени над 24 500 удостоверения, при посочена прогнозна цифра на издадени удостоверения 16 000 - 18 000. Най-много удостоверения са издадени на сънародници в: Македония 7 853, Украйна 6 844, Молдова 5 067, Сърбия 2 314, Албания 1 334, Русия 903.

Въведена е стриктна процедура. Желаящите да подадат заявление за издаване на удостоверение се регистрират предварително в агенцията по електронен път.

Хората имат възможност лично да подават заявления на гише в агенцията. Друга възможност за подаване на документи е чрез консулските служби и дипломатическите представителства на България в чужбина.

ИНСТИТУТ ЗА ИЗСЛЕДВАНЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО И ЧОВЕКА ПРИ БАН

5.2.3. Проект: „Разработване на политики, насочени към българите в чужбина“ (2019–2020 г.)“

Проект „Разработване на политики, насочени към българите в чужбина“ (2019–2020 г.), е възложен от Министерския съвет на Република България и има за цел да разработи предложения за конкретни политики, насочени към българите, живеещи в чужбина. Разработването на анализа и политиките трябва да бъде съобразен с разграниченията – стара – нова емиграция, традиционни български диаспори – нови емигранти, отдалеченост на страната-приемник, нагласи към връщане в България и поколение в емиграция. Политиките трябва да включват обща част, която да се отнася до общите миграционни политики на държавата, и специфична част, която да отчита спецификите на анализиранияте страни (14 на брой – Западните Балкани – Сърбия, Северна Македония, Косово, Албания, Украйна, Молдова, Турция, САЩ, Канада, Испания, Франция, Италия, Германия, Великобритания).

През 2019 г. са проведени количествени и качествени (биографично интервю) изследвания. Подготвени са доклади, свързани с контекста във всяка една от включените страни (политики спрямо имигрантите, нагласи към тях, вълни на имиграция).

Проектът е финансиран от МС с постановление (180 000 лв.).

5.3. Въвеждане на специални мерки и дейности, насочени към етническите българи, живеещи извън територията на страната.

МИНИСТЕРСТВОТО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

5.3.1. Насочване на кандидат-студенти от българските общности зад граница към обучение в приоритетни направления и специалности с цел бъдеща професионална реализация в България

Извършен е прием на студенти и докторанти по реда на ПМС №103/1993 г. в приоритетни за страната професионални направления и специалности.

Класирани са общо 985 кандидати за студенти за учебната 2019/2020 година след средно образование, а именно: Украйна – 364; Молдова – 124; Сърбия – Западни покрайнини – 169; Албания – 43; Косово – 34; Казахстан – 3; Румъния – няма; Сърбия и Хърватия – няма; други страни – 12; Изкуства и спорт – няма; Северна Македония – 229; първенци и лауреати – 7. Магистър след ОКС "Бакалавър" – също няма класирани.

Мярката има въздействие на национално и на международно ниво.

МИНИСТЕРСТВОТО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

5.3.2. Създаване на условия за съхраняване на родния език, култура и национална самобитност чрез изучаване на български език и литература, история и география на България

Средствата са планирани предварително в бюджета на МОН и възлизат на 10 823 697 лв. по ПМС № 90 за българските неделни училища в чужбина и 1 615 244 лв. по национална програма (НП) „Роден език и култура зад граница“ за учебната 2019/2020 година.

Мярката се изпълнява чрез създаване и/или оказване на подкрепа на българските училища към дипломатическите представителства/консулските представителства на Република България, действащи съгласно разпоредбите на ПМС № 90 за българските неделни училища в чужбина и национална програма „Роден език и култура зад граница“ и създава условия за улесняване достъпа на българските деца и младежи в чужбина за съхраняване на българския език, културната и духовната идентичност и продължаване на образованието в Република България

В резултат на изпълнението на мярката през 2019 година са подпомогнати 369 неделни училища с 31 635 деца и ученици, в това число:

- по ПМС №90/2028 г. за българските неделни училища в чужбина – 224 училища с 19 281 деца и ученици;

- по НП „Роден език и култура зад граница“ – 140 училища с 12 136 деца и ученици.

Осъществено е обучение по български език и литература, по история на България, по география на България и на допълнителни дейности за съхраняване на националната, културната и духовната идентичност в 43 държави на 6 континента.

Мярката оказва влияние на международно ниво.

ДЪРЖАВНА АГЕНЦИЯ ЗА БЪЛГАРИТЕ В ЧУЖБИНА

5.3.3. Активизиране и разширяване сферите на сътрудничеството с диаспорите от български емигранти в чужбина

1. За участие в 18-ото издание на Международния конкурс за изобразително изкуство за български деца по света „България в моите мечти“ през 2019 г. в ДАБЧ постъпиха 473 рисунки на деца от българските общности в 14 държави: Франция, Австрия, Великобритания, Италия, Германия, Испания, САЩ, Украйна, Молдова, Словакия, Малта, Кипър, Гърция и Чешка Република. Участниците работиха по три теми: „Българските традиции“, „България в моя роден край“, „Приказка за България“. В предварителната информация бяха обявени очаквания за 330-350 рисунки на деца от 15 държави. Жури присъди 30 награди в категориите: живопис, приложно изкуство и графика.

2. През 2019 година 23-ото издание на литературния конкурс „Стефан Гечев“ се проведе с две предложени теми: „България в моите мечти“ и „Силата на българския дух – памет и вяра“. На вниманието на журито бяха предложени 230 литературни творби, създадени от участници от 11 държави: Австрия, Великобритания, Германия, Дания, Испания, Италия, Молдова, САЩ, Украйна, Франция и Чешка Република. Журито присъди 35 награди. В предварителната информация бяха обявени очаквания за 170 - 190 участници от 10 - 11 държави.

3. В рамките на Десетото издание на Международния детско-юношески конкурс по пеене „Любка Рондова 2018” се представиха над 80 участници от 8 държави: Белгия, Великобритания, Украйна, Молдова, Сърбия, Испания, Франция, САЩ. Наградени бяха 17 индивидуални участника и 10 певчески колектива. В предварителната информация бяха заложени очаквания за 120 участници от 10 държави.

4. На 13 май 2019 г. се връчи годишното отличие на Държавната агенция за българите в чужбина "Българка на годината - 2018". Неин носител стана г-жа Иринка Гочева – основател на един от първите танцови състави в Чикаго. Номинирани, като признание на работата им в посока опазване и разпространение на българския език, култура и традиции, бяха пет българки, живеещи в чужбина: Дорис Ернандес-Дукова от Богота, основател на българо-колумбийската организация "Алианза"; Иринка Гочева, преподавател по български фолклор в Чикаго, САЩ; оперната певица и член на Клуба на българските жени и семейства в германския град Хамбург Людмила Георгиева; Светла Кьосева – директор на българското училище в Будапеща, директорката на Болградската гимназия "Георги С. Раковски", Украйна – Снежана Скорич.

5. Държавната агенция за българите в чужбина организира Спартакиада за младежи от българските общности зад граница. Проявата се осъществи в дните 1-5 юни 2019 г. в Проморско. Инициативата е насочена към младото поколение българи от държави в Югоизточна Европа. Стимулира контакти, развива общуването. През 2019 г. в Спартакиадата взеха участие над 120 млади българи от Украйна, Румъния, Молдова, Сърбия, Албания и Македония. По план се очакваше пристигането на до 130 участници от 4-5 държави.

6. В деня на Света великомъченица Злата Мъгленска, която е небесна застъпница на българките в чужбина, за втора поредна година Държавната агенция за българите в чужбина организира „Фолклориада-2019“ с участието на състави по български народни танци от Украйна, Молдова, Сърбия и България. Събитието се проведе със съдействието на Столична община - Район Панчарево. Фолклорните групи и клубове са място за поддържане и предлагане на фолклорното танцово наследство. Чрез тях българската култура достига до следващите поколения българи извън България.

Заместник министър-председателят по икономическата и демографската политика връчи народни носии на шестте танцови състава от чужбина – Украйна, Молдова и Сърбия, като фокусира вниманието на присъстващите, че чрез настоящата инициатива „Фолклориада - 2019“ на Държавната агенция за българите в чужбина се реализира волята на българската държава за съхраняване на българското етно-културно пространство извън територията на страната и духовното единение на всички българи по света.

7. Държавната агенция за българите в чужбина осъществи сътрудничество с Движение „Родова памет” с председател г-жа Румяна Митева при провеждането на Международния форум „Велики Преслав – историята на цял един народ”. На това първо издание на форума свои творби (есета, стихове, рисунки) изпратиха 430 ученици от 1 до 12 клас от България и от български училища в 12 държави: Австрия, Великобритания, Испания, Италия, Казахстан, Канада, Молдова, САЩ, Северна Македония, Украйна, Чехия, Швейцария.

Патрон на инициативата бе вицепрезидентът на Република България Илиана Йотова. Отличени бяха 130 творби. 110 бяха участниците от чужбина. ДАБЧ

предостави книги за награди на участниците от чужбина. На тържеството в Преслав за връчване на отличията, състояло се на 19 април, присъстваха участници от Северна Македония. На тях бе предложена специална програма за разглеждане на историческите паметници от първата столица на Дунавска България – Плиска.

8. На 2 и 3 ноември във Франкфурт на Майн се състоя 11-о издание на Фестивала на българите по света „Аз съм българче”. Посветен е на Деня на народните будители. Партньори в осъществяването на поредното издание на представителната инициатива бяха две сдружения на българите във Франкфурт на Майн.

Инициативата за реализирането на този форум е на социокултурно сдружение „Т.А.Н.Г.Р.А.”- Мадрид с председател г-жа Деана Иванова. Фестивалът се осъществява в сътрудничество и взаимодействие с ДАБЧ от самото му създаване. Провеждат се конкурси за рисунка, есе и народно творчество. ДАБЧ осигурява наградния фонд на два от конкурсите.

В заключителния етап на фестивала беше предложен гала-концерт на лауреати, наредена бе изложба с детски рисунки (най-стойностните произведения на младите таланти, участници в най-новото издание на инициативата). Реализирани бяха още кръгла маса с представители на организациите на българите в чужбина по проблемите и постиженията на организациите, както и игротека за малчуганите. В конкурсите се включиха няколкостотин малчугани, а няколко десетки – от Германия, Испания, Унгария, Сърбия, Италия участваха и в гала-концерта във Франкфурт на Майн.

9. Българското училище „Гергана” в Ню Йорк организира творческо турне в Европа. На сцена бе поставен мюзикълът „Дойдох! Изпах! Победих!” – оригинална драматизация за деца на български език по 13 известни бродуейски песни. Младите артисти имаха изяви на 27 ноември във Виена (в Дом „Витгенщайн“) и на 28 ноември – в София (в НАТФИЗ). ДАБЧ отпечата театралните брошури, съдържащи в превод на български език песенния репертоар, адаптиран специално за театралната група. На децата-изпълнители и техните ръководители бяха връчени почетни значки на ДАБЧ, както и почетна грамота. Агенцията организира за театралния колектив от Ню Йорк автобусна екскурзия из историческите места в София.

10. Държавната агенция за българите в чужбина подкрепи инициативата на Библиотеката при НЧ „Развитие-1873” гр. Пещера, България под надслов „Българско слово без граници”. Инициативата има за цел да популяризира част от съвременната българска поезия на автори, чрез културни събития на българската общност в чужбина. Това е начин да се съхранява езикът ни чрез изкуството на поезията. Вече има организации и дружества, български съботно-неделни училища, включили се в инициативата.

11. И през 2019 г. ДАБЧ осъществи сътрудничество със сдружение „Толкова близо, толкова далече” за организиране на изложби в България и чужбина на български творци, които се развиват извън страната. На 27 ноември 2019 г. в София бе представена изложба „Посока Север”. Кураторът Ния Табакова бе поканила за участие Лора Димова (Финландия), Леда Ванева (Финландия), Райна Власковска (Норвегия), Росина Иванова (Норвегия), Евелина Добранова (Дания) и Юлиан Табаков (Швеция).

Проектът се стреми да избегне стереотипите на националната идентичност. Вместо това той се съсредоточава върху смесицата от индивидуални преживявания на художниците, които имат както общи корени, така и съвместна географска и интелектуална посока на развитие.

Чрез тази изложба аудиторията може да се потопи в дълбините на северната култура, разглеждана през призмата на автори, чиито впечатления, смесени с техния произход и културни наслаждения, създават изцяло ново възприятие за скандинавския контекст. Техните артистични практики изследват актуални теми, свързани с екологични, социални, политически и технологични въпроси, които биха могли да бъдат отнесени и към българската действителност.

ДЪРЖАВНА АГЕНЦИЯ ЗА БЪЛГАРИТЕ В ЧУЖБИНА

5.3.4. Разработване на политика за завръщане на етнически българи и насърчаване на икономическата им активност в България

На 16.12.2019 г. в София се проведе Конференция "Успелите българи в чужбина – за каузата в България". Форумът събра десетки успели българи от страната и чужбина. Целта на конференцията бе да се създаде мрежа от експерти, които да работят върху визията на България през следващото десетилетие. Председателят на Движението за обновление на българските региони и общини (Д.О.Б.Р.О) Светослав Спасов потвърди готовността на българското правителство да помага. По думите му българите в чужбина са най-големият „чуждестранен“ инвеститор в страната.

5.4. Развитие на административен капацитет и провеждане на обществени дебати относно оценка на въздействието и ролята на миграциите за социално-икономическото развитие на страната.

ДЪРЖАВНА АГЕНЦИЯ ЗА БЪЛГАРИТЕ В ЧУЖБИНА

5.4.1 Летен стаж в ДАБЧ

ДАБЧ се включи и през 2019 г. в централизираната кампания по провеждане на летни стажове в държавната администрация. Представена бе на сайта на организаторите от МС оферта на ДАБЧ за стажа. Проведени бяха от координатора няколко интервюта с най-напред класирани кандидати за стаж, след предварително предложен им от организаторите стандартизиран тест. Класирани бяха кандидати за обявените две позиции. Кандидатите накрая избраха стаж в друга институция. Това е възможно по процедура и регламент на организаторите. Ако няколко институции са ги избрали за стаж, както се и случи, то кандидатите сами обявяват крайното си решение къде да имат стаж.

ИНСТИТУТ ПО ФИЛОСОФИЯ И СОЦИОЛОГИЯ ПРИ БАН

5.4.2. Проект „Бежанците в представите на българите – страхове, разбиране, съпричастност“ (2017-2020)

Публикувани са статии в национални и международни списания и сборници; изнесени са доклади на национални и международни конференции; проведени са фокус групи и дълбочинни интервюта с различни категории респонденти.

Постигнатите резултати по проекта са следните:

Отчет за 2019 г. за изпълнение на Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.)

1. Разработена е система от характеристики описващи образа на бежанеца в представите на днешните българи;
2. Идентифицирани са основните социални групи, продуциращи негативно отношение към бежанците и е очертан техния социално-групов статус;
3. Изготвена е типология на поведенческите стратегии на социалните субекти в зависимост от актуалния образ на бежанеца, който споделят и ценностите, към които се придържат;
4. Изведени са основните фактори за формиране на образа на бежанеца;
5. Изследвани са начините, по които в публичното пространство се конструират, налагат и мобилизират различни образи на бежанците от страна на различни социални актьори – медии, НПО-та, експерти и т.н.;
6. Формулирани са препоръки към държавни органи и различни заинтересовани страни, които да послужат при разработване на адекватни политики по отношение на интеграцията на бежанците.

5.5. Подобряване на информационното осигуряване и създаване на административен регистър за мигранти и имигранти.

ДЪРЖАВНА АГЕНЦИЯ ЗА БЪЛГАРИТЕ В ЧУЖБИНА

5.5.1. Поддържане регистъра на ДАБЧ. Актуализиране на информацията

През 2019 г. е поддържан регистърът на ДАБЧ за организациите на българите зад граница. Към края на 2019 г. след направени корекции и уточнения в регистъра има въведени над 800-850 организации на българите по света (културни дружества, смесени дружества за приятелство, български неделни училища в чужбина, фолклорни формации, български православни църковни общини, медии и т.н.).

ДЪРЖАВНА АГЕНЦИЯ ЗА БЪЛГАРИТЕ В ЧУЖБИНА

5.5.2. Електронен Портал за информация и общуване „Родина”

През 2019 г. е поддържан порталът за информация и общуване „Родина”. В специални рубрики в портала са представяни значими български творци в чужбина, тяхното творчество, проектите и дейностите им в България. Най-редовно е поддържан информационният бюлетин „Калейдоскоп”. В него са отразени най-значимите инициативи и дейности на организациите на българите в чужбина.

В инфобюлетина са излизали по 6-7 новини всяка седмица. С натрупването на текстове, това означава излизането на около 300-310 материала годишно. Инфопорталът и инфобюлетинът са ефикасно средство за информация къде и какво се случва в българските общности по света.

ДЪРЖАВНА АГЕНЦИЯ ЗА БЪЛГАРИТЕ В ЧУЖБИНА

5.5.3. Електронен портал за информация и консултация „Родина Консулт”

През 2019 г. е поддържан и порталът „Родина Консулт“. Порталът предлага рубрики като „полезно“, „избори“, „данъчна политика“, „социална политика“, „здраве“ и т.н. В него може да се намери актуална полезна информация основно и особено за тези сънародници, които се завръщат у дома. Инфопорталът „Родина Консулт“ е предлагал всеки месец по 25-35 нови текстове в различните рубрики.

5.6. Създаване на условия за културна и социална интеграция на имигранти и членове на техните семейства в българското общество.

**МИНИСТЕРСТВОТО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА,
ДЪРЖАВНА АГЕНЦИЯ ЗА БЪЛГАРИТЕ В ЧУЖБИНА,
МИНИСТЕРСТВО НА ВЪНШНИТЕ РАБОТИ**

5.6.1. Информационни дни на българското висше образование (кандидатстудентска борса) в Молдова, Украйна, Македония, Албания, Косово и Сърбия за приемане на студенти, докторанти и специализанти – българи, живеещи извън Република България и граждани на Република Северна Македония през учебната 2018-2019 година

МИНИСТЕРСТВОТО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

Проведени са информационни дни за българското висше образование в 6 държави:

- Република Сърбия (26 – 27 февруари 2019 г.);
- Украйна и Република Молдова (3 – 9 март 2019 г.);
- Република Северна Македония, Република Албания и Република Косово (10 – 15 март 2019 г.).

Мярката има въздействие на национално и на международно ниво.

ДЪРЖАВНА АГЕНЦИЯ ЗА БЪЛГАРИТЕ В ЧУЖБИНА

ДАБЧ се включи и в комисия, създадена в МОН, за реализирането на процедурата по провеждане на прием в български висши училища на млади българи, живеещи извън Република България и граждани на Република Северна Македония като студенти в български висши училища по реда на ПМС №103/1993 г. и съответно ПМС №228/1997 г.

Представители на ДАБЧ участваха в информационни дни на българското висше образование в Република Северна Македония, Република Албания, Република Косово, Украйна. През 2019 г. представител на ДАБЧ участва в информационни дни в Тирана и Кукъс (Албания), в Речане (Република Косово), в Битоля и Скопие (Република Северна Македония). В Тирана в срещата са участвали 30 души, в Речане – 40 кандидат-студенти, в Битоля - 110, в Скопие – 140. Събралите се в Битоля и Скопие са кандидат-бакалаври, кандидат-магистри, кандидат-докторанти и родители.

ДАБЧ осъществи сътрудничество и в кампанията по провеждането на кандидат-студентски изпити за граждани на Република Северна Македония, предложена и разработвана от МОН, както и в кампанията по провеждане на кандидат-студентски изпити сред младите българи, живеещи в Босилеград и Цариброд (Република Сърбия).

В Цариброд документи представиха към 100 сънародници, в Босилеград – 57. Експерт на агенцията взе участие в процедурата, като утвърди представени документи в Скопие и Битоля (Република Северна Македония) на кандидати за бакалаври и магистри в български висши училища: 104 за бакалаври и 6 за магистри в Скопие и 22 за бакалаври и 1 за магистри в Битоля.

МИНИСТЕРСТВО НА ВЪНШНИТЕ РАБОТИ

Задграничните представителства на Р България са взели активно участие и са оказали съдействие по компетентност при организиране и провеждане на Информационни дни на българското висше образование (кандидатстудентска борса), проведени през 2019 г. в Република Молдова, Украйна, Република Северна Македония, Република Албания, Република Косово и Република Сърбия, както следва:

В Република Молдова

През октомври 2019 г. в Р Молдова, с активното съдействие на Посолството, успешно бяха проведени ежегодните информационни дни за българското висше образование, в които участваха представители на МОН, ДАБЧ и представители на 15 български университета.

Посолството своевременно информира Министерството на образованието, културата и изследванията /МОКИ/ на Р Молдова, Районното управление на образованието в Тараклия, ръководството на Тараклийски Държавен Университет „Григорий Цамблак“, училищата и администрациите на населените места на българската общност относно времето и условията за провеждане на приемните изпити за български ВУЗ, съгласно утвърдения план от МОН на България за учебната 2019-2020 г.

Беше оказано необходимото съдействие на изпитната комисия на МОН за осигуряване провеждането на кандидатстудентските изпити за молдовските граждани от български произход в гр. Кишинев и гр. Тараклия през юни 2019 г.

От страна на Консулството на Република България в гр. Тараклия беше оказано съдействие на работен екип на Министерство на образованието и науката за провеждането на Информационна кампания на българското висше образование в гр. Тараклия и гр. Комрат през месец април. Съвместно с представителите на МОН и Управлението на образованието, младежта и спорта в гр. Тараклия консулското длъжностно лице взе участие в проведените срещи с випускниците на лиците в гр. Тараклия, гр. Комрат, гр. Твърдица и с. Валя Пержей. По време на срещите бяха дадени разяснения относно разрешителния режим за пребиваване в Р България и необходимите документи за регулирането на статута на приетите за обучение студенти.

Консулството на Р България в гр. Тараклия взе участие в подготовката и оказва съдействие на комисията на МОН в провеждането на конкурсен изпит в гр. Тараклия за прием на кандидат-студенти от българската общност в Република Молдова в българските държавни висши училища по реда на ПМС №103/93 за учебната 2019-2020 г.

В изпълнение на член 4. от Протокола за сътрудничество между МОКИ на Молдова и МОН на България бяха изпълнени дейностите за постъпване на молдовски граждани в български ВУЗ по линия на обмена и посочените от тях специалности.

В Украйна

През м. ноември 2019 г., под егидата и организацията на Министерството на образованието и науката, са проведени два информационни дни на българското висше образование сред българската общност в Одеска област – на 23 ноември 2019 г. в сградата

на Болградската гимназия в гр. Болград и на 25 ноември 2019 г. в сградата на Генералното консулство на Р България в Одеса.

Информационен ден за възможностите за работа в Р България (трудова борса) е проведен от МТСП на 26 октомври 2019 г.

В Република Северна Македония

В периода 14-15 декември 2019 г. в Скопие в хотел „Холидей ин“ за първи път се проведе „университетски базар“, представящ висши учебни заведения от България на територията на РСМ. Инициативата за провеждането бе съвместна на Посолството в Скопие и на Министерство на образованието на България.

„Университетският базар“ 2019/2020 бе част от ежегодната информационна кампания, организирана от МОН, Посолството в Скопие и ГК Битоля, насочена към кандидат-студентите от РСМ, желаещи да се обучават в България по ПМС 103 и ПМС 228 на МС.

На базара бяха представени 13 от водещите български университети от София, Благоевград, Варна и др. Посланик Ангел Ангелов и г-жа Галина Дреновска, директор на дирекция „Висше образование“ в МОН, откриха проявата, като изразиха надежда той да се разшири и да се провежда ежегодно, предвид постоянно нарастващия интерес от страна на кандидат-студенти от РСМ за обучение във висши учебни заведения в България.

До момента веднъж годишно в сградата на Посолството в Скопие и в хотел „Милениум“ в Битоля се провеждаха ежегодните информационни дни на българското висше образование, като бяха представени не повече от 6 български университета.

От 2016 г. в сградата на Посолството в Скопие от м. март до м. септември се провеждат ежеседмични информационни дни за всички кандидат-студенти от Република Северна Македония, желаещи да продължат своето образование в България. В резултат на активната работа на Посолството, бройката на кандидат-студентите от РСМ през последните години нарасна повече от два пъти. Тези информационни срещи бяха провеждани по инициатива на Посолството, но са част от общата информационна кампания на територията на Република Северна Македония, която се организира съвместно с МОН.

Посолството в Скопие изразява надежда, че и занапред ще има възможност да се организира „университетски базар“, който да е изнесен извън пределите на сградата на Посолството, с цел привличане на допълнителен брой кандидат-студенти от Република Северна Македония, заинтересовани за обучение в България.

В Република Албания

Традиционна за последните години е практиката за организиране на Информационни дни на българското висше образование. Импулс в тази дейност даде приетия в края на 2017 г. Закон за защита на националните малцинства, в който бе включено и българското. За учебната 2018-2019 г. за първи път бе организирана кампания в гр. Кукъс, който е един от големите административни центрове с компактно население от български произход. Тази практика за изнасяне на кампанията извън столицата и провеждането ѝ в райони, където има представители на БНМ продължи, като успешно бе включен и гр. Елбасан. Обхващането на повече градове в кампанията допринесе за повишаване на интереса към обучение в България, като се оформи тенденция за продължаване на образователната квалификация по магистърските и докторски програми.

Разяснителната кампания, обикновено в рамките на 3 дни, се провежда от екип експерти от МОН и представители на няколко български университета – СУ, ЮЗУ и ПУ. Посолството оказва логистична подкрепа в рамките на тези дни, а през останалото време е на разположение и при необходимост информира младежи за възможностите на висшето образование у нас, за реда и условията за кандидатстване, правата на студентите и

облекченията по време на престоя им в България и др. Раздават се рекламни материали на български учебни заведения и ежегодния справочник за Рейтинга на висшите училища.

При организирането на информационните дни извън Тирана, посолството разчита на дружествата на БНМ, които развиват дейност по места.

В Република Косово

През изминалата 2019 г. ДП, заедно с „Културно-просветно дружество на българите от Жупа, Подгора и региона“, организираха провеждането на разяснителната кампания на МОН на Република България за възможностите за получаване на висше образование по реда на ПМС 103/1993 г. за младежи от българската общност в Косово. От страна на Посолството бяха проведени и допълнителни срещи с кандидат-студенти и с техните родители, по време на които обстойно бяха представени условията за следване в България и ангажиментите на страната ни към обучението на българите, живеещи извън страната.

През академичната 2019/2020 г. от Косово бяха приети 32 студенти бакалавърска степен и 1 докторант, което представлява продължаване на традицията от последните години за траен ръст в интереса за следване в България.

Освен кандидатстудентската кампания, представители на МОН, със съдействието на Посолството, организираха курс по български език и история на България за лица от българска народност в Косово. Същият се водеше от двама лектори от БАН (Лучия Антонова и Илияна Гаравалова), като времето на провеждането му (юни-юли 2019 г.) беше съобразено изцяло с времевите възможности на випускниците. Посолството оказва съдействие по транспортиране на учебните помагала и материали по маршрута София-Скопие-Прищина и по осигуряването на подходяща учебна зала за неговото провеждане в училището в с. Речане, община Призрен. Курсът подпомогна представянето на кандидат-студентите на изпита и допринесе за високия брой на приетите студенти.

За съжаление, косовските граждани, деклариращи българско самосъзнание, проявяват интерес единствено и само към придобиването на българско гражданство и на български документи за самоличност. Тази констатация е докладвана многократно в наши информации.

В Република Сърбия

Посолството в Белград и Генералното консулство в Ниш традиционно подкрепят и подпомагат организацията на ежегодните информационни дни на българското висше образование в Цариброд и Босилеград. Отчита се постоянно увеличаване на интереса на наши сънародници към следване във висши учебни заведения в България. През учебната 2019-20 година общият брой на кандидат-студентите от Сърбия, които желаят да продължат обучението си в България, надхвърля 140. Дипломати от Генералното консулство в Ниш присъстват на всички мероприятия, свързани с кампанията по кандидатстване на ученици от Цариброд и Босилеград по силата на ПМС №103/1993 г. На кандидат-студентите се оказва методическо ръководство и съдействие във връзка със задължението на лицата, след приемането им в българските ВУЗ, да кандидатстват за продължително пребиваване в Република България.

Възникналите през последните години технически трудности и проблеми, свързани с кандидатстудентската кампания бяха успешно преодолени чрез съвместните усилия на българските дипломатически представителства и организациите на БНМ в Сърбия – КИЦ „Босилеград“ и КИЦ „Цариброд“. Проблеми в кампанията имаше и във връзка със силно изострените отношения между КИЦ „Босилеград“ и общината на града. Продължава интереса към получаването на висше образование от сръбски граждани, които нямат права по силата на ПМС №103/1993 г.

Посолството в Белград и Генералното консулство в Ниш смятат за целесъобразно да бъде обмислена идеята за разкриване на неделни училища или включване на местни училища в райони с по-малобройно българско население към „Програмата за роден език и култура зад граница”. Такива райони са Ниш, Враня, Сурдулица, Пирот, Зайчар, Бабушница и др. Подобна инициатива би могла да обхване много от нашите сънародници, които нямат достъп до образование на майчин език в Централна и Източна Сърбия поради ред обстоятелства и причини, свързани с политиката на сръбската държава в тези райони.

Налице е трайна тенденция на липса на интерес сред българските университети за участие в националните изложения за висше образование в Сърбия – например в Белград и Ниш.

Отсъствието на България от подобни важни образователни форуми на Балканите в среда на засилваща се конкуренция от други университети от Румъния, Унгария, Гърция и Русия, които привличат и наши сънародници, ограничава възможностите за ефективно и пълноценно представяне на българското висше образование.

Следва да се търси балансиран и устойчив подход, който да дава по-широка платформа за изява на българските университети на територията на цяла Сърбия, не само в Западните покрайнини. Това ще позволи привличането както на студенти от историческата българска диаспора, така и на чуждестранни студенти от Сърбия.

МИНИСТЕРСТВОТО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

5.6.2. Подготвителни курсове по български език, българска история и култура за кандидат-студенти, чуждестранни граждани от българска народност, желаещи да се обучават в български висши училища съгласно ПМС №103/1993 г. през учебната 2018-2019 година

Проведени са съботно-неделни курсове през месеците юни и юли 2019 година по български език, българска история и култура за повишаване нивото на владеене на български език на кандидати по реда на ПМС № 103/1993 г. в град Призрен, Република Албания.

Мярката има въздействие на национално и на международно ниво.

5.7. Провеждане на информационни кампании сред населението за запознаване с нравите, обичаите и културата, а също и с проблемите на имигрантските общности, пребиваващи на територията на страната.

БЕЖАНСКО-МИГРАНТСКА СЛУЖБА НА БЧК

5.7.1. Провеждане на информационни кампании за повишаване на осведомеността по отношение на бежанците и създаване на толерантно приемащо общество

Една от инициативите на БЧК е свързана с подаването на обективна информация по отношение на търсещите закрила и бежанците, както и формиране на положителни обществени нагласи сред приемащото общество. С оглед постигане на тази цел, организацията планира и 2 национални и 3 регионални кампании, които да се проведат в периода 2019-2020 г.

По проект, финансиран от Фонд "Убежище, миграция и интеграция" бе сформиран Консултативен медиен съвет и разработена Комуникационна стратегия и план за нейното изпълнение.

БМС организира 21 открити урока по толерантност в средни училища в София и Харманли, както и в СУ "Св. Климент Охридски" и НБУ.

Брой кампании: няма проведени през 2019 г. поради забавяне в тръжните процедури по проекта.

Направление 6. Значително намаляване на броя на емигриращите млади хора в репродуктивна възраст.

6.1. Осигуряване на заетост и намаляване на безработицата сред младите хора

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА, АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА - ОП РЧР 2014-2020

6.1.1. ОП РЧР 2014-2020 г. Схема "Младежка заетост", проект "Нова възможност за младежка заетост"

Целта на схемата е да се повиши конкурентоспособността на младежите чрез осигуряване на възможност за стажуване или обучение по време на работа. Това ще улесни прехода от образование към заетост и ще доведе до натрупване на ценен професионален опит, необходим за заемане на свободни работни места, заявени от работодатели.

Проект „Нова възможност за младежка заетост“ предоставя възможност на работодателите да наемат младежи в две основни направления:

- Стажуване: Работодателят или определен от него служител да изпълнява ролята на наставник на наетия по схемата младеж. Целта е максимално усвояване на практически умения по придобита професия или специалност в рамките на стажа.

- Обучение по време на работа: По време на работния процес тече и обучение на служителя по определена професия или специалност, като за целта се предвижда работодателят или определен от него служител да изпълнява ролята на наставник на включения в обучение по време на работа младеж.

През 2019 г. включените в заетост младежи по проекта са 1 604. За реализиране на допустимите дейности по проекта в отчетния период реално са изплатени средства в размер на 8 846 639,72 лв.

В плана за 2019 г. е предвидено по проекта да се осигури заетост на 3 130 младежи, като прогнозата е направена, на база изпълнението от предходни години. Но през 2019 г. следва да се вземе предвид рекордно ниските нива на безработица в страната. В тази връзка в бюрата по труда се регистрират значително по-малък брой младежи, които да попадат в обхвата на целевата група на проекта. Междувременно по проекта продължава набирането на заявки за разкриване на свободни работни места, които не могат да бъдат удовлетворени, предвид невъзможността да се насочват подходящи младежи.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА, АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

6.1.2. ОП РЧР 2014-2020 г. Схема/Проект „Ваучери за заети лица”

На 01.04.2019 г. по проекта стартира нов разширен прием на заявления. Добавена беше нова целева група – заети лица над 54 год. (навършили 55 год.) с висша или по-ниска степен на образование. Безвъзмездното финансиране по проекта се увеличи и е в размер на 50% от стойността на ваучера, като останалите 50% се доплащат от обучаваното лице.

Допустимите лица са следните:

- лица на трудов договор с придобита средна или по-ниска степен на образование (без ограничение във възрастта);

- лица на трудов договор над 54 г. (навършили 55 г.) с висше образование.

В проект „Ваучери за заети лица” лицата от целевата група могат да се включат в курсове за придобиване на професионална квалификация по професии и/или обучения по ключова компетентност (КК) – по чужд език, или дигитална компетентност.

През отчетния период по първи прием на проекта са издадени общо 338 ваучера, като за КК4 – 33 бр., по КК2 – 167 бр. и ПК – 138 бр. и в обучение са включени 344 заети лица. По втория прием на заявления през отчетния период са издадени общо 2 706 ваучера, като по КК4 – 259 бр., по КК2 – 861 бр. и ПК – 1 586 бр. и в обучение са включени 2 253 заети лица. През 2019 г. са изплатени 2 066 ваучера на обща стойност 1 479 907.50 лв.

Основната причина за неизпълнението на предвидения индикатор за включени в обучение 15 хил. лица се дължи на промяната на условията по проекта. През отчетния период, вследствие взето решение на Комитета за наблюдение на ОП РЧР, е въведено изискване за съфинансиране на обучението от страна на заетите лица от 15% на 50%, с което значително се намали интереса към заявяване получаването на ваучер и включване в професионално обучение и/или обучение по ключови компетентности по проекта.

За реализиране на допустимите дейности по проекта в отчетния период реално са изплатени средства в размер на 4 301 425.74 лв.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА, АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА - ОП РЧР 2014-2020

6.1.3. ОП РЧР 2014-2020 г. Схема/Проект „Обучения и заетост за младите хора”

Проект „Обучения и заетост за младите хора” цели включване на безработни младежи до 29-год. възраст вкл., регистрирани в ДБТ, в заетост при работодател, чрез осигуряване на обучения и субсидия за продължителна заетост. Вследствие на приетите от Комитета за наблюдение (КН) на ОП РЧР 2014-2020 промени в критериите за избор на операция, продължителността на проекта е удължена до 14.12.2023 г. Проектът се реализира в два компонента.

Целта на Компонент I е интегриране на *неактивни и безработни младежи на възраст до 29 г.*, регистрирани в ДБТ, в заетост при работодател в реалния бизнес или институции на местното самоуправление чрез обучения, съобразени с индивидуалните нужди на работното място и субсидия за заетост.

Целта на Компонент II е интегриране на *неактивни и безработни младежи с трайни увреждания на възраст до 29 г. вкл.*, регистрирани в дирекции ДБТ, в заетост

Отчет за 2019 г. за изпълнение на Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.)

при работодател в реалния сектор или институции на местното самоуправление чрез обучения, съобразени с индивидуалните нужди на работното място, субсидия за заетост и еднократен стимул за устойчива заетост.

За целия период на изпълнение на проекта в заетост са включени 23 302 младежи, от които 22 712 по Компонент I, което е 92% изпълнение на индикатора и 590 младежи по Компонент II, което е 289% изпълнение на индикатора. За целия период на изпълнение на проекта в обучение са включени 2 328 младежи.

За отчетния период по Компонент I на проекта в заетост са включени 2 младежи. В обучение няма включени младежи. По Компонент II на проекта в заетост са включени 353 младежи с трайни увреждания. За периода в обучение са включени 4 младежи с трайни увреждания.

През 2019 г. е налице 71% изпълнение на заложените целеви индикатор за включване в заетост на 550 заети лица. Неизпълнението на индикатора за лица, включени в заетост се дължи на това, че при изготвяне на плана за 2019 г. са посочени лица, за които се предполага, че ще се наемат по Компонент II на проекта. Прием на заявки за СРМ по Компонент II е обявен на 15.08.2018 г. и по-голямата част от договорите с работодатели за осигуряване на заетост по проекта са сключени до края на 2018 г., съответно включените лица са отчетени за 2018 г.

По отношение на индикаторите за включените безработни лица в обучение, в рамките на проекта, работодателите при извършване на подбор на младежи, имат възможност да изберат лица, които изцяло отговарят на изискванията им или лица, за които е необходимо първо да преминат обучение и след това да бъдат наети по проекта. Работодателите предпочитат да наемат младежи, отговарящи на изискванията на обявеното СРМ, тъй като могат да разчитат да започнат работа по-бързо пред избора безработните лица да преминат първо обучение и след това да ги включват в заетост, което е основната причина за неизпълнение на предвидения брой лица, включени в обучение, преди започване на периода на субсидирана заетост.

За реализиране на допустимите дейности по проекта за отчетния период реално са изплатени 5 429 599.64 лв.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА, АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА - ОП РЧР 2014-2020

6.1.4. ОП РЧР 2014-2020 г. Схема/проект „Готови за работа“

Основната цел на проекта е стимулиране на активността на младежи до 29-годишна възраст включително, които не са нито в образование или обучение, нито в заетост и не са регистрирани като безработни лица в ДБТ, както и да се подобрят възможностите им за намиране на работа и трудовата им реализация на пазара на труда.

По проекта се реализират следните дейности:

- Дейности за идентифициране, информиране и мотивиране на активно поведение на пазара на труда на икономически неактивни младежи до 29 г. възраст включително, които не са в образование или обучение;
- Провеждане на „ателиета за търсене на работа“ с максимална продължителност 5 дни, психологическо подпомагане;
- Насочване към подходящи, съобразени с индивидуалния профил на лицата, мерки за обучение, образование и обучение (осигурява се със собствен ресурс на АЗ);

- Организиране на трудови борси за срещи на активираните младежи с работодатели.

Проведени са общо *60 информационни събития* за привличане на младежи от целевата група по проекта с цел да бъдат идентифицирани, след което насочени към образование, обучение и трудов пазар. На проведените 9 големи и 51 малки събития, бяха представени възможности, от които младите хора могат да се възползват, за да бъдат активни в осъществяването на своите планове за трудова реализация. Организирани и проведени са общо *56 трудови борси* на територията на цялата страна и *12 семинара за обмяна на добри практики* на служителите по проекта.

През 2019 г. от активаторите по проекта са привлечени за регистрация 8 852 неактивни младежи от целевата група, с което са преизпълнени заложените в плана стойности. Преизпълнението за 2019 г. се дължи и на дейностите по идентифициране и активиране на неактивни младежи на избрани изпълнители, след проведена обществена поръчка, съгласно ЗОП, които заедно с експертите-активиране на АЗ също допринесоха до постигането на посочения резултат за 2019 г. За отчетния период реално са изплатени 2 515 751.21 лв.

Сключени са договори с външни изпълнители, които ще подпомогнат дейността по идентифициране, информиране и мотивиране на активно поведение на пазара на труда на икономически неактивни младежи до 29 г., вкл., които не са в образование или обучение и не са регистриране в ДБТ. Външните изпълнители ще изпълняват дейности, чрез прилагане на иновативни методи и подходи за идентифициране и активиране.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА, АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

6.1.5. Програма „Старт на кариерата”

През 2019 г. е налице 100 % изпълнение на програмата спрямо актуализирания годишен план на Агенцията по заетостта.

Придобиването на начален професионален опит от младите хора с висше образование е важно условие за участието им на пазара на труда. В подкрепа на прехода от образование към заетост се реализира програмата „Старт на кариерата”. Програмата осигурява възможности на младежи със завършено висше образование до 29 г. да придобият професионален опит по своята специалност чрез работа в публичната администрация. Работните места се разкриват в министерства, ведомства, агенции и техните териториални поделения, както и в областни и общински администрации. През 2019 г. със средства от държавния бюджет за активна политика на пазара на труда са финансирани разходите на работодателите за труд за период от 9 месеца. Субсидираното трудово възнаграждение е в размер на 650 лв.

През 2019 г. в нова заетост по програмата са включени 692 младежи. Изразходваните средства от държавния бюджет са 4 279 803 лв.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА, АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

6.1.6. Насърчаване на работодателите да наемат безработни младежи до 29-годишна възраст чрез предоставяне на средства за трудови възнаграждения, социални и здравни осигуровки (чл.36, ал.1 от ЗНЗ)

Отчет за 2019 г. за изпълнение на Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.)

През 2019 г. е налице 112.8 % изпълнение на мярката спрямо актуализирания годишен план на Агенцията по заетостта.

В изпълнение на тази мярка работодателите разкриват работни места, на които наемат безработни младежи, включително и за първа работа по специалността. С Националния план за действие по заетостта (НПДЗ) през 2019 г. са определени параметрите на насърчителната мярка. Със средства от бюджета на МТСП за активна политика на пазара на труда са финансирани част от разходите на работодателите за трудови възнаграждения, допълнителни възнаграждения по трудовото и дължими вноски по осигурителното законодателство за период до 9 месеца. Субсидираната част от трудовото възнаграждение на младежи с висше образование, наети на длъжности, за които минималното образователно и квалификационно ниво съгласно НКПД 2011 г. е определено като завършена степен на висше образование, е в размер на 500 лв., а за останалите – 450 лв. Работодателите са задължени да запазят заетостта за допълнителен период, равен на периода на субсидиране.

През 2019 г. новонаети по условията на мярката са 220 младежи, общо е осигурена заетост на 367 младежи. Изразходваните средства от държавния бюджет са в размер на 745 154 лв.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА, АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

6.1.7. Насърчаване на работодателите да наемат безработни лица до 29-годишна възраст с трайни увреждания, вкл. военноинвалиди, както и младежи от специализирани институции или ползващи социални услуги в общността от резидентен тип, завършили образованието си (чл.36, ал.2 от ЗНЗ)

През 2019 г. е налице 100% изпълнение на мярката спрямо актуализирания годишен план на Агенцията по заетостта.

Мярката е насочена към стимулиране на работодателите да разкриват работни места, на които да наемат безработни лица от целевата група. Съгласно НПДЗ през 2019 г. със средства от държавния бюджет са финансирани част от разходите за труд на работодателите за период до 9 месеца. Работодателят е задължен да запази заетостта на лицата за допълнителен период, равен на периода на субсидиране. Субсидираната част от трудовото възнаграждение е в размер на 500 лв. за лица с висше образование, наети на длъжности, за които се изисква завършена степен на висше образование, а за останалите – 450 лв.

През 2019 г. новонаетите лица по условията на мярката са 6, общо е осигурена заетост на 10 лица. Изразходваните средства от държавния бюджет са в размер на 25 536 лв.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА, АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

6.1.8. Насърчаване на работодателите да наемат на непълно работно време безработни лица до 29-год. възраст, с непрекъснато поддържана регистрация не по-малко от 12 месеца (чл.36а от ЗНЗ)

През 2019 г. е налице 100% изпълнение на мярката спрямо актуализирания годишен план на Агенцията по заетостта.

По условията на мярката се предоставят финансови стимули на работодатели, които осигуряват заетост на непълно работно време на безработни лица до 29-годишна възраст, с непрекъснато поддържана регистрация не по-малко от 12 месеца. През 2019 г. периодът на субсидиране е до 6 месеца. От държавния бюджет са финансирани част от разходите за труд – почасово трудово възнаграждение в размер на 3.01 лв. за лица с висше образование, наети на длъжности, които изискват такава степен на образование и 2.65 лв. за останалите, осигуровки за сметка на работодателя и допълнителни плащания по трудовото законодателство.

През 2019 г. в нова заетост по условията на мярката са включени 16 лица, общо е осигурена заетост на 19 безработни лица. Изразходваните средства от държавния бюджет са в размер на 41 853 лв.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА, АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

6.1.9. Насърчаване на работодателите да разкриват работни места за стажуване на безработни лица до 29-годишна възраст чрез предоставяне на средства за трудови възнаграждения, социални и здравни осигуровки (чл.41 от ЗНЗ)

През 2019 г. е налице 100% изпълнение на мярката спрямо актуализирания годишен план на Агенцията по заетостта.

Държавата насърчава работодателите да разкриват работни места за стажуване на младежи, като предвижда стимули за работодателите, които осигуряват възможности за стаж на младежи. Тази възможност е регламентирана в разпоредбата на чл.41 от ЗНЗ. В обхвата на целевата група се включват безработни лица до 29-годишна възраст, придобили през последните 24 месеца квалификация по професия или част от професия, изисквана за заеманата длъжност, които не притежават опит по тази професия. През 2019 г. със средства от държавния бюджет са финансирани част от разходите за труд в размер на 450 лв. и допълнителни плащания по трудовото и осигурително законодателство за период до 6 месеца.

През 2019 г. по условията на мярката в стажуване са включени 24 лица. Изразходваните средства от държавния бюджет са в размер на 65 868 лв.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА, АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

6.1.10. Насърчаване на работодателите да разкриват работни места за стажуване (чл. 46 от ЗНЗ)

През 2019 г. е налице 102.9% изпълнение на мярката спрямо актуализирания годишен план на Агенцията по заетостта.

Мярката се прилага, за да се намалят диспропорциите между търсени и притежавани умения, за обучение на работното място чрез стажуване за придобиване на практически умения и квалификация по професия или част от професия, изисквана за заеманата длъжност, но без трудов стаж по тази професия. През 2019 г. със средства от държавния бюджет са финансирани част от разходите за труд в размер на 450 лв. и

Отчет за 2019 г. за изпълнение на Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.)

допълнителни плащания по трудовото и осигурително законодателство за период до 6 месеца.

През 2019 г. по условията на мярката в стажуване са включени 35 лица, общо са стажували 40 лица. Изразходваните средства от държавния бюджет са в размер на 74 625 лв.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА, АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

6.1.11. Насърчаване наемаването на безработни младежи с основно и по-ниско образование и без квалификация за чиракуване под ръководството на наставник чрез предоставяне на средства за трудови възнаграждения, социални и здравни осигуровки (чл. 41а от ЗНЗ)

През 2019 г. е налице 100% изпълнение на мярката спрямо актуализирания годишен план на Агенцията по заетостта.

Насърчителната мярка подпомага достъпа до пазара на труда на безработни младежи с основно или по-ниско образование и без квалификация, чрез обучение на конкретно работно място под ръководството на наставник. За разкрито работно място, на което е наето на пълно или непълно работно време за чиракуване безработно лице до 29-годишна възраст, на работодателя се осигуряват средства от държавния бюджет. През 2019 г. със средствата е субсидирана заетостта на лицата (450 лв. за част от трудовото възнаграждение/2.65 лв. почасово трудово възнаграждение, здравни и социални осигуровки за сметка на работодателя, допълнителни възнаграждения по трудовото законодателство) за срок до 6 месеца и възнаграждението на наставника (180 лв.) за срок до 12 месеца.

През 2019 г. по условията на мярката в чиракуване са включени 25 младежи, общо са чиракували 27 младежи. За същия период в мярката са включени 22 наставника, общо ангажираните наставници през годината са 26. Изразходваните средства от държавния бюджет са в размер на 83 395 лв., от които 21 633 лв. за наставници.

НАЦИОНАЛЕН ОСИГУРИТЕЛЕН ИНСТИТУТ

6.1.12. Парични обезщетения за безработица

Общо разходите за изплащане на парични обезщетения за безработица през 2019 години са в размер на 424 517.7 хил. лв. (с 5.6% по-малко от плана), а средният изплатен размер на обезщетението за безработица е 506.50 лв. Броят на безработните лица, с право на обезщетение през 2019 г. е 69 845 и е намалял спрямо 2018 г. със 8.7%, когато са 76 535 лица.

Регистрираните безработни младежи до 29-годишна възраст с право на парично обезщетение са 6 114 и делът им е 9.7% от всички безработни с право на обезщетение. Средният месечен размер на обезщетението на тази група лица е 437.65 лв.²⁶

---

²⁶ Броят на регистрираните безработни младежи до 29-годишна възраст и средният размер на обезщетението е отчетен на база броя на начислените парични обезщетения.

Отчет за 2019 г. за изпълнение на Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.)

ИНСТИТУТ ПО ФИЛОСОФИЯ И СОЦИОЛОГИЯ ПРИ БАН

6.1.13. Международен изследователски проект „Ново Дунавско управление на съответствието на висшето образование на потребностите на пазара на труда“ (2017-2019 г.)

Публикувани са статии в национални списания и сборници; изнесени са доклади на национални и международни конференции.

Резултатите по проекта са следните:

1. Постигнато е повишаване на институционалния капацитет в посока на нарастване на съответствието между висшето образование и пазара и труда, с цел задържане на повече млади таланти хора да останат да учат и работят в страните от Дунавския регион.

2. Отчита се подобряване на сътрудничеството между бизнеса, висшето образование и държавните органи в посока на разработване на по-професионално ориентирани учебни програми; въвеждане на дуалната система на обучение във висшето образование. Подобни програми като експериментални са разработени в ТУ – София.

6.2. Подобряване на условията на труд, заплащането и качеството на заетостта.

МИНИСТЕРСТВО НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО

6.2.1. Създаване на по-добри условия за специализация на младите лекари с цел намаляване броя на емигриращите лекари и други медицински специалисти чрез нормативни промени

От съществено значение както за системата на здравеопазването, така и за обществото, е обучените в България медицински специалисти да бъдат мотивирани да останат и да се развиват в страната. Създаването на възможности за професионално развитие е приоритет за Министерството на здравеопазването. През последните години са реализирани редица нормативни промени, вкл. въведено през 2019 г. изменение и допълнение на Наредба №1/2015 г. за придобиване на специалност в системата на здравеопазването, което да осигури ефективен механизъм за провеждане на държавната политика по осигуряване на необходимите специалисти, да бъдат разрешени идентифицираните проблеми и да се подобрят отделни аспекти от обучението, които да създадат привлекателни условия за придобиване на специалност, съобразени с европейските изисквания.

По реда на Наредба №34/2006 г. и Наредба №1/2015 г. за придобиване на специалност в системата на здравеопазването и Наредба №15/2008 г. за придобиване на специалност "Обща медицина" от общопрактикуващите лекари, за финансиране на такси за теоретично и практическо обучение, възнаграждения и дължимите от работодател осигурителни вноски, от държавата са извършени плащания за трансфери в размер на 747 012 лева.

Специализанти се подпомагат финансово и по проект BG05M9OP001-1.015-0001 „Специализация в здравеопазването”, изпълняван по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси” 2014-2020 г., като за 2019 г. извършените плащания за разходи и трансфери са в размер на 127 084 лева.

МИНИСТЕРСТВО НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО

6.2.2. Изпълнение на проект BG05M9OP001-1.015-0001 „Специализация в здравеопазването”

През 2019 г. Министерство на здравеопазването продължи изпълнението на мярката чрез реализацията на проект BG05M9OP001-1.015-0001 „Специализация в здравеопазването”, който се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси” 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд.

Основна цел на проекта е да подпомогне повишаването на професионалния капацитет на обучаващите се специализанти и осигуряването на по-качествени здравни услуги. Той дава възможност на лица, започнали обучението си за придобиване на специалност да продължат и завършат специализацията си. Основните дейности са свързани със заплащане на предвидените в нормативната уредба такси за теоретично и практическо обучение, и предоставяне на стипендии в размер на две минимални работни заплати на месец за времето, през което специализантите не са получавали доходи от трудови възнаграждения или от упражняване на икономическа дейност.

Създаването на благоприятни условия на труд, стимулиращо заплащане и качествена заетост за медицинските специалисти е от ключово значение както за системата на здравеопазването, така и за обществото. Изпълнението на мярката допринася за постигане на по-добро заплащане на труда, по-висок стандарт на живот, възможност за професионална реализация, повишаване на професионалните умения и квалификацията на човешките ресурси в здравеопазването.

В хода на изпълнение на проекта, с оглед отпадане на ограничения, неколкостранно бяха разширявани [критериите](#) за подбор на кандидати за финансиране. Целта беше възможно най-голям брой специализанти да могат да получат финансова подкрепа за обучението си за придобиване на специалност. Въпреки това се отчете незадоволителен интерес от страна на представителите на целевата група за включване в проекта. Поради недостатъчно постигане на заложения индикатор – 520 лица, които да получат подкрепа за обучението си, същият беше намален на 273 специализанти в системата на здравеопазването, респективно намален беше и общия бюджет на операцията. Същевременно беше разширена целевата група на проекта, като освен лекари-специализанти и лекари по дентална медицина-специализанти, за финансиране на специализациите по проекта вече могат да кандидатстват и медицински сестри и акушерки. Освен това срокът за изпълнение на проекта беше удължен до края на 2023 година.

От стартирането на проекта до края на отчетния период са сключени приблизително 200 договора за финансиране на обучение за придобиване на специалност по проекта с одобрените специализанти в проведените процедури за подбор. С оглед на това, актуалният индикатор „Специализанти в системата на здравеопазването – 273 лица“ е напълно постижим и ще бъде надхвърлен при удължената продължителност на проекта до края на 2023 г.

Изразходваните финансови средства с натрупване по проекта до края на отчетния период са в размер на приблизително 1 080 000 лева.

Мерките за задържане на специалистите в системата на здравеопазването в страната са обвързани със създаването на условия и мотивация за повишаване на

професионалната компетентност, осигуряване на благоприятни възможности за професионално развитие, включващи достойно заплащане на труда им, добри условия на работа, възможности за обучение. Чрез финансовото подпомагане на специализантите се очаква да се създадат кадри с висока професионална мотивация, което ще се отрази пряко на подобряването на предоставяните здравни услуги.

6.3. Осигуряване на равен достъп до качествено образование и възможности за учене през целия живот.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

6.3.1. Провеждане на ежегоден национален конкурс „Млади таланти“

Средствата се планират предварително в бюджета на МОН и са в размер на 50 000 лв. за 2019 година за организиране на цялостното събитие, в т.ч. и за награден фонд (включително и средствата по т. 6.3.3.).

През 2019 година ежегодният национален конкурс „Млади таланти“ е проведен в периода 15-17 април. Провеждането му стимулира и подпомага младите научни таланти.

Три от проектите са получили награди по 1500 лв. и още три проекта са получили поощрителни награди по 1000 лв. на проект .

Мярката въздейства на национално равнище за подпомагане реализирането на младите таланти в областта на науката.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

6.3.2. Организиране на Европейското състезание за млади учени в гр. София

Финансирането на мярката е от бюджета на МОН и от Европейската комисия, която отпуска до 600 000 евро.

Ежегодният Европейски конкурс за млади учени (European Union Contest for Young Scientists – EUCYS) е събитие, което представя най-добрите ученически научни постижения, като същевременно насърчава сътрудничеството между най-добрите бъдещи учени и иноватори на възраст между 14 и 20 години в целия Европейски съюз и извън него. Събитието включва богата културна програма и общият брой на участниците и техните придружители достига до около 450 души.

Европейският конкурс за млади учени EUCYS 2019, който се провежда ежегодно от 1989 година с финансовата подкрепа на Европейската комисия, е проведен в България в периода от 13 до 18 септември. Представени са 100 проекта в град София от над 150 участници от 40 държави.

Мярката има въздействие на европейско ниво и е насочена към млади учени.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

6.3.3. Организиране участието на младите учени в Ежегодното международно изложение за млади таланти

Средствата са предвидени в бюджет на МОН и са общи с тези за провеждане на ежегоден национален конкурс „Млади таланти“ (вписани в т. 6.3.1.).

И през 2019 година е организирано участие в Световното младежко научно изложение EXPO Science Europe. Ежегодно това участие се осъществява чрез съдействието на Фондация „Еврика“ – единствен пълноправен член за България в МИЛСЕТ (MILSET) – независима, неполитическа младежка организация с нестопанска цел, която цели развитие на научната култура сред младите хора чрез организирането на научно-технологични програми, научни панаири, научни лагери, конкурси и други дейности. Изложението се проведе в периода 22 – 28 септември 2019 година в град Абу Даби, Обединени арабски емирства.

Три проекта представиха страната ни в изложението.

Мярката е насочена към млади учени и има въздействие на европейско ниво.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

6.3.4. Наредба за условията и реда за планиране, разпределение и разходване на средствата, отпускани целево от ДБ за присъщата на ДВУ научна и художественотворческа дейност

Средствата са определени с ПМС №344 от 21.12.2018 г. за изпълнение на държавния бюджет за 2019 година. През 2019 година 8 018 865 лв. се предоставят на държавните висши училища за присъщата им научна или художественотворческа дейност, съгласно разпоредбите на Наредбата за условията и реда за оценката, планирането, разпределението и разходването на средствата от държавния бюджет за финансиране на присъщата на ДВУ научна или художественотворческа дейност. Според Наредбата средствата се разходват за възнаграждения на докторанти и/или млади учени, участници в изпълнението на проекти. През годината са стимулирани общо 4 608 докторанти и млади учени, от които 4 419 от състава на ДВУ и 189 привлечени от други научноизследователски организации.

Обхватът на целевата група са млади учени, студенти и докторанти.

Мярката има въздействие на национално ниво.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА И ФОНД „НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ“ (ФНИ)

6.3.5. Конкурси за млади учени

Финансирането на мярката е от бюджета на МОН и от бюджет на Фонд „Научни изследвания“ (ФНИ). Изразходваните средства за 2019 година са в размер на 1 080 000 лв. и са изплатени на един транш.

За четвърта поредна година ФНИ провежда конкурс за финансирането на проекти за фундаментални научни изследвания на млади учени и постдокторанти, насочени към стимулиране на научните изследвания на следващо поколение учени, в съответствие с Националната стратегия за развитие на научните изследвания в Република България 2017 – 2030. Конкурсът се очаква да допринесе за изпълнението на следните цели на Стратегията:

- Осигуряване на висока квалификация и ефективно кариерно развитие на учените, основано на високо ниво на научните изследвания;

- Устойчиво възстановяване на международните позиции на страната по количество и качество на международно видимата научна продукция;
- Разширяване на участието на българската научна общност в европейското изследователско пространство и разширяване на международното научно сътрудничество;
- Повишаване на количеството и качеството на научните изследвания, свързани с проблеми от регионално и национално значение.

През 2019 година са подкрепени 34 проектни предложения на млади учени и постдокторанти по конкурса.

Отчитат се постижения в насърчаването и провеждането на качествени научни изследвания от млади учени и постдокторанти, повишаване квалификацията им и получаване на високи научни постижения в следните области:

- биологически науки;
- математически науки и информатика;
- медицински науки;
- науки за земята;
- обществени науки;
- селскостопански науки;
- технически науки;
- физически науки;
- химически науки;
- хуманитарни науки.

Прогнозният общ бюджет на конкурса за финансиране на фундаментални научни изследвания на млади учени и постдокторанти през 2019 година е 800 000 лв. Минималната сума за всеки отделен проект е 15 000 лв., а максималната сума – 30 000 лева.

Мярката има въздействие на национално ниво и е насочена към млади учени.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

6.3.6. Конкурси за млади учени в програмата на ЕС „Хоризонт 2020“

Планираните средства по мярката са от бюджета на МОН и средства от Европейско финансиране, привлечено от български организации, което е в размер на 756 000 евро.

За реализиране на мярката се провеждат конкурси за млади учени в Рамковата програма за научни изследвания и иновации на ЕС „Хоризонт 2020“, подпрограма „Мария-Склодовска Кюри“. Успешните проекти са 7, като участващите организации са 6 (от които малки и средни предприятия – 2 бр.)

Целите на конкурсите за млади учени в дейностите „Мария Склодовска-Кюри“ на програмата „Хоризонт 2020“ са увеличаване броя на успешните проекти с българско участие и увеличаване броя на успешните български кандидати. Обучението и кариерното развитие по дейностите „Мария Склодовска-Кюри“ помага за формирането на водещи изследователи. Предлага се подкрепа на млади и опитни изследователи с цел подпомагане на тяхната кариера и умения чрез обучение или назначения за определени периоди в друга държава или в частния сектор. Това им осигурява нови познания и опит, които им позволяват да достигнат пълния си потенциал.

Мярката обхваща млади учени, като целева група и има въздействие на европейско ниво.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

6.3.7. Организиране на ежегоден конкурс и церемония за награди „Питагор“

Средствата се планирани предварително в бюджета на МОН и възлизат на 120 000 лв. за организиране на цялостното събитие, в т. ч. и награден фонд.

Наградите за наука „Питагор“ са една от основните дейности в Националната стратегия за развитие на научните изследвания 2030 за стимулиране на учените към значими научни постижения и реализация на резултатите от фундаменталните и приложни научни изследвания. През 2019 година за 11 пореден път се организираха наградите „Питагор“ за съществен принос на български учени и научни колективи за развитието на науката.

Мярката има за цел стимулиране на докторанти, млади и утвърдени учени. Проведена е церемония по награждаване на носителите на наградите за съществен принос в развитието на науката на утвърдени учени и научни организации от всички научни области, както и за специфични научни дейности „Питагор“.

Връчени са 1 голяма награда „Питагор“ за цялостен принос – статуетка „Питагор“ и парична сума от 12 000 лв.; 1 голяма награда „Питагор“ за млад учен – статуетка „Питагор“ и парична сума от 12 000 лв.; 2 награди „Питагор“ за утвърден учен в областта на природните и инженерните науки – плакет и парична сума от 4 000 лева; 2 награди „Питагор“ за утвърден учен в областта на здравето и медицинските науки – плакет и парична сума от 4 000 лв.; 1 награда „Питагор“ за утвърден учен в областта на социалните и хуманитарните науки – плакет и парична сума от 8 000 лв.; 1 награда за успешен ръководител на международни проекти – плакет и парична сума от 8 000 лв.; 1 награда за научен колектив с успешна експлоатация и комерсиализация на научните резултати – плакет и парична сума от 8 000 лв.

Мярката е насочена към български учени и има въздействие на национално ниво.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

6.3.8. Изпълнение на Национална програма „Млади учени и постдокторанти“

Финансирането на тази мярка е от централен бюджет, което през 2019 година е в размер на 5 000 000 лв. Бенефициенти по програмата са БАН, ССА, НИМХ и 14 държавни висши училища.

Изпълнението на национална програма „Млади учени и постдокторанти“ е инструмент за стимулиране интереса на младите хора към научноизследователска дейност и подпомагане развитието на тяхната кариера. През отчетната година са подкрепени над 500 млади учени (501) и приблизително толкова постдокторанти (483).

С програмата се дава възможност за увеличаване броя на младите хора, занимаващи се с научна дейност и преодоляване на емиграцията след придобиване на образователна степен „Магистър“ и образователна и научна степен „Доктор“, както и реинтеграция и реализация на млади и перспективни учени и насърчаване на изследователската им дейност в България.

Обхватът на целевата група са млади учени и постдокторанти.

Отчет за 2019 г. за изпълнение на Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.)

Мярката има въздействие на национално ниво.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА И ФОНД „НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ“ (ФНИ)

6.3.9. Изпълнение на Национална научна програма „Петър Берон. Наука и иновации с Европа“ (ПЕТЪР БЕРОН И НИЕ)

Средствата по мярката се предоставят от централен бюджет. Ориентировъчният бюджет за финансиране на проекти по Национална научна програма „Петър Берон. Наука и иновации с Европа“ (ПЕТЪР БЕРОН И НИЕ) през 2019 година е 1 235 000 лв. Той се разпределя между 8 научни панела, пропорционално на дела на подадените допустими предложения за съответния панел. Бюджетът на проектното предложение зависи от продължителността на проекта и може да бъде до 5000 лв. месечно.

Научни панели:

- Химия (CHE);
- Обществени и хуманитарни науки (SOC);
- Икономически науки (ECO);
- Информатика и инженерни науки (ENG);
- Околна среда и науки за Земята (ENV);
- Науки за живота (LIF);
- Математика (MAT);
- Физика (PHY).

Целта на програмата е да ускори реинтеграцията и кариерното развитие в български висши училища и научни организации на перспективни учени с международно признати научни резултати (Experienced researchers). С финансирането от програмата в изследователските групи може да се привлекат перспективни учени от чужбина, както и български учени, които през две от последните три години са работили в чужбина.

През годината са подкрепени 7 проектни предложения на учени с международно признати научни резултати, които работят в български висши училища и научни организации. Общата стойност на подкрепените проекти е в размер на 420 000 лв.

Обхватът на целевата група е български учени.

Мярката има въздействие на национално и европейско ниво.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА И ДЪРЖАВНИТЕ ВИСШИ УЧИЛИЩА (ДВУ)

6.3.10. Ежегодно предоставяне на допълнителни стипендии на докторантите от държавните висши училища и научните организации, съгласно ПМС № 115/28.06.2018 г. за допълнение на ПМС № 90 от 2000 г.

През 2019 година е извършено финансиране в размер на 3 300 000 лв. от централен бюджет.

Разпределението на допълнителните средства, съгласно ПМС №115/28.06.2018 г. за допълнение и изменение на ПМС №90 от 2000 година за условията и реда за предоставяне на стипендии на студентите, докторантите и специализантите от държавните висши училища и научни организации, се извършва пропорционално на

получената стойност на индекса на интензивност на научната дейност за съответната година на всяко висше училище или научна организация и съответния брой действащи докторанти, обучавани в редовна форма на обучение.

За 2019 година средства за допълнителни стипендии са получили БАН, ССА, НИМХ и 14 държавни висши училища с общ размер 3 300 000 лв. По този начин размерът на индивидуалната допълнителна стипендия, която е отредена за един редовен докторант през 2019 година е между 400 лв. (за Университета „Проф. д-р Асен Златаров“, град Бургас) и 3 160 лв. (за БАН и НИМХ) на годишна база. Допълнителна стипендия са получили около 1 500 редовни докторанти.

Мярката е насочена към млади учени и въздействия на национално ниво.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

6.3.11. Подкрепа за развитието на докторанти, постдокторанти, специализанти и млади учени (допълнително изпълнена мярка)

Мярката се изпълнява по Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ (ОП НОИР) чрез процедура BG05M2OP001-2.009 „Подкрепа за развитието на докторанти, постдокторанти, специализанти и млади учени“ – фаза 1. Предоставената БФП за 2019 година е в размер на 10 063 281.52 лв.

Дейностите са насочени към развитие на човешките ресурси, ангажирани в сферата на науката чрез стимулиране на интереса на учащите към научните изследвания, подобряване на условията на заетост в сферата на НИРД и задържането им в страната.

За 2019 година в сферата на НИРД (GOVED плюс HERD) са получили подкрепа 112 млади учени до 34 годишна възраст. В програми за повишаване на квалификацията са включени 136 преподаватели. Новоназначените изследователи, докторанти, постдокторанти, специализанти, млади учени от България в научни организации са двама.

Делът на преподавателите във висшите училища, от включените в дейности по процедурата, получили удостоверение за успешно преминалите програма за повишаване на квалификацията е 81.82%. Делът на младите учени до 34 годишна възраст включително, участващи в дейности по процедурата сред заетите в НИРД е 13.97%.

Мярката има въздействие на национално ниво.

6.4. Създаване на условия за преодоляване на бедността и социалната изолация сред младежите в неравностойно положение.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

6.4.1. Назначаване на ромски образователни медиатори и младежки работници

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

6.4.2. Организиране на неформални обучения, насочени към нуждите на младежите в неравностойно положение

Финансирането по посочените две мерки е предвидено от бюджета на програма „Местно развитие, намаляване на бедността и подобро включване на уязвими групи“.

Дейностите по изпълнението на индикаторите по тази програма са заложи за целия период на нейното действие, т.е. до 2024 година и към настоящия момент няма промяна по тях.

Предстои стартиране на тези дейности в бъдеще.

МИНИСТЕРСТВО НА МЛАДЕЖТА И СПОРТА

6.4.3. Изпълнение на „Програма за развитие на спорта за хора с увреждания“

Резултатите от изпълнението на Програмата за развитие на спорта за хора с увреждания са, както следва:

- Брой финансирани спортни федерации – 8;
- Размер на одобрените средства – 1 371 000 лв.;
- Брой спортове – 26;
- Брой хора с увреждания, участващи в спортни състезания – 2 000;
- Брой спортисти с увреждания със спортни резултати – 139;
- Брой хора с увреждания, участващи в спортни занимания – 430.

МИНИСТЕРСТВО НА МЛАДЕЖТА И СПОРТА

6.4.4. Изпълнение на Програма „Спорт за децата в риск“

Резултатите от изпълнението на Програмата „Спорт за децата в риск“ са, както следва:

- Брой спортове – 7;
- Брой проекти – 12;
- Размер на одобрените средства – 28 540 лв.;
- Брой обхванати деца в риск – 380;
- Брой населени места – 10.

6.5. Създаване на възможности за облекчения при кредитиране за закупуване на жилища, обзавеждане и подобряване на жилищните условия.

МИНИСТЕРСТВО НА ФИНАНСИТЕ

6.5.1. Данъчно облекчение за млади семейства, регламентирано в чл.22а от Закона за данъците върху доходите на физическите лица

Данъчното облекчение има социална цел и е насочено към подпомагането на млади семейства. Облекчението се изразява в намаляване на годишната данъчна основа на данъчно задълженото лице до 35-годишна възраст с направените през годината лихвени плащания по първите 100 000 лева от главницата по ипотечен кредит за закупуване на жилище, когато ипотекираното жилище е единствено за семейството, по ред и при условия, регламентираны в закона. Данъчното облекчение се ползва с деклариране на обстоятелствата, свързани с него, в годишната данъчна декларация, както и при условие, че не се ползва от другия съпруг.

През 2019 г. броят на лицата, ползвали данъчното облекчение за млади семейства е 4 147 души, а размерът на данъчните разходи е 913 350 лева.

МИНИСТЕРСТВО НА ОТБРАНАТА

6.5.2. Осигуряване настаняването във ведомствени жилища и общежития за военнослужещите и служителите на Министерство на отбраната

Картотекираните лица от Министерство на отбраната, структурите на пряко подчинение на министъра на отбраната и Българската армия, живеещи на свободен наем са 2 478, от които 2 281 военнослужещи и 197 цивилни служители. Месечната сума, изплащана от Министерство на отбраната е приблизително 270 000 лева или 3 240 000 лева годишно.

В жилища, собственост на Министерство на отбраната на територията на Република България са настанени общо 1 430 военнослужещи и цивилни служители, в едно с техните семейства около 3 800 човека, а в общежитията – 750 военнослужещи и цивилни служители, в едно с техните семейства около 1 400 човека.

6.6. Създаване на условия за пълноценно социално развитие на младите хора (вкл. създаване на семейство, отглеждане и възпитание на деца и активно участие в гражданското общество).

МИНИСТЕРСТВО НА МЛАДЕЖТА И СПОРТА

6.6.1. Изпълнение на Национална програма за младежта (2016-2020)

В изпълнение на Националната програма за младежта са финансирани 53 проекта, като са обхванати 20 971 младежи от 15 до 29 години. Броят на дейностите по проектите е 536 – обучения, кампании, инициативи, форуми и др.

Поради пандемията е забавено изпълнението и отчитането на проектите, които са били одобрени на втория етап на кандидатстване (м. 11.2019 г.) за това статистиката е изготвена върху 81% отчетени проекта.

Б. Приоритет II. Преодоляване на негативните последици от остаряването на населението и подобряване на качествените характеристики на човешкия капитал

Направление 7 – Възприемане на комплексен междусекторен подход за активен и продуктивен живот на възрастните хора в добро здраве. Адаптиране на социалните системи към демографските промени и остаряването на населението – пазар на труда, пенсионна система, социално подпомагане и грижи, здравеопазване, образование, култура и др.

7.1. Изпълнение на Националната стратегия за активен живот на възрастните хора в България (2019-2030 г.).

7.1.1. Адаптиране на пазара на труда към остаряването на населението и към

**МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА,
АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА**

7.1.1.1. Национална програма „Помощ за пенсиониране”

През 2019 г. е налице 101.7% изпълнение на програмата спрямо актуализирания годишен план на Агенцията по заетостта.

Националната програма „Помощ за пенсиониране” осигурява подкрепа при прехода от безработица към работа и пенсиониране при по-възрастните. Целевата група обхваща безработни лица над 58 г. Според спецификата на дейността лицата се наемат на пълно или непълно работно време. Периодът на субсидиране на заетостта е от 3 до 24 месеца. През 2019 г. се прилага диференциран подход по отношение на субсидираното трудово възнаграждение – 600 лв. за лица с висше образование, наети на длъжности, които изискват завършена степен на висше образование съгласно НКПД 2011 г., а за останалите – в размер на минимална работна заплата за 2019 г., съответно почасово трудово възнаграждение – 3.61 лв./3.37 лв. Осигурени са средства и за допълнителни плащания по трудовото и осигурителното законодателство за сметка на работодателя.

През 2019 г. в нова заетост по програмата са включени 470 лица, общо е осигурена заетост на 1 245 лица. Изразходваните средства от държавния бюджет са в размер на 6 135 303 лв.

**МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА,
АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА**

**7.1.1.2. Насърчаване на работодателите да наемат на работа
безработни лица над 55-годишна възраст (чл. 55а от ЗНЗ)**

През 2019 г. е налице 103.9% изпълнение на мярката спрямо актуализирания годишен план на Агенцията по заетостта.

Мярката се реализира в подкрепа на безработни лица в предпенсионна възраст. През 2019 г. са финансирани част от разходите на работодателите за трудово възнаграждение, допълнителни възнаграждения по трудовото и дължими вноски по осигурителното законодателство за период до 6 месеца. Субсидираната част от трудовото възнаграждение е в размер на 500 лв. за лицата с висше образование, наети на длъжности, за заемането на които минималното образователно и квалификационно ниво съгласно НКПД 2011 г., е определено като завършена степен на висше образование, а за останалите – в размер на 450 лв. Задължение на работодателя е да запази заетостта за допълнителен период, равен на периода на субсидиране.

През 2019 г. в нова заетост по условията на мярката са включени 317 лица, общо е осигурена заетост на 380 лица. Изразходваните средства от държавния бюджет са в размер на 878 161 лв.

**МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА,
АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА**

7.1.1.3. Насърчаване на работодателите да разкриват работни места за чиракуване (чл. 55г от ЗНЗ)

През 2019 г. е налице 100% изпълнение на мярката спрямо актуализирания годишен план на Агенцията по заетостта.

Целева група са безработните лица с основно или по-ниско образование и без квалификация. По условията на мярката се разкриват работни места за чиракуване под ръководството на наставник. През 2019 г. със средства от държавния бюджет са финансирани разходите на работодателите за труд – част от трудовото възнаграждение на наетото лице в размер на 450 лв. (2.65 лв. почасово трудово възнаграждение) и допълнителни плащания по трудовото и осигурително законодателство. Заетостта на лицето е субсидирана за период до 6 месеца. През 2019 г. средствата за наставника са в размер на 180 лв. за период до 12 месеца, като се отчита обстоятелството, че работодателят е запазил заетостта на лицето за допълнителен период, равен на периода на субсидиране.

През 2019 г. по условията на мярката в чиракуване са включени 69 лица, общо са чиракували 82 лица. През 2019 г. в мярката са включени 58 наставника, общо ангажираните наставници са 78. Изразходваните средства са в размер на 247 463 лв.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА, АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

7.1.1.4. Насърчаване на работодателите да разкриват „зелени работни места“ и да наемат безработни лица (чл.55д от ЗНЗ)

През 2019 г. е налице 103,4% изпълнение на мярката спрямо актуализирания годишен план на Агенцията по заетостта.

Мярката стимулира разкриването на „зелени работни места“, свързани с производството на стоки и предоставянето на услуги, които подпомагат опазването на околната среда. Със съвместна заповед на министъра на труда и социалната политика и министъра на околната среда и водите са определени икономическите дейности, в чиито обхват се разкриват „зелените работни места“. Целева група са безработни лица с непрекъснато поддържана регистрация не по-малко от 6 месеца. През 2019 г. работодателите са насърчени да разкриват „зелени работни места“ чрез финансиране на разходите за труд – част от трудовото възнаграждение в размер на 450 лв. и допълнителните плащания по трудовото и осигурително законодателство за период до 6 месеца, а за лица, наети на длъжности, които изискват трета степен на професионална квалификация или висше образование – до 8 месеца.

През 2019 г. в нова заетост по условията на мярката са включени 61 лица, общо е осигурена заетост на 68 лица. Изразходваните средства от държавния бюджет са в размер на 140 568 лв.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА, АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

7.1.1.5. Насърчаване на работодателите да наемат безработни лица с непрекъснато поддържана регистрация не по-малко от 6 месеца или безработни лица до 24-

годишна възраст, или безработни лица с основно и по-ниско образование, или безработни лица на възраст над 50 години (чл.51, ал.1 от ЗНЗ)

През 2019 г. е налице 101.6% изпълнение на мярката спрямо актуализирания годишен план на Агенцията по заетостта.

По схемата за държавна помощ за наемане на работещи в неравностойно положение се насърчават работодателите да наемат безработни лица от неравнопоставените групи на пазара на труда. Субсидиите за работодателя от държавния бюджет са за разкрито работно място, на което е наето лице от целевата група, в размер на 50 на сто от допустимите разходи за периода на субсидиране за: трудово възнаграждение (560 лв. максимален размер за 2019 г.); допълнителни възнаграждения по минимални размери, установени в КТ; осигурителни вноски за сметка на работодателя за фондовете „Пенсии“, „ТЗПБ и ОЗМ, фонд „Безработица“, ДЗПО и НЗОК. Заетостта се субсидира за период не по-малко от 3 месеца и не повече от 12 месеца.

През 2019 г. в нова заетост по условията на мярката са включени 447 лица, общо е осигурена заетост на 877 лица. Изразходваните средства от държавния бюджет са в размер на 1 764 221 лв.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА, АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

7.1.1.6. ОП РЧР 2014-2020 г. Схема/Проект „Обучения и заетост”

Проект „Обучения и заетост” се изпълнява в два компонента и е с общ бюджет 151 млн. лв., за общо 7 400 безработни лица над 29 год. възраст, регистрирани в ДБТ (Компонент I) и 3 600 безработни и неактивни лица и безработни лица с трайни увреждания над 29 години (Компонент II).

Целта на Компонент I е *интегриране на неактивни и безработни лица на възраст над 29 г. (навършили 30 години)*, регистрирани в дирекции „Бюро по труда“ към Агенция по заетостта, в заетост при работодател (до 12 месеца) в реалния сектор или институции на местното самоуправление чрез обучения, съобразени с индивидуалните нужди на работното място и субсидия за заетост.

Целта на Компонент II е *интегриране на неактивни и безработни лица с трайни увреждания на възраст над 29 г. (навършили 30 години)*, регистрирани в дирекции „Бюро по труда“ към Агенция по заетостта, в заетост при работодател в реалния сектор или институции на местното самоуправление чрез обучения, съобразени с индивидуалните нужди на работното място, субсидия за заетост (до 24 месеца) и еднократен стимул за продължителна заетост.

За отчетния период по Компонент I в заетост са включени 5 лица. По Компонент II в заетост са включени 5 026 лица. В обучение са включени 311 лица.

За реализиране на допустимите дейности по проекта за отчетния период реално са изплатени 58 349 794,29 лв.

През 2019 г. е налице 63% изпълнение на заложените целеви индикатор за включване в заетост на 8 000 заети лица. Неизпълнението на индикатора за лица, включени в заетост се дължи на това, че при изготвяне на плана за 2019 г. са посочени лица, за които се предполага, че ще се наемат по Компонент II на проекта. Прием на заявки за СРМ по Компонент II е обявен на 15.08.2018 г. и по-голямата част от

договорите с работодатели за осигуряване на заетост по проекта са сключени до края на 2018 г., съответно включените лица са отчетени за 2018 г.

По отношение на индикаторите за включените безработни лица в обучение, в рамките на проекта, работодателите при извършване на подбор на лица от целевата група, имат възможност да изберат лица, които изцяло отговарят на изискванията им или лица, за които е необходимо първо да преминат обучение и след това да бъдат наети по проекта. Работодателите предпочитат да наемат лица, отговарящи на изискванията на обявеното СРМ, тъй като могат да разчитат да започнат работа по-бързо пред избора безработните лица да преминат първо обучение и след това да ги включват в заетост, което е основната причина за неизпълнение на предвидения брой лица, включени в обучение, преди започване на периода на субсидирана заетост.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА, АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

7.1.1.7. ОП РЧР 2014-2020 г. Схема/Проект „Работа”

Целта на проекта е преодоляване на регионалните диспропорции на пазара на труда, както и повишаване на заетостта и трудовите умения на безработни лица, включително лица в неравностойно положение на пазара на труда от райони с високо равнище на безработица над средното за страната през предходните 12 месеца. Целите на настоящия проект отговарят на целите на процедура „Работа” и са в съответствие с ПО 1 на ОП РЧР 2014-2020 за подобряване достъпа до заетост и качеството на работните места. Същият допълва и е продължение на Национална програма за обучение и заетост на безработни лица „Работа” от 2017 г. (НП Работа) за повишаване на заетостта и трудовите умения на безработни лица в неравностойно положение на пазара на труда от общини с високо равнище на безработица.

През отчетния период по проекта е осигурена заетост на 1 642 лица, като 1 091 са преходни от НП „Работа”. Причината за значителното преизпълнение на индикатора, включен в плана „Заетост на 350 безработни лица” през 2019 г. е взетото решение на АЗ от установения неизразходван финансов ресурс по сключени договори за заетост, да се финансират всички неудовлетворени заявки на работодатели по проекта, но за период от 6 месеца (вместо 12 месеца), с което бяха включени по-голям брой лица от целевата група по проекта.

През 2019 г. в обучение преди заетост са включени 127 лица, от които в ключови компетентности 111 (110 лица в КК4 „Дигитални компетентности” и 1 лице в КК 7 „Инициативност и предприемачество”) и 91 по професионална квалификация, специалности „Озеленяване и цветарство” – 1 СПК; „Основни и довършителни работи” – 1 СПК; „Продавач - консултант – 2 СПК”; „Деловодство и архив” – 1 СПК и „Административно обслужване” – 2 СПК. Броят на лицата, преминали обучение е 202, като 75 едни и същи лица са преминали обучение по дигитална компетентност и професионална квалификация.

Реално изплатените средства по проекта за 2019 г. са в размер на 47 143 478.55 лева.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА, АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

7.1.1.8. ОП РЧР 2014-2020 г. Схема/Проект „Обучение на възрастни, преминали курсове за ограмотяване”

Чрез проект „Обучение на възрастни, преминали курсове за ограмотяване” се цели интеграция на безработни лица в трудоспособна възраст над 16 г., с ниска степен или без степен на образование чрез включването им в обучения за ПК срещу ваучери. Проектът се изпълнява координирано и ще надгради и допълни постигнатите резултати по операция „Ограмотяване на възрастни – фаза 1”, която се реализира по ОП НОИР 2014-2020 г. и по проект "Нов шанс за успех", финансиран по процедура BG051PO001-4.3-01 "Ограмотяване на възрастни" на ОП РЧР 2007-2013 г., като обхване в дейности лицата, успешно завършили курсове по ограмотяване или курсове за усвояване на учебно съдържание, предвидено за изучаване в класове от прогимназиалния етап на основното образование.

През отчетния период по проекта е извършена служебна промяна в критериите за избор, като става допустимо и лица, преминали успешно обучение по проект „Нов шанс за успех", финансиран по процедура BG051PO001-4.3-01 „Ограмотяване на възрастни" на ОП РЧР 2007-2013, да участват в проекта на АЗ. Сключен е договор за логистика за организиране на 28 трудови борси в цялата страна и всички са проведени. След проверка за допустимост на лицата, по предоставен от МОН списък на успешно завършили курсовете за ограмотяване по проект „Нов шанс за успех”, са включени 521 безработни лица в обучения за придобиване на ПК с ваучери, което е преизпълнение на планираните 240 лица в плана за 2019 г. Изразходвани са средства в размер на 446 589 лева.

Проектът приключи на 31.12.2019 г. Внесено и верифицирано от УО МТСП е окончателно искане за плащане.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА, АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

7.1.1.9. ОП РЧР 2014-2020 г. Схема/Проект „Подобряване качеството и ефективността на публичните услуги за уязвимите групи на пазара на труда и работодателите”

Ключов инструмент в реализацията на Стратегията по отношение модернизирани на предоставяните услуги е изпълнението на проект BG05M9OP001-1.004-001 „Подобряване качеството и ефективността на публичните услуги за уязвимите групи на пазара на труда и работодателите” по ОП РЧРЧ 2014 – 2020 г. Общата цел на проекта е да модернизира дейността на АЗ и предоставянето на по-качествени услуги за търсещите и предлагащите работа. Проектът се очаква да повиши капацитета и ефективността на АЗ и нейните структури по отношение на изпълнението на активните политики на пазара на труда, чрез разработване на нови или подобряване на съществуващи услуги, както за неактивните и търсещите работа лица, така и за работодателите.

Бюджетът на проекта е 42 900 000 лв. и е с продължителност до 31.12.2020 г. съгласно сключено Допълнително споразумение №4 от 16.01.2020 г. В рамките на отчетния период изразходваните средства по проекта са в размер на 9 616 838.31 лв.

По отношение на предвидените в плана за 2019 г. индикатори за изпълнение, индикаторът *1.Брой обслужени лица* (чрез предоставена услуга, средномесечно -180

000) не е изцяло изпълнен – през 2019 г. средномесечно са обслужени 166 923 лица, като причината за това са ниските нива на безработица в страната, респективно е по-малък броя на регистрираните в бюрата по труда лица. По отношение на индикатора 2. *Брой лица, включени в обучение и/или заетост* (средномесечно – 18 000), същият е преизпълнен, като за 2019 г. средномесечно е осигурено обучение или заетост на 20 000 лица. В тази връзка, независимо, че е намалял броят на регистрираните лица в бюрата по труда през 2019 г. се наблюдава преизпълнение по отношение интегрирането на лицата на пазара на труда. Респективно, по-малкият брой на лицата, които трябва да обслужат трудовите посредници им позволява да предоставят по-качествени услуги по посредничество за включване в обучение или заетост.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА, АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

7.1.1.10. Насърчаване на предприемачеството сред безработни лица (чл. 47, ал. 1 от ЗНЗ, чл. 47, ал. 4 от ЗНЗ, чл. 49 от ЗНЗ, чл. 49, ал. 4 от ЗНЗ, чл. 49б от ЗНЗ)

През 2019 г. е налице 102,3 % изпълнение на мерките за насърчаване на предприемачеството спрямо актуализирания годишен план на Агенцията по заетостта.

През 2019 г. са изразходвани средства от държавния бюджет в размер на 290 679 лв. за насърчаване на 186 безработни лица с одобрен бизнес проект да стартират самостоятелна стопанска дейност за производство на стоки и/или услуги. От тях:

- на 69 безработни лица са предоставени средства за направените разходи за започване на самостоятелна стопанска дейност като микропредприятие (чл. 49, ал. 1 от ЗНЗ), в размер на 161 132 лв. (максималният размер на средствата за започване на самостоятелна стопанска дейност от безработни лица, регистрирали микропредприятие по Закона за малките и средните предприятия, определен с НПДЗ, 2019 г. е 2 500 лв. съгласно одобрен бизнес проект);

- на 44 лица са изплатени средства в размер на 18 277 лв. за ползвани външни консултантски услуги и/или съпътстващи услуги по реда на чл. 49б от ЗНЗ (съгласно НПДЗ 2019 г. финансирането е до 500 лв.).

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА, АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

7.1.1.11. Насърчаване на работодатели – микропредприятия да разкриват работни места, като се субсидират първите 5 разкрити работни места (чл. 50 от ЗНЗ)

През 2019 г. е налице 103.4% изпълнение на мярката спрямо актуализирания годишен план на Агенцията по заетостта.

Мярката осигурява подкрепа за предприемачеството. През 2019 г. със средства от държавния бюджет са субсидирани първите 5 разкрити работни места в микропредприятията за период до 9 месеца. Финансирани са част от разходите за трудово възнаграждение в размер на 450 лв. и допълнителни плащания по трудовото и осигурително законодателство.

През 2019 г. е осигурена нова заетост на 334 лица по мярката, общо е подкрепена заетостта на 615 лица. Изразходваните средства от държавния бюджет са в размер на 1 520 508 лв.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА, АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

7.1.1.12. Програма „Мелпомена“

През 2019 г. е налице 110% изпълнение на програмата спрямо актуализирания годишен план на Агенцията по заетостта.

Националната програма „Мелпомена“ подпомага дейността на театрите в страната с инструментите на активната политика на пазара на труда. По програмата се разкриват работни места, на които се наемат безработни лица със специфичен опит, професионална квалификация, знания и умения в областта на театралното изкуство – артисти, режисьори, сценографи и др. Със средства от бюджета за активна политика на пазара на труда са финансирани разходите за трудови възнаграждения и задължителните плащания по трудовото и осигурително законодателство за период до 12 месеца. През 2019 г. се прилага диференциран подход по отношение на субсидираното трудово възнаграждение – 600 лв. за лица с висше образование, наети на длъжности, които изискват завършена степен на висше образование съгласно НКПД 2011 г., а за останалите – в размер на минимална работна заплата, съответно почасово трудово възнаграждение – 3.61 лв./3.37 лв.

През 2019 г. в нова заетост по програмата са включени 242 лица, общо е осигурена заетост на 363 лица. Изразходваните средства от държавния бюджет са в размер на 1 704 207 лв.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА, АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

7.1.1.13. Регионални програми за заетост

През 2019 г. е налице 107.4% изпълнение на регионалните програми за заетост спрямо актуализирания годишен план на Агенцията по заетостта.

През 2019 г. са реализирани 28 регионални програми за заетост – по една за всяка област. Програмите са разработени на основата на проектни предложения на областните и общинските администрации и са одобрени от Комисиите по заетостта към Областните съвети за развитие. През 2019 г. са финансирани разходите за труд на работодателите за срок от 3 до 6 месеца. По регионалните програми са реализирани дейности с местно значение като: поддържане и опазване на общинската и държавната собственост – училища, детски градини, читалища; поддържане на пътища; спомагателни дейности в пенсионерски клубове и др. общополезни дейности.

През 2019 г. в заетост по регионалните програми са включени 2 523 лица. Изразходваните средства от държавния бюджет са в размер на 8 338 254 лв.

НАЦИОНАЛЕН ОСИГУРИТЕЛЕН ИНСТИТУТ

7.1.1.14. Пенсии по Кодекса за социално осигуряване

Отчет за 2019 г. за изпълнение на Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.)

Промени в условията за придобиване право на пенсия и в размерите на пенсиите през 2019 г.:

➤ Условията за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст през 2019 г. по **чл. 68, ал. 1 и 2** от КСО се промениха, на база заложеното постепенно нарастване на възрастта и осигурителния стаж и са както следва:

- Мъже – навършена възраст 64 години и 2 месеца и 38 години и 8 месеца осигурителен стаж;
- Жени – навършена възраст 61 години и 4 месеца и 35 години и 8 месеца осигурителен стаж.

➤ През 2019 г. необходимата възраст за придобиване право на пенсия при наличие на 15 години действителен осигурителен стаж на основание **чл. 68, ал. 3 от КСО** се повиши с два месеца и е 66 години и 4 месеца за жените и мъжете;

➤ Необходимата възраст за придобиване право на пенсия по **чл. 69** от КСО се повиши с два месеца – 53 години и 4 месеца за пенсия по **чл. 69, ал. 1, 2, 3, 5, 5а и 6** и 43 години и 4 месеца за пенсия по **чл. 69, ал. 4 и 7**;

➤ Необходимата възраст за придобиване право на пенсия по **чл. 69а от КСО** се повиши с два месеца и е 43 години и 4 месеца;

➤ Необходимата възраст за придобиване право на пенсия по **чл. 69б от КСО** за мъжете се повиши с два месеца, а изискуемата възраст по **чл. 69б, ал. 1 и 2 от КСО** за жените се повиши с четири месеца и е:

- Мъже – 53 години и 4 месеца, жени – 49 години, за лицата с придобит осигурителен стаж в условията на първа категория труд;
- Мъже – 58 години и 4 месеца, жени – 54 години, за лицата с придобит осигурителен стаж в условията на втора категория труд;
- Мъже – 52 години и 8 месеца, жени – 47 години и 8 месеца, за лицата с придобит осигурителен стаж в условията на подземен труд.

➤ Минималният размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст по **чл.68, ал.1 от КСО** през 2019 г., съгласно **чл.10 от Закона за бюджета на Държавното обществено осигуряване за 2019 г.**, е в следните размери:

1. от 1 януари до 30 юни – 207.60 лв.;
2. от 1 юли до 31 декември – 219.43 лв.

➤ Минималните размери на пенсиите за трудова дейност през 2019 г., които се определят в процент от минималния размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст по **чл. 68, ал. 1 от КСО** са показани в следващата таблица:

ПЕНСИИ ЗА ТРУДОВА ДЕЙНОСТ	Минимален размер от 01.01.2019 г. до 30.06.2019 г.	Минимален размер от 01.07.2019 г. до 31.12.2019 г.
1. Лична пенсия за осигурителен стаж и възраст - чл. 68 КСО:		
- по чл. 68, ал. 1 - (минимална пенсия за ОСВ)	207.60 лв.	219.43 лв.
- по чл. 68а, 69, 69а, 69б и 69в - (минимална пенсия за ОСВ)	207.60 лв.	219.43 лв.
- по чл. 68, ал. 3 - (85% от мин. пенсия за ОСВ)	176.46 лв.	186.52 лв.
2. Лична пенсия за инвалидност поради общо заболяване - чл. 74 КСО, при намалена работоспособност (н.р.):		

Отчет за 2019 г. за изпълнение на Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.)

- над 90 на сто н.р. - (115% от мин. пенсия за ОСВ);	238.74 лв.	252.34 лв.
- от 71 до 90 на сто н.р. - (105% от мин. пенсия за ОСВ);	217.98 лв.	230.40 лв.
- от 50 до 70,99 на сто н.р. - (85% от мин. пенсия за ОСВ)	176.46 лв.	186.52 лв.
3. Лична пенсия за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест - чл. 79 КСО, при намалена работоспособност (н.р.):		
- над 90 на сто н.р. - (125% от мин. пенсия за ОСВ)	259.50 лв.	274.29 лв.
- от 71 до 90 на сто н.р. - (115% от мин. пенсия за ОСВ)	238.74 лв.	252.34 лв.
- от 50 до 70,99 на сто н.р. - (100% от мин. пенсия за ОСВ)	207.60 лв.	219.43 лв.
4. Наследствени пенсии по чл. 81, ал. 2 от КСО (75 % от мин. пенсия за ОСВ)	155.70 лв.	164.57 лв.

➤ С Постановление на МС №136 от 6 юни 2019 г. се определи от 1 юли 2019 г. нов размер на социалната пенсия за старост – 132.74 лв. месечно. За периода от 01.01.2019 г. до 30.06.2019 г. социалната пенсия за старост е 125.58 лв. месечно.

➤ Размерите на пенсиите, несвързани с трудова дейност, които се определят в процент от социалната пенсия за старост, за 2019 г. са показани в следващата таблица:

ПЕНСИИ И ДОБАВКИ ОТ ДЪРЖАВНИЯ БЮДЖЕТ	Размер от 01.01.2019 г. до 30.06.2019 г.	Размер от 01.07.2019 г. до 31.12.2019 г.
1. Социалната пенсия за старост - чл. 89а КСО	125.58 лв.	132.74 лв.
2. Социална пенсия за инвалидност - чл. 90а КСО, при намалена работоспособност:		
- над 90 на сто н. р. (120 % от социалната пенсия за старост)	150.70 лв.	159.29 лв.
- от 71 до 90 на сто н. р. (110 % от социалната пенсия за старост)	138.14 лв.	146.01 лв.
3. Пенсия за военна инвалидност - чл. 85 КСО		
а/ редници и сержанти при намалена работоспособност:		
- над 90 на сто н. р. (150 % от социалната пенсия за старост)	188.37 лв.	199.11 лв.
- от 71 до 90 на сто н. р. (140 % от социалната пенсия за старост)	175.81 лв.	185.84 лв.
- от 50 до 70,99 на сто н. р. (115 % от социалната пенсия за старост)	144.42 лв.	152.65 лв.
б/ офицери при намалена работоспособност:		
- над 90 на сто н. р. (160 % от социалната пенсия за старост)	200.93 лв.	212.38 лв.
- от 71 до 90 на сто н. р. (150 % от социалната пенсия за старост)	188.37 лв.	199.11 лв.
- от 50 до 70,99 на сто н. р. (120 % от социалната пенсия за старост)	150.70 лв.	159.29 лв.
4. Пенсия за гражданска инвалидност чл. 87 КСО:		
- над 90 на сто н. р. (150 % от социалната пенсия за старост)	188.37 лв.	199.11 лв.
- от 71 до 90 на сто н. р. (140 % от социалната пенсия за старост)	175.81 лв.	185.84 лв.
- от 50 до 70,99 на сто н. р. (115 % от социалната пенсия за старост)	144.42 лв.	152.65 лв.
5. Персонални пенсии по чл. 92 от КСО (90% от социалната пенсия за старост)	113.02 лв.	119.47 лв.
6. Добавката за чужда помощ по чл. 103 от КСО (75% от социалната пенсия за старост)	94.19 лв.	99.56 лв.
7. Добавка на ветераните от войните по Указ № 1611/85 г. (50% от социалната пенсия за старост)	62.79 лв.	66.37 лв.

8. Добавка на ветераните от войните по чл. 5 от Закона за ветераните от войните (100% от социалната пенсия за старост)	125.58 лв.	132.74 лв.
--	------------	------------

➤ Максималният размер на получаваните една или повече пенсии без добавките към тях, съгласно §6, ал. 1 от ПЗР на КСО, от 1 януари 2019 г. е 910 лв. и остана с непроменен размер спрямо 2018 г., а от 1 юли 2019 г. е 1 200 лв. (40% от максималния осигурителен доход, който за 2019 г. е 3 000 лв.).

➤ От 1 юли 2019 г. размерите на всички пенсии за трудова дейност, отпуснати с начална дата до 31 декември 2018 г. бяха увеличени с 5,7 на сто, като съгласно ал. 1 на §76 от ПЗР на КСО през 2019 г. пенсиите не се осъвременяват по реда на чл. 100 от КСО.

➤ От 1 юли 2019 г. бяха преизчислени всички пенсии за трудова дейност, отпуснати с начална дата до 31 декември 2018 г. с процент 1.2 за всяка година осигурителен стаж и съответната пропорционална част от този процент за месеците осигурителен стаж. Пенсии за трудова злополука и професионална болест, отпуснати с начална дата до 31 декември 2018 г., се преизчисляват от 1 юли 2019 г. със съответния коефициент по чл. 79, ал. 1 от КСО.

➤ През 2019 г. Министерският съвет одобри на два пъти изплащането на еднократни допълнителни суми към пенсиите.

- Пенсионерите, на които пенсията или сборът от пенсиите заедно с добавките и компенсациите към тях за м. април 2019 г. е в размер до 348 лв. включително, получиха еднократна допълнителна сума към пенсиите си в размер на 40 лв. Броят на пенсионерите, получили такава добавка е 1 293 248.
- На всички пенсионери, на които пенсията или сборът от пенсиите заедно с добавките и компенсациите към тях за м. декември 2019 г. е в размер до 363 лева включително, се изплати еднократна допълнителна сума в размер на 40 лева. Броят на пенсионерите, получили тази добавка е 1 250 236.

➤ **Разходите за пенсии** за 2019 г. са 9 860 527.1 хил. лв., като в тази сума са включени разходите за пенсии, финансирани от ДОО и от държавния бюджет, и еднократно изплатените суми към пенсиите за месеците април и декември на 2019 г. и са с 1.3 на сто по-малко от планираните. От тях 9 707 185.5 хил. лв. са за изплащане на пенсии за сметка на държавното обществено осигуряване, добавките към тях и еднократните суми към пенсиите за м. април и м. декември и 153 341,5 хил. лв. са за изплащане на пенсиите, несвързани с трудова дейност, които са за сметка на държавния бюджет.

➤ Средномесечният брой на пенсионерите през 2019 г. е 2 145 271.

➤ През 2019 г. средномесечният брой на изплащаните пенсии е 2 162 013 броя.

➤ Средният месечен размер на изплатената пенсия на един пенсионер през 2019 г. е 383,03 лв., като мъжете са получили средно 446.83 лв., а жените 337.66 лв.

Среден брой пенсионери, среден брой пенсии и среден размер на един пенсионер за 2019 г.:

ВИД НА ПЕНСИЯТА	Среден брой пенсионери	Среден брой пенсии	Ср. мес. р-р пенсия на пенсионер (лв.)
I. ФОНД „ПЕНСИИ“	1 984 079	1 988 472	375.39
1. Пенсии за осигурителен стаж и възраст	1 531 182	1 533 626	406.88
2. Пенсии за инвалидност поради общо заболяване	452 897	454 846	268.90
II. ФОНД „ПЕНСИИ ЗА ЛИЦАТА ПО ЧЛ. 69“	94 053	94 071	677.69
1. Пенсии за осигурителен стаж и възраст по чл. 69 от КСО	93 995	94 013	677.90
2. Пенсии за инвалидност поради общо заболяване за лицата по чл. 69 от КСО	58	58	342.86
III. ФОНД „ТРУДОВА ЗЛОПОЛУКА И ПРОФЕСИОНАЛНА БОЛЕСТ“	7 353	17 001	316.89
1. Пенсии за трудова дейност	7 343	16 979	316.85
2. Пенсии за лицата по чл. 69 от КСО	10	22	349.20
IV. ФОНД „ПЕНСИИ, НЕСВЪРЗАНИ С ТРУДОВА ДЕЙНОСТ“	59 786	62 469	181.34
1. Пенсии за военна инвалидност	2 333	4 587	193.56
2. Пенсии за гражданска инвалидност	135	242	194.76
3. Социални пенсии за инвалидност	50 659	50 981	186.25
4. Персонални пенсии	2 866	2 866	126.82
5. Социални пенсии за старост	3 697	3 697	144.67
6. Други пенсии	96	96	312.13
ОБЩО:	2 145 271	2 162 013	383.03

- Средната възраст на пенсионерите с лични пенсии към 31.12.2019 г. е 69.95 години. Средната възраст на мъжете е 68.55 години, а на жените 71.00 години.
- Средната възраст на пенсионерите с лични пенсии за осигурителен стаж и възраст към 31.12.2019 г. е 73.16 години – на мъжете 72.21 години, а на жените 73.84 години.
- Ефективната възраст на пенсиониране или средната възраст на пенсионерите с лични новоотпуснати пенсии за осигурителен стаж и възраст през 2019 г. е 63.2 години. Мъжете са се пенсионирали средно на 63.7 години, а жените на 62.7 години.
- Системен коефициент на зависимост (т.нар. пенсионерско число) – съотношението между броя на пенсионерите към броя на осигурените лица в ДОО за 2019 г. е 76.8%.
- Делът на разходите за пенсии от БВП през 2019 г. е 8.3 на сто.

7.1.2. Разработване на мерки за съхраняване и развитие на трудовия потенциал като елемент от цялостната концепция за развитие на човешките ресурси в страната.

ИНСТИТУТ ЗА ИЗСЛЕДВАНЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО И ЧОВЕКА ПРИ БАН

7.1.2.1. Проект: Възрастните хора в България – възможности за социално включване в контекста на техните нагласи и потребности

Обект на анализ са възможностите и политиките за социално включване на възрастните хора в България на пазара труда и активното им участие в социалния живот.

Направени са предложения за политиките в областта на пенсионните политики и политиките за удължаване на трудовите кариери и политиките за дългосрочни грижи въз основа на проучване от 2018 г. Разработват се анализи и препоръки относно социалното включване на възрастните хора в България.

Проектът е финансиран от бюджетната субсидия на ИИНЧ-БАН.

ИНСТИТУТ ПО ФИЛОСОФИЯ И СОЦИОЛОГИЯ ПРИ БАН

7.1.2.2. Международен изследователски проект 1) „Изследване на здравето, стареенето и пенсионирането в Европа” (SHARE) и 2) национален проект „SHARE ERIC България”

Набирането на данни от 8-ма вълна се финансира от Европейската комисия. Проектът се финансира в рамките на Национална пътна карта за научна инфраструктура, МОН.

По проекта са подготвени анализи и доклади; публикувани са статии в списания и сборници; организирани са информационни семинари сред публичната администрация; представени са доклади на национални и международни конференции; организирани са обучения за работа с данни от SHARE.

Резултатите от проекта са следните:

1. Повишаване на институционалния капацитет относно работа с данни от SHARE за политики, основани на знанието;
2. Анализ на процесите на стареене, качеството на живот, здравето, трудовия живот и пенсионирането.

Дейностите са извършени на национално и международно ниво:

- *на национално ниво* – анализ на стареенето, трудовия живот и пенсионирането на хората на 50 и повече години в България;
- *в международен сравнителен план* – съпоставка на условията на живот, здравето, стареенето и пенсионирането между България и всички държави от ЕС.

7.1.3. Адаптиране на системата от социални услуги към остаряването на населението и към необходимостта от повишаване на качеството на живот на възрастните хора.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА, АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА, АГЕНЦИЯ ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ

7.1.3.1. ОПРЧР 2014-2020 г. Схема „Центрове за заетост и социално подпомагане” – Проект BG05M9OP001-3.002 „Услуги „Лице в лице” в ЦЗСП (Център за заетост и социално подпомагане)“ по ОП РЧР 2014-2020

АГЕНЦИЯ ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ

Проектът BG05M9OP001-3.002-00001 „Услуги „Лице в лице“ в Центрове за заетост и социално подпомагане (ЦЗСП)” се осъществява в рамките на приоритетни оси 1 и 3 на ОП РЧР 2014 – 2020 г., възложен за изпълнение със заповед №РД01-763 от 09.09.2015 г. за директно предоставяне на безвъзмездна финансова помощ след провеждане на процедура за директно предоставяне на безвъзмездна финансова помощ. Проектът се реализира в рамките на тристранно партньорство между Министерство на труда и социалната политика (МТСП) - конкретен бенефициент и партньори Агенция по заетостта (АЗ) и Агенция за социално подпомагане (АСП). Проектът е с планиран край на изпълнение 31.12.2020 г.

По проекта са изградени 73 ЦЗСП, в които работят служители на АЗ и АСП, като на гражданите се предоставят комплексни интегрирани услуги на принципа „Едно гише”. В центровете се предоставя консултиране, ориентиране и информиране с цел улесняване достъпа на безработни лица и хора, получаващи социални помощи, до заетост и възможности за социално включване чрез по-активни услуги за намаляване периода на социално подпомагане.

През 2019 г. дейностите по проекта са насочени към постигане на основните заложи цели, а именно: подобряване координацията и взаимодействието между АСП и АЗ чрез прилагане на пилотен модел за съвместно комплексно обслужване на гражданите от уязвими групи и индивидуализиране на услугите. Центрове за заетост и социално подпомагане предоставят консултиране, ориентиране и информиране с цел улесняване достъпа на безработни лица и хора, получаващи социални помощи, до заетост и възможности за социално включване чрез по-активни услуги за намаляване периода на социално подпомагане. След пилотно апробиране се предоставя нова услуга „семеен трудов консултант“. Услугата се прилага при безработни лица и техните семейства: в които има безработен; са продължително безработни; са регистрирани два и повече пъти в ДБТ; са самотни родители; има неактивни, които не са регистрирани в ДБТ; живеят в малки населени места и специфични райони с концентрация на рискови групи; са от малцинствени етнически групи; са с деца, които не посещават училище или са в риск за отпадане от образователната система; в които има хора с увреждания и др.

Друга нова иницирана и приложена дейност е предоставянето на изнесена (извън офисите и населеното място) интегрирана услуга от мобилни екипи в изнесени приемни. Осигуряване на комплексно обслужване по местоживее на неактивните безработни лица, чрез предоставяне на комплекс от посреднически и социални услуги.

До 31.12.2019 г. от ЦЗСП, в резултат на мерките за социална закрила броят на семействата с безработни членове, които не са отказали работа, включване в програми за заетост или обучения, които са получили месечни помощи по Закона за социално подпомагане (ЗСП) е общо 10 767. Със семейни помощи по Закона за семейни помощи за деца (ЗСПД) са подпомогнати 144 245 семейства с ниски доходи, а месечна финансова подкрепа по Закона за хората с увреждания (ЗХУ) е предоставена на 165 052 лица с трайни увреждания. Общият брой заявления-декларации, по които е изплатена целева помощ за отопление е 71 257 броя правоимащи лица и семейства. По Национална програма „Асистенти на хора с увреждания” (НП АХУ) са включени 558 потребители, в това число 96 деца. За периода 01.09.2019 г. до 31.12.2019 г., като ползватели на Механизма лична помощ по Закона за личната помощ са включени 3 684 лица с трайни увреждания.

АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

В качеството си на конкретен бенефициент, АЗ реализира проект

Отчет за 2019 г. за изпълнение на Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.)

BG05M9OP001-3.002 „Услуги „лице в лице” в „Центрове за заетост и социално подпомагане” (ЦЗСП)” по процедура на директно предоставяне на безвъзмездна финансова помощ BG05M9OP001 – 3.002 Центрове за заетост и социално подпомагане (ЦЗСП).

Чрез реализиране на проектните дейности се изпълнява модел на административно обслужване по интегриран начин чрез обезпечаване и подкрепа за дейността на ЦЗСП, които предоставят консултиране, ориентиране и информирание, с цел улесняване достъпа на безработни лица и хора, получаващи социални помощи, до заетост и възможности за социално включване чрез по-активни услуги за намаляване периода на социално подпомагане.

Чрез прилагането на интегрирана услуга от ЦЗСП се оказва активна подкрепа за връщане на пазара на труда на продължително безработните лица на социално подпомагане, което допринася за постигане на социален ефект: с осигуряване на комплексно обслужване на място, спестяват се разходи за транспорт на безработните лица; повишава се шансът за устройване на работа и намаляване дела на продължително безработните и обезкуражени лица; увеличава се икономическата активност в малките населени места, които са едни от най-рисковите за продължителна безработица.

Към 31.12.2019 г. в общините, в които функционират **73 ЦЗСП**, са регистрирани **52 413** безработни лица, като 17 670 от тях са обект на социално подпомагане. В резултат от предоставените услуги общо 12 502 безработни лица са устройени на работа, в обучение са включени 806 лица. Услуги за активно поведение на пазара на труда (АТР, психологическо подпомагане, работа с кейс-мениджър и др.) са получили 19 110 безработни. Данните от 73-те ЦЗСП показват, че към края на м. декември 2019 г. **в тях са сключени споразумения за интеграция в заетост (СИЗ) с 7 932 ПБЛ**, като от тях **6 299** лица са с основно, начално и по-ниско образование. С цел преодоляване на бариерите пред интеграцията в заетост **1 839 ПБЛ** са насочени към услуги от други институции.

През 2019 г. приоритет в дейността на центровете е прилагането на нови услуги в подкрепа на продължително безработните лица:

- „Семейно трудово консултиране” - предоставя комплексна услуга в 8 ЦЗСП на цялото семейство на ПБЛ, обект на социално подпомагане, както и на семействата от групите в риск. През отчетната година от нея са се възползвали 935 семейства, с 2 540 членове.

- През 2019 г. към 17 функциониращи ЦЗСП в общини с висок процент на ПБЛ са създадени **64 изнесени приемни**, в които се обслужват 78 населени места с повече от 4 400 безработни лица. Мобилните екипи в изнесените приемни предоставят комплексна интегрирана услуга за социално подпомагане и заетост на безработни лица, обект на социално подпомагане. Чрез изнесените приемни на ЦЗСП средномесечно са регистрирани 4 386 безработни лица. В резултат от работата на изнесените приемни и екипите на ЦЗСП 971 лица са постъпили на работа (651 – на ППТ, 62 – по програми и мерки по ЗНЗ, 258 – по схеми по ОП РЧР), 147 лица са включени в обучение, а 890 са получили услуги за активно поведение на пазара на труда.

От 01.07.2019 г. във всички ЦЗСП са въведени новите услуги за заетост и социално подпомагане: Консултация и менторство след започване на работа, Семейен трудов консултант, Мобилно бюро по труда, с участието на екипи на ЦЗСП. По

Отчет за 2019 г. за изпълнение на Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.)

отношение на предвидените в плана за 2019 г. индикатори за изпълнение, същите са изпълнени през 2019 г.

БЪЛГАРСКИ ЧЕРВЕН КРЪСТ АГЕНЦИЯ ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ

7.1.3.2. Операция тип 2 „Предоставяне на индивидуални пакети хранителни продукти” по ОП за храни по Фонд за европейско подпомагане на най-нуждаещите се лица (ОПХ ФЕПНЛ) за 2019 г.

АГЕНЦИЯ ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ

Операцията се реализира чрез процедура за подбор на партньорска организация, която да раздава закупените по Операция тип 1 хранителни продукти на лицата от целевите групи. Партньорската организация предоставя пакетите хранителни продукти в съчетание със съпътстващи мерки, изразени в информиране и консултиране на представителите на целевите групи за възможностите им за социално включване, получаване на обратна връзка от крайните потребители за удовлетвореността от предоставената помощ.

Напредък по Операция тип 2 „Предоставяне на индивидуални пакети хранителни продукти 2017-2019”:

С избраната партньорска организация Сдружение „Български червен кръст“ е сключен договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ на стойност **5 004 606.18** лева.

Раздаване на закупените хранителни продукти по поръчка за 2017 година.

В индивидуалния пакет (с тегло 24.07 кг, на стойност 53.10 лв. с ДДС), бяха включени общо **16** вида хранителни продукти - ориз, спагети, лютеница, зелен фасул, домати (стерилизирани), грах, гювеч, конфитюр, говеждо в собствен сос, кюфтета в бял сос, пиле фрикасе, рибни консерви, зрял боб, леща, захар и олио.

През периода **декември 2018 г. – май 2019 г.** партньорската организация раздаде **7 168.569** тона храни под формата на **269 129** индивидуални хранителни пакети, които достигнаха до **502 202** лица и членове на техните семейства от основната и допълнителните целеви групи, определени според изискванията, разписани в Наредба № РД-07-1 от 04.04.2016 г. за реда и условията за определяне на целевите групи по ОПХ.

Раздаване на закупените хранителни продукти по поръчка за 2018 г.

В индивидуалния пакет (с тегло 24.570 кг на стойност 50.82 лв. с ДДС), са включени общо **16** вида хранителни продукти - ориз, спагети, лютеница, зелен фасул стерилизиран, домати консерва, грах, гювеч, конфитюр, говеждо в собствен сос, кюфтета в бял сос, пиле фрикасе, херинга в доматен сос, зрял фасул, леща, брашно и олио.

На **27.11.2019 г.** стартира раздаване на хранителни продукти на лицата и семействата от основната целева група, което продължава поетапно и през месеците януари и февруари 2020 г., според график, изготвен от партньорската организация по програмата – Сдружение“ Български червен кръст“. Очаква се да бъдат разпределени повече от **287 000** пакета, които да достигнат до близо **543 000** нуждаещи се лица.

БЪЛГАРСКИ ЧЕРВЕН КРЪСТ

През 2019 г. по програмата са раздадени общо 303 276 пакета с основни хранителни продукти (269 129 - по План 2017 и 34 147 - по План 2018 г.). На база проведените анкети може да се обобщи, че уязвимите лица са удовлетворени от количеството и асортимента на предоставените продукти, тъй като те са задоволили основните им жизнени потребности, облекчили са най-сериозното перо в домакинството и са освободили средства за покриване на други разходи и по този начин в известна степен са подобрили качеството си на живот. На правоимащите лица са предоставени и различни видове съпътстващи мерки, като са осъществени общо 488 182 индивидуални и групови консултации, в които участие са взели общо 200 107 уязвими лица. Съобразени с индивидуалните потребности на уязвимите лица мерки подпомагат социалното им включване, а в дългосрочен план са предпоставка за излизането им от порочния кръг на бедността.

Според изследване на Националния статистически институт, все още най-високите разходи на бедните български домакинства са разходите за храна. В този контекст, като партньорска организация определена от АСП, БЧК продължи да изпълнява най-мощната хуманитарна програма за хранително подпомагане „Предоставяне на индивидуални пакети хранителни продукти“, която се финансира от Оперативна програма за храни и/или основно материално подпомагане от Фонда за европейско подпомагане на най-нуждаещи се лица. В списъците за подпомагане попаднаха най-уязвими лица, идентифицирани съгласно Наредба №РД-07-1 от 04.04.2016г за реда и условията за определяне на целевите групи по ОПХ ФЕПНЛ.

През 2019 г. бе реализиран План 2017 г. на програмата, по време на който в складовете на БЧК постъпиха 16 вида храни и хранителни продукти (спагети; говеждо месо; леща; захар; гювеч; зелен фасул; лютеница; грах; домати консерва; говежди кюфтета в бял сос; риба херинга; пиле фрикасе; зрял боб; конфитюр; ориз и олио), с общо тегло 7 156 008.39 кг. на стойност 15 750 220 лв.

В 309 временни пункта, разкрити в цялата страна бяха раздадени 269 129 хранителни пакета (всеки с тегло 24.070 кг), от които се възползваха общо 502 202 уязвими лица и членове на техните семейства.

Освен хранителни продукти, на правоимащите лица бяха предоставени и съпътстващи мерки, като бяха осъществени общо 488 182 индивидуални и групови консултации, в които взеха участие общо 200 107 правоимащи лица. Индикативно, съпътстващите мерки се изразяваха в консултиране за балансиран режим на хранене и измерване на тегло и кръвно налягане; управление на семейния бюджет; насочване към дирекциите „Социално подпомагане“ за отпускане на социални помощи и предоставяне на социални услуги; разпространение на информация за подходящите за всеки индивидуален случай дейности, финансирани от ЕСФ; подготовка за реакция при бедствия, аварии и катастрофи.

Програмата бе финансирана от ЕС, приложена от Агенцията за социално подпомагане и реализирана със съдействието на Българската агенция по безопасност на храните и общинските власти по места, които осигуриха подходящи раздавателни пунктове. Главна дирекция „Национална полиция“, чрез областните дирекции на МВР оказва съдействие при охраната им, а в определени населени места създаде

благоприятни условия за получаване на хранителните продукти от социално слабите лица.

В средата на 2019 г. стартира и **План 2018** на същата програма, като в периода юли – декември 2019 г., в складовете на БЧК постъпиха 16 вида храни и хранителни продукти с общо тегло 7 338 453 кг, на стойност 15 323 816 лв. с ДДС.

В 24 области на страната, раздаването на продукти по План 2018 година стартира поетапно в края на месец ноември 2019 г. и до 31 декември същата година бяха раздадени общо 34 147 хранителни пакета. Освен хранителни продукти, на правоимащите лица отново се предоставиха и съпътстващи мерки.

Този вид мащабна хранителна програма е много търсена и полезна за социално слабите граждани. Обхватът и естеството ѝ периодично поражда трудности от различен характер, но заедно със своите партньори БЧК успя да преодолее всички предизвикателства и да изпълни поетите ангажменти, като мобилизира сериозен човешки ресурс – голям брой щатни служители и над 3 175 доброволци, които работиха всеотдайно, положиха 106 918 часа доброволен труд и с тяхна помощ хранителните продукти достигнаха до най-нуждаещите се граждани в цялата страна.

АГЕНЦИЯ ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ

7.1.3.3. Операция тип 3 „Осигуряване на топъл обяд” по ОП за храни по Фонд за европейско подпомагане на най-нуждаещите се лица (ОПХ ФЕПНЛ) за 2019 г.

Операция тип 3 се реализира в условията на допълняемост с действащата национална програма за подпомагане на обществените трапезарии, финансирана със средства от държавния бюджет чрез фонд „Социална закрила“. Допустимите кандидати са общини и райони на общини на територията на страната. Безвъзмездната финансова помощ за реализиране на дейността се предоставя чрез процедура за директно предоставяне.

Операция тип 3 „Осигуряване на топъл обяд 2016-2020“ и през 2019 г. се доказва като изключително силен социален инструмент за подпомагане на най-бедната част от населението.

Операция тип 3 - **2016-2020** беше обявена на 25.04.2016 г., като срокът за кандидатстване изтече на 31.01.2019 г., а дейностите по нея е предвидено да се изпълняват до 30.04.2020 г. Бюджетът на операцията е увеличаван неколкостранно и към 31.12.2019 г. общият бюджет на операцията е **103 834 243.38 лева**.

От обявяването на операцията до **31.12.2019 г.** са **сключени общо 223 договора**, като към края на годината **действащи са 209 договора**. Предоставената безвъзмездна финансова помощ по действащите договори е **103 733 268.17 лева**. **Към 31.12.2019 г. 99,90% от бюджета на операцията е договорен.**

Броят на потребителите на топъл обяд по тези договори към 31.12.2019 г. е **49 185** лица.

АГЕНЦИЯ ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ

7.1.3.4. Дейности по Оперативна програма за храни и/или основно материално подпомагане в принос към Националната стратегия за демографско развитие на населението в Р България 2012-2030

Подпомагане с индивидуални пакети хранителни продукти и осигуряване на топъл обяд се реализира ежегодно, в рамките на утвърдения финансов план на Оперативната програма за подпомагане с храни.

Чрез програмата се допълват националните мерки за намаляване на броя на живеещите в бедност, като помощта се насочва към най-уязвимите групи.

В съответствие с водещите цели на Стратегия „Европа 2020”, българското правителство прие **Национална цел за намаляване на броя на живеещите в бедност с 260 000 души до 2020 г.**, към която са формулирани четири специфични под-цели: намаляване броя на **децата във възрастовия интервал 0-18 г.**, живеещи в бедност, със 78 хил. души; намаляване броя на **лицата на 65 и повече навършени години**, живеещи в бедност, с 52 хил. души; намаляване **броя на безработните във възрастовия интервал 18-64 г.**, живеещи в бедност, със 78 хил. души; намаляване **броя на заетите лица във възрастовия интервал 18-64 г.**, живеещи в бедност, с 52 хил. души.

Интервенциите, съфинансирани от Фонда за европейско подпомагане на най-нуждаещите се, касаят в голяма степен постигането на целта на Стратегия Европа 2020. В изпълнение на тази цел и през 2019 година програмата бе насочена към лицата, живеещи в най-висока степен на бедност и социална изолация и разпредели на повече от 450 000 лица и членовете на техните семейства над 240 000 пакета с основни хранителни продукти. Успешното партньорство с общините създаде условия повече от 50 000 лица през цялата година да имат супа, основно ястие и хляб за пълноценен обяд.

За отчитане резултатите за 2019 г., свързани с постигането на Националната цел за намаляване броя на живеещите в бедност, Управляващият орган на ОПХ ФЕПНЛ предприе действия за събиране и обобщаване на специфични индикатори при изпълнението на операция тип 2 „Предоставяне на индивидуални пакети хранителни продукти 2017-2019“, които са представени в таблица:

Категория лица	Брой лица подпомогнати с хранителни продукти	Процент спрямо общия брой подкрепени лица
Деца във възрастовия интервал 0-18 г., живеещи в бедност	135 988	30.08 %
Лицата на 65 и повече навършени години	107 102	23.69 %
Безработни лица във възрастовия интервал 18-64 г., живеещи в бедност	48 949	10.83 %
Заети лица във възрастовия интервал 18-64 г., живеещи в бедност	78 827	17.44 %

Целевите групи, които са допустими за получаване на подкрепа по Оперативната програма (предоставяне на индивидуални пакети хранителни продукти при изпълнение на Операция тип 2 и на „топъл обяд“ при реализиране на Операция тип 3) са регламентирани в **Наредба №РД-07-1 от 4 април 2016 г. за реда и условията за определяне на целевите групи по ОПХ ФЕПНЛ**. В Наредбата се определя основната целева група за съответния вид подкрепа – за индивидуални пакети хранителни продукти и за предоставяне на топъл обяд, както и допълнителна целева група, на която да бъдат преразпределяни закупените, но несполучени или нераздадени храни или

Отчет за 2019 г. за изпълнение на Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.)

неполучените обяди. Принадлежността на лицата към целевата група се удостоверява от териториалните структури на АСП по места. Пакетите с храни са предназначени за лица и семейства, подпомагани от дирекциите „Социално подпомагане“ на различни основания – с целеви помощи за отопление; с помощи за отглеждане на деца до навършване на една година; с еднократна помощ за ученици, записани в първи клас; с еднократни или месечни помощи, предназначени за превенция и реинтеграция на деца в риск. В основната целева група са включени още лица и семейства подпомогнати с еднократна помощ, които са инцидентно пострадали от бедствия и аварии при форсмажорни обстоятелства; лица с трайни увреждания, с определено право на чужда помощ, които имат лични доходи до линията на бедност и получават месечна финансова подкрепа по реда на Закона за хората с увреждания; лица и семейства, подпомагани с месечни помощи за отглеждане на дете с трайно увреждане.

Източник на информация: Годишен доклад за изпълнението на ОПХ ФЕПНЛ през 2019 година, одобрен от Европейската комисия.

7.1.4. Адаптиране на системата от здравни услуги към остаряването на населението и към необходимостта от повишаване на качеството на живот на възрастните хора.

МИНИСТЕРСТВО НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО

7.1.4.1. Дейност на Изпълнителна агенция „Медицински надзор“ отговорна по прилагане на Националната здравна карта, свързана с даване на становища за недостатъчност на легла за продължително лечение в болничната медицинска помощ

БЪЛГАРСКИ ЧЕРВЕН КРЪСТ

7.1.4.2. Предоставяне на интегрирани здравно-социални услуги в домашна среда на възрастни хора над 65 г. с хронични заболявания и трайни увреждания

Приоритетна сфера на дейност за БЧК през последните години е предоставянето на интегрирани здравно-социални грижи за възрастни хора с хронични заболявания и трайни увреждания в техните домове.

През 2019 г. предоставянето на този тип услуги продължи в гр. София, гр. Благоевград и гр. Варна, както и в четирите общини на област Враца – Криводол, Оряхово, Бяла Слатина и Враца. Общо 540 потребители с хронични заболявания и трайни увреждания са получавали редовни професионални услуги от мултидисциплинарни екипи от квалифицирани медицински сестри и домашни помощници, като финансирането на услугата беше осигурено от различни източници – донорски средства, средства на община Варна, собствени средства на БЧК и др.

**БЪЛГАРСКИ ЧЕРВЕН КРЪСТ,
ПАРТНЬОРИ – МИНИСТЕРСТВО НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО,
МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА
И НОРВЕЖКА АСОЦИАЦИЯ НА МЕСТНИТЕ И РЕГИОНАЛНИ ВЛАСТИ**

7.1.4.3. Проект „Иновативни модели за грижи в общността за хора с хронични заболявания и трайни увреждания“

През м. май 2019 г. стартира проект „Иновативни модели за грижи в общността за хора с хронични заболявания и трайни увреждания“, изпълняван от БЧК в партньорство с МЗ, МТСП и Норвежката асоциация на местните и регионални власти и с подкрепата на Финансовия механизъм на ЕИП 2014-2021 г. Проектът е с продължителност 4 години и с общ бюджет 3 333 333 евро, 10% от които се осигуряват като собствен принос поравно от БЧК, МЗ и МТСП. Благодарение на неговото осъществяване 400 души в област Враца са получили редовни професионални услуги в техните домове, като 30 % от потребителите са от малки и отдалечени населени места.

В рамките на проекта ще бъдат изградени три нови Центъра „Домашни грижи“ в общините Видин, Белоградчик и Монтана по модела на Центровете „Домашни грижи“ в област Враца. Предоставяните от тях интегрирани здравно-социални услуги ще бъдат надградени с иновативни услуги - телеасистенция и телекеър, посредством използването на съвременните информационни и комуникационни технологии, ползвайки опыта на Норвегия, като за целта ще бъде изграден кол-център в гр. Враца. Дейността на новите центрове, както и услугата телеасистенция/телекеър, ще стартират през втората половина на 2020 г. Освен предоставяне на услуги, проектът предвижда преглед на съществуващото законодателство и изработване на предложение за промени с цел осигуряване предоставянето на този тип услуги на по-широка основа в бъдеще.

7.1.5. Адаптиране на системата на образованието към остаряването на населението и към необходимостта от повишаване на качеството на живот на възрастните хора. Разработване и изпълнение на дългосрочна стратегия, с цел увеличаване на участието в дейности за учене през целия живот за всички възрастови групи от населението.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

7.1.5.1. Разработване на цялостна и дългосрочна рамка на политиката за учене през целия живот (УЦЖ)

Мярката се финансира със средства от бюджета на МОН и по Програма на ЕС в областта на образованието, обучението, младежта и спорта „Еразъм+“.

Разработен е отчет с основни параметри на изпълнението на Плана за действие за 2018 година в изпълнение на Националната стратегия за учене през целия живот²⁷ (НСУЦЖ).

Разработен е Годишен доклад за изпълнението през 2018 година на НСУЦЖ, вкл. елементи на доклада: структура, методология за оценка на стратегическите цели и е приет План за действие за 2019 година, в изпълнение на Националната стратегия за учене през целия живот (НСУЦЖ) (Решение по т.2 от Протокол №24 от заседание на МС, проведено на 12.06.2019 г.).

²⁷ Приета с Решение №12 на Министерския съвет от 10.01.2014 г. преди влизане в сила на Закона за предучилищното и училищното образование.

Отчет за 2019 г. за изпълнение на Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.)

Осъществени са дейностите, мерките и задачите, заложиени в План за действие за изпълнение на НСУЦЖ за 2019 година.

Проведена е 1 присъствена работна среща на Националната координационна група за учене през целия живот през м. януари 2019 година.

През 2019 година:

- делът на обхванатите в предучилищното възпитание и подготовка деца на възраст от 4 години до постъпване в първи клас е 78.7%, при индикатор за 2020 година – 90%.

- делът на преждевременно напусналите образователната система на възраст от 18 до 24 годишна възраст е 13.9%, при индикатор за 2020 година – под 11%.

- делът на 15 годишните със слаби постижения по четене, математика и природни науки за 2019 година – неприложимо. Заложиени индикатори за 2020 година: четене – 30%, математика – 35%, природни науки – 30%;

- делът на завършилите висше образование на възраст от 30 до 34 годишна възраст е 32.5%, при индикатор за 2020 година 36%;

- повишаване на участието на населението на 25 – 64 навършени години в образование и обучение – 2%, при индикатор за 2020 година – 5%;

- делът на неграмотните ще се определи индикативно след 2021 година. Заложиените индикатори за 2020 година са: сред лицата на възраст 15-19/20-29 години – 1.5%.

Мярката има въздействие на национално ниво.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

7.1.5.2. Изпълнение на Европейската програма за учене на възрастни (ЕПУВ)

Мярката се финансира със средства от бюджета на МОН и по Програма на ЕС в областта на образованието, обучението, младежта и спорта „Еразъм+“.

Създадени са и функционират 22 областни координационни групи за УЦЖ.

Проведено е обучение с представители на новосъздадените областни координационни групи през м. август 2019 година.

Представени са данни за годишна актуализация за 2019 година на Националната информационна система за учене на възрастни (НИСУВ) – в процес на изпълнение е актуализация на функционалностите на НИСУВ.

Организиран са 2 работни срещи на Координационния съвет на Националната платформа „Обединени за ученето на възрастни“, проведени съответно през м. април 2019 година в село Старосел и през м. декември 2019 година в град София.

Организиран са 6 уебинара на тема „Анализ на състоянието и планиране на областни политики за учене през целия живот“, проведени съответно през м. ноември и м. декември 2019 година.

През отчетната година са увеличени членовете на НМУВ с 20%.

Развити и надградени са функционалности на интернет-страницата на националния координатор за учене на възрастни, вкл. чрез онлайн инструментариума на EPALЕ.

Разработен е 1 консултативен доклад с изводи и препоръки от проведен национален консултативен процес, вкл. формулирани мерки и конкретни проектни интервенции през периода 2021 – 2027 година.

Организиран е Национален форум „Пътища и мерки за повишаване на уменията на възрастните“, проведен на 12.07.2019 г. в град София, в който са обединени резултатите от националните и регионалните аспекти на проведения консултативен процес.

Организиран са Национални дни за учене през целия живот, проведени през м. октомври 2019 година в град Велико Търново с участието на повече от 1800 участници, представители на заинтересованите страни. Подобрена е координацията на областно равнище на управление в сектора за учене на възрастни.

През 2019 година:

- делът на завършилите висше образование на възраст от 30 до 34 годишна възраст е 32.5%, при индикатор за 2020 година 36%;

- повишаване на участието на населението на 25 – 64 навършени години в образование и обучение – 2%, при индикатор за 2020 година – 5%;

- делът на неграмотните ще се определи индикативно след 2021 година. Заложените индикатори за 2020 година са: сред лицата на възраст 15-19/20-29 години – 1.5%.

Мярката има въздействие на национално ниво.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

7.1.5.3. Национална подкрепа за създаване и развитие на Електронна платформа за учене на възрастни в Европа (EPALE)

Мярката се финансира със средства от бюджета на МОН и по Програма на ЕС в областта на образованието, обучението, младежта и спорта „Еразъм+“.

През 2019 годна продължава развитието на Националната мрежа EPALЕ BG, която се увеличава с 646 институции и организации. Създаден е профил на посланика на EPALЕ и в съответствие с него са номинирани 49 посланика.

Националната контактна мрежа „BG – EPALЕ” е надградена с 1 107 потребителя на Платформата от България.

Организиран е информационен семинар за EPALЕ с участието на над 25 журналисти, проведен в рамките на Националните дни за учене през целия живот през м. октомври 2019 година в град Велико Търново.

На 10.10.2019 г. е организирана Национална конференция за EPALЕ, в която вземат участие повече от 70 човека за повишаване на компетентността на професионалистите в сектора за учене на възрастни.

Организиран е информационен щанд за промотиране на EPALЕ, експониран в рамките на Националните дни за учене през целия живот, проведени през м. октомври 2019 година в град Велико Търново. От Националното звено за подкрепа на EPALЕ са организирани два семинара за добри практики за учене на възрастни, проведени съответно през м. април 2019 година в село Старосел и през м. октомври 2019 година с общо 70 участника.

Мярката има въздействие на национално ниво.

7.1.6. Развитие на доброволчеството, солидарността между поколенията, позитивния публичен образ и разбиране за социална ценност на по-възрастните хора.

БЪЛГАРСКИ ЧЕРВЕН КРЪСТ

7.1.6.1. Организиране на различни мероприятия, кампании и инициативи, насърчаващи солидарността между поколенията

Проведени бяха различни мероприятия, кампании и инициативи за насърчаване солидарността между поколенията, в които взеха участие 2 625 млади и възрастни хора. Чрез широкото им популяризиране в медиите и на интернет сайта на БЧК, беше повишена информираността на обществото за важността на приемствеността и солидарността между поколенията за изграждане на по-добри общности.

БЧК винаги е осъзнавал, че солидарността между поколенията играе ключова роля в развитието на по-справедливи и устойчиви системи, базирайки се на познанията и опита на по-възрастните, предадени на младите поколения. Ето защо, по случай 29 април – Европейският ден за солидарност между поколенията във всички 28 области на България бяха организирани информационни кампании, в които млади и възрастни хора отправяха послание за по-добро бъдеще за всички поколения. Събрани бяха заедно представители на различни поколения и възрасти, които обсъдиха как би могло да се постигне едно по-добро общество и за възрастните, и за младите хора. Младежите имаха възможност да изслушат историите на възрастните хора, а съответно възрастните да чуят мечтите и страховете на младежите. Това даде възможност всички да се замислят над чутото и дискутираното, и да решат какво биха могли да направят заедно за едно по-добро бъдеще. **В 28-те** информационни кампании участие взеха над **2 200 млади и възрастни хора** и много местни неправителствени организации от съответните региони.

По традиция по случай 29 април, Българският червен кръст организира в цялата страна засаждане на цветя, дръвчета и храсти. Инициативата се осъществи заедно с доброволци от различни възрасти, а основната цел на мероприятиято беше да се привлече вниманието на обществото към приемствеността, разбирателството и хуманността, за да живеем по-добре заедно.

Всяка година по повод Международния ден на възрастните хора – 1 октомври, доброволците и служителите на Българския Червен кръст в цялата страна инициират и организират различни прояви, за да засвидетелстват уважение и признателност към хората от третата възраст, за да им доставят радост и приятни изживявания на празника, да им пожелаят здраве и дълголетие. Стартиралото през 2015 г. Национално състезание за възрастни хора по бедствена готовност, първа долекарска помощ, психо-социална подкрепа и познания относно правата им се превърна в традиционно и ежегодно се провежда в Националния учебен център на БЧК в с. Лозен. Основната му цел е да се подкрепи социалното включване на възрастните хора в България и да се създаде среда за тяхното активно участие в живота на съвременното българско общество.

През 2019 г. участие в него взеха общо 75 доброволци над 60 години от 15 области на страната (Благоевград, Бургас, Варна, Видин, Враца, Габрово, Добрич, Кюстендил, Ловеч, Монтана, Пловдив, Разград, Русе, Търговище и Ямбол). Всички те бяха предварително обучени от представители на областните организации на БЧК и преминаха през 15 състезателни пункта. Отборите трябваше да се справят със задачи за оказване на първа долекарска помощ при: спортни, битови и автомобилни инциденти, да окажат психо-социална подкрепа на пострадали при бедствия и да покажат познания

относно правата на възрастните хора. Със заразителен оптимизъм, кураж и действеност възрастните състезатели доказаха, че са ценен обществен ресурс, който може и трябва да бъде използван.

Активно участие при подготовката и провеждането на състезанието взеха общо 50 души: Националният екип за работа при бедствия, аварии и катастрофи към БЧК, Младежкия аварийен екип на Столичната организация на БЧК и голям брой служители на БЧК.

Във връзка с 1 октомври – Международен ден на възрастните хора в гр. Русе бе проведено и празнично дефиле с участието на над 300 млади и възрастни хора, последвано от концерт на централния площад в гр. Русе. В него взеха участие певческите групи от пенсионерските клубове и клубовете на ветераните в областта.

7.2. Насърчаване на активния живот на възрастните хора.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА - ДИРЕКЦИЯ „ЖРДПСИ“

7.2.1. Дейности по План за комуникация и публичност на Националната стратегия за активен живот на възрастните хора в България (2019 – 2030 г.)

Приетата с РМС №142 от 15 март 2019 г. Национална стратегия за активен живот на възрастните хора в България (2019 – 2030 г.) беше представена в рамките на информационна кампания на МТСП „Промяната е в нашите ръце“, реализирана през месец юни 2019 г. в градовете Видин, Монтана, Плевен, Стара Загора и Смолян.

Националната стратегия за активен живот на възрастните хора в България беше представена и пред журналисти, в рамките на обучителен семинар, проведен на 18-19 юли 2019 г. в гр. Царево.

На 5 декември 2019 г. в сградата на МТСП беше проведена Национална среща по демографските въпроси и предизвикателства. На срещата бяха обсъдени актуални въпроси и проблеми, беше споделян опит и добри практики в областта на демографските въпроси. Участие взеха министърът на труда и социалната политика, председателят на НСИ, представители на Министерския съвет, членовете на Междуведомствената работна група по демографски въпроси, жизненото равнище и доходите, както и представители на академичните среди.

Проведени са две работни срещи с представители на Института по философия и социология - БАН (бивш ИИОЗ) относно представяне на изследването SHARE.

На 03.10.2019 г. беше проведено редовно заседание на Националния съвет по демографска политика (НСДП) към Министерския съвет. По време на заседанието бяха обсъдени мерки за подобряване на демографското състояние, предложени от експертна група, функционираща към политическия кабинет на заместник министър-председателя по икономическата и демографската политика.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА - ДИРЕКЦИЯ „ЖРДПСИ“

7.2.2. Приемане на Доклад за отразяване на Националната концепция за насърчаване на активния живот на възрастните хора (2012 – 2030 г.) в секторните политики за периода 2017-2018 г.

Отчет за 2019 г. за изпълнение на Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.)

През 2019 г. със съдействието на администрацията на всички отговорни за изпълнението на демографската политика институции е подготвен Доклад за отразяване на Националната концепция за насърчаване на активния живот на възрастните хора (2012 - 2030 г.) в секторните политики за периода 2017-2018 г., който е приет от Министерския съвет с извлечение от Протокол №3 от 23 януари 2020 г.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА - ДИРЕКЦИЯ „ЖРДПСИ“

7.2.3. Разработване на План за изпълнение на Националната стратегия за активен живот на възрастните хора за периода 2019 – 2020 г.

През 2019 г. със съдействието на администрацията на всички отговорни за изпълнението на демографската политика институции е подготвен План за 2019 - 2020 година за изпълнение на Националната стратегия за активен живот на възрастните хора в България (2019 - 2030 г.), който е приет с Решение на Министерския съвет №779 от 20 декември 2019 г.

7.3. Социално подпомагане и грижи.

МИНИСТЕРСТВО НА ОТБРАНАТА

7.3.1. Материално подпомагане

През 2019 г. са проведени 12 заседания на Комисията по материално подпомагане на Министерството на отбраната, на които са разгледани 2 159 молби за отпускане на материална помощ, от които 2038 са удовлетворени, 47 са получили отказ, а 74 са върнати за допълнително анкетно проучване.

С еднократни помощи за посрещане на разходите при болест, смърт, злополука и др. са подпомогнати: 747 военноинвалиди – 179060.00 лв.; 86 пенсионирани военнослужещи – 27 870.00 лв.; 305 кадрови военнослужещи – 312 350.00 лв.; 106 цивилни служители – 132 100.00 лв., 11 обучаващи се във висши военни училища – 5000.00 лв., 195 ветерани – 23 500.00 лв. и 415 военнопострадали с еднократни помощи в размер на 75 670.00 лв. и 173 военнопострадали с еднократни целеви помощи за погребения в размер на 46 778.00 лв.

На основание чл.11 от Наредба №1/7.02.2011 г. и въз основа на утвърдени списъци от министъра на отбраната, на свое заседание №12 от 05.12.2016 г. Комисията по материално подпомагане при Министерството на отбраната отпуска допълнително еднократни помощи по случай Коледните и Новогодишни празници на 13 деца на военнослужещи, загинали при или по повод изпълнение на военната служба по 500 лв. за всяко от тях, общо в размер на 6 500.00 лв.; както и 217 военноинвалиди с трайно намалена работоспособност (вид и степен на увреждане над 90 на сто) по 150 лв., и на 771 родители и на преживял съпруг/съпруга на български граждани, загинали при или по повод изпълнение на наборната военна служба по 100 лв. за всеки от тях, общо в размер на 109 650.00 лв.

МИНИСТЕРСТВО НА ОТБРАНАТА

7.3.2. Социална кухня

Чрез социалните кухни към Министерството на отбраната се предоставя безплатен обяд през работните дни от седмицата на пенсионирани военнослужещи от Министерството на отбраната, структурите на пряко подчинение на министъра на отбраната и Българската армия, ветерани от войните, военноинвалиди, военнопострадали и български граждани, участвали в мисии и операции на въоръжените сили на Република България извън територията на страната. Право да ползват социалните кухни към МО имат изброените лица, ако отговарят на някое от следните условия:

- месечният им доход да е по-нисък от определената минимална работна заплата за страната, което се доказва с официален документ, издаден от Националния осигурителен институт – относно размера на пенсията, или друг официален документ и декларация по образец, утвърден от изпълнителния директор на агенцията за липса на допълнителни доходи по смисъла на §1, ал.1, т.9 и 10 от Правилника за прилагане на Закона за социалното подпомагане, в т.ч. от наеми, лихви, възнаграждения;

- да са с трайно намалена работоспособност 50 и над 50 на сто, удостоверено от експертно решение на ТЕЛК, и да не са в съжителство с други лица, способни да се грижат за тях, като последното обстоятелство се удостоверява с декларация по образец, утвърден от изпълнителния директор на агенцията; месечният доход на тези лица следва да е по-нисък от размера на определената минимална работна заплата за страната, увеличен с коефициент 1.2, което се доказва с официален документ, издаден от Националния осигурителен институт – относно размера на пенсията, или друг официален документ.

Социални кухни на МО са в гр. Пловдив, гр. Стара Загора, гр. Карлово, гр. Асеновград, гр. София, гр. Дупница, гр. Кюстендил, гр. Ботевград, гр. Благоевград, гр. Банско, гр. Чирпан, гр. Шумен, гр. Пазарджик, гр. Казанлък, гр. Плевен, гр. Ловеч, гр. Лом, гр. Варна, гр. Сливен, гр. Хасково, гр. Русе, гр. В. Търново, гр. Айтос, гр. Видин, гр. Ямбол, гр. Бургас.

Направление 8 – Развитие на солидарност между поколенията

8.1. Разпределение и диверсифициране на отговорностите, свързани с дългосрочната грижа за старите хора.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА, АГЕНЦИЯ ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ

8.1.1. Национална програма „Асистенти за хора с увреждания” (АХУ) – дейност „Личен асистент”

АГЕНЦИЯ ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ

Агенцията за социално подпомагане в партньорство с Агенцията по заетостта, реализира Национална програма „Асистенти на хора с увреждания“ (НП АХУ), в изпълнение на Националния план за действие по заетостта (НПДЗ), който се приема ежегодно с решение на Министерския съвет. Националната програма осигурява заетост на безработни лица за облекчаване на положението на семействата, в които има човек с

Отчет за 2019 г. за изпълнение на Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.)

трайни увреждания, нуждаещ се от постоянни грижи. Целта е постигане на социална адаптивност в рамките на съществуващата инвалидност.

Национална програма „Асистенти на хора с увреждания“ се реализира от дирекциите „Социално подпомагане“ чрез изпълнението на дейност „Личен асистент“ и дейност „Помощник-възпитател“.

✓ **Дейност „Личен асистент“**, по която се осигурява социална услуга в домашна среда на лица с трайни увреждания с 90 и над 90 на сто трайно намалена работоспособност с определено право на чужда помощ; деца до 18 години с определени от 50 до 90 на сто вид и степен на увреждане или степен на трайно намалена работоспособност с определено право на чужда помощ; лица и деца, изведени от специализирана институция за лица или деца с увреждания.

През **2019 г.** броят на лицата, включени в НП АХУ е **1 967** броя, от които **1 641** броя за „Личен асистент“, в т. ч. **182** лица са наети като лични асистенти на деца, и **132** за „Помощник-възпитател“.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА – АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

През 2019 г. е налице 100.2 % изпълнение на програмата спрямо актуализирания годишен план на Агенцията по заетостта.

Националната програма „Асистенти на хора с увреждания“ е допълнена и развита с дейността „помощник-възпитател“ за подпомагане на физическото, социалното, емоционалното и интелектуалното развитие на деца с увреждания. Реализирана е и дейността „личен асистент“ за осигуряване на заетост на безработни лица за облекчаване на положението на семействата, в които има човек с трайни увреждания, нуждаещ се от постоянни грижи. По Програмата се осигурява заетост на лицата при 5-часов работен ден, при почасово трудово възнаграждение в размер на 3.37 лева.

През 2019 г. в заетост по програмата са включени 2 076 безработни лица. Изразходваните средства от държавния бюджет са в размер на 7 387 900 лв.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА, СОЦИАЛНИ ПАРТНЬОРИ, СЪЮЗ НА ПЕНСИОНЕРИТЕ И ДР.

8.1.2. Организиране на събития за деня на солидарността между поколенията

През 2019 г., с цел популяризиране на Националната стратегия за активен живот на възрастните хора в България (2019 – 2030 г.) беше изготвен видео-клип, който беше презентирани на срещи със заместник-министър Султанка Петрова с представители на общините и на социалните партньори. На срещите беше обсъдена ключовата роля на възрастните хора и на солидарността между поколенията, която традиционно се отбелязва на 1 октомври на международно ниво.

Направление 9 – Повишаване на общото образователно, духовно и културно равнище, квалификация, способности и умения на населението от всички възрастови групи

9.1. Създаване условия за пълно обхващане на децата в детски градини и

Отчет за 2019 г. за изпълнение на Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.)

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

9.1.1. Финансиране на екипите за обхват по ПМС 100/08.06.2018 г. чрез Национална програма „Заедно за всяко дете“

Национална програма „Заедно за всяко дете“ се изпълнява в два модула.

По модул „Подпомагане на екипите за обхват“ са финансирани 104 институции от системата на предучилищното и училищното образование, вкл. 5 детски градини от 19 области в страната.

- С 15 271 лв. от усвоените средства са издадени и разпространени материали от 15 регионални управления на образованието (РУО) за резултатите от работата на екипите в съответните области;

- С 8 989 лв. са финансирани междуинституционални срещи от 12 РУО;

- 3 723 лв. са изразходени за командировъчни разходи и градски транспорт на членовете, извън тези от училищата/детските градини от 13 РУО.

По модул „Добри практики за взаимодействие с родителите на институциите от предучилищното и училищното образование“:

- допустимите кандидати са 79 държавни и общински детски градини и училища, на които са осигурени 130 183.31 лв.

- организирани са 964 дейности, от които 220 информационни кампании, 203 инициативи за популяризиране на добри практики, 352 дейности за приобщаване на родителите и 189 обучения.

Чрез реализиране на програмата се подобрява взаимодействието между представителите на различните институции, участващи в екипите за обхват. С изпълнение на дейностите се намалява относителния дял на необхванатите деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст

Мярката има въздействие на национално ниво.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

9.1.2. Осигуряване за безвъзмездно ползване на познавателни книжки за децата в подготвителните групи (5 и 6 годишни) в държавните, общинските и частните детски градини и училища

Средствата са от държавния бюджет, по бюджетите на първостепенните разпоредители, финансиращи съответните детски градини и училища, които за 2019 година са в размер на 3 226 500 лв.

Осигурени са познавателни книжки за безвъзмездно ползване за 96 658 деца от подготвителна група.

Чрез прилагането на мярката е подобрен достъпът на децата до задължително предучилищно образование.

Мярката има въздействие на национално ниво.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

9.1.3. Назначаване на ромски образователни медиатори за подпомагане на процеса по превенция на ранно отпадане от образователната система и активна работа с родители на деца в риск от отпадане от образователната система

Предвидено е мярката да се финансира от бюджета на програма „Местно развитие, намаляване на бедността и подобро включване на уязвими групи“.

Дейностите по изпълнението на индикаторите по тази програма са заложи за целия период на нейното действие, т.е. до 2024 година и към настоящия момент няма промяна по тях.

Дейностите се предвижда да стартират в бъдеще.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

9.1.4. Назначаване на образователни медиатори и социални работници за подпомагане на процеса по образователно приобщаване на деца от уязвимите групи в предучилищното образование, да подкрепи достъпа им до качествено образование, да укрепи социалното им приемане и сближаване за изграждането им като пълноценни граждани и за успешна професионална, социална и личностна реализация

Изпълнението на мярката се подпомага чрез процедура BG05M20P001-3.005 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“, финансирана по ОП НОИР. Предоставената безвъзмездна финансова помощ (БФП) за 2019 година е в размер на 82 500 000.00 лв.

Целта на операцията е да подпомогне ранното обхващане и образователното приобщаване на деца от уязвими групи в предучилищното образование, да подкрепи достъпа им до качествено образование, да укрепи социалното им приемане и сближаване за изграждането им като пълноценни граждани и за успешна професионална, социална и личностна реализация. Една от дейностите по процедурата е насочена към обучения на непедagogически персонал (образователни медиатори, социални работници) за придобиване на знания, умения и компетентности за прилагане на форми и методи на работа за успешно сътрудничество между семейството и детската градина.

През 2019 година по процедурата са обучени 200 човека непедagogически персонал (образователни медиатори, социални работници и др.).

Назначени са 43 образователни медиатори и 2 социални работници в училищата с предучилищна група и детски градини, включени в проекта.

Изпълнението на мярката е на територията на цялата страна и се очаква да окаже въздействие по райони и региони на страната.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

9.1.5. Подкрепа за предучилищно възпитание и подготовка на деца в неравностойно положение (допълнително изпълнена мярка)

Мярката се изпълнява по ОП НОИР чрез процедура BG05M20P001-3.001 „Подкрепа за предучилищно възпитание и подготовка на деца в неравностойно положение“. Предоставената БФП за 2019 година е в размер на 16 123 791.63 лв.

Целта на процедурата е да бъдат създадени условия за подпомагане децата от етническите малцинства и/или от маргинализирани обществени групи и от семейства, търсещи или получили международна закрила, да се изградят като пълноценни граждани и за успешната им професионална, социална и личностна реализация чрез подобряване на условията за равен достъп до предучилищна подготовка и възпитание, допълнителни занимания с деца, за които българският език не е майчин, за овладяване на официалния език преди постъпване в първи клас, засилване на мотивацията на деца и родители за участие в образователния процес и др.

През 2019 година са включени 891 ученици и младежи от етнически малцинства (включително роми), участващи в мерки за образователна интеграция и реинтеграция. Също така интегрирани в образователната система са 2016 ученици и младежи от етническите малцинства (включително роми).

Изпълнението е на територията на цялата страна и оказва въздействие на национално ниво.

9.2. Осигуряване на равен достъп на всички деца до образование във всички образователни степени без разлика на етническа принадлежност, пол, произход, вероизповедание, социално положение и др.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

9.2.1. Осигуряване за безвъзмездно ползване на учебници и учебни комплекти за учениците от I до IV клас, комплекти учебници за учениците от V до VII клас в държавните, общинските и частните училища

Предвидените средства по мярката през 2019 година, в размер на 20 143 310 лв., са осигурени от държавния бюджет по бюджетите на първостепенните разпоредители, финансиращи съответните училища.

Осигурени са учебници или учебни комплекти за безвъзмездно ползване за 242 790 ученици от I до IV клас и за 190 441 ученици от V до VII клас.

Подобрен е достъпът до образование на учениците от I до VII клас.

Мярката оказва въздействие на национално ниво.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

9.2.2. Осигуряване на равен достъп на всички деца до предучилищно образование (допълнително изпълнена мярка)

Мярката се реализира по ОП НОИР, проект „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“, приоритетна ос 3: „Образователна среда за активно социално приобщаване“. Общата стойност на проекта е 82 500 000 лв.

Дейностите се изпълняват от МОН в партньорство с Център за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства.

Проектът включва набор от мерки, в т.ч. изплащане на такси за посещаване на целодневна детска градина като преодоляване на икономически бариери за включване и премахване на една от най-значимите причини за неучастие в предучилищно образование, както и мерки за мотивация на родителите за активно сътрудничество между семейството и детската градина.

По проекта са възстановявани такси за 17 870 деца (март 2020).

Индикатор за резултат по проекта е увеличаването на базовия коефициент за периода на операцията с 2% (от 78.40 % на 79.97 %). Резултатът ще бъде отчетен в края на проекта.

Мярката оказва въздействие на национално ниво.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

9.2.3. Образователна интеграция на учениците от етническите малцинства и търсеци или получили международна закрила (допълнително изпълнена мярка)

Мярката се изпълнява чрез операция BG05M20P001-3.002 „Образователна интеграция на учениците от етническите малцинства и търсеци или получили международна закрила“ по ОП НОИР. Предоставената БФП за 2019 година е в размер на 21 210 206.95 лв.

Целта е да се подпомогнат учениците, произхождащи от етническите малцинства и търсещите или получили международна закрила чрез засилване на мотивацията, както на самите ученици, така и на техните родители за участие в образователния процес. Да се повиши качеството на образованието в училищата, в които се обучават интегрирано ученици от различни етноси и/или деца, търсеци или получили международна закрила.

През 2019 година са включени 6 017 ученици и младежи от етнически малцинства (включително роми), участващи в мерки за образователна интеграция и реинтеграция. Също така интегрирани в образователната система са 2 445 ученици и младежи от етническите малцинства (включително роми).

Мярката оказва въздействие на национално ниво.

АГЕНЦИЯ ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ

9.2.4. Изпълнение на дейности по постоянно действащ Механизъм за съвместна работа на институциите по обхващане и включване в образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст

С Постановление №100 от 08.06.2018 г. бе създаден и въведен *Механизъм за съвместна работа на институциите по обхващане и включване в образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст (Механизма)*.

Целта на Механизма е да се подобри междуинституционалното взаимодействие чрез определяне на функциите и задълженията на всички отговорни страни, за постигане на по-пълнен обхват и включване в системата на образованието на децата и учениците, които не са обхванати в образователната система, за които има риск от отпадане от училище и детска градина или са напуснали преждевременно образователната система.

В изпълнение на Механизма бяха създадени и вече функционират *екипи за съвместна работа на институциите* за обхващане и включване в образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст, т. нар. *екипи за обхват*. Според въведените от Механизма правила екипите за обхват се създават за всяко населено място с училище, като за населените места с повече от едно

училище, по преценка на началника на регионалното управление на образованието (РУО), може да се създаде повече от един екип.

Към 31.12.2019 г. – от стартирането на учебната 2019/2020 г. (по информация, предоставена от регионалните дирекции за социално подпомагане), на територията на страната са сформирани 1 115 екипа за съвместна работа на институциите за обхващане и задържане в образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст – т.н. екипи за обхват. Броят на служителите на ДСП, включени в екипите, е 1 149.

Основна роля на Механизма е да регулира взаимодействието на институциите по прилагането на комплекс от мерки за обхващане и включване в образователната система и предотвратяване на ранно отпадане на децата в риск; по прилагането на процедурата за отпускане на семейни и други помощи в натура спрямо индивидуалните потребности на децата и учениците, както и подобряване на координацията при налагане на санкции спрямо родителите, настойниците/попечителите или лицата, които полагат грижи за детето, при неизпълнение на задълженията им по Закона за закрила на детето и Закона за предучилищното и училищното образование. Механизмът цели да организира регулярен обмен на информация между ангажираните институции и координиране на техните съвместни действия за налагане на съответни санкции по реда на Закона за закрила на детето и на Закона за предучилищното и училищното образование на родители, чиито деца в задължителна предучилищна и училищна възраст не посещават училище; да въведе взаимодействие на институциите за проследяване при пътуване и миграция на упражняването на правото на децата на задължително образование; да осигури обмен на информация и контрол по издадените здравни бележки за извиняване на отсъствия по уважителни причини на децата и учениците; както и други дейности за обхващане и включване в образователната система и за предотвратяване на ранно отпадане на децата и учениците, които предполагат взаимодействие на институциите.

9.3. По-пълно обхващане на учениците в задължителните образователни степени и превенция на отпадането им от образователната система

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

9.3.1. Назначаване на образователни медиатори за подпомагане на процеса по превенция на ранно отпадане от образователната система и активна работа с родители на деца в риск от отпадане от образователната система

Изпълнението на мярката се осъществява чрез ОП НОИР по процедура BG05M20P001-2.011 „Подкрепа за успех“. Предоставената БФП за 2019 година е в размер на 127 759 359.94 лв.

Целта на процедурата е да се подпомогне равния достъп до качествено образование и по-пълното обхващане на учениците в училищното образование чрез дейности за преодоляване на затруднения в обучението и пропуски при усвояването на учебното съдържание, както и за развитие на потенциала и възможностите им за успешно завършване на средно образование и за бъдеща социална, професионална и личностна реализация.

Процедурата включва дейности за работа с родителите чрез включване на образователни медиатори, социални работници и др. за насърчаване на

Отчет за 2019 г. за изпълнение на Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.)

сътрудничеството с педагогическите специалисти за намаляване на риска от преждевременно напускане на образователната система от учениците.

За 2019 година общият брой назначени лица по тази дейност е 836, от които 726 образователни медиатори и 110 социални работници.

Училищата, участващи в дейностите по проекта „Подкрепа за успех“ са 1 781, а включените ученици в проекта са 104 911.

Мярката оказва въздействие по райони и региони на страната.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

9.3.2. НП „Заедно за всяко дете“

Изпълнението на дейностите по ПМС 100/08.06.2020 г. и финансиране на проведени информационни кампании за ролята на образованието на децата и учениците по НП „Заедно за всяко дете“ са на стойност 26 719.05 лв.

Проведени са информационни дейности, свързани с подобряването на доверието между екипите за обхват и местната общност по местоживееене на издирваните деца и ученици по Механизъм за съвместна работа на институциите по обхващане и включване в образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст. Усвоените средства са 25 281.58 лв.

В кампаниите са включени 11 576 родители, от които 7 038 са участвали в информационни дейности и 4 538 в обучения. Участниците в инициативите за популяризиране на добрите практики са 16 254 – ученици, родители и други представители на общността.

Наблюдава се повишаване на ефективността в работата на институциите по обхващане, включване и предотвратяване отпадането от образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст, както и подобряване на достъпа до предучилищно и училищно образование.

Мярката оказва влияние на национално ниво.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

9.3.3. Осигуряване на равен достъп до качествено предучилищно и училищно образование

1. Дейностите са свързани с осигуряване на безплатен транспорт за децата и учениците от населени места, в които няма детска градина или училище.

Средствата се планират предварително в държавния бюджет и възлизат на 40 000 000 лв. за 2019 година.

Мярката се реализира чрез осигуряване на безплатен транспорт на пътуващи ученици от I до XII клас и деца в задължителна предучилищна възраст, които през годината са 45 446. Броят на реализираните маршрути е 2 606.

2. Осигуряване на равен достъп до качествено предучилищно и училищно образование за децата в задължителна предучилищна възраст и за учениците от I до XII клас от населени места, в които няма детска градина или училище до най-близкото такова. Дейностите се финансират от бюджета на МОН.

Осигуряване на равен достъп до качествено предучилищно и училищно образование за децата и учениците в защитените детски градини и училища, които са разположени в труднодостъпни, високопланински и/или погранични райони:

- брой средищни детски градини и училища – 987;
  - брой защитени детски градини и училища – 257;
  - брой пътуващи деца и ученици в средишните детски градини и училища – 81 937;
  - брой деца в защитените детски градини и училища – 16 476.
- Мярката оказва въздействие на национално ниво.

9.4. Преодоляване неграмотността в средите на бедното население и в групите в неравностойно положение.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

9.4.1. Преодоляване неграмотността в средите на бедното население и в групите в неравностойно положение

Мярката се изпълнява по ОП НОИР чрез проект „Нов шанс за успех“ на директно предоставяне на конкретен бенефициент BG05M20P001-3.004 „Ограмотяване на възрастни- фаза 1“. За 2019 година стойността на предоставената БФП е в размер на 19 070 732.00 лв.

Чрез тази операция се очаква да се повиши участието в различни форми на учене през целия живот с цел преодоляване на причините за ниската грамотност на уязвимите групи – бедните, при които ниските доходи ограничават възможностите за социална реализация в различните ѝ измерения и намаляват мотивацията за учене и социална активност; билингвите, при които недостатъчното владеене на официалния език може да бъде сериозна пречка за успешното овладяване на учебния материал и включването в образователния процес; ромите, при които бедността и недостатъчното владеене на официалния език могат да възпрепятстват придобиването на образование. Това ще даде възможност за по-добра реализация на пазара на труда на участващите в такива форми. Ще бъдат подобрени социалните и комуникативните умения на младежи и възрастни.

През 2019 година са включени 764 лица над 16 години (включително роми) в курсове по ограмотяване или в курсове за усвояване на учебно съдържание, предвидено за изучаване в класове от прогимназиалния етап на основното образование.

Делът на получилите (включително роми) удостоверения за успешно завършени курсове по ограмотяване или за усвояване на учебно съдържание, предвидено за изучаване в класове от прогимназиалния етап на основното образование, към момента не може да бъде даден като стойност, тъй като резултатът ще бъде проследен при приключване на проекта.

Изпълнението е на територията на цялата страна и оказва въздействие на национално ниво.

9.5. Осигуряване на високо качество на образованието чрез подобряване на съдържанието на учебния процес и материалната база, повишаване квалификацията на преподавателите и осигуряване на училищата с информационни технологии.

Отчет за 2019 г. за изпълнение на Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.)

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

9.5.1. Осигуряване на високо качество на образованието чрез подобряване на съдържанието на учебния процес и материалната база, повишаване квалификацията на преподавателите и осигуряване на училищата с информационни технологии

Мярката се изпълнява чрез процедура BG05M20P001-2.012 „Образование за утрешния ден“ по ОП НОИР. За 2019 година стойността на предоставената БФП е в размер на 104 959 178.01 лв.

С изпълнението на мярката се цели: усвояване на знания и умения за работа в дигиталното общество; придобиване на компетентности, подкрепящи личностното развитие, социалната интеграция и професионална реализация; намаляване различия в резултатите от ученето в различните училища и населени места; модернизиране на образователна среда за дигитално обучение; осигуряване на условия и подкрепа за прилагането на педагогически иновации и съвременни подходи на преподаване.

Учениците, включени в дейности за развитие на дигитални умения са 6 192 броя.

Към момента няма отчетено изпълнение по заложените останали индикатори, тъй като изпълнението на проекта е започнало в края на 2019 година.

Мярката се изпълнява на територията на цялата страна и въздействието е по райони и региони на страната.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

9.5.2.Повишаване квалификацията на преподавателите

Мярката се изпълнява чрез процедура BG05M20P001-2.010 „Квалификация на педагогическите специалисти“ по ОП НОИР. За 2019 година стойността на предоставената БФП е в размер на 19 911 123.00 лв.

Основната цел на проекта е да мотивира и задържи в образователната система младите педагогически специалисти, да подобри педагогическата, методическата и управленската подготовка и да създаде сред педагогическите специалисти мотивация за саморазвитие и самоусъвършенстване в отговор на съвременните предизвикателства пред образователната система.

През 2019 година са включени в обученията за прилагане на съвременни методи за оценяване 2 533 педагогически специалисти. В програми за повишаване на квалификацията са включени педагогически специалисти на възраст до 34 годишна възраст – 2 665 и на възраст между 35 и 54 години – 12 352.

Мярката се изпълнява на територията на цялата страна и въздействието е по райони и региони на страната.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

9.5.3. НП „Информационни и комуникационни технологии (ИКТ) в системата на предучилищното и училищното образование“

Мярката се финансира от бюджета на НП „Информационни и комуникационни технологии (ИКТ) в системата на предучилищното и училищното образование“ за 2019 година. Средствата, предвидени в програмата са в размер на 11 000 000.00 лв.

По програмата са изпълнени следните дейности:

- Закупена е техника за нуждите на дата центъра;
- Предоставен е хардуер на 300 детски градини;
- Предоставена е техника на 1063 училища;
- Предоставени средства на 1 712 училища за електронен дневник;
- Осигурени са средства за интернет свързаност на всички държавни и общински училища и 28 РУО;
- Осигурени са средства за изграждане на Wi-Fi мрежи или точки за достъп в 334 училища.

Мярката оказва въздействие на национално ниво.

9.6. Изграждане на трайни навици за учене през целия живот, осигуряване на максимално добри условия за непрекъснато професионално обучение и развитие и развиване на системата за квалификация, преквалификация и продължаващо обучение.

МИНИСТЕРСТВО НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО, ХРАНИТЕ И ГОРИТЕ

9.6.1. Изграждане на трайни навици за учене през целия живот, осигуряване на максимално добри условия за непрекъснато професионално обучение и развитие и развиване на системата за квалификация, преквалификация и продължаващо обучение

Подмярка 1.1 „Професионално обучение и придобиване на умения“ от Програмата за развитие на селските райони (ПРСР) 2014-2020 г. не се прилага през 2019 г. и обучения не са осъществявани. Предвижда се приемът на проектни предложения по подмярката да стартира през 2020 г.

БЪЛГАРСКИ ЧЕРВЕН КРЪСТ

9.6.2. Прилагане на обучителни модули, насочени към деца и млади хора с фокус върху устойчиво личностно развитие и изграждане на житейски умения, базирайки се на метода „връстници обучават връстници“

Проведени бяха различни обучителни модули, обучения, ателиета и др. по теми, касаещи устойчиво личностно развитие и изграждане на житейски умения у децата и младите хора. Общо по различните теми като Умения за живот, Здравословен и активен начин на живот, Лидерство и младежко овластяване, Първа психологична помощ и Психо-социална подкрепа, опазването на околната среда и др. бяха достигнати над 28 000 души. Всички събития се отразяват широко в социалните мрежи, като младежките структури продължават да са изключително креативни по отношение на формата на кампаниите и на обучителните сесии, и успяват винаги да намерят иновативни подходи и начини за провеждане на традиционни дейности и тяхното популяризиране сред обществото.

Отчет за 2019 г. за изпълнение на Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.)

През 2019 г. доброволците на Български младежки Червен кръст са провели над 160 обучения, презентации и ателиета, свързани с изключително важни за устойчиво личностно развитие на децата и младите хора теми, като: Умения за живот, Здравословен и активен начин на живот, Лидерство и младежко овластяване. Чрез различни дейности по тези теми, чрез информационни кампании и обучителни сесии в училище са достигнали до над 20 000 ученици в цялата страна.

Важна част от програмите за обучение на младежи са и модулите по Първа психологична помощ и Психо-социална подкрепа, както и специално насочената към ученици от 4-ти и 8-ми клас Методика за обучение по темите Стрес, Емоции и Взаимоотношения. В рамките на 2019 г. областните организации са провели над 100 обучения, чрез които са обучени над 2 300 доброволци и ученици.

Във все по-разпространена практика се превръща организирането и провеждането на акции и информационни кампании, свързани с опазването на околната среда, както и множество инициативи за почистване и облагородяване на значими за местната общност локации. За 2019 г. са осъществени общо 43 кампании по темата, с които доброволци на БМЧК са достигнали над 8000 човека. През 2019 г. тази тема бе промотирана чрез иновативна, разработена от доброволци, игра за деца "Рециклирай с нас". През 2019 г. много областни организации отбелязаха Международния ден на Земята, Часът на Земята, инициативи на WWF (World Wide Fund for Nature), Световният ден на водата, Седмица на гората и др.

ИНСТИТУТ ПО ФИЛОСОФИЯ И СОЦИОЛОГИЯ ПРИ БАН

9.6.3. Международен научно-изследователски проект: ENLIVEN “Стимулиране на ученето през целия живот за изграждане на включваща и социално чувствителна Европа” (01.10.2016-30.09.2019)

Публикувани са статии в национални и международни списания (вкл. такива с импакт фактор и импакт ранг) и сборници; изнесени са доклади на национални и международни конференции.

Резултатите по проекта са следните:

1. Картографиран са основните политики на национално и европейско ниво в областта на ученето през целия живот.

2. Идентифицирани са основните социални актьори на национално и европейско ниво, ангажирани с политиките за учене през целия живот.

3. Открити са основните фактори, влияещи върху участието в ученето през целия живот на базата на анализи на данни от международни сравнителни изследвания (напр. Изследването за образованието на възрастни).

4. Проведени са специализирани анализи на конкретни социални групи от гледна точка на включването им в образователната система (напр. NEETs).

5. Всички тези анализи и резултатите от тях представляват информационната база за разработената „Интелигентна система за подкрепа на вземане на решения“, която е създадена в рамките на проекта. Тя предоставя актуална и много по-обоснована информация, която се използва за политически дебати и вземане на решения в областта на ученето на възрастни.

9.7. Предприемане на мерки, насочени към социализиране и осигуряване на условия за интеграция на ученици със специални образователни потребности и

Отчет за 2019 г. за изпълнение на Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.)

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

9.7.1. Осигуряване на условия и ресурси за изграждане и развитие на подкрепяща среда в детските градини и училищата за осъществяване на приобщаващо образование

Мярката се осъществява и се финансира от училищата и детските градини в страната.

Изпълнението на тази мярка продължава и през 2019 година, като се реализират дейности по осигуряването на условия и ресурси за изграждане на подкрепяща среда в детските градини и училищата за осъществяване на приобщаващо образование.

Осигурява се обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие на деца и ученици със специални образователни потребности.

През отчетната година е осигурена подкрепяща среда от специалисти в самите детски градини и училища или от специалисти от регионалните центрове за подкрепа на процеса на приобщаващо образование на общо 20 010 деца и ученици със специални образователни потребности в системата на предучилищното и училищното образование, като от тях на 11 988 деца и ученици със специални образователни потребности, включени в общообразователна среда, е осигурена допълнителна подкрепа от специалисти, назначени в самите детски градини и училища.

Децата и учениците със специални образователни потребности са подпомогнати от общо 4 122 педагогически специалисти, назначени в детските градини и училищата, като от тях: ресурсни учители – 1126, психолози – 826, логопеди – 631, рехабилитатори на слуха и говора – 86, учители на деца с нарушено зрение – 131, педагогически съветници – 730, учители на деца с умствена изостаналост – 24, възпитатели – 459, педагози други – 73.

Мярката оказва въздействие на национално ниво.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

9.7.2. Осигуряване на условия и ресурси за изграждане и развитие на подкрепяща среда от регионалните центрове за подкрепа на процеса на приобщаващото образование (РЦППО)

Мярката се осъществява от 28-те регионални центъра за подкрепа на процеса на приобщаващото образование и се финансира от бюджета на МОН.

През 2019 година децата и учениците със специални образователни потребности в детските градини и училищата са подпомогнати и от 926 педагогически специалисти от регионалните центрове за подкрепа на процеса на приобщаващото образование, като от тях: ресурсни учители – 652, психолози – 121, логопеди – 123, рехабилитатори на слуха и говора – 17, педагози на зрително затруднени деца – 12, кинезитерапевти – 1.

На национално равнище е осигурена допълнителна подкрепа от специалисти на регионалните центрове на 8 022 деца и ученици със специални образователни потребности, включени в общообразователна среда, от общо 20 010 деца и ученици със специални образователни потребности в системата на предучилищното и училищното образование.

Мярката оказва въздействие на национално ниво.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

9.7.3. Осигуряване на свободен достъп на хора с увреждания и специални образователни потребности до сгради за обществено обслужване, предназначени за образование, чрез изграждане на достъпна архитектурна среда в държавните специализирани и неспециализирани училища, финансирани чрез бюджета на Министерството на образованието и науката (МОН), Министерството на културата (МК) и Министерството на младежта и спорта (ММС), държавните центрове за специална образователна подкрепа и специализираните обслужващи звена: регионалните центрове за подкрепа на процеса на приобщаващото образование, Държавния логопедичен център и Националния дворец на децата, подали заявка по съответния ред

Мярката се финансира по НП „Създаване на достъпна архитектурна среда и сигурност в училище“, модул „Създаване на достъпна архитектурна среда“, като са осигурени средства в размер на 700 000 лв.

По програмата са изпълнени следните дейности:

- проектирани и изградени покрити рампи – 2;
- изградени покривни покрития на вече изградени рампи – 1;
- адаптирани и изградени санитарни възли – 16;
- ремонти на прилежаща инфраструктура – 9;
- проектирани и изградени асансьори – 2;
- доставени и монтирани платформени съоръжения – 11.

Целта на мярката е осигуряване на равен достъп на хора с увреждания и специални образователни потребности чрез изграждане на достъпна архитектурна среда, като част от нужната подкрепа за тяхното обучение в държавните училища и държавните извънучилищни педагогически учреждения в 28-те регионални управления на образованието.

Мярката има въздействие на национално ниво.

9.8. Обучения на педагозите за правата на детето и дефиниция на дете в риск по Национална програма „Квалификация на педагогическите специалисти“.

ДЪРЖАВНА АГЕНЦИЯ ЗА ЗАКРИЛА НА ДЕТЕТО

9.8.1. Провеждане на срещи с педагози и специалисти от системата на образованието за разясняване на правата на детето и дефинирането на дете в риск

През 2019 г. са актуализирани четири методически ръководства: Практически насоки за действия, които работещите в образователните институции в сферата на средното образование трябва да предприемат в случай на инцидент, на насилие и в други критични ситуации и протокол за докладване и последваща реакция; Практически насоки за работещите в образователната система за подкрепа на детето в ситуации на раздяла и конфликт между родители (за работещите специалисти в детските градини и училищата), които са предоставени на МОН за съгласуване; Правила за безопасност на децата и учениците в компютърната мрежа в детската градина, училището и в

Отчет за 2019 г. за изпълнение на Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.)

интернет, както и Методическо указание за работа по случай на деца в риск от родителско отчуждение. Последното е представено на изпълнителния директор на АСП за становище и съгласуване. През четвъртото тримесечие на 2019 г. е организирана и проведена работна среща с представители на АСП за обсъждане на изготвения проект. Провеждат се работни срещи, на които се обсъждат конкретните спорни предложения.

През 2019 г., в семинар на тема „Повишаване на административния капацитет при работа с деца“, проведен в резултат на партньорството на ДАЗД, РУО – София – град, РУО – София – регион, Столична община, Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“, Съюза на работодателите в системата на народната просвета в България и Сдружение на директорите в системата на образованието в Р България са представени практики, постижения и лекции на различни теми. От страна на ДАЗД са представени проект на Методическо ръководство за спазване правата на детето, както и анализите на резултатите от извършените планови проверки в образователните институции през 2019 г.

На директори на училища и детски градини, в квалификационен семинар организиран от СРСНПБ, са презентирани резултатите от планови проверки и изготвени практически насоки.

В периода 28 – 29.03.2019 г. в гр. София са проведени три работни срещи. Във всяка една от тях участие са взели около 150 директори на детски градини и училища от София, представители на дирекция „Образование“ към Столична община, районните администрации, Регионално управление на образованието – София-град, Сдружението на директорите в системата на образованието в Република България, Съюза на работодателите в системата на народната просвета в България, ръководители на образователни институции – училища и детски градини, представители на Агенцията за социално подпомагане и териториалните ѝ подразделения, на Столична дирекция на вътрешните работи, на УНИЦЕФ. Срещите са организирани от ДАЗД, в партньорство със Столична община и Регионалното управление на образованието – София-град. На тях са дискутирани трудности, предизвикателства, проблеми във взаимодействието между различните институции и са споделени добри практики в сътрудничеството и взаимодействието между институциите от социалната и образователната система, както и с органите на МВР. Целта на срещите е подобряване на междуинституционалното взаимодействие и оказване на методическа подкрепа на специалистите, работещи с деца. Основните акценти в дискусиите са поставени върху координацията между институциите и методическа подкрепа от страна на ДАЗД в работата по случаи на деца, трудности, предизвикателства и добри практики във взаимодействието между училищата и социалните служби, правата на децата, съгласно КПД на ООН и взаимодействие на органите на МВР с образователната и социалната система по случаите на деца в риск.

По разпореждане на ВАП, под ръководството на ДАЗД, междуинституционална работна група, ангажирана с изготвяне на промени в Наредбата за специализирана закрила на деца на обществени места е изготвила предложения за промени, свързани със синхронизиране на определени текстове със Закона за закрила на детето, като във връзка със защитата на личните данни предвид предлаганите промени, е поискано и получено положително становище от Комисията за защита на личните данни.

През 2019 г. е проведена междуинституционална среща, осъществена в ДАЗД и с участието на главен директор ГДКПД, с представители на ГДБОП, МОН, Национален център за безопасен интернет за обсъждане на правила за безопасност на децата и учениците в компютърната мрежа в детската градина, училището и в интернет.

ИНСТИТУТ ЗА ИЗСЛЕДВАНЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО И ЧОВЕКА ПРИ БАН

9.8.2. Проект „Активно приобщаване в системата на детските градини“

Проект „Активно приобщаване в системата на детските градини“ цели да се идентифицират децата в риск от проблеми на развитието, включително и възникване на обучителни затруднения при постъпването им в детската градина, и да се формулират мерки за тяхното подпомагане. През отчетния период бяха проведени обучения за ползване на създадения скрининг тест в 70 групи от детски учители по график, одобрен от МОН (16 ч. директна и 16 ч. дистанционна форма). Обучени са 1630 учители от детски градини от 28 административни области с цел овладяване и усъвършенстване на знания, умения и компетентности, свързани с ранното оценяване на риск от възникване на проблеми в развитието и от възникване на обучителни затруднения при деца от 3 години до 3 години и 6 месеца в детската градина чрез скрининг тест; практически насоки за реализиране на подкрепящи форми на педагогическо взаимодействие при работа с деца в риск в детската градина; формиране на позитивни нагласи към децата в риск и преодоляване на стереотипи в практиката на учителите.

Проектът се финансира по ОП „Наука и образование за интелигентен растеж“ от МОН (64 000 лв.).

9.9. Повишаване ефективността на работа в специализираните училища за деца с умствена изостаналост.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА, ОБЩИНИ

9.9.1. Осигуряване на условия и ресурси за работа с ученици с умствена изостаналост и множество увреждания в центрове за специална образователна подкрепа (ЦСОП)

Мярката се финансира от бюджета на МОН и се осъществява от центрoвете за специална образователна подкрепа, които са 42 на брой.

Броят на специалистите от тези центрове, които обучават ученици с умствена изостаналост и множество увреждания, е 765, а броят на децата и учениците с умствена изостаналост и множество увреждания в центрoвете – 2 650.

Мярката оказва въздействие на национално ниво.

9.10. Преструктуриране и реформиране на възпитателните училища-интернати (ВУИ) и социално-педагогическите интернати (СПИ): пренасочване на съществуващия капацитет и ресурси към алтернативни социални услуги.

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА, РУО, ВУИ И СПИ

9.10.1. Подготовка и извършване на оценка на учениците с девиантно поведение в СПИ и ВУИ с оглед насочването им в подходящи социални услуги или реинтегрирането им в семейна среда. Оптимизация на ВУИ

Отчет за 2019 г. за изпълнение на Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.)

Мярката се финансира от бюджета на МОН и се осъществява от възпитателните училища-интернати (ВУИ) и социално-педагогическия интернат (СПИ).

През 2019 година е въведен алтернативен модел за работа с ученици от ВУИ и СПИ, както и за реформиране на организацията и функционирането на тези институции. Предвид неосъществената към момента реформа в областта на правосъдието за детето в рамките на проект „Подкрепа за равен достъп и личностно развитие“ по ОП НОИР с конкретен бенефициент МОН са създадени методика за оценка на потребностите на учениците с девиантно поведение и методически указания за прилагането ѝ, както и рамка на индивидуален план за подкрепа на ученик в конфликт със закона. Направена е оценка от мултидисциплинарен екип на 113 ученици с девиантно поведение, от които на 18 ученици със специални образователни потребности. В резултат на оценката общо 25 ученици от СПИ и ВУИ са насочени в подходящи социални услуги или са реинтегрирани в семейна среда.

В страната в момента функционират общо 4 училища за ученици с девиантно поведение – един СПИ в село Варненци, област Силистра и три ВУИ – в град Завет, област Разград, в град Ракитово, област Пазарджик и в село Подем, област Плевен (за момичета). Към м. декември 2019 година броят на учениците, настанени във ВУИ и СПИ, е 126, от които 33 в СПИ и 93 във ВУИ. В тези училища се реализират дейности и мерки, които да подготвят въвеждането на алтернативни модели за работа с ученици с девиантно поведение, настанени във ВУИ и СПИ.

Оказва се и методическа помощ и подкрепа на педагозите от СПИ и ВУИ за осъществяване на промяна, свързана с осигуряването на комплексен мултидисциплинарен подход към децата в контекста на предстоящите реформи в областта на детското правосъдие.

Мярката оказва въздействие на национално ниво.

9.11. Преструктуриране и реформиране на възпитателните училища-интернати (ВУИ) и социално-педагогическите интернати (СПИ): пренасочване на съществуващия капацитет и ресурси към алтернативни социални услуги.

9.11.1. Гарантиране на ефективна система за детско правосъдие в условия на междуинституционално сътрудничество.

МИНИСТЕРСТВО НА ПРАВОСЪДИЕТО

9.11.1.1. Изготвяне на проект на Закон за възпитателните мерки спрямо лицата, извършили като непълнолетни престъпление или административно нарушение

През 2019 г. експертна работна група към Министерството на правосъдието (МП) в състав представители на МП, Министерството на труда и социалната политика, Министерството на образованието и науката, Министерството на вътрешните работи, Уницеф България, Национална мрежа за децата и Български хелзински комитет изготви проект на Закон за възпитателните мерки спрямо лицата, извършили като непълнолетни престъпление или административно нарушение и мотиви към него.

Проектът не е приет, тъй като и към настоящия момент продължават дебатите по отношение на обхвата на законопроекта, от чието приложно поле към момента са

изключени малолетните деца, и в тази връзка и евентуалната необходимост от доразвиване на подходящи консултативни и подкрепящи услуги по отношение на тях, както и по предложената със законопроекта възпитателна мярка „специален надзор от приемно семейство“.

Проектът е изготвен в рамките на бюджета на МП. Не са били необходими допълнителни финансови средства.

Проектът се основава на приетата от Народното събрание Национална стратегия за детето 2008-2018 г. (обн. ДВ, бр.14 от 2008 г.), Концепцията за държавна политика в областта на правосъдието за детето, Пътната карта за изпълнение на Концепцията за държавна политика в областта на правосъдието за детето, както и в Актуализираната стратегия за продължаване на реформата в съдебната система (одобрена с РМС №825 от 18.12.2014 г. и Решение на Народното събрание, обн. ДВ, бр. 7 от 27.01.2015 г.),

При изготвянето на законопроекта допълнително е направен анализ на заключителните наблюдения и препоръките на Комитета на ООН по правата на детето във връзка с втория периодичен доклад за България (2008 г.), както и във връзка с консолидирания трети, четвърти и пети периодичен доклад за България (2016 г.). Взети са предвид и стандартите на ООН и на Съвета на Европа в сферата на третирането на деца в конфликт със закона, формулирани в Правилата на ООН за защита на малолетните и непълнолетните, лишени от свобода (Хаванските правила), Минималните стандартни правила за осъществяване на правосъдието за малолетни и непълнолетни (Пекинските правила) и Европейските правила за непълнолетните правонарушители, които са обект на санкции и мерки. Законопроектът не възпроизвежда международноправни разпоредби формално и буквално, но въвежда нова уредба, която да гарантира едновременно съответствие с правната и обществена среда и спазване на задълженията на България по международни актове като Конвенцията на ООН за правата на детето и Европейската конвенция за правата на човека и основните свободи. При изготвяне на законопроекта са взети предвид и постановените решения от Европейския съд по правата на човека срещу България, с които държавата е осъдена да заплаща съответно обезщетение, както и мотивите на тези решения.

Цел: Изготвеният проект на Закон за възпитателните мерки спрямо лицата, извършили като непълнолетни престъпление или административно нарушение има за цел да насърчи законосъобразното поведение на лицата, извършили като непълнолетни престъпление или административно нарушение, чрез подкрепа и стимулиране на тяхното интегриране в обществото с подходящи възпитателни мерки.

Предмет: Законопроектът урежда условията за налагане на възпитателни мерки спрямо лицата, които като непълнолетни са извършили престъпление или административно нарушение; реда за налагане на възпитателни мерки от съда, когато правонарушителят е освободен от наказателна отговорност от прокурора; изпълнението на наложените възпитателни мерки, както и условията и реда за тяхното изменяне, спиране и прекратяване и устройството и функциите на Националната служба за възпитателна подкрепа и взаимодействието ѝ с други органи, юридически и физически лица за осъществяване на целта на закона.

Обхват на закона- целева група: Предвидено е законът да се прилага за:

1. лицата, които като непълнолетни са извършили престъпление и преди да навършат двадесет години с акт на орган на съдебната власт са насочени към мерки за възпитателно въздействие;

2. лицата, които като непълнолетни са извършили административно нарушение и преди да навършат двадесет години с акт на съда, издаден по силата на закон, са насочени към мерки за възпитателно въздействие.

Обхватът на законопроекта се определя от стандартите, заложи в Конвенцията на ООН за правата на детето и препоръките на Комитета на ООН за правата на детето, както и с основополагащия принцип на българското наказателно право, което определя минимална възраст за носене на наказателна отговорност от 14 години.

Основните положения на предлагания законопроект са следните:

✓ **Балансиране на правата и законните интереси на непълнолетните правонарушители и интересите на обществото:**

Законопроектът разширява досегашните възможности за прилагане на възпитателни мерки вместо по-тежкото наказание, при което съществува и възможност за ограничаване на индивидуалната свобода чрез поставяне в значителна по степен изолация от естествената среда на семейството, близките и обществото. Разширен е и обхвата на възпитателното въздействие, като са включени не само непълнолетните извършители на престъпления в изрично определените от наказателните закони случаи, а също така и непълнолетните извършители на административни нарушения по Указ №904 от 1963 г. за борба с дребното хулиганство и Закона за опазване на обществения ред при провеждането на спортни мероприятия. Ново положение е и приложимостта на възпитателните мерки по отношение на лица в младежка възраст (навършили пълнолетие, но ненавършили 20 години), които са нарушили закона като непълнолетни.

✓ **Преодоляване на констатирани слабости по отношение на липсата на координация и единен подход в борбата с противоправното поведение на непълнолетните лица:**

Предвижда се структурна промяна - закриване на досегашните структури на Централната комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните и местните комисии към нея. Предлага се изграждане на нова система, която да осигурява координация и единен подход в борбата с противоправното поведение на непълнолетните лица, чрез създаване на Национална служба за възпитателна подкрепа и териториални служби за възпитателна подкрепа към нея. Техният брой ще се определя от министъра на правосъдието. Те ще се изградят в населени места, седалища на районните съдилища. В законопроекта се регламентират подробно техните правомощия и функции като гаранция за изпълнението им и спазването на приложимите принципи.

✓ **Въвеждане на изисквания за специални познания на участниците във възпитателната дейност:**

Законопроектът въвежда изискването възпитателните дела да се разглеждат само от специализиран съдебен състав и законът да се прилага от съдии, прокурори, специализирани полицейски служители за работа с деца и медиатори със специализирани познания за правата на детето и международните стандарти за работа с непълнолетни в конфликт със закона. Стандартите за специализация ще бъдат утвърдени от министъра на правосъдието, съгласувано с министъра на образованието и науката.

✓ **Въвеждане на възстановяващото правосъдие:**

Съществен елемент от предлаганите законодателни промени е предвидената възможност за използване на процедура по медиация. Това ще позволи въвеждането на възстановяващото (ресторативно) правосъдие, така че да се постигне отстраняването на

вредите, причинени от противоправното поведение, и доколкото е възможно възстановяване на взаимоотношенията между нарушителя, пострадалия и обществото.

✓ **Въвеждане на института на семейния съвет:**

Когато е подходящо за постигане на целите на закона, е предвидена възможността да бъде свикван семеен съвет, с участието на: правонарушителя, неговите родители или осиновители, както и други роднини, с които е изградил близки отношения, а ако е непълнолетен и няма родители, се поканва попечителят или лицето, което по закон полага грижи за него. Службата за възпитателна подкрепа може да покани и представител на дирекция „Социално подпомагане“, специализиран полицейски служител за работа с деца, класен ръководител, педагогически съветник или други подходящи лица.

9.11.2. Превенция на рисковото поведение сред децата и подобряване на координацията между правораздавателната, социалната, здравната и образователната система.

**МИНИСТЕРСТВО НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ,
ДЪРЖАВНА АГЕНЦИЯ ЗА ЗАКРИЛА НА ДЕТЕТО,
АГЕНЦИЯ ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ**

9.11.2.1. Подобряване на сътрудничеството в случаи на деца в риск

ДЪРЖАВНА АГЕНЦИЯ ЗА ЗАКРИЛА НА ДЕТЕТО

През 2019 г. представители на специализираните дирекции в ДАЗД са взели участие в над 20 мултидисциплинарни срещи по случаи на деца, с участие на представители на различни институции, НПО, училища и детски градини. Някои от тях са инициирани след постъпили сигнали и образувани преписки, друга част са свикани след постъпила покана за участие. В тези срещи са обсъждани различни случаи, като всеки един от тях е индивидуален, според случая на детето – дете, настанено в социална услуга от резидентен тип и/или специализирана институция, дете с девиантно поведение, дете с неприемливо поведение в образователна институция и др. На всяка една от тези срещи са взети решения, с цел преодоляване на проблема и от страна на инспекторите са дадени конкретни насоки и указания на специалистите, работещи с детето.

АГЕНЦИЯ ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ

В контекста на изпълнение на *Механизма за съвместна работа на институциите по обхващане и включване в образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст*, съгласно ежемесечно обобщаваната от АСП информация за цялата страна, към 31.12.2019 г.:

Броят на случаите на деца, за които са констатирани рискове по смисъла на Закона за закрила на детето, в контекста на осъществяваните обходи, е **133** за страната, за които са предприети съответните действия и мерки. От общия брой - с натрупване, **72** деца са насочени от ОЗД/ДСП към ползване на консултативни социални услуги (напр., Център за обществена подкрепа, Център за социална рехабилитация и интеграция и други).

Отчет за 2019 г. за изпълнение на Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.)

9.12. Предприемане на специални мерки за развитие на чувство на национална идентичност и принадлежност към българската нация.

МИНИСТЕРСТВО НА КУЛТУРАТА

9.12.1. Финансова подкрепа за развитие на българския книжен сектор и мрежата от библиотеки чрез бюджета на Министерството на културата

През 2019 г. беше обявена една конкурсна сесия по програма „Помощ за книгата”. Постъпили са и са обработени общо **83 проекта** в различни направления: българска и преводна художествена литература; българска и преводна хуманитаристика; литература за деца и юноши; културно-историческо наследство и съвременна култура. След направеното предложение от експертна комисия по оценка на проектите, съгласно Правилата за условията и реда за финансово подпомагане на програми и инициативи в областта на книгоиздаването, книгоразпространението и библиотечното дело, са подкрепени общо **60 проекта** на обща стойност 100 000 лв. Чрез програмата се насърчава развитието на съвременни писатели и поети, както и на изследователи в областта на културното наследство. Издават се нови заглавия с актуални и иновативни теми на утвърдени или дебютиращи автори.

За подобряване на условията в обществените библиотеки и читалищата като центрове за неформално и самостоятелно учене, през 2019 г. са проведени **две конкурсни сесии по програма „Българските библиотеки – съвременни центрове за четене и информираност“**, подкрепени са общо **853 проекта** за обновяване на фондовете на обществени библиотеки във всички 28 административни области на страната. Средствата за 2019 г. са в размер на 2 млн. лв. Голяма част от тях са читалищни библиотеки, обособени и в малки населени места, във всички региони на страната. Целта на програмата е да се предоставя безплатен достъп до нови книги, специализирани издания, според спецификата на потребителите на библиотеките. Специален приоритет е закупуването на детско-юношеска литература, за насърчаване на интереса към четенето и за привличане на повече читатели сред детската и младежка аудитория. Увеличението на ресурса на програмата с 1 млн. лв. спрямо 2018 г. даде възможност да бъдат подкрепени двойно повече проекти на обществените библиотеки.

За представяне на български автори, издателства и произведения зад граница е подкрепено участието на страната ни в Международния панаир на книгата във Франкфурт, като средствата за 2019 г. са в размер на 40 000 лв. Финансово е подкрепено и 47-то издание на Софийския международен панаир на книгата и 7-ми Софийски международен литературен фестивал в размер на 24 000 лв.

МИНИСТЕРСТВО НА КУЛТУРАТА

9.12.2. Провеждане на сесии за подкрепа на сценичните изкуства по програма на Министерство на културата

През 2019 г. са проведени **6 от планираните 6 сесии** за подкрепа на проекти в областта на сценичните изкуства – музика, танц и театър.

В сесиите за фестивали са подкрепени 41 фестивали и конкурси на стойност 361 538 лв., от които 11 театрални и 20 музикални и танцови, в това число детски и младежки фестивали.

Подкрепени са 22 творчески проекти в областта на театралното изкуство в размер на 175 580 лв. В областта на музикалното и танцово изкуство са подкрепени 18 спектакли и концерти на стойност 149 827 лв. И при двете проведени сесии за подкрепа на творчески проекти има увеличение на подкрепата в сравнение с 2018 г. с около 30 000 лв.

За разпространение на театрални спектакли са подкрепени 19 проекта на стойност 80 000 лв., а за съвременен танц са подкрепени 10 проекта на стойност 119 536 лв., което е увеличение с около 150 000 лв. в сравнение с предходната година.

По целева програма за подкрепа на творчески проекти са подкрепени 36 целеви проекта за творчески пътувания, важни чествания и значими издания и летописи на стойност 389 453 лв. Не малка част от подкрепените проекти се насочени към детската и младежка аудитория.

С проектните сесии се цели разширяване на достъпа на населението до високохудожествени произведения на театралното, музикалното и танцовото изкуство. В сесиите за подкрепа на фестивали и проекти се включват и участват творци и активни граждани и зрители от цялата страна, което прави обхвата на въздействие на национално ниво. Въпреки че традиционно има по-висока концентрация на театралните и музикални събития в столицата, в останалите градове на страната (областни и общински центрове) също се отбелязва добра посещаемост и интерес от страна на разнородна и широка публика. За привличането на нови и различни публики допринася фактът, че част от подкрепените спектакли се продуцират и разпространяват в алтернативни зали и нетрадиционни сценични пространства. Постигнатите резултати са добри и събитията, подкрепени от Министерство на културата, са със сериозна национална значимост, устойчиви са във времето, а резултатите са измерими чрез широкия обществен и медиен интерес към тях.

МИНИСТЕРСТВО НА КУЛТУРАТА

9.12.3. Провеждане на сесии и целева финансова подкрепа на културното наследство по програма на Министерство на културата

Планираните задачи са свързани с дейности по опазване и представяне на **движимото културно наследство и визуалните изкуства в музеите и художествените галери**. Сесиите се осъществяват по програми на Министерство на културата за целево финансиране на проекти за дейности в областта на музейното дело и изобразителните изкуства. За 2019 година са финансирани 59 проекта, а отпуснатите средства са в размер на 459 473.14 лв.

9.13. Приоритетно прилагане на мерки за развитие на читалищата като средища на духовно израстване и развитие на културната идентичност.

МИНИСТЕРСТВО НА КУЛТУРАТА

9.13.1. Подпомагане дейността на народните читалища чрез бюджета на Министерството на културата

Отчет за 2019 г. за изпълнение на Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.)

Министерството на културата оказва финансова подкрепа за реализация на творчески проекти, методическа подкрепа и координация на мрежата от народни читалища и читалищни сдружения, тъй като читалищата са естествена среда за съхраняване на нематериалното културно наследство, за утвърждаване на националната идентичност, както и за насърчаване на многообразието от форми на културно изразяване.

За развитие на любителското творчество през 2019 г. са подкрепени финансово **55** проекта на читалища, библиотеки, общини и организации в сферата на културата, за реализиране на изяви в отделните региони на страната на обща стойност 140 000 лв., с насоченост към детски и младежки дейности, формиране на национално самосъзнание, защита на етническата идентичност, интеграция на ромите, възпитание в толерантност и интеркултурен диалог, активен живот на възрастните хора, интеграция на хора с увреждания и развитие на творческия потенциал. Сред подкрепените изяви се открояват: Народно читалище „Пробуда - 1903“ – с. Стойките („Апостол Кисьов и оркестър 100 каба гайди“), Общонародна фондация Христо Ботйов – София, Фондация „Кралица на музиката и изкуствата“, Регионална библиотека „Любен Каравелов“ – Русе („Ex Libris – Ex Cinema“), Сдружение „Тракийско дружество – Димитър Маджаров“ („Национален тракийски събор „Кърджали 2019“), Общинска администрация – Златоград („Делнови празници“), Градска библиотека „Пеньо Пенев“ – Димитровград („Литературни празници“), националните конкурси за гайдари („Вълшебни ритми“), за акордеонисти („Танцуващи клавиши“), Сдружение М. Филчев - Видин, Фондация „ДАРБИ“ и др.

В изпълнение на чл.61. т.2 от Закона за обществените библиотеки, от бюджета на Министерството на културата през 2019 г. са предоставени **допълнителни средства** в размер на 140 000 лв. **на регионалните библиотеки**, свързани с координиране на дейността на библиотечните ресурси, внедряване на съвременни технологии и координирано изграждане на регионалните библиотечни мрежи, поддържане на краеведски архив, извършване на координационна, експертно-консултантска и квалификационна дейност за библиотеките от региона. Средствата са разпределени съгласно степента на тяхната натовареност, отразяваща както нивото на библиотечното обслужване на гражданите, така и изпълнението на допълнителните функции, свързани с подобряване дейността на обществените библиотеки в съответния регион.

С цел подобряване на условията на труд в читалищата и за читалищна дейност, стандартът за държавната субсидия за 2020 г. на читалищата е завишен с 10% спрямо предходната 2019 г. **Общият брой субсидирани бройки за читалищата за 2020 г. е 7 731**, в това число и увеличение със 72 бройки, разпределени по подадени заявления в 174 читалища, на територията на 58 общини, във всички административни области на страната. Средствата са за художествено-творческа, организационна, библиотечно-информационна и изследователска дейност в областта на културното наследство. Подкрепено е развитието на читалищните библиотеки, школи по изкуства, школи по чужди езици, надграждане и създаване на нови образователни форми, поддържане и създаване на театрални състави, кръжоци по краезнание, създаване и поддръжка на колекции с културни ценности. Целта на държавната подкрепа е подобряването на културните, образователни и социални дейности в читалищата.

Стандартът за една субсидирана бройка за библиотеките през 2020 г. е завишен с 8.6% спрямо предходната 2019 г. **Допълнителните бройки са 27**, разпределени в 18 регионални библиотеки, по подадени от тях заявления.

Ежедневно се осъществяват дейности по координиране дейността на библиотечната мрежа в страната, чрез оказване на методическа помощ. Подпомагат се и редица инициативи на библиотеките за насърчаване на четенето, за реализиране на културни и творчески прояви, за привличане на повече потребители, сред които деца, младежи и възрастни хора, на библиотечно-информационни услуги.

Министерството на културата продължава да подкрепя обществените библиотеки и читалищата с оглед на устойчивото развитие на тези най-разпространени и достъпни културни институции в страната.

Дейностите на Министерството на културата са насочени към духовно и културно израстване на всички възрасти и групи от населението, към развитие на националната идентичност и принадлежност към българската нация, като се създават условия за равен достъп до културното наследство, до постиженията на съвременните изкуства, подкрепят се форми за развитие на творческия потенциал и участие в културния живот на местната общност, региона и страната.

В. Приоритет III. Постигане на социална кохезия и създаване на равни възможности за пълноценен социален и продуктивен живот за всички социални групи

Направление 10 – Създаване на условия за равни възможности за пълноценен социален, продуктивен живот за всички социални групи.

10.1. Провеждане на целенасочена активна политика на пазара на труда за социална и икономическа интеграция на групи в неравностойно положение в България и отстраняване на неравенства в третирането им на работното място

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА, АГЕНЦИЯ ЗА ХОРАТА С УВРЕЖДАНЯ

10.1.1. Национална програма за заетост на хората с увреждания (чл.44 от Закона за хората с увреждания)

Предоставена услуга: Стимулиране на работодатели от обичайна работна среда за наемане на хора с увреждания и осигуряване на достъп, приспособяване, оборудване на работното място и квалификация, преквалификация, съответно обучение за професионално и служебно развитие.

През отчетната 2019 г. са планирани 1 000 работни места за хора с трайни увреждания, наети в обичайна работна среда. Открити са 56 работни места.

През отчетния период са сключени договори с обичайни работодатели по програмата на стойност 397 790 лв.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА, АГЕНЦИЯ ЗА ХОРАТА С УВРЕЖДАНЯ

10.1.2. Заетост на хората с увреждания в специализирана работна среда (чл.49 от Закона за хората с увреждания)

Предоставена услуга: Стимулиране на специализирани предприятия и кооперации на хората с увреждания за наемане на хора с трайни увреждания в специализирана работна среда.

През отчетната 2019 г. са планирани 30 работни места за хора с трайни увреждания, наети в специализирана работна среда. Открити са 25 работни места.

През отчетния период са сключени договори с работодатели от специализирана работна среда по програмата на стойност 867 980 лв.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА, АГЕНЦИЯ ЗА ХОРАТА С УВРЕЖДАНИЯ

10.1.3. Заетост за хората с множество трайни увреждания чрез създаване на центрове за защитена заетост (чл.51 от Закона за хората с увреждания)

Предоставена услуга: Осигуряване на заетост за хората с множество трайни увреждания, чрез създаване на Центрове за защитена заетост.

През отчетната 2019 г. е планирано създаването на 2 бр. Центрове за защитена заетост. Сключен е един договор за създаване на Център за защитена заетост и за осигуряване на защитена заетост за 15 лица с множество трайни увреждания. Договорът е на стойност 263 005.75 лв.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА, АГЕНЦИЯ ЗА ХОРАТА С УВРЕЖДАНИЯ

10.1.4. Работни места с осигурени и/или подобрени здравословни и безопасни условия на труд и технологично обновяване на производствения процес (чл.49 от Закона за хората с увреждания)

Предоставени услуги: Стимулиране на работодатели от специализирана работна среда за подобряване условията на труд и технологично обновени специализирани предприятия и кооперации.

През отчетната 2019 г. са планирани 360 работни места с осигурени и/или подобрени здравословни и безопасни условия на труд и 10 бр. технологично обновени специализирани предприятия и кооперации на хората с увреждания. Изпълнението на тези показатели са съответно 360 бр. работни места и 13 бр. технологично обновени специализирани предприятия и кооперации.

През отчетния период са сключени договори с работодатели от специализирана работна среда по програмата на стойност 1 222 629 лв.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА, АГЕНЦИЯ ЗА ХОРАТА С УВРЕЖДАНИЯ

10.1.5. Започване и развитие на самостоятелна стопанска дейност на хората с увреждания (чл.46 от Закона за хората с увреждания)

Предоставени услуги: Хора с увреждания, започнали и развили самостоятелна стопанска дейност.

За 2019 г. са планирани 27 хора с увреждания, започнали и развили самостоятелна стопанска дейност, а изпълнението възлиза на 16 хора с увреждания, започнали и развили самостоятелна стопанска дейност.

През отчетния период по програмата са сключени договори на стойност 304 649 лева.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА, АГЕНЦИЯ ЗА ХОРАТА С УВРЕЖДЕНИЯ

10.1.6. Изграждане на достъпна архитектурна среда за хората с увреждания на културни, исторически, спортни обекти (чл.10, ал.3, т.8 от Закона за хората с увреждания)

Предоставена услуга: Културни, исторически, спортни обекти, адаптирани за хора с увреждания.

През отчетната 2019 г. са планирани 9 бр. културни, исторически и спортни обекти, адаптирани за хора с увреждания. Адаптираните през отчетната година обекти са 10 бр., като стойността на финансовите средства по сключени договори през 2019 г. възлиза на 134 424 лв.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА, АГЕНЦИЯ ЗА ХОРАТА С УВРЕЖДЕНИЯ

10.1.7. Рехабилитация и интеграция на хората с увреждания (чл.10, ал.3, т.8 от Закона за хората с увреждания)

Предоставена услуга: Хора с увреждания, включени в мероприятия за рехабилитация и социална интеграция.

Планираният за 2019 г. брой на хората с увреждания, включени в мероприятия за рехабилитация и социална интеграция е 3 600 бр., а изпълненият е 3 658 бр.

През отчетния период по програмата са сключени 19 договори с неправителствени организации на стойност 269 970 лв.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА, АГЕНЦИЯ ЗА ХОРАТА С УВРЕЖДЕНИЯ

10.1.8. Възстановяване на работодатели, получили финансиране по чл.44 от ЗХУ и на работодатели от специализирана работна среда на осигурителни вноски за наетите хора с увреждания или за работещите хора от списъчния брой на персонала (чл.45 и чл.50 от Закона за хората с увреждания)

Предоставена услуга: Възстановяване на средства за осигурителни вноски.

Планираният брой работодатели на хора с увреждания, ползващи преференцията за възстановяване на внесените от тях осигурителни вноски за 2019 г. е 72, а изпълнението на този показател за отчетната година възлиза на 102, като изплатените средства са в размер на 1 290 024 лева.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА,

АГЕНЦИЯ ЗА ХОРАТА С УВРЕЖДАНЯ

10.1.9. Контрол на усвояването на отпускните средства за хора с увреждания

Предоставени услуги: Осъществяване на контрол по ефективното усвояване на отпускните средства и изпълнение на договорните задължения и на дейностите по водене и поддържане на регистъра на лица, които осъществяват дейности по предоставяне на помощни средства, приспособления, съоръжения и медицински изделия, посочени в списъците по чл.61, ал.1 от ЗХУ.

За 2019 г. е планиран 100% извършване на контрол на организациите, спрямо общия брой, подлежащи на такъв и 180 бр. проверени търговци на медицински изделия и помощни средства, приспособления и съоръжения за хората с увреждания.

Изпълнението на тези показатели е съответно 100% извършен контрол на организациите, спрямо общия брой, подлежащи на такъв, като общият им брой е 616. Направени са 988 броя проверки на обектите на 431 търговци на МИПСПС.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА, АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

10.1.10. Национална програма за заетост и обучение на хора с трайни увреждания

През 2019 г. е налице 105.4% изпълнение на програмата спрямо актуализирания годишен план на Агенцията по заетостта.

Националната програма за заетост и обучение на хора с трайни увреждания (ЗОХТУ) осигурява възможности за заетост на безработни лица с трайни увреждания и на лица, преминали успешно курс на лечение за зависимост към наркотични вещества, с оглед тяхната пълноценна интеграция в обществото. Програмата е с максимален период на субсидиране на заетостта до 24 месеца. През 2019 г. продължава прилагането на диференциран подход по отношение на субсидираното трудово възнаграждение – 600 лв. за лица с висше образование, наети на длъжности, които изискват завършена степен на висше образование съгласно НКПД 2011 г., а за останалите – в размер на минимална работна заплата, съответно почасово трудово възнаграждение – 3.61 лв./3.37 лв.

През 2019 г. в заетост по програмата са включени 679 лица с трайни увреждания, общо е подкрепена заетостта на 1 819 лица. Изразходвани са средства от държавния бюджет в размер на 9 324 580 лв.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА, АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА АГЕНЦИЯ ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ

10.1.11. Национална програма „Асистенти на хора с увреждания“

АГЕНЦИЯ ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ

Агенцията за социално подпомагане в партньорство с Агенцията по заетостта, реализира Национална програма „Асистенти на хора с увреждания“ (НП АХУ), в изпълнение на Националния план за действие по заетостта (НПДЗ), който се приема

ежегодно с решение на Министерския съвет. Националната програма осигурява заетост на безработни лица за облекчаване на положението на семействата, в които има човек с трайни увреждания, нуждаещ се от постоянни грижи. Целта е постигане на социална адаптивност в рамките на съществуващата инвалидност.

Национална програма „Асистенти на хора с увреждания“ се реализира от дирекциите „Социално подпомагане“ чрез изпълнението на:

✓ **Дейност „Личен асистент“**, по която се осигурява социална услуга в домашна среда на лица с трайни увреждания с 90 и над 90 на сто трайно намалена работоспособност с определено право на чужда помощ; деца до 18 години с определени от 50 до 90 на сто вид и степен на увреждане или степен на трайно намалена работоспособност с определено право на чужда помощ; лица и деца, изведени от специализирана институция за лица или деца с увреждания;

✓ **Дейност „Помощник-възпитател“**, чрез която се подпомага физическото, социалното, емоционалното и интелектуално развитие на деца с определени 90 и над 90 на сто ВСУ или степен на ТНР.

За включване в дейност „Помощник-възпитател“ могат да кандидатстват безработни лица, подпомагани с месечни помощи по реда на чл.9 от ППЗСП или отговарящи на условията за получаване на този вид помощ и подпомагачи възпитанието на деца с определени 90 и над 90 на сто вид и степен на увреждане или степен на трайно намалена работоспособност, както и безработни, полагащи грижи за изведени от специализирани институции или резидентен тип услуги деца с увреждания.

Безработните лица могат да бъдат включвани в дейността „Помощник-възпитател“ и да участват в нея, ако отговарят на следните условия: да са членове на семейството или роднини по възходяща или низходяща линия до втора степен, по съребрена линия до втора степен, роднини по сватовство до втора степен или съжителстващи лица по смисъла на §1, т.2 от Допълнителната разпоредба на ЗСП или от семейство на роднини и близки на дете с трайно увреждане, настанено в това семейство по реда на чл.26 от Закона за закрила на детето; да живеят в едно и също населено място с това на лицето, за което полагат грижи; да не са придобили право на пенсия за осигурителен стаж и възраст или на професионална пенсия за ранно пенсиониране.

През **2019 г.** броят на лицата, включени в НП АХУ е **1 967** броя, от които **1 641** броя за „Личен асистент“, в т. ч. **182** лица са наети като лични асистенти на деца, и **132** за „Помощник възпитател“.

Броят на наетите лица е в пряка зависимост от средствата, заложи в Националния план за действие по заетостта.

АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

(виж мярка 8.1.1.)

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА, АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

10.1.12. Предоставяне на суми за подкрепена заетост за безработни лица с трайни увреждания или от други групи в неравностойно положение (чл.43а от ЗНЗ)

Със Закона за изменение и допълнение на ЗНЗ е регламентирана нова мярка по чл.43а: „(1) Лице, регистрирано по чл.27, ал.2, т.2 от ЗНЗ, може да кандидатства за

предоставяне на суми за подкрепена заетост за всяко безработно лице с трайни увреждания или от други групи в неравностойно положение на пазара на труда, насочено от поделение на Агенцията по заетостта, което е устроило на работа на несубсидирано работно място за срок, не по-кратък от 12 месеца.”

През 2019 г. е обявена открита процедура по ЗОП за избор на изпълнител по чл.43а от ЗНЗ. Процедурата е прекратена, тъй като не са получени оферти от кандидати. През м. септември 2019 г. е стартирана нова процедура за възлагане на обществената поръчка по реда на чл.79, ал.1, т.1 от ЗОП – процедура на договаряне без предварително обявление. До края на обявения срок за кандидатстване не са подадени оферти и процедурата е прекратена. Съгласно Националния план за действие по заетостта и през 2020 г. не се предвижда да бъде осигурявана подкрепена заетост по чл.43а от ЗНЗ.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА, АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

10.1.13. Насърчаване на работодателите да разкриват работни места за наемане на безработни лица с трайни увреждания на пълно или непълно работно време (чл. 52 от ЗНЗ)

През 2019 г. е налице 102.5 % изпълнение на мярката спрямо актуализирания годишен план на Агенцията по заетостта.

Мярката насърчава заетостта на пълно или непълно работно време на безработни лица с трайни увреждания, включително военноинвалиди. През 2019 г. на работодатели, разкрили работни места и осигурили заетост на лица от целевата група, са финансирани разходите за труд за период до 6 месеца. Субсидираното трудово възнаграждение на лицата, включени в насърчителната мярка с висше образование, наети на длъжности, за заемането на които минималното образователно и квалификационно ниво, съгласно НКПД, 2011 г., е определено като завършена степен на висше образование, е 500 лв., а за останалите – 450 лв., съответно 3.01 лв./2.65 лв. почасово трудово възнаграждение.

През 2019 г. в нова заетост са включени 122 лица, общо е подкрепена заетостта на 140 лица. Изразходваните средства от държавния бюджет са в размер на 288 104 лв.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА, АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

10.1.14. Насърчаване на работодателите да разкриват работни места за наемане на безработни лица с трайни увреждания (чл.51, ал.2 от ЗНЗ)

През 2019 г. е налице 100.5 % изпълнение на мярката спрямо актуализирания годишен план на Агенцията по заетостта.

По схемата за държавна помощ се насърчават работодателите да наемат безработни лица с трайни увреждания (чл.51, ал.2 от ЗНЗ). Субсидиите за работодателя от държавния бюджет са за разкрито работно място, на което е наето лице от целевата група в размер на 75 на сто от допустимите разходи за периода на субсидиране за: трудово възнаграждение (560 лв. максимален размер за 2019 г.); допълнителни възнаграждения по минимални размери, установени в КТ; осигурителни вноски за

сметка на работодателя за фондовете „Пенсии“, „ТЗПБ и ОЗМ, фонд „Безработица“, ДЗПО и НЗОК. Заетостта се субсидира за период не по-малко от 3 месеца и не повече от 12 месеца.

През 2019 г. в нова заетост са включени 193 лица, общо е подкрепена заетостта на 363 лица. Изразходваните средства от държавния бюджет са в размер на 1 115 660 лева.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА, АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

10.1.15. Насърчаване на работодателите да разкриват работни места за наемане на безработни лица, изтърпели наказание „лишаване от свобода“ (чл.55 от ЗНЗ)

През 2019 г. е налице 100% изпълнение на мярката спрямо актуализирания годишен план на Агенцията по заетостта.

По условията на мярката се предоставят стимули на работодатели, които разкриват работни места и наемат безработни лица, изтърпели наказание „лишаване от свобода“. Финансират се част от разходите за трудово възнаграждение в размер на 450 лева, допълнителни плащания по трудовото и осигурително законодателство за период до 6 месеца. Работодателят е задължен да съхрани заетостта на лицето за допълнителен период, равен на периода на субсидиране.

През 2019 г. в заетост по условията на мярката са включени 2 лица, общо е подкрепена заетостта на 3 лица. Изразходваните средства от държавния бюджет са в размер на 5 276 лв.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА, АГЕНЦИЯ ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ

10.1.16. Предоставяне на месечна финансова подкрепа за хора с трайни увреждания по реда на Закона за хората с увреждания и Правилника за неговото прилагане

АГЕНЦИЯ ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ

В Държавен вестник, бр.105 от 18.12.2018 г. е обнародван **Закон за хората с увреждания (ЗХУ)**, в сила от 01.01.2019 г., който отменя Закона за интеграция на хората с увреждания (ЗИХУ).

ЗХУ има за цел да насърчава, защитава и гарантира пълноценното и равноправно упражняване на правата и свободите на хората с увреждания, да създаде условия за социално приобщаване на хората с увреждания, да способства за зачитане на вътрешно присъщото човешко достойнство на хората с увреждания и да предоставя подкрепа за хората с увреждания и техните семейства.

Финансовата подкрепа за хората с увреждания се състои от два компонента - **месечна финансова подкрепа** съобразно степента на увреждането и **целевы помощи съобразно** вида на увреждането.

- **Месечна финансова подкрепа:**

Право на месечна финансова подкрепа имат хората с трайни увреждания над 18-годишна възраст, както следва:

✓ от 50 до 70.99 на сто степен на увреждане - в размер 7 на сто от линията на бедност – 24.36 лв. за 2019 г.;

✓ от 71 до 90 на сто степен на увреждане - в размер 15 на сто от линията на бедност – 52.20 лв.;

✓ над 90 на сто степен на увреждане - в размер 25 на сто от линията на бедност – 87,00 лв.;

✓ над 90 на сто степен на увреждане с определена чужда помощ, които получават пенсия за инвалидност поради общо заболяване или поради трудова злополука или професионална болест - в размер 30 на сто от линията на бедност – 104.40 лв.;

✓ над 90 на сто степен на увреждане с определена чужда помощ, които получават социална пенсия за инвалидност - в размер 57 на сто от линията на бедност – 198,36 лева.

Поради спецификата на отчитане изплащането на отпуснатите месечни добавки за социална интеграция по реда на чл.42 от ЗИХУ – месеца, следващ месеца на отпускане, до **31.01.2019** г. на **497 887** брой лица с трайни увреждания е изплатена месечната добавка в размер на **12 709 588** лева.

През **2019** г. с месечна финансова подкрепа по реда на ЗХУ са подпомогнати следния брой лица:

<i>Закон за хората с увреждания</i>	<i>Средномесечен брой лица за периода февруари-декември 2019 г.</i>	<i>Изплатена сума</i>
➤ Месечна финансова подкрепа за хора с трайни увреждания по ЗХУ		
<i>Средномесечен брой лица</i>	636 093	403 016 431 лв.
в. т.ч. 3.1. По чл.70, т. 1 от ЗХУ – от 50 до 70.99% степен на увреждане – 7% от ЛБ	173 500	
<i>получаващи по-благоприятен размер</i>	652	
в. т.ч. 3.2. По чл.70, т.2 от ЗХУ – от 71 до 90% степен на увреждане – 15% от ЛБ	299 941	
<i>получаващи по-благоприятен размер</i>	158 042	
в. т.ч. 3.3. По чл.70, т.3 от ЗХУ – над 90% степен на увреждане – 25% от ЛБ	123 402	
в. т.ч. 3.4. По чл.70, т.4 от ЗХУ – над 90% степен на увреждане с ЧП, които получ. п-я за инв. поради общо заб. или трудова злополука или професионална болест – 30% от ЛБ	26 279	
в. т.ч. 3.5. По чл.70, т.5 от ЗХУ – над 90% степен на увреждане с ЧП, които получ. соц. п-я за инвалидност – 57% от ЛБ	12 971	

За периода февруари – декември 2019 г. са усвоени средства в размер на **403 016 431** лв. за месечна финансова подкрепа на **636 093** средномесечен брой лица с увреждания.

**МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА,
АГЕНЦИЯ ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ**

10.1.17. Изплащане на целеви помощи за изработване, покупка и ремонт на медицински изделия, помощни средства и помощни съоръжения (МИПСМС)

АГЕНЦИЯ ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ

Към 31.12.2019 г. изплатените средства за помощни средства, приспособления, съоръжения и медицински изделия (ПСПСМИ) са **общо 32 605 079 лв.**, от които:

▪ на **6 854** брой лица са изплатени **2 378 364 лв.** за м. **януари 2019 г.** по реда на отменения ЗИХУ;

▪ за периода **февруари-декември 2019 г.** изплатените на **6 994 средномесечен брой лица** средства са в размер на **30 226 715 лв.**, за осигуряване на ПСПСМИ, които намират отражение в целевите помощи по реда на ЗХУ.

Целевите помощи съобразно вида на увреждането по реда на ЗХУ са както следва:

<i>Целеви помощи по ЗХУ</i>	<i>Средномесечен брой лица за февруари-декември 2019 г.</i>	<i>Изплатена сума</i>
<i>Средномесечен брой лица</i>	8 485	32 527 918 лв.
1. Осигуряване на помощни средства, приспособления, съоръжения и медицински изделия (ПСПСМИ)	6 994	
<i>в т.ч. брой деца</i>	291	
2. Покупка на лично моторно превозно средство	6	
3. Приспособяване на жилище	28	
4. Балнеолечение и/или рехабилитационни услуги	3 820	
4.1. Балнеолечение и/или рехабилитационни услуги по чл.76, ал.6 от ЗХУ	1 162	
5. Наем на общинско жилище	1 035	

За месеците **февруари и март** на **2019 г.** правото на хората с увреждания на целеви помощи по чл.72 от ЗХУ се осигурява по регламента, посочен в §6 от ЗХУ – при подаване на заявление-декларация по образец, утвърден от изпълнителния директор на АСП. До приемането на Правилник за прилагане на Закона за хората с увреждания са приложими разпоредбите от ППЗИХУ, доколкото не противоречат на ЗХУ (съгласно §26 от ЗХУ).

В Държавен вестник, бр.27 от 02.04.2019 г. е обнародван и влезе в сила Правилника за прилагане ЗХУ (ППЗХУ) и Методиката за изготвяне на индивидуална оценка на потребностите от подкрепа за хората с увреждания, считано от 01.04.2019 година.

С методиката се урежда начинът за изготвянето на индивидуална оценка на потребностите на хората с увреждания, включително оценката за потребността от предоставяне на социални услуги, лична помощ или друг вид подкрепа при условия и по ред, определени със закон.

Медицинските условия, експлоатационните срокове и необходимите медицински документи за ПСПСМИ, за които лицата ползват целевата помощ са посочени в Приложение №2 към чл.68, ал.1 от ППЗХУ.

Със Заповеди №РД01-364/22.05.2019 г. и №РД01-366/22.05.2019 г. на министъра на труда и социалната политика са посочени списък на медицински изделия и списък на помощни средства, приспособления и съоръжения, предназначени за хора с увреждания. Максималните размери на целевите помощи са определени със Заповед № РД01-365/22.05.2019 г., за определяне на пределни размери (лимита) на помощите за изработване, покупка и ремонт на ПСПСМИ, публикувана в Държавен вестник, бр.44 от 04.06.2019 г., в сила от 04.06.2019 г., като същата отменя Заповед №РД01-508/19.06.2018 година.

10.2. Създаване на условия за повишаване благосъстоянието на децата и деинституционализация на деца, лица с увреждания и възрастни хора, настанени в специализирани институции, посредством предоставяне на услуги в общността

МИНИСТЕРСТВО НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО

10.2.1. Разкриване на центрове за комплексно медицинско обслужване на деца с увреждания и хронични заболявания

През 2019 г. е осигурено комплексно интердисциплинарно медицинско обслужване за деца с увреждания и хронични заболявания от първия създаден Център за комплексно обслужване на деца с увреждания и хронични заболявания - Силистра /ЦКОДУХЗ/. Осигурени са диагностика, медицинска и психосоциална рехабилитация, както и почасови и мобилни услуги, като през центъра са преминали 125 деца, предимно със заболявания и увреждания на централната и периферна нервна система, опорно-двигателния апарат, с генетични заболявания и аномалии, както и деца с разстройство в поведението и развитието. На всички деца са изготвени индивидуални медико-социални планове, които се актуализират в зависимост от здравословното състояние на всяко дете.

През 2019 г. са предприети мерки за създаване на още два центъра. Има приети и обнародвани постановления. С ПМС №305 от 5 декември 2019 г. за структурни промени в системата на здравеопазването се закрива ДМСГД - Видин и на негово място от 01.01.2020 г. се разкрива ЦКОДУХЗ - Видин. С ПМС №4 от 17 януари 2020 г. за създаване на Център за комплексно обслужване на деца с увреждания и хронични заболявания – Бургас от 01.02.2020 г. се разкрива такъв център в област Бургас.

За дейността на Център за комплексно обслужване на деца с увреждания и хронични заболявания – Силистра изразходваните средства са в общ размер на 516 887 лева.

По реда на Наредба №3 от 5 април 2019 г. за медицинските дейности извън обхвата на задължителното здравно осигуряване от Министерство на здравеопазването са субсидирани 72 лечебни заведения за болнична помощ, които осъществяват дейност в труднодостъпни и/или отдалечени райони. Предоставените средства за отчетния период са в размер на 29 642 616 лева.

**МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА,
АГЕНЦИЯ ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ,**

Отчет за 2019 г. за изпълнение на Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.)

ОП РЧР 2014-2020 Г.

10.2.2. Процедура за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ BG05M9OP001-2.003 „Приеми ме 2015“ по ОП РЧР 2014-2020 г. - Договор №BG05M9OP001-2.003-0001-C01 от 01.12.2015 г. – проект „Приеми ме 2015“

АГЕНЦИЯ ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ

Проект „Приеми ме 2015“ се изпълнява от прекия бенефициент – АСП. Стартира на 01.12.2015 г., а социалната услуга „приемна грижа“ – от 01.01.2016 г., в партньорство с 82 общини; след 01.11.2016 г. се включиха нови общини, като **към края на 2019 г.** те са общо **157** от 28-те области на страната. Дейностите по проекта са насочени към усъвършенстване и разширяване обхвата на услугата „приемна грижа“ и съдържа иновативен елемент по отношение на подкрепата в посока развитие на „специализирана приемна грижа“, както и с мерките, насочени към повишаване на качеството на приемната грижа чрез осъществяване на мониторинг.

Цялостният обхват по предоставянето на социалната услуга „приемна грижа“ във всеки регион се осъществява от **областен екип по приемна грижа (ОЕПГ)**. Първоначално утвърдената продължителност на проекта е до 31 март 2018 г., а стойността на безвъзмездната финансова помощ – 51 600 000 лева. С Решение №6 от Девето редовно заседание на Комитета за наблюдение на ОП РЧР на 21.11.2017 г. **общата продължителност** на проекта е определена на 61 месеца – **до 31.12.2020 г.**, а стойността на безвъзмездната финансова помощ – **136 404 000 лв.**

Целта на проекта е да се усъвършенства моделът на предоставяне на социалната услуга „приемна грижа“ и разшири обхвата ѝ в страната, както и по отношение на целевите групи.

С оглед гарантиране постигане на целите, към проекта е сформиран **Консултативен експертен съвет (КЕС)**, в който са включени представители на МТСП, ДАЗД, АСП, НСОСРБ и 3 НПО (УНИЦЕФ България, Национална мрежа за децата и Национална асоциация по приемна грижа). В изпълнение на заложените в проекта преки ангажименти на КЕС, през 2019 г. са проведени три заседания (през януари, април и декември).

През 2019 г. бяха постигнати следните резултати:

- ❖ Утвърди се практиката за **целово планиране на развитието на приемната грижа по места**. Регионалните дирекции за социално подпомагане, съвместно с областните екипи по приемна грижа (28 ОЕПГ), осъществяват периодичен преглед на актуалното състояние на регистъра на утвърдените приемни семейства, с акцент незаетите приемни семейства, както и на децата - потенциални потребители на услугата. Един от ангажиментите на всяка Комисия по приемна грижа, формирана към РДСП, е да обсъжда и планира развитието на приемната грижа в съответния регион.
- ❖ По сключените от областните градове (в т.ч. Ботевград) договори с НПО или физическо лице (за периода 2018-2020 г.), се проведеха планираните за отчетната 2019 г.: **специализирани обучения** на ОЕПГ и Комисиите по приемна грижа, както и **групови и индивидуална супервизия** на членовете на екипите, **професионална индивидуална супервизия на приемни семейства** с доставчик община. Такива обучения се организират ежегодно до края на проекта.

❖ *Подобрено е взаимодействието* между партньорите в процеса на предоставяне на услугата „приемна грижа“ чрез провеждане на целеви срещи и указания за целесъобразното му осъществяване.

❖ През 2019 г. се проведеха **3 тематични информационни работни срещи по проекта** (м.май – в Плевен, м.юни – в Кюстендил, м.октомври – в Плевен). Съответните форуми бяха с участието на: членове на екипите за управление и за предоставяне на услугата на местно ниво; от РДСП - експерти по закрила на детето; представители от НПО.

❖ През 2019 г. продължи да се *наблюдава ефективността* от работата на областните екипи за приемна грижа – обобщен документ на база попълнен от началниците на ОЕПГ въпросник „Обратна връзка“ (всяко тримесечие). С Обратната връзка всеки началник дава своята професионална преценка за резултатите от работата на екипа през отчетния период, в т.ч. удовлетвореност.

❖ Осъществен е *мониторинг* на провеждането на допълнително/поддържащо обучение (специализирано/надграждащо обучение), групова супервизия и организиране на групи за подкрепа на приемните семейства с настанени деца от страна *на ОЕПГ* (за общините, обслужвани от съответния екип) - по области за броя на *приемни семейства, включени в подкрепящи услуги* (по вид; теми на обученията), в периода от 01.11.2018 г. до 31.10. 2019 г., включително.

❖ Със Заповед №ОД-03-02-001/04.02.2019 г. на зам.-председателя на Сметната палата бе възложен *одит* „Изпълнение на процедура по ОП РЧР 2014-20120 на директно предоставяне на безвъзмездна финансова помощ по BG05M9OP001-2.003 „Приеми ме 2015“ с обхват *от* началото на проекта до 31 декември 2018 г., вкл., който приключи в началото на 2020 година.

❖ Социалната услуга по проект „Приеми ме 2015“ стартира на *01.01.2016 г.* за **1 489 деца**. През отчетната **2019 г.** са **новонастанени** общо **997 деца** или *средномесечно 83*. От общия брой, т.нар. нови деца, през 2019 г. **10.13%** са били в социална услуга от резидентен тип или в специализирана институция, а **89.87%** идват от общността (биологичното семейство, семейство на роднини или близки, както и случаите на пренастаняване в същото или в друго приемно семейство със заповед на териториалната ДСП). **Към 31.12.2019 г. 1 822** деца са обгрижвани от **1 534** приемни семейства с местоживеене в общините партньори.

❖ От началото на проекта: за периода на Етап 1 (01.01 – 31.10.2016 г.), *средномесечно децата с увреждане* под приемна грижа в 82 общини партньори са били **114**; а за 38-те месеца по Етап 2 (ноември-декември 2016 г.; 2017 г., 2018 г. и 2019 г.– с увеличения брой общини партньори) – *средномесечно 169.5*.

❖ През отчетната година за общо **1 137 деца** е издадена заповед за **прекратяване** на социалната услуга „приемна грижа“. Общият преглед на *средномесечните* стойности за 2019 г. по показателя „място, където отива детето след прекратяване на настаняването му в ПС“ показва, че най-много са случаите на осиновените деца (**52.15%**), следвани в низходящ ред от: пренастанените в същото или в друго ПС (**15.83%**); реинтегрираните (**15.3%**); насочените към СУ от резидентен тип (**6.6%**) или към специализирана институция - ДМСГД, ДДЛРГ (**0.44%**); след ПС - настанени в семейство на роднини или близки (**4.22%**); прекратени настанявания, поради навършване на пълнолетие (**4.13%**); други (**1.23%**). През 2019 г. е отчетен 1 случай на починало дете (0,09% от общия брой излезли от услугата деца).

❖ **Броят на децата**, потребители на социалната услуга с доставчик община през общо **48-те месеца на услугата** (01.01.2016-31.12.2019), е **5 347** (с натрупване). А броят на

приемните семейства, предоставяли социалната услуга „приемна грижа“ с доставчик община през посочените четири години е **2 597** (с натрупване).

❖ **Към края на 2019 г.** в проекта са включени **157** общини партньори, в които са регистрирани **2 074 приемни семейства** - ПС (в т.ч. **3** доброволни). Те са над **93%** от общия брой ПС в страната, вписани в регистрите на 28-те области (останалите са към доставчик ДСП).

❖ През **2019 г.** в общините са подадени общо **169 заявления** от кандидати за приемни родители – над 14 бр. *средномесечно*. Областните екипи за приемна грижа, в сътрудничество с териториалните дирекции „Социално подпомагане“, имат отговорност за набиране на кандидати за приемни семейства и организиране на информационни срещи за съответната област/община, което *се планира* съвместно с РДСП, *съобразно идентифицираните потребности от развиване на приемната грижа в областта, в т.ч. за конкретни общини*.

❖ Едновременно са предприети действия и за *промяна на профила* на утвърдени приемни семейства, както и *заличаване* при установени обективни обстоятелства за това. От приемните семейства с местоживеене в общините партньори, през **2019 г.** вписаните в Регистъра *нови приемни семейства* са **101**, а *заличените* – **220** (в т.ч. 4 доброволни). АСП наблюдава причините за заличаванията в тримесечен порядък и най-голям процент (почти 80%), са „по лични причини“, съгласно подадено заявление от съответното приемно семейство. А останалите са поради причини, посочени в предложението за заличаване в доклада на доставчика на приемната грижа при годишния преглед на съответното ПС (например: промяна на обстоятелствата, при които ПС е утвърдено; по отношение на мотивацията и готовност за сътрудничество, в т.ч. наличие на съпротиви при осиновяване на настаненото дете; занижено качество на услугата, в т.ч. negliжиране на детето; неразбиране същността на услугата или нарушаване на договорените клаузи по рамково споразумение/договор и други).

❖ Изпълнението на индикаторите по проекта се осъществява чрез двустепенна система за мониторинг – *месечно наблюдение* на постигнатите резултати, *в т.ч. изготвяне на анализи (12 бр.)*; *периодичен мониторинг чрез посещение на място* за преглед на постигнатото и методическа помощ по организацията и управлението на проектните дейности на областно ниво.

❖ *Ежемесечно* се извършва *текущ мониторинг на качеството* на предоставяната услуга по подробната информация, предоставяна в националния екип за всяко дете, настанено в приемно семейство с доставчик община. Координаторите по предоставянето на услугата извършват *и периодичен мониторинг на място* – в областния град и/или в конкретна община доставчик.

❖ В периода март – октомври 2019 г. са осъществени *посещения на място* от ръководителя и/или членове на Националния екип (в т.ч. периодичен мониторинг, работа по конкретни казуси, междуинституционални срещи), в: Благоевград, Бургас, Габрово, Добрич, Монтана, Лом, Ловеч, Силистра, Сливен, Нова Загора, София-град, Разград, Шумен, Хасково и Ямбол.

❖ Националният екип и общините информират обществеността за изпълнението на проектните дейности на национално и местно ниво, в т.ч. се публикуват съобщения и/или кратки информации в местните медии и на сайта на съответната администрация. Извършва се методическа помощ и консултиране на областните екипи за управление на проекта относно специфични дейности по публичност и информираност.

❖ Утвърдена практика е изготвянето на ежемесечен бюлетин с публикации по проекта на базата на всекидневен мониторинг на над 600 информационни

източника (медия-мониторинг); разпространението на бюлетина е до 157-те общини партньори и членовете на КЕС.

- ❖ От началото на **2019** г. бяха **актуализирани сумите** за полагащите се месечни възнаграждения на професионалните приемни родители, във връзка с промените на минималната работна заплата.
- ❖ През **2019** г. са усвоени **27 621 013.71 лв.**, като изплатената сума на общините партньори е в размер на **27 520 146.47 лв.** През отчетната година Управляващият орган е верифицирал **25 575 619.07 лв.**
- ❖ От началото на проекта **към края на 2019** г. в Управляващия орган са внесени общо двадесет и две междинни искания за плащане (за извършените разходи в периода от 01.12.2015 г. до 31.10.2019 г., вкл.), като **общо** верифицираната сума е в размер на **87 805 497.16 лв.**

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА, АГЕНЦИЯ ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ

10.2.3. Изпълнение на чл.19 от ПМС №344 от 21.12.2018 г. – средства за предоставяне на социалните услуги „Личен асистент“, „Социален асистент“ и „Домашен помощник“ на лицата, на които е извършена социална оценка по правилата на Операция „Независим живот“, финансирана по ОП РЧР 2014 – 2020 г., и след приключване на финансирането по програмата

АГЕНЦИЯ ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ

Във връзка с чл. 19 от ПМС №344/21.12.2018 г. за изпълнение на Държавния бюджет на Република България за 2019 г. (Постановлението) и с оглед обезпечаване на законосъобразното и ефективно администриране на финансов ресурс за целево осигуряване на социални услуги в домашна среда („Личен асистент“, „Социален асистент“ и „Домашен помощник“) – за хора с увреждания и лица над 65 г. с ограничения или в невъзможност за самообслужване, в съответствие с Националната стратегия за дългосрочна грижа, Националната стратегия за намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване 2020, и на основание чл. 6, ал. 2 от Закона за финансовото управление и контрол в публичния сектор, бяха сключени споразумения между Агенцията за социално подпомагане и общините в Република България, за които е приключило финансирането по програмата „Независим живот“.

Съгласно разпоредбите на ПМС №180/18.07.2019 г. бяха одобрени допълнителни разходи по бюджета на Министерството на труда и социалната политика за 2019 г., и бяха сключени Анекси за удължаване срока на изпълнение на Споразуменията по чл.19 от ПМС №344 - от 31.08.2019 г. до 31.12.2019 година.

Към 31.12.2019 г. по сключени **293** споразумения с общини партньор са преведени **75 727 970 лв.** на общините за **23 272 средномесечен** брой лица.

В изпълнение на Закона за личната помощ (в сила от 01.09.2019 г.) на общините/районите са преведени **18 909 341 лв.** за предоставяне на услуги по механизма лична помощ и е осигурена подкрепа на **9 029 средномесечен** брой ползватели.

БЪЛГАРСКИ ЧЕРВЕН КРЪСТ

10.2.4. Прилагане на обучителни модули и реализиране на кампании, насочени към деца и млади хора в риск. Провеждане на обучения на доброволци в сферата на социално-помощната дейност, работа с деца в риск, превенция на насилието, промотиране на хуманитарните ценности, толерантността и недискриминацията

През 2019 г. бяха проведени различни кампании и инициативи, насочени към деца и млади хора в риск по темите социално-помощна дейност, работа с деца в риск, превенция на насилието, промотиране на хуманитарните ценности, толерантността и недискриминацията и превенция на трафика на хора, чрез които са достигнати общо над 38 000 души. Партньорствата с държавни институции и други НПО по различните чувствителни за обществото теми са от съществено значение при реализирането на програмите и достигането на още по-широк кръг от хора. Чрез популяризирането на дейностите и кампаниите в социалните мрежи се повишава информираността на обществото по тези проблеми.

Бяха реализирани общо над 140 посещения в социални институции за деца и бяха проведени 111 благотворителни кампании.

През цялата 2019 г. отново бе отбелязан напредък в посока на по-разнообразни, устойчиви и дългосрочни дейности, насочени към деца и млади хора в риск. В работата на областните организации се наблюдава изключително широк диапазон от разнообразни дейности – благотворителни и фондонабирателни кампании, благотворителни базари, арт ателиета, арт работилници, детски празници, тържества, концерти, конкурси, малки театрални представления, лагери, развлекателни игри, посещения на забележителности и редица други дейности.

В рамките на обучителната система на Българския младежки Червен кръст, обучения по темата са преминали 410 доброволци на организацията.

Тези дейности дават възможност на доброволците на практика да допълнят и приложат знанията си, придобити по време на обученията, които се осъществяват на национално и областно ниво.

Обучителната програма на Българския младежки Червен кръст „Промоция на хуманитарните ценности“ (ПХЦ) цели насърчаване на толерантността сред младите хора. Работата по тази програма позволява от една страна да се засегнат много чувствителни за българското общество теми, а от друга, предоставя възможност доброволците да използват иновативни и провокативни подходи за провеждане на дейности сред децата, младите хора и местните общности.

Инициативите и кампаниите, свързани с промоцията на хуманитарните ценности, стават все по-популярни и се реализират като традиционни във все повече областни организации. Чрез различни инициативи по места, както и в социалните мрежи, доброволците на БМЧК отбелязват важни дни като: Международния ден за борба с расовата дискриминация, Международния ден на толерантността, Международния ден за възпоменание на жертвите на Холокоста, Международния ден срещу хомофобията и трансфобията, „Деня на розовата фланелка”, обявен за световен ден за борба с тормоза в училище, Световния ден на мира, Международния ден на белия бастун, както и други важни дати, целящи повишаване на чувствителността на обществото към различни прояви на насилие и дискриминация.

За 2019 г. по темата са проведени 75 обучения и лекции, в които са взели участие над 230 доброволци. Чрез отбелязването на различните Световни дни и

инициирането на кампании по темите, свързани с ПХЦ, за 2019 г. доброволците на БМЧК успяват да достигнат до над 11 000 човека.

БЪЛГАРСКИ ЧЕРВЕН КРЪСТ

10.2.5. Провеждане на благотворителни и фондонабирателни кампании, насочени към деца и млади хора в риск

Всяка година доброволците на БМЧК осъществяват многобройни благотворителни, фондонабирателни и информационни кампании в помощ на децата и младите хора. През 2019 г. са проведени над 100 благотворителни и фондонабирателни кампании, насочени към деца и млади хора в риск, чрез които са достигнати близо 15 000 души. Голяма част от събитията и кампаниите се организират и провеждат на местно ниво, като са съобразени с индивидуалните потребности на уязвимите лица и целят да подпомагат социалното им включване в общността. Акциите и кампаниите, насочени към деца и младежи в риск добиват широка популярност, а винаги когато са организирани от други млади хора сенсублизират по много осезаем начин местните общности.

За поредна година се осъществи традиционната за БМЧК кампания “Деца помагат на деца”, която има за основна цел да стимулира детската благотворителност и да формира и развие нагласи за благотворителност сред младите хора. Акцентът в нея е насочен към подрастващите – и като даряваща, и като приемаща страна. Кампанията “Деца помагат на деца” подготвя и мотивира за благотворителни действия учениците от българските училища, насочени към децата от социални институции и социално уязвими деца.

През 2019 г. продължи и националната кампания на БМЧК за подаряване на играчки на деца, хоспитализирани през коледните и новогодишни празници. Кампаниите и програмите, в които младежите участват най-активно, са:

Раздаването на хранителни продукти в траншовете от Фонда за европейско подпомагане на най-нуждаещите се лица. Съобразно възможностите си и своя мандат, доброволците участваха в подготвителната фаза и част от логистичните дейности;

Програма „Топъл обяд“, чрез участие във фондонабирателните кампании и дейности по програмата;

Отбелязването на Световния ден на прехраната, чрез благотворителни акции за събиране на храни, предоставени след това на социално-слаби лица чрез пакети или трапезарии;

Кампания „Даряване на дрехи“ – младежите участват активно с промотирането и популяризирането на дейностите по кампанията;

Събития, организирани по повод Международния ден на възрастните хора; Благотворителна кампания „Купи и дари“ и други.

10.3. Създаване на условия за подобряване качеството на живот на хората с ментални проблеми, настанени в специализирани институции.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА, АГЕНЦИЯ ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ

10.3.1. Разкриване на социални услуги в общността – резидентен тип за хора с увреждания и намаляване капацитетите на специализираните институции за тази целева група

АГЕНЦИЯ ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ

Към 31.12.2019 г. на територията на страната функционират **720 социални услуги за пълнолетни лица**, като държавно делегирана дейност.

През 2019 г. са издадени **заповеди** за откриване на **нови 30 социални услуги** в общността, в т. ч. и от резидентен тип, с общ капацитет **506 места**, в т.ч.:

➤ **Социални услуги от резидентен тип – 13 бр., с общ капацитет 177 места:**

- 12 Центъра за настаняване от семеен тип (ЦНСТ) с общ капацитет 169 места, в т. ч.:

- 1 Център за настаняване от семеен тип за пълнолетни лица с физически увреждания с капацитет 8 места;
- 5 ЦНСТ за пълнолетни лица с психични разстройства с общ капацитет 75 места; – 3 ЦНСТ за пълнолетни лица с умствена изостаналост с общ капацитет 41 места; – 2 ЦНСТ за пълнолетни лица с деменция с общ капацитет 30 места;
- 1 Център за настаняване от семеен тип за стари хора с капацитет 15 места.

- Защитено жилище за лица с физически увреждания с капацитет 8 места.

➤ **Социални услуги в общността - 17 бр. с общ капацитет 329 места:**

- 5 Дневни центъра за пълнолетни лица с увреждания (ДЦПЛУ) с капацитет 79 места;
- 12 Центъра за социална рехабилитация и интеграция (ЦСРИ) с общ капацитет 250 места.

Издадени са заповеди за увеличаване на капацитета на 16 социални услуги в общността, в т. ч. и от резидентен тип с общо 125 места, както следва:

- 5 Центъра за социална рехабилитация и интеграция – с 43 места;
- 4 Дневни центъра за пълнолетни лица с увреждания (ДЦПЛУ) – с 21 места;
- 1 Дневен център за стари хора – с 5 места;
- 2 ЦНСТ за пълнолетни лица с деменция – с 5 места;
- 1 Дом за пълнолетни лица с деменция (ДПЛД) – с 12 места;
- 2 Дома за стари хора (ДСХ) – с 24 места;
- 1 Приют – с 15 места.

Издадени са заповеди за намаляване на капацитета на 38 социални услуги – с общо 276 места, както следва:

- 1 Наблюдавано жилище (НЖ) – с 4 места;
- 5 Защитени жилища за лица с умствена изостаналост (ЗЖЛУИ) – с 21 места;
- 3 Защитени жилища за лица с физически увреждания (ЗЖЛФУ) – с 11 места;
- 1 Преходно жилище – с 2 места;
- 7 Дома за пълнолетни лица с умствена изостаналост (ДПЛУИ) – със 73 места;
- 6 Дома за пълнолетни лица с психични разстройства (ДПЛПР) – с 50 места;
- 2 Дома за стари хора (ДСХ) – с 10 места;
- 9 Дневни центъра за стари хора (ДЦСХ) – с 67 места;

- 4 Дневни центъра за пълнолетни лица с увреждания (ДЦПЛУ) – с 38 места.

Издадени са заповеди за закриване на 9 социални услуги в общността, в т. ч. и от резидентен тип, с общ капацитет 141 места, както следва:

- 1 Защитено жилище за лица с психични разстройства с 10 места;
- 1 Наблюдавано жилище с 10 места;
- 1 Център за временно настаняване с 10 места;
- 2 Дневни центъра за пълнолетни лица с увреждания с 35 места;
- 4 Дневни центъра за стари хора със 76 места.

През 2019 г. са издадени общо 126 бр. заповеди, от които:

- 107 бр. за откриване, закриване, промяна на адреса, капацитета или вида на социалните услуги, делегирани от държавата дейности за пълнолетни лица;
- 17 бр. за отказ за откриване и промяна на капацитета на социалните услуги, делегирани от държавата дейности за пълнолетни лица;
- 2 бр. за преустановяване на настаняването в социални услуги.

Осъществяването на цялостната реформа в системата на грижа за пълнолетните лица стартира с приемането на Националната стратегия за дългосрочна грижа (НСДГ) през 2014 г., която установи концептуалната рамка за изграждането и развитието на ефективна съвременна система от социални и интегрирани услуги за дългосрочна грижа и се постави специален акцент върху деинституционализацията на грижата за хората с увреждания и възрастните хора.

През 2018 г. с Решение №28 от 19.01.2018 г. Министерският съвет прие План за действие за периода 2018-2021 г. за изпълнение на НСГД. Планът е в съответствие с визията, приоритетите и целите на Стратегията и обхваща мерките за първия етап от изпълнението на процеса на деинституционализация на пълнолетните лица. В Плана са включени и дейности за оценка на потребностите и изследване на желанията на всички пълнолетни лица, които ползват услуги в специализирани институции, с цел планиране на втория етап от процеса на деинституционализация на грижата за лицата с увреждания и възрастните хора, който трябва да бъде завършен до 2034 година. Най-сериозният фокус в Плана е поставен върху спешното осигуряване на качествени условия за живот на лицата с умствена изостаналост и с психични разстройства, които в момента са настанени в специализираните институции с недобри условия и недобро качество на грижата. Една от основните цели на Плана е ограничаването на мрежата от специализирани институции и на достъпа до тях, извеждане от специализирани институции на хора с увреждания и закриване на десет специализирани институции за хора с увреждания (с умствена изостаналост и с психични разстройства), които са с най-неприемливи условия за живот.

В изпълнение на Плана за действие за периода 2018-2021 г. - в изпълнение на НСГД, на 22.02.2018 г. Междуведомствена група на високо ниво за управление и координация на процеса на деинституционализация на грижата за възрастните хора и хората с увреждания, определена със Заповед №Р-22/08.02.2018 г. на министър-председателя на Република България, прие предложение за закриване на 10 специализирани институции за пълнолетни лица с психични разстройства и умствена изостаналост, както и Картата на услугите за подкрепа в общността и Картата на резидентните услуги по Плана за действие.

Съгласно Плана в Картите са определени:

- общините, в които ще бъдат създадени 100 нови социални услуги чрез финансиране по Оперативна програма „Региони в растеж“ (ОПРР) 2014-

2020 г. и по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2014-2020 г. (ОП РЧР);

- индикативната стойност на дейностите за изграждане /ремонт/обзавеждане/оборудване за отделните видове социални услуги, които ще бъдат създадени чрез финансиране по ОПРР 2014-2020 година.

Картата на резидентните услуги включва 68 социални услуги за 1 020 потребители, а Картата на услугите за подкрепа в общността включва 32 нови социални услуги за минимум 1 120 потребители.

В изпълнение на заложените мерки в Плана за действие 2018-2021 г. за изпълнение на НСДГ, от 01.07.2019 г. Агенцията за социално подпомагане изпълнява проект - BG05M9OP001-2.038-0001-C01 „Нова дългосрочна грижа за възрастните и хората с увреждания“, финансиран от Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2014-2020, съфинансиран от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд. Проектът се изпълнява със задължителни партньори 11-те държавни психиатрични болници в страната и асоциирани партньори Министерство на труда и социалната политика и Министерство на здравеопазването. Продължителността на проекта е 36 месеца с планиран край на изпълнение 30.06.2022 г. Общата стойност на проекта е 3 998 788,12 лева. Основната цел на проекта е подготовка за извеждане и създаване на възможност за независим живот и превенция на институционализацията на хората с психични разстройства и с умствена изостаналост, настанени в 10-те специализирани институции (СИ), определени за закриване, и на лица, трайно пребиваващи в държавните психиатрични болници (ДПБ) по социални индикации. Специфични цели:

- Осигуряване на подходящо място за живот в общността на 780 лица от целевата група;
- Подкрепа и подготовка за извеждане на хората с психични разстройства и с умствена изостаналост от определените за закриване специализирани институции.;
- Реализиране на комуникационна стратегия за промяна на обществените нагласи спрямо хората с увреждания;
- Осъществяване на дейности за повишаване на капацитета на системата за предоставяне на услуги в общността на хора с психични разстройства и с умствена изостаналост;
- Създадени предпоставки за подготовка на втория План за действие за изпълнение на Националната стратегия за дългосрочна грижа.

Предвижда се да бъдат закрити 10 специализирани институции за хора с увреждания:

- Дом за пълнолетни лица с психични разстройства (ДПЛПР) в с. Раздол, община Струмяни;
- ДПЛПР в с. Заберново, община Малко Търново;
- ДПЛПР в с. Радовци, община Дряново;
- ДПЛПР в гара Лакатник, община Своге;
- ДПЛПР в с. Радовец, община Тополовград;
- Дом за пълнолетни лица с умствена изостаналост (ДПЛУИ) в с. Пчелище, общ. Велико Търново;
- ДПЛУИ в с. Преколница, община Кюстендил;
- ДПЛУИ в кв. „Подгумер“, Столична община;
- ДПЛУИ в с. Лозево, община Шумен;

- ДПЛУИ в местност „Качулка“, община Сливен - капацитетът на дома е 228 места и в рамките на проекта ще бъде намален с 80 места.

Ще бъде осигурена среда за живот в общността на 650 лица с психични разстройства и с умствена изостаналост, настанени в домовете и 130 лица, пребиваващи продължително време в държавните психиатрични болници по социални индикации, чрез изграждане на 30 центъра за грижа за хора с психични разстройства и 22 центъра за грижа за хора с умствена изостаналост със средства по Оперативна програма "Региони в растеж".

10.4. Усъвършенстване на механизма на социално подпомагане и осъществяване на преход от социални помощи към социални инвестиции в обучение, квалификация и създаване на нови работни места.

**МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА,
АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА**

10.4.1. Програма за обучение и заетост на продължително безработни лица

През 2019 г. е налице 104.3 % изпълнение на програмата спрямо актуализирания годишен план на Агенцията по заетостта.

Програмата допринася за повишаване на пригодността за заетост на продължително безработни лица чрез включване в обучение и осигуряване на заетост на пълно или непълно работно време за срок до 12 месеца. Програмата се реализира на територията на страната, с предимство в региони с равнище на безработица над средното за страната за предходната година. Включва два компонента: Компонент 1 – за работодатели от частния сектор и Компонент 2 – за работодатели от публичния сектор, който обхваща и дейности по наемане на безработни лица за работа в аварийни групи.

През 2019 г. новонаетите продължително безработни лица по програмата са 732, общо е осигурена заетост на 1 369 лица. Изразходваните средства от държавния бюджет са в размер на 5 454 484 лв.

**МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА,
АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА**

10.4.2. Национална програма „Активиране на неактивни лица“

През 2019 г. е налице 118.5 % изпълнение на програмата спрямо актуализирания годишен план на Агенцията по заетостта.

През 2019 г. продължава изпълнението на вече утвърдилата се Националната програма „Активиране на неактивни лица“, която има за цел активиране и включване на пазара на труда на неактивни, в т.ч. обезкуражени и на безработни лица, посредством индивидуално и групово прилагане на инструменти и услуги за привличането и мотивирането им да се регистрират в ДБТ и ползват услугите за включване в обучение и/или заетост. В дългосрочен план програмата цели социална интеграция на икономически неактивните лица в трудоспособна възраст и на безработните от уязвимите групи на пазара на труда и намаляване на риска от бедност.

През 2019 г. по програмата средномесечно са работили 78 ромски медиатори, 93 младежки медиатори, 26 мениджъри на случай, 28 психолози и 167 организатори на общественополезен труд. Осигурена е заетост на 393 лица. Изразходвани са 2 991 315 лв. от държавния бюджет.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА, АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

10.4.3. Насърчаване на работодателите да наемат на работа продължително безработни лица (чл.55в от ЗНЗ)

През 2019 г. е налице 102.5 % изпълнение на мярката спрямо актуализирания годишен план на Агенцията по заетостта.

Целевата група обхваща безработни лица с непрекъснато поддържана регистрация в ДБТ не по-малко от 12 месеца. По условията на мярката се стимулират работодатели, които наемат лица от целевата група. През 2019 г. със средства от държавния бюджет са финансирани разходите на работодателите за труд – в размер на 560 лв. и почасово трудово възнаграждение в размер на 3,37 лв. Работодателят е задължен да запази заетостта за допълнителен период, равен на периода на субсидиране.

През 2019 г. по условията на мярката в нова заетост са включени 248 лица, подпомогнати са общо 313 лица. Изразходваните средства от държавния бюджет са в размер на 968 023 лв.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА, АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

10.4.4. Насърчаване разкриването на работни места за обучение чрез работа (дуална система на обучение) (чл.46а от ЗНЗ)

През 2019 г. е налице 100% изпълнение на мярката за предоставяне на обучение на работното място спрямо актуализирания годишен план на Агенцията по заетостта.

Насърчителната мярка се прилага в подкрепа на безработни лица без квалификация. Съгласно разпоредбата на чл.46а от ЗНЗ за разкрито работно място за обучение чрез работа (дуална система на обучение), организирано по реда на Закона за професионалното образование и обучение (ЗПОО), на което е наето безработно лице, на работодателя се предоставят средства за времето на обучението, за максимален период от 36 месеца. Средства се предоставят и на обучаващата институция, с която в партньорство се провежда обучението. Осигуряват се средства и за наставника, който участва в процеса на обучение. През 2019 г. параметрите на финансирането са: средства за част от трудовото възнаграждение в размер на 300 лв., допълнителни плащания по трудовото и осигурително законодателство и средства за наставника – 180 лв. Максималният размер на средствата за професионално обучение са: за придобиване на първа степен на ПК и на квалификация по част от професията – 600 лв., за придобиване на втора степен на ПК – 1 200 лв. и за придобиване на трета степен на ПК – 1 800 лв.

През 2019 г. по условията на мярката е осигурено обучение на работното място на 55 лица. Изразходваните средства от държавния бюджет са в размер на 269 018 лв.

ДП БГЦПО

10.4.5. Изпълнение на Двугодишен план за обучение, провеждано от ДП „Българо-германски център за професионално обучение“

През 2019 г. е налице 116% изпълнение на Двугодишния план за обучение спрямо актуализирания годишен план на Агенция по заетостта.

По Двугодишния план за обучение от ДП БГЦПО, насочен към повишаване пригодността за заетост на безработни лица от уязвимите групи на пазара на труда, през 2019 г. в обучение са включени 2 369 безработни лица. Реализира се комплекс от мерки, включващ информиране, консултиране, професионално ориентиране, професионално обучение и обучение по ключови компетентности (КК) в 5 клона на ДП БГЦПО. Изразходваните средства от държавния бюджет са в размер на 3 581 790 лв.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА, АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

10.4.6. Проекти на външни организации през 2019 г. (КНСБ, КТ Подкрепа, АИКБ, БТПП, БСК и ССИ)

През 2019 г. по проектите на социалните партньори е налице 102.9% изпълнение на натурите за обучение и 116% изпълнение на натурите за включване в заетост спрямо актуализирания годишен план на Агенция по заетостта.

Чрез проектите на социалните партньори „Каталози“ – БТПП, Проект „НИЕ СЪЦО МОЖЕМ-2“ – КНСБ, Проект „ХОРИЗОНТИ 4“ – КТ "Подкрепа", Проект „Предизвикателства“ – АИКБ, Проект „Трудова активност“ – БСК, Проект „Успешни заедно – за едно достойно ново образование“ – ССИ и Проект „Ново начало за работа“ – КРИБ се прилагат взаимосвързани мерки за целенасочено въздействие върху уязвимите групи на пазара на труда, допринасящо за намаляване на неравновесията между предлагането и търсенето на работна сила. Прилага се комплексен подход, включващ предоставяне на обучения за КК и ПК, както и последващо включване в стажуване и заетост на минимум 40% от обучените лица. Проведени са всички предвидени обучения по проектите на социалните партньори, като са обучени общо 8 532 безработни лица. В заетост са включени 4 382 лица и са изразходвани средства в размер на 9 716 175 лв.

Проект „Предизвикателства“ се реализира от Асоциация на индустриалния капитал в България (АИКБ) и цели създаване на устойчива заетост на лица от най-неравнопоставените групи на пазара на труда, както и придобиване или повишаване на професионалната квалификация и ключовите компетенции и умения по търсени на пазара на труда професии. По Проекта се предоставя обучение на работната сила по конкретни заявени от работодателите професии и специалности за намаляване на неравновесията между предлагането и търсенето на работна сила и удовлетворяване на повишаващото се търсене от страна на бизнеса. През 2019 г. в обучение по ключова компетентност и по част от професия или за придобиване на професионална квалификация са включени 1 293 безработни лица. В заетост след проведеното обучение са включени 610 лица, от тях 580 са в несубсидирана заетост. Изразходвани са средства в размер на 1 401 209 лв.

Отчет за 2019 г. за изпълнение на Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.)

Проект „Успешни заедно – за едно достойно ново образование“ се реализира от Съюз за стопанска инициатива (ССИ), като се цели повишаване конкурентоспособността и професионалната пригодност на безработните лица и активиране на неактивните за подкрепа ръста на икономиката, балансиране пазара на труда и изпреварващо обучение на работната сила за обезпечаване на повишаващото се търсене, както и обезпечаване на работните места от професионални направления с необезпечено търсене. За периода януари-декември 2019 г. в обучение по ключови компетентности и по част от професия или за придобиване на първа степен на професионална квалификация са включени 1 194 безработни лица. В заетост са включени 654 лица, от тях 562 са в несубсидирана заетост. Изразходвани са средства в размер на 1 373 284 лв.

Проект „НИЕ СЪЩО МОЖЕМ-2“ се реализира от Конфедерация на независимите синдикати в България (КНСБ), като се цели подобряване достъпа до пазара на труда на рисковите групи безработни лица, чрез предоставяне на пакет от услуги с цел повишаване на пригодността и адаптивността им за последваща заетост. Подобряване на социалните услуги в общините и оказване на индивидуална помощ на хора с увреждания. За периода януари-декември 2019 г. в обучение по ключови компетентности и по част от професия или за придобиване на първа степен на професионална квалификация са включени 1 194 безработни лица. В заетост след обучението са включени 607 лица, от тях 489 са в несубсидирана заетост. Изразходвани са средства в размер на 1 395 604 лв.

Проект „Каталози“ се реализира от Българско-търговско промишлена палата (БТПП), като се цели подготовка на кадри за работни места и по професионални направления с необезпечено търсене, осигуряване на изпреварващо обучение на работната сила за повишаващото се търсене от страна на бизнеса. За периода януари-декември 2019 г. в обучение по ключови компетентности и по част от професия или за придобиване на първа степен на професионална квалификация са включени 1 305 безработни лица. В заетост след проведеното обучение са включени 623 лица, от тях 604 са в несубсидирана заетост. Изразходвани са средства в размер на 1 407 116 лв.

Проект „Хоризонти 4“ се реализира от Конфедерация на труда „Подкрепа“ (КТ „Подкрепа“), като се цели повишаване конкурентоспособността и подобряване достъпа до пазара на труда на неравнопоставените групи чрез осъществяването на комплексни обучения по ключови компетентности и професионално обучение. За периода януари-декември 2019 г. в обучение по ключови компетентности и по част от професия или за придобиване на първа степен на професионална квалификация са включени 1 121 безработни лица. Осигурена е заетост след проведеното обучение на 571 лица, от тях 463 са в несубсидирана заетост. Изразходвани са средства в размер на 1 361 964 лв.

Проект „Трудова активност“ се реализира от Българска стопанска камара (БСК), като се цели подобряване на човешкия капитал с цел подкрепа на ръста на икономиката и балансиране на пазара на труда чрез подготовка на кадри за работни места и по професионални направления с необезпечено търсене на труд. За периода януари-декември 2019 г. в обучение по ключови компетентности и по част от професия или за придобиване на първа степен на професионална квалификация са включени 1 218 безработни лица. Включените в заетост след проведеното обучение са 638 лица, от тях 544 са в несубсидирана заетост. Изразходвани са средства в размер на 1 384 790 лв.

Проект „Ново начало за работа“ се реализира от Конфедерация на работодателите и индустриалците в България (КРИБ), като се цели повишаване на

нивото и качеството на знания и умения на безработните лица посредством обучения по професионални направления, търсени от работодателите, за балансиране на пазара на труда и осигуряване на по-висока и качествена заетост. За периода януари-декември 2019 г. в обучение по ключови компетентности и по част от професия или за придобиване на първа степен на професионална квалификация са включени 1 207 безработни лица. Включените в заетост след проведеното обучение са 679 лица, от тях 617 са в несубсидирана заетост. Изразходвани са средства в размер на 1 392 208 лв.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА, АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

10.4.7. Национална програма за обучение и заетост на бежанци

През 2019 г. е налице 102.2 % изпълнение на програмата спрямо актуализирания годишен план на Агенцията по заетостта.

Програмата подпомага интеграцията на пазара на труда на безработни лица, придобили статут на бежанец или хуманитарен статут чрез включване в обучение по български език, обучение за придобиване на професионална квалификация и осигуряване на заетост. Програмата също така допринася за повишаване капацитета за работа с бежанци на областни и общински администрации, транзитни и регистрационно-приемателни центрове.

През 2019 г. по програмата в нова заетост са включени 47 безработни лица, общо е подкрепена заетостта на 103 лица. Изразходваните средства от държавния бюджет са в размер на 354 406 лв.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА, АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

10.4.8. Организиране от АЗ на обучение на възрастни по чл.63 от ЗНЗ (по реда на чл.63 от ППЗНЗ)

През 2019 г. е налице 85.9 % изпълнение на насърчителния режим от ЗНЗ спрямо актуализирания годишен план на Агенцията по заетостта.

През месец октомври 2019 г. средствата за обучения на възрастни по чл.63 от ЗНЗ (по реда на чл.63 от ППЗНЗ) по заявка от работодател са били договорени на 37.9% от планираните и поради тази причина с преразпределението на средствата за реализация на програми и мерки за обучение и заетост и обучение на възрастни те са били намалени и съответно пренасочени към други програми и мерки. Неизпълнението на заложените индикатори е вследствие на нежеланието на работодателите да се възползват от чл.63 от ЗНЗ поради липсата на финансов стимул за последваща заетост след обучението и едновременно с това – задължението им да запазват заетостта на всички преминали обучението за период от 6 месеца. Поради спецификата на работните им места, работодателите предпочитат да провеждат вътрешно-фирмено обучение на работниците си. Друг проблем за реализиране на тази мярка се оказва и фактът, че работодателите имат необходимост от работна ръка към момента на търсене, а не след определен период на обучение. Обучаващите институции, от своя страна, отказват извършване на обучение за едно или няколко лица, тъй като нямат интерес да организират обучение за малък брой лица.

Отчет за 2019 г. за изпълнение на Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.)

Мярката цели повишаване пригодността за заетост на работната сила в съответствие с потребностите на пазара на труда и изискванията на работодателите. По условията на мярката се организира и провежда професионално обучение за придобиване на професионална квалификация по заявка на работодателя и обучение на заети лица за придобиване на ключови компетентности. Безработните лица се включват в обученията за придобиване на I степен на професионална квалификация (300 часа) и на квалификация по част от професията. Максималният размер на средствата за професионално обучение за придобиване на първа степен на ПК и на квалификация по част от професията е 600 лв.

През 2019 г. по условията на чл.63 от ЗНЗ в обученията са включени 1 009 лица, в т.ч. 863 заети лица. Изразходваните средства от държавния бюджет са в размер на 224 572 лв. Мярката се прилага на територията на цялата страна.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА, АГЕНЦИЯ ПО ЗАЕТОСТТА

10.4.9. Организиране от АЗ на обучение на възрастни чрез насочване в ЦРЧРРИ

През 2019 г. е налице 99.8 % изпълнение на натурите за обучение на възрастни в ЦРЧРРИ спрямо актуализирания годишен план на Агенция по заетостта.

Обученията на възрастни в Центъра за развитие на човешките ресурси и регионални инициативи (ЦРЧРРИ) са насочени към повишаване на пригодността за заетост на безработни лица. Осъществяват се обученията за придобиване на степен на професионална квалификация и обучение по ключови компетентности.

През отчетния период в обучение са включени 434 лица. Изразходвани са средства в размер на 348 328 лв. за стипендии, квартирни и транспортни разходи, които се поемат от ДБТ. Разплащането на самите обучения се извършва на ниво първостепенен разпоредител с бюджет.

10.5. Разработване и прилагане на единна държавна политика за подкрепа на рисковите семейства с деца.

10.5.1. Разработване на предложения за ролята и отговорностите на институциите, отговорни за правата и закрилата на децата и разработване на цялостна концепция за реформа, насочена към гарантиране правата на всички деца и семейства.

МИНИСТЕРСТВО НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ, ДЪРЖАВНА АГЕНЦИЯ ЗА ЗАКРИЛА НА ДЕТЕТО

10.5.1.1. Създаване на по-добри условия за гарантиране правото на детето на живот и развитие в сигурна и безопасна среда

МИНИСТЕРСТВО НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ

С оглед създаване на по-добри условия и гарантиране правото на детето на живот и развитие в сигурна и безопасна среда са осъществени дейности по линия на борбата с трафика на хора. На национално ниво е изграден цялостен механизъм, в

който МВР е активен участник, съвместно с другите компетентни държавни институции – Прокуратурата на Р България, Националната комисия за борба с трафика на хора (НКБТХ), Държавната агенция за закрила на детето, Министерството на труда и социалната политика, организации от неправителствения сектор и други.

Фокусът на прилаганите мерки е насочен предимно към рискови групи – жени, деца и представители на етническите малцинства, както и към лица, търсещи реализация в чужбина.

За повишаване на осведомеността на обществото и създаване на отношение на нетърпимост към трафика на хора допринесе участието на служители от МВР в тематични международни мероприятия и операции, организирани от Европол:

- „Дни за провеждане на съвместни действия срещу трафика на деца“, с раздадени над 500 информационни брошури (юни);

- „Дни на съвместни действия за противодействие на трафик на хора с цел трудова и сексуална експлоатация“, като на територията на страната са проверени над 200 лица с рисков профил по отношение трафик на хора (септември);

- международна полицейска операция „Тезей“, по която са осъществени засилени контролни действия, свързани с: противодействие на формите на трафик на хора (основно с цел сексуална експлоатация и нелегална миграция); идентифициране на лица, отговарящи на профила на жертви и извършители; лица, укриващи се от правораздавателните органи, както и на такива, при които има признаци за подготвяне или извършване на престъпна дейност (декември).

През 2019 г. МВР бе домакин на експертна международна среща за споделяне на опит в разработването и прилагането на мерки за превенция на трафика на хора на общоевропейско ниво.

По повод Европейския ден за борба с трафика на хора и по инициатива на Европейската мрежа за превенция на престъпността и Европол, едновременно в 24 европейски държави е проведена пресконференция, която поставя началото на информационна кампания с фокус върху правата на жертвите на трафик.

Проведен е и уебинар по инициатива на Агенцията на Европейския съюз за обучение в областта на правоприлагането (CEPOL), пред близо 200 слушатели, в който се презентира българският опит в превенцията на трафика на хора. В мероприятиято участват представители на НКБТХ, Националната жандармерия на Франция и правоприлагащите органи на различни европейски държави с компетенции в областта на трафика на хора. Поставен е акцент върху трафика с цел сексуална и трудова експлоатация, като са коментирани особеностите на техните експлоатационни цели и факторите, обуславящи попадането на жертви в ситуация на трафик.

Служители на МВР участват в изготвянето на предложения за промяна на националното законодателство по линията и изработването на различни наръчници, механизми, концепции и материали за превенция на трафика на хора. Представител на МВР участва в постоянната работна група към НКБТХ, както и в ежегодното разработване на Национална програма за предотвратяване и противодействие на трафика на хора и закрила на жертвите. Представител на министерството е национален експерт в европейската мултидисциплинарна платформа срещу заплахите от престъпността ЕМРАСТ по приоритетна област „Трафик на хора“, където България ръководи оперативна дейност 3.1. „Превенция на трафика на хора“.

ДЪРЖАВНА АГЕНЦИЯ ЗА ЗАКРИЛА НА ДЕТЕТО

През 2019 г. ДАЗД е иницирала и участвала в инициативи, самостоятелно и съвместно с други ведомства и организации. Сериозно участие в дейностите има и Съвета на децата, Консултативен орган към председателя на ДАЗД, чиито членове активно разработиха и осъществиха множество дейности в посока популяризиране на правата и задълженията на децата и насочване към безопасни занимания и здравословен начин на живот, основно чрез кампанията „Здравословно и безопасно лято“.

През отчетната година се проведе концерт и изложба, и вече станалият традиционен футболен турнир по случай Международния ден на детето, 1 юни. По повод честването на 30 години от приемането на Конвенцията за правата на детето бяха инициирани и проведени редица събития – церемония по представяне на номинала на марка на ДАЗД, тържествено заседание на Националния съвет за закрила на детето, церемония по награждаването с отличителния знак „Аз гарантирам щастливо детство“ на общини, юридически лица, доставчици на услуги за деца, детски градини и училища, концерт-спектакъл „Празник на доброто“ и полагане на Капсула на доброто в сградата на Народното събрание.

С цел популяризиране на детските права и грижата за децата, през 2019 г. ДАЗД проведе конкурс на тема: „Здрав съм, не само когато не съм болен“ и конкурс на тема „Пази семейството си на пътя“, кампания за връчване на отличителен знак „Аз гарантирам щастливо детство“.

Г. Приоритет IV. Ограничаване на диспропорциите в териториалното разпределение на населението и обезлюдяването в някои региони и селата

Направление 11 – Ограничаване на диспропорциите в териториалното разпределение на населението и обезлюдяването в някои региони и селата.

11.1. Намалване на регионалните диспропорции чрез децентрализация и създаване на регионален капацитет за динамично икономическо развитие.

МИНИСТЕРСТВО НА РЕГИОНАЛНОТО РАЗВИТИЕ И БЛАГОУСТРОЙСТВОТО, ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА „РЕГИОНИ В РАСТЕЖ“ 2014-2020

Териториалният фокус на оперативна програма „Региони в растеж“ 2014-2020 г. (ОПРР 2014-2020) следва формулирания в Националната концепция за пространствено развитие полицентричен модел на развитие на мрежата от градове в Република България, който включва мрежа от 67 конкретни големи, средни и малки градове, равномерно разположени по територията на страната. С предвидената подкрепа за инвестиции в градовете, ОПРР 2014-2020 допринася за по-равномерно териториално разпределение на населението, оптимизиране на концентрацията на населението в столицата и някои по-големи областни центрове и за постигане на основната стратегическа цел на Националната стратегия за демографско развитие на Република България 2012 - 2030 г. за забавяне темповете на намаляване на броя на населението с тенденция за стабилизирането му в дългосрочен план и осигуряване на високо качество на човешкия капитал.

Основният фокус на ОПРР 2014-2020 е насочен към провеждане на целенасочена политика за устойчиво и интегрирано градско развитие в 39 големи и средно големи градове по Приоритетна ос 1 „Устойчиво и интегрирано градско развитие“ с финансов ресурс в размер на 1.644 млрд. лв. Инвестициите за градско развитие са в изпълнение на одобрените Интегрирани планове за градско възстановяване и развитие на 39-те градове и са насочени към реализиране по координиран и интегриран начин на мерки за обновяване на градски пространства, съчетани с мерки за модернизация на образователна инфраструктура, социални жилища, социална инфраструктура, спортни съоръжения и подкрепа за културни институции като читалища, театри, опери, музеи, галерии и др. Мерките включват още енергийна ефективност в жилищни сгради, студентски общежития и публични административни сгради, мерки за насърчаване на частните инвестиции в зони с потенциал за икономическо развитие в тези градове, както и интегрирани проекти за устойчив градски транспорт.

Подкрепата за останалите 28 малки градове на страната, част от полицентричния модел за развитие на територията, се реализира по Приоритетна ос 2 „Подкрепа за енергийна ефективност в опорни центрове в периферни райони“ на програмата. Инвестициите са насочени към прилагане на мерки за енергийна ефективност в жилищни и в административни сгради на държавната и общинската администрация и в общински сгради на социалната, културната и образователната инфраструктура в тези градове. С предвидената подкрепа се подпомага малкият и средният бизнес, повишаването на енергийна ефективност на сградите и намаляване на вредното въздействие върху околната среда, а като краен резултат ще се постигне подобряване на условията за живот на техните жители, създаване на икономически потенциал за привличане на инвестиции, създаване на заетост и намаляване на вътрешната и външната миграция от населените места.

С изпълнението на мерки за финансиране на инфраструктурни инвестиции за подобряване на свързаността и достъпността на населените места, развитие на базова инфраструктура, насочена към бизнеса, подобряване на градската среда и на туристическата конкурентоспособност се допринася за цялостно подобряване на средата за развитие на бизнеса и насърчаване на икономическата активност в регионите на страната. Продължават инвестициите в мерките за подобряване на енергийната ефективност в жилищния сектор, както и в административни сгради на държавната и общинска администрация, финансирани по Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014-2020. Освен приноса към решаването на проблемите, свързани с ниските равнища на енергийна ефективност и високите въглеродни емисии в дългосрочен аспект се цели повишаване на качеството на живота, подобряване на публичните услуги, с оглед по-добро обслужване на населението в периферните райони и запазване и надграждане на съществуващите административни услуги. Интервенциите допринасят за постигането на целите на енергийната политика на Република България, като част от по-широкия комплекс от мерки, които трябва да бъдат взети за смекчаване на процесите на упадък и емиграция на населението от малките градове и съседните им селски райони.

Чрез подкрепа за инвестиции в мерки за развитие на интегриран градски транспорт със средства от ЕФРР се цели да се подобри качеството на въздуха в градовете и да се повиши енергийната ефективност в транспортния сектор като част от общата политика за енергийна ефективност.

В подкрепа на политиката за осигуряване на приобщаващо образование и намаляване на преждевременно напусналите училище се изпълняват инфраструктурни мерки и доставка на оборудване и обзавеждане на образователни институции (детски ясли и градини, основни и средни училища). Една от основните цели е да се подобри достъпът до предучилищно образование и да се улесни преходът към целодневна образователна система в училищата.

С изпълнението на мерките за модернизирание на инфраструктурата на висшите училища се създават предпоставки за модерно и съобразено с търсенето на пазара на труда образование. Модернизираната инфраструктура допринася за цялостно повишаване на привлекателността на висшето образование и впоследствие постигане на по-висок дял на хора с висше образование. Подкрепата на политиката за развитие на висшето образование е от национално значение и ефектът от реализираните инфраструктурни инвестиции оказва въздействие върху цялостното социално-икономическо развитие на страната.

Подкрепата по ОПРР 2014 – 2020 за изграждане на социални жилища за уязвими групи от населението има за цел осигуряване на подслон и достъп до качествена среда за живот на поносими цени, като инфраструктурните мерки по ОПРР се комбинират с меки мерки по ОПРЧР за активно приобщаване към пазара на труда, образователната и здравна грижа за представителите на целевите групи.

С инвестициите в инфраструктура за деинституционализация на грижите за деца и възрастни по ОПРР 2014-2020 се продължава реформата за замяна на институционалния модел на грижа в семейството или в близка до семейната среда в общността.

Модернизацията на националната система за спешна медицинска помощ, стартирала в края на 2018 г., цели да се осигури равен достъп на цялото население до спешна медицинска помощ, съответстваща на най-добрите европейски практики и изисквания за своевременност, достатъчност, качество и безопасност.

Заложените по ОПРР 2014-2020 мерки кореспондират в пълна степен с нуждите от подобряване на достъпа до жилище на уязвимите групи и за постигането на националните цели за предотвратяване на бедност, социално включване на населението и подобряване на достъпа до социални услуги. Продължава процесът по деинституционализация на деца и възрастни, както и модернизацията на инфраструктурата за предоставяне на социални услуги за деца и семейства в риск. Във връзка с националните цели за енергийна ефективност предстои изпълнението на сключените договори за предоставяне на БФП за изпълнение на мерки за енергийна ефективност в административни и жилищни сгради. С цел повишаване енергийната ефективност и подобряване качеството на въздуха, особено в големите градове продължава реализацията на проекти за интегриран градски транспорт. Проектите за подобряване на градската среда, развитието на индустриални зони, развитието на туристически атракции и пътната инфраструктура повишават икономическата активност и свързаността и подобряват бизнес средата в регионите на страната. Обхватът на въздействие на мерките по ОПРР 2014-2020 г. е на национално, регионално и общинско/местно ниво.

МИНИСТЕРСТВО НА РЕГИОНАЛНОТО РАЗВИТИЕ И БЛАГОУСТРОЙСТВОТО

11.1.1. Подобряване на общинска образователна инфраструктура от местно значение в рамките на интегрираните планове за градско възстановяване и развитие на 39 града

(виж мярка 11.1.7.)

**МИНИСТЕРСТВО НА РЕГИОНАЛНОТО РАЗВИТИЕ
И БЛАГОУСТРОЙСТВОТО**

11.1.2. Подобряване на общинска социална инфраструктура в рамките на интегрираните планове за градско възстановяване и развитие на 39 града

(виж мярка 11.1.8.)

**МИНИСТЕРСТВО НА РЕГИОНАЛНОТО РАЗВИТИЕ
И БЛАГОУСТРОЙСТВОТО**

11.1.3. Подобряване на културна и спортна инфраструктура и индустриални зони в рамките на интегрираните планове за градско възстановяване и развитие на 39 града

Мярката, насочена към развитие на базова техническа инфраструктура в зони за въздействие с потенциал за икономическо развитие от Интегрирани планове за градско възстановяване и развитие (ИПГВР), свързани с подобряване на условията за икономическа активност, надграждане, реконструкция и строителство на техническа инфраструктура, свързана с бизнеса и предприемачеството се изпълнява по Приоритетна ос 1 „Устойчиво и интегрирано градско развитие“. Финансовият ресурс по мярката е от 164 млн. лв., където до 2019 г. са сключени четири договора за БФП за проекти за обновяване на икономически зони на обща стойност 18,9 млн. лева и са приключили три проекта на стойност 17.5 млн. лева. Мярката продължава до края на 2023 г.

**МИНИСТЕРСТВО НА РЕГИОНАЛНОТО РАЗВИТИЕ
И БЛАГОУСТРОЙСТВОТО**

11.1.4. Подобряване на градска среда в рамките на интегрираните планове за градско възстановяване и развитие на 39 града

Към 2019 г. са сключени 42 ДБФП на обща стойност 346.9 млн. лв. и са приключили 19 проекта на стойност 110.4 млн. лева по Приоритетна ос 1 „Устойчиво и интегрирано градско развитие“ по мярката, насочена към подобряване на качеството на градската среда чрез изграждане и възстановяване на елементи на градската среда. Мярката продължава до края на 2023 г.

**МИНИСТЕРСТВО НА РЕГИОНАЛНОТО РАЗВИТИЕ
И БЛАГОУСТРОЙСТВОТО**

11.1.5. Подобряване на енергийната ефективност в административни сгради на държавната и общинската администрация в рамките на интегрираните за градско възстановяване и развитие на 39 града

(виж мярка 11.1.6.)

**МИНИСТЕРСТВО НА РЕГИОНАЛНОТО РАЗВИТИЕ
И БЛАГОУСТРОЙСТВОТО**

11.1.6. Подобряване на енергийната ефективност в административни сгради на държавната и общинската администрация и общински публични сгради на образователната, културната и социалната инфраструктура в 28 града

Мерките имат за цел повишаване на енергийната ефективност и намаляване на вредните емисии в атмосферата, изпълнявани по Приоритетна ос 1 „Устойчиво и интегрирано градско развитие“ и Приоритетна ос 2 „Подкрепа на енергийната ефективност в опорни центрове в периферните райони“. Към 2019 г. по ПО 1 са сключени 13 ДБФП за подобряване на системите на градския транспорт на обща стойност 251.5 млн. лв. и 36 ДБФП за енергийна ефективност в жилищни и административни сгради на обща стойност 63 млн. лв. Приключили са 13 проекта на стойност 20.7 млн. лева. По ПО 2 са сключени 63 ДБФП за енергийна ефективност в жилищни сгради на обща стойност 83.5 млн. лв. и 107 ДБФП за енергийна ефективност в публични сгради на обща стойност 70.3 млн. лв. Изпълнени са 130 проекта на стойност 101.6 млн. лв. След провеждане на втора процедура към 2019 г. по ПО 2 са сключени 32 ДБФП на стойност 32.9 млн. лева. През месец ноември 2019 г. е обявена трета процедура за подобряване енергийната ефективност на многофамилни жилищни и обществени сгради по Приоритетна ос 2 „Подкрепа на енергийната ефективност в опорни центрове в периферните райони“. Мярката продължава до края на 2023 г. По ПО 1 „Устойчиво и интегрирано градско развитие“ на ОПРР 2014-2020 се реализират мерки за модернизация на обекти на социалната инфраструктура, чрез строителство, реконструкция, оборудване и обзавеждане на обекти на социалната, културната и спортната инфраструктура. Към 2019 г. са сключени 9 ДБФП на обща стойност 11.2 млн. лева. Мярката продължава до края на 2023 г.

**МИНИСТЕРСТВО НА РЕГИОНАЛНОТО РАЗВИТИЕ
И БЛАГОУСТРОЙСТВОТО**

11.1.7. Подобряване на материалната база в образователни институции на средното и висшето образование от регионално и национално значение

Мерките за подобряване на материалната база в образователни институции (детски ясли и градини, основни и средни училища) и подобряване на достъпа до качествено приобщаващо предучилищно и училищно образование се изпълняват по ПО 1 „Устойчиво и интегрирано градско развитие“ и ПО 3 „Регионална образователна инфраструктура“. По ПО 1 инвестиционен приоритет „Образователна инфраструктура“ са сключени 39 бр. ДБФП на стойност 355.7 млн. лв., приключили са 12 бр. ДБФП на стойност 78.7 млн. лв. По ПО 3 са сключени 45 ДБФП за обновяване на професионални гимназии, спортни училища и училища по култура и изкуство на стойност на БФП

Отчет за 2019 г. за изпълнение на Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.)

172.8 млн. лв., приключили са 22 бр. на стойност 27.2 млн. лв. Мярката продължава до края на 2023 г.

Подобряването на материалната база на висшите училища, чрез строителство, реконструкция, ремонт, оборудване и обзавеждане на висши училища се реализира чрез Приоритетна ос 3 „ Регионална образователна инфраструктура“, като са сключени 13 ДБФП на обща стойност 40.7 млн. лева. Мярката продължава до края на 2023 г.

Приключили са 6 ДБФП на стойност 17.7 млн. лв.

МИНИСТЕРСТВО НА РЕГИОНАЛНОТО РАЗВИТИЕ И БЛАГОУСТРОЙСТВОТО

11.1.8. Подобряване на здравната инфраструктура от системата на спешната медицинска помощ

Мерките за подобряване на жилищните условия за уязвими групи (за изграждане/реконструкция на социални жилища за хора в неравностойно положение, вкл. за маргинализирани групи) и на регионална здравна инфраструктура (системата на спешната медицинска помощ) се реализират съответно по ПО 1 „Устойчиво и интегрирано градско развитие“ и ПО 4 „Регионална здравна инфраструктура“ по ОПРР 2014-2020. Към 2019 г. са отворени процедури за предоставяне на БФП по ПО 1 за проекти за изграждане/реконструкция на социални жилища за хора в неравностойно положение, вкл. за маргинализирани групи. Сключени са 10 бр. ДБФП за социални жилища на стойност 30 млн. лв. В рамките на процедура за предоставяне на БФП по ПО 4 „Регионална здравна инфраструктура“ по ОПРР 2014-2020 с конкретен бенефициент МЗ се изпълнява голям проект на стойност 163.5 млн. лева за подобряване на системата на спешната медицинска помощ. Мерките продължават до края на 2023 г.

МИНИСТЕРСТВО НА РЕГИОНАЛНОТО РАЗВИТИЕ И БЛАГОУСТРОЙСТВОТО

11.1.9. Подобряване на достъпа до социални услуги в общността и продължаване процеса на деинституционализация

Мерките за осигуряване на достъп до социални услуги в общността и продължаване на процеса на деинституционализация чрез разкриване на нови социални услуги за деца и семейства, възрастни хора и хора с увреждания и премахване на институционалния модел на грижа се реализират по Приоритетна ос 5 „ Регионална социална инфраструктура“ на ОПРР 2014-2020. Към 2019 г. по процедура „Подкрепа за деинституционализация на грижите за деца“ са сключени 53 ДБФП на стойност 45 млн.лв., като са приключили 14 договора на стойност 2.9 млн. лева. По процедура за предоставяне на БФП за деинституционализация на грижите за възрастни хора и хората с увреждания са сключени 26 ДБФП на обща стойност 37.4 млн. лева. Мерките продължават до края на 2023 г.

МИНИСТЕРСТВО НА РЕГИОНАЛНОТО РАЗВИТИЕ И БЛАГОУСТРОЙСТВОТО

11.1.10. Подобряване на туристическата инфраструктура в рамките на интегриран туристически продукт

Мярката е фокусирана върху подобряване на условията за икономическа активност, чрез развитие на културни и исторически атракции от национално и световно значение, включително туристическа и техническа инфраструктура в рамките на интегриран туристически продукт, която се реализира чрез механизъм за предоставяне на подкрепа по ОПРР – Приоритетна ос 6 „Регионален туризъм“. Одобрени са от Комитета за наблюдение на ОПРР 2014-2020 критерии за избор на операции. Сключено е финансово споразумение за изпълнение на финансови инструменти на стойност 98.5 млн. лв. Публикувани са Насоки за кандидатстване по процедура „Развитие на туристически атракции“ с обща стойност на БФП 98.5 лв. и краен срок за кандидатстване 31.12.2021 г. Към 2019 г. са сключени 2 ДБФП на обща стойност 15 млн. лева.

МИНИСТЕРСТВО НА РЕГИОНАЛНОТО РАЗВИТИЕ И БЛАГОУСТРОЙСТВОТО

11.1.11. Подобряване на регионалната пътна инфраструктура

Мярката, свързана с подобряване на достъпността и свързаността чрез строителство, реконструкция и рехабилитация на първокласни, второкласни и третокласни пътища, е реализирана чрез Приоритетна ос 7 „Регионална пътна инфраструктура“ на ОПРР 2014-2020. По мярката се изпълняват 29 проекта на обща стойност на БФП 377 млн. лв., като са приключили 4 договора на стойност 25 млн. лева. Мярката продължава до края на 2023 г.

ИНСТИТУТ ЗА ИКОНОМИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ ПРИ БАН

11.1.12. Разработване на научно-приложен проект: „Национални и регионални измерения на пазара на труда и жизнения стандарт в България”

Извършени са анализ на пазара на труда и жизнения стандарт на българското население на национално и регионално равнище, както и оценка на равнището и различията в жизнения стандарт.

Разработена и апробирана е методология за обобщена количествена оценка на регионалните различия в жизнения стандарт на населението въз основа на адаптиран метод на Бенет. Разработена е система от подходящи показатели за оценка на жизнения стандарт, така че да отразяват общите тенденции в развитието на отделните тематични области и да са пряко свързани с жизнения стандарт.

Направени са оценки на регионалните различия в равнището на избраните 22 показатели и на съответните обобщаващи оценки в 8 тематични области през периода 2010-2017 г. В съответствие с възприетото разбиране на жизнения стандарт, като еталон са приети най-благоприятните стойности на показателите в съответните тематични области. Въз основа на тези обобщаващи оценки са изведени интегрални измерители на регионалните различия в жизнения стандарт в България.

Подреждането по интегрални оценки на жизнения стандарт обосновава извода, че териториалните различия между районите намаляват, като Югозападният и

Отчет за 2019 г. за изпълнение на Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.)

Северозападният райони трайно заемат съответно първото и последното място. На областно ниво, след периода на икономическа стагнация, териториалната диференциация поддържа тенденция към намаляване - от гледна точка на интегралните оценки, както и на увеличаване - от гледна точка на свиване обхвата на „водещите“ и увеличаване обхвата на изоставащите области. Добрите параметри на материалния жизнен стандарт и на пазара на труда, при запазване състоянието на достъпа до образователни и здравни услуги, са фактори, привличащи население в съответните териториални единици, което води до повишаване на техните интегрални оценки.

11.2. Възраждане на селските райони.

ИНСТИТУТ ПО ФИЛОСОФИЯ И СОЦИОЛОГИЯ ПРИ БАН

11.2.1. Международен проект по Хоризонт 2020 „Подобряване на иновациите в селските райони чрез мрежово свързване на актьори, инструменти и политики“ (Better Rural Innovation: Linking Actors, Instruments and Policies through Networks - LIAISON (2018-2021))

Публикувани са статии в национални и международни списания и сборници; изнесени са доклади на национални и международни конференции.

Постигнатите резултати от проекта са следните:

1. Разработени са научно обосновани подходи за оптимизиране на иновационните подходи и повишаване на ефективността на европейските политики за насърчаване на иновациите в селското и горското стопанство и в селските райони.

2. Направена е оценка като инфраструктура и ефективност на програмата Хоризонт 2020 и програмите за развитие на селските райони по отношение на приноса им за развитие на иновациите в селските райони.

3. Извършен е преглед на 200 интерактивни проекти за иновации и дълбочинно изследване на 32 такива проекти, с цел извеждане на добри практики за взаимодействие между всички заинтересовани страни в иновациите в селското стопанство.

Индикаторите за въздействие са на европейско и национално ниво.

На европейско ниво: Създадена е онлайн мрежа за взаимодействие в различни иновационни инициативи; предложени са модели за оптимизиране на европейските и международни програми за насърчаване на иновациите в селските райони и селското стопанство;

На национално ниво: Очертани са националните особености на социално-икономическия и политически контекст, насърчаващи или ограничаващи развитието на иновациите в селските райони и селското стопанство.

11.3. Мобилизиране на регионалните и местни институционални възможности и ресурси в изпълнение на политиката за регионално развитие.

МИНИСТЕРСТВО НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО, ХРАНИТЕ И ГОРИТЕ

11.3.1. Мобилизиране на регионалните и местни институционални възможности и ресурси в изпълнение на политиката за регионално развитие

Реализацията на подмярката се осъществява чрез прилагане на мярка 19 „Водено от общностите местно развитие“ (ВОМР) от ПРСР 2014-2020 г., целяща стимулиране на местното развитие в селските райони. Воденото от общностите местно развитие се извършва чрез интегрирани и многосекторни стратегии за местно развитие, основани на характеристиките на конкретната територия и разработени въз основа на местните потребности и потенциал.

По мярка 19 от ПРСР 2014-2020 г. са предвидени общо 118.3 млн. евро (231.4 млн. лева) публични разходи за реализиране на стратегии за ВОМР от одобрените местни инициативни групи (МИГ).

През 2019 г. са активирани 47 процедури за прием на проектни предложения към стратегии за ВОМР на МИГ, с финансиране от Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони (ЕЗФРСР) на стойност 18.9 млн. лева. От тях 10 процедури са по подмярка 4.1 „Подкрепа за инвестиции в земеделски стопанства“, 3 са по подмярка 4.1.2. „Инвестиции в земеделски стопанства по Тематична подпрограма за развитие на малки стопанства“, 7 са по подмярка 4.2 „Инвестиции в преработка/маркетинг на селскостопански продукти“, 8 са по подмярка 6.4 „Инвестиционна подкрепа за неземеделски дейности“, 5 са по подмярка 7.2 „Инвестиции в създаването, подобряването или разширяването на всички видове малка по мащаби инфраструктура“, 8 са по подмярка 7.5 „Инвестиции за публично ползване в инфраструктура за отдих, туристическа инфраструктура“, 4 са по подмярка 7.6 „Проучвания и инвестиции, свързани с поддържане, възстановяване и подобряване на културното и природно наследство на селата“ и 2 са по мерки извън обхвата на мерките от Регламент (ЕС) №1305/2013, но съответстват на целите на Регламента.

Постъпилите по процедурите проектни предложения през 2019 г. са 239 бр.

През отчетния период не е стартирал прием по подмярка 19.1 „Помощ за подготвителни дейности“ по направлението за малки пилотни проекти, поради промяна на индикативния график за изпълнение на мерките от ПРСР 2014-2020 г.

Приемите на проектни предложения по подмярка 19.3 „Подготовка и изпълнение на дейности за сътрудничество на местни инициативни групи“ стартират през месец юли 2018 г. с активирането на две процедури в ИСУН 2020 по двете направления на подмярката – проектни предложения за подготвителни дейности и проектни предложения за вътрешнотериториално и транснационално сътрудничество. До 31.12.2019 г. (с натрупване) по подмярка 19.3 са постъпили 21 проектни предложения за подготвителни дейности, на обща стойност малко над 1 млн. лева. Одобрени са 19 проектни предложения на стойност 0.9 млн. лева. По направлението за сътрудничество до края на 2019 г. са подадени 6 проектни предложения, на стойност близо 1 млн. лева, но са одобрени и се изпълняват 2 проекта за вътрешнотериториално сътрудничество на стойност 0,3 млн. лева.

Данни за изпълнението на заложените индикатори за брой изпълнени дейности и за брой работни места, разкрити чрез проекти по стратегиите за ВОМР по ПРСР 2014-2020 г., ще бъдат налични след приключването на договорените за реализация проектни предложения.

По данни от одобрените от МИГ и от Държавен фонд „Земеделие“ до 31.12.2019 г. проекти за финансова помощ, се очаква общо 13 664 жители от селските райони да се ползват от подобрени ИТ услуги/инфраструктура. Друг вид подобрена инфраструктура,

различна от ИТ, ще ползват 191 940 жители. Предвижда се да бъдат разкрити нови 74 работни места като резултат от изпълнението на проектите.

ИНСТИТУТ ЗА ИКОНОМИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ ПРИ БАН

11.3.2. Разработване на научно-приложен проект: „Приобщаващо регионално развитие – социални, икономически и екологични измерения”

Проектът не е завършен през 2019 г. и е в процес на изпълнение. В проекта се изследват и се определят критични регионални диспропорции в различни аспекти – социални, икономически, екологични. Формулират се препоръки за регионална политика, целяща тяхното преодоляване.

ИНСТИТУТ ПО ФИЛОСОФИЯ И СОЦИОЛОГИЯ ПРИ БАН

11.3.3. Проект „Градското земеделие като стратегия за повишаване на качеството на живот на градските общности“ (2017 – 2019 г.)

Публикувани са статии в списания и сборници; изнесени са доклади на национални и международни конференции.

Резултатите по проекта са следните:

1. Изследвани и обяснени са социалните, икономическите и екологичните механизми, чрез които градското земеделие повишава качеството на живот в урбанизираните общности и допринася за устойчивото им развитие.

2. Идентифицирани са конкретните социални, икономически и териториални ресурси, които могат да бъдат използвани за повишаване на качеството на живот на градските общности чрез градско земеделие.

Индикаторите за въздействие са на европейско и национално ниво.

На национално ниво – идентифицирани са социалните, икономически и териториални ресурси, които могат да бъдат използвани за повишаване на качеството на живот на градските общности чрез градско земеделие.

На местно ниво – по отношение на Столична община – идентифицирани са конкретните местни социални, икономически и териториални ресурси за развитие на градско земеделие в рамките на Столична община.

11.4. Насърчаване на заетостта и инвестициите в селските райони с цел задържане на младите хора и преодоляване на тенденцията на застаряване на населението в тях.

МИНИСТЕРСТВО НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО, ХРАНИТЕ И ГОРИТЕ

11.4.1. Насърчаване на заетостта и инвестициите в селските райони с цел задържане на младите хора и преодоляване на тенденцията на застаряване на населението в тях

През 2019 г. е обявен прием за подбор на проекти по подмярка 6.3 „Стартова помощ за развитието на малки стопанства“ от Тематичната подпрограма от ПРСР 2014-2020 г. За отчетния период подадените проектни предложения са в процес на оценка, поради което няма сключени договори за безвъзмездна финансова помощ.

МИНИСТЕРСТВО НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ

11.4.2. Ограничаване на измамите, свързани с финансови злоупотреби със средства на Европейския съюз по линия на селското стопанство

През 2019 г. са регистрирани и проверени 547 сигнала, подадени от граждани и организации, за злоупотреба със средства от ЕС. Извършени са 746 проверки на „къщи за гости“ и 149 проверки на пътни превозни средства.

В дирекция „Защита на финансовите интереси на Европейския съюз“ (АФКОС) – МВР са регистрирани 68 и приключили 60 сигнала, образувани са 11 административни разследвания, като са приключени 7. Извършени са и 9 проверки на място.

Осъществени са 7 оперативни срещи на представители на структури на МВР по линия на борба с измамите със средствата от ЕС. С участието на МВР през 2019 г. на територията на България са проведени 7 мисии на ОЛАФ, 7 проверки, 13 оперативни срещи, 23 интервюта свързани с корупционни практики на национално и местно ниво. Две от работните срещи са с участието на Специализираната прокуратура, НАП и Агенция „Митници“ с цел предприемане на действия за засилване на борбата с измамите, засягащи финансовите интереси на ЕС. Служители са участвали в две заседания на експертната работна група „Докладване и анализ на нередности и измами“.

През 2019 г. е създадена организация за изготвяне на проект на Национална Стратегия за превенция и борба с нередностите и измамите, засягащи финансовите интереси на ЕС за периода 2021-2027 г. Създадена е подробна „Пътна карта“ за изготвяне на стратегическия документ.

През годината са организирани 3 публични семинара по проекти, свързани с борба с нередностите и измамите, засягащи финансовите средства на ЕС.

Изготвени са 2 аналитични доклада за установените нередности при усвояването на средствата от ЕС. Направен е и анализ на нередностите, включващ информация за програмни периоди 2007-2013 г. и 2014-2020 г., който обхваща основните типове нарушения при Структурните фондове и Кохезионния фонд, Европейския фонд за гарантиране на земеделieto, Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони, европейските структурни и инвестиционни фондове. Констатира се, че нередностите и рисковите области основно са свързани с нарушения при провеждане на процедури за възлагане на обществени поръчки.

11.5. Подобряване на транспортната, търговската и други обслужващи инфраструктури на селските и пограничните райони за задържане на населението в тях.

МИНИСТЕРСТВО НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО, ХРАНИТЕ И ГОРИТЕ

11.5.1. Подобряване на транспортната, търговската и други обслужващи инфраструктури на селските и пограничните райони за задържане на населението в тях

През 2019 г. не е проведен прием на проектни предложения по подмерки 4.3 „Инвестиции в инфраструктура, свързана с развитието, модернизиранието или адаптирането на селското и горското стопанство“ и 16.4 „Подкрепа за хоризонтално и вертикално сътрудничество между участниците във веригата за доставка“ от ПРСР 2014–2020 г., които се очаква да допринесат за реализацията на целите на подмярка 11.5.1 от Плана за изпълнение на Стратегията. Прием на проекти се предвижда през 2020 г., съгласно приетата Индикативна годишна работна програма.

Приоритет V. Адаптиране и синхронизиране на нормативната база с обществените потребности за балансирано демографско развитие на населението и развитие на качеството на човешкия капитал

Направление 12. Въвеждане на задължителна оценка на въздействието върху демографското развитие на населението и качеството на човешкия капитал на всеки нов, изменян или допълван нормативен акт на държавата.

12.1. Годишен преглед на законодателството и оценка на въздействието му върху демографските процеси (раждаемост, смъртност, миграции) и развитието на качеството на човешкия капитал. Включване на този преглед в Годишния доклад/отчет за изпълнение на Националната стратегия за демографско развитие.

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА

12.1.1. Отчет за 2018 г. за изпълнение на Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.)

През 2019 г. със съдействието на администрацията на всички отговорни за изпълнението на демографската политика институции е подготвен Отчет за 2018 г. за изпълнение на Актуализираната Национална стратегия за демографско развитие на населението в Република България (2012-2030 г.), който е приет с Решение на Министерския съвет №804 от 27 декември 2019 г.

12.2. Усъвършенстване и допълване на нормативната и методическа уредба за създаване на условия за балансирано демографско развитие на населението и повишаване на качеството на човешкия капитал.